

gnovimus, etc. Exstat ad calcem *Expositionis psalmi* LXIV, supra, col. 116. Ea est Eugenii IV epistola quæ sine dubio eruditissimo et modestissimo Stephano Baluzio incitamentum præbuit integrum Gerhohi librum De corrupto Ecclesiæ statu, utut acerbum et vehementem in libro v Miscellaneorum Parisiis anno 1700, 8°, publicandi. Sed his pro Gerhohi lucubrationibus præmissis, quæ non solum non otiose sed etiam necessario dicta, temporum nostrorum gnari probe sciunt, jam ad recensenda Gerhohi monumenta, in hunc tonum illata veniamus. Primum est egregius et amplissimus liber *De ædificio Dei*, in quo rogatu et jussu Chunonis episcopi Ratisbonensis scribere aggressus est, ut ipse Gerhohus initio prologi testatur. Cumque nonnulla lucubrationi suæ inseruisset, quæ lecta quibusdam hominibus, ad ecclesiasticæ disciplinæ rigorem et regulam parum factis displicerent, coactus est opus ad incudem revocare, omnesque partes gravissimis sanctorum Patrum et conciliorum auctoritatibus ita communire, ut Gerhohus rejici non posset, quin Patres et concilia, omnibus sancta, rejicerentur. Rem ipse Gerhohus exponit in epistola ad quemdam presbyterum, operi præfixa. Hunc cl. et eruditissimus P. Carolus Meichelbeck Benedicto-Burani monasterii archiviarius (ex cujus etiam codice ab annis fere trecentis in membranis exarato, librum Gerhohi, nostro rogatu, ven. P. Leopoldus Wydemann eruit), non alium esse, quam Arnonem, Gerhohi, fratrem et in præfectura Reicherspergensis successorem existimat; de quo vide Chronicon Reichersperg. ad ann. 1180 et Hundium in Metropoli Salisb., tom. III, pag. 245. Dum ante aliquod annos MSS. codices canonici Florianensis in superiore Austria, favente reverendissimo et perillustri D. præposito Francisco Claudio Kroll, præsule humanissimo, lustraremus, incidit in manus nostras codex membraneus in 4°, quadringentorum circiter annorum, quo *Tractatus* quidam *apologeticus* continebatur, auctore *Arnone canonico regulari*, qui Arno forte ab Arnone præposito Reichersperg., Gerhohi fratre, diversus non est. Opusculum id cujusmodi sit, ex initio disces: *Subsequens opusculum, quod Scutum canonicorum dicitur, occasione cujusdam contentions confecti ego Fr. Arno, canonici ordinis exile mancipium, monachis videlicet quibusdam loca nostra occupantibus, et fratres nostros professos, quasi obtentu majoris religionis sibi allicientibus, etc.* Integrum insigne opusculum libenter hic edidissemus, si quod ejus apographum nancisci potuissemus. Sed mortuo reverendissimo Claudio sine fructu fuerunt litteræ quas plus simplici vice eapropter ad laudatam canoniam dedimus. Sed hæc dicta sint obiter et occasione Arnonis, cui Gerhohus librum *De ædificio Dei*, primum videlicet ingenii sui partum, commodasse videtur.

VEN. GERHOHI

PRÆPOSITI REICHERSPERGENSIS

LIBER

DE ÆDIFICIO DEI,

SEU

DE STUDIO ET CURA DISCIPLINÆ ECCLESIASTICÆ.

(E ms. cod. inclyti monasterii benedicti Burani ord. S. Bened. in Bavaria eruit ven. D. P. Leopoldus Wydemann Carthusianus Gemnicensis; edidit R. P. D. Bernardus Pezius, *Theat. Anecd.* II, II, 224.)

INCIPIT PROLOGUS

AD QUEMDAM PRESBYTERUM. (101)

Insignis patriarcha Isaac in terra incolatus sui A imposuit *Latitudo*, quia pro eo nulla fuit contentio. quatuor puteos fodisse legitur. Primum, quem appellavit *Calumniam*; secundum, quem appellavit *Inimicitias*, eo quod pastoribus Geraræ pro aqua puteorum istorum rixantibus passus est calumnias et inimicitias. Tertium fodit puteum, cui nomen Quartum appellavit *Abundantiam*, quia nec per illum passus est rixam. In Christo, charissime, cogis me reminisci calumniarum et inimicitiarum, quas aliquando passus sum, rixantibus contra me pastoribus Geraræ pro eo, quod puteos a Palestinis terra

(101) Forte *Arnonem*, Gerhohi fratrem et in præpositura Reicherspergensis successorem. Vid. *Metrop. Hund.*, tom. III, p. 245.

obrutos præsumpsi refodere, studens ad aquam vivam pervenire, fastidiansque aquam turbidam, id est conversationem clericorum depravatam, et a puritate apostolicæ venæ de qua clericalis ordo ducit exordium, nimis alteratam.

Cum ergo hanc venam aquarum scribendo quasi fodiendo cœpisssem inquirere, rixati sunt contra me pastores Geraræ, amici Palæstinorum, id est *cadentium*, nimium contra meam parvitatem: indignantes, quando fodi puteum primum, id est quando librum istum, quem tu nunc a me requiris, legendum præsentavi domino meo felicis memoriæ Chunoni Ratisbonensis Ecclesiæ angelo, ut, si illi saperet, in ea aquam vivam haberet ipse, aliisque propinaret. Quod et factum lætabunda recordatione commemoro, quia *Ædificium*, quod in hoc libro illi depinxeram, sæpe in sermonibus popularibus ita clare demonstravit populo, ut cogerentur verecundari aliter ædificantes, et lapidem angularem, quem istud ædificium et in fundamento et in summitate habet necessarium, reprobantes. Quanquam ipsis licet reprobantibus hic factus sit in caput anguli, reflorescente per Dei gratiam in multis Ecclesiis conversatione regiminis apostolici, quod innititur auctoritati non alicujus hominis institutoris, sed ipsius Christi, qui in se suisque discipulis exhibuit formam ordinis et propositi clericalis, præfigurati quondam in Aaron et in ejus filiis terrena hæreditate privatis, et in sortem Domini consecratis.

Juxta quam formulam per multas ecclesias reflorescit conversatio clericalis in regularibus collegiis fratrum habitantium in unum, nec dicentium nec habentium aliquid suum. Aliter autem viventes clerici, et adversantes legitimæ Christi ordinationi videntur mihi pastoribus Geraræ assimilandi. Quoniam sicut illi patriarchæ Isaac puteos paternos a Palæstinis obrutos renovanti calumniam intulerunt; sibi propemodum calumnias et inimicitias isti contra me propter consumilem causam suscitaverunt.

Tu ergo si dignaris bibere de puteo, quem illi calumniis et inimiciis suis mihimetipsi amarum fecerunt; dum de veritate, quæ in ore meo dulcis erat, amaricatus est venter meus: cave tibi ab omnibus amaris et amaricantibus, et, si quid tibi de aqua istius putei sapuerit, propina solis dulcibus et mitibus, qualium unus creditur esse designatus episcopus Frisingensis. Cui hoc diligenter debes in secreto suggerere, ut, si dignatur de puteo nostro bibere, sequatur consilium sapientiæ dicentis: *Noli regibus, o Lamuel, dare vinum, quia nullum secretum est, ubi regnat ebrietas: ne forte bibant et obliviscantur judiciorum, et mutant causam filiorum pauperis* (*Prov. xxxi, 4, 5*). Nonne clerici superbi et sæculares dominantur quasi reges? nonne multis litteris inebriati sæpe obliviscuntur judiciorum, et mutant causam filiorum pauperis, illius scilicet qui, cum dives esset, pro nobis pauper factus est, ut nos illius inopia divites essemus (*II Cor. viii, 9*), non propria lucra in ecclesiasticis ministeriis avare sectando. sed

quæ sola sursum sunt, aviditate pia desiderando. Dum vero illi in officiis ecclesiasticis inhiant quæstibus terrenis refrigescente cœlestium desideriorum charitate, revera judiciorum oblitii, *mutant causam filiorum pauperis*: gratiam Domini, id est elemosynam transferentes in luxuriam, pauperibus pauperis Christi omnino neglectis.

Quorum in consortium ne sic veniat ille Deo diligendus episcopus, ut fiat quasi pontifex anni illius, in quo crucifixus est Christus: mature ac festine debet a te præveniri ac præmuniri. Quod fortasse convenienter fieri poterit per lectionem istius libelli; quem si tu et ipse cum aliis veritatis amicis habueritis gratum: contempto judicio perfidorum in Domino gratulabor, me feliciter apud pias mentes dilatatum, nomenque hujus putei, favente Dei gratia, mutabo, ut videlicet, qui prius appellabatur *Calumnia* seu *Inimicitia*, deinceps vocetur *Latitudo*. Quod nomen fuit putei tertii superius notati, quem fodit patriarcha Isaac, pro quo nulla fuit contentio.

Et ideo a nobis quoque absit omnis contentio, sitque pro his, qui hactenus contra contenderunt, sola nobis ad Deum supplicatio; quatenus ipse tam in ipsis quam in nobis mutet, quod suæ majestati displicet; confirmans quod beneplacitum habet, ut tandem pariter bibamus de puteo quarto, qui dicitur *Abundantia*, tanquam nihil habentes, et omnia possidentes; sicut egentes, multos autem locupletantes; non deficiente divinæ largitatis puteo, qui dici potest abundantia. Quoniam ipsa Dei bonitas ac misericordia electos a se præventos abundantibus auxiliis et gratiarum donis ita comitatur, et subsequitur, ut merito a quolibet electorum in tali abundantia cantetur: *Dominus regit me, et nihil mihi deerit, usque: et misericordia tua subsequetur me omnibus diebus vitæ meæ, ut inhabitem in domo Domini in longitudinem dierum* (*Psal. xxii, 1, 8, 9*).

Puto, quod istud carmen veraciter canentibus pateat latitudinis et abundantia desiderabilis puteus, imo fons inexhaustus. Propter quem consequendum diversa jam opuscula scriptitando, quasi fodiendo laboravimus. Quorum opusculorum iste libellus primus fuit jussu et rogatu Deo dilecti Ratisbonensis episcopi Chunonis conscriptus; quem illo defuncto apud nos continuimus, et paucis lectionem ejus indulsumus. Verum quia tu, frater in Domino charissime, cujus charitati omnia debeo, quæ adjuvante Deo possum, postulas tibi istum libellum legendum et fortassis transcribendum; atque potest contingere, ut semel emissum volet irrevocabile verbum: Rogo te, ut auctoritates, quas ex latere apposui, tu quoque cures apponere; ut ex his quasi tabulatis vel muris firmis muniatur nostrum ædificium, juxta legis mandatum dicentis in Deuteronomio: *Cum ædificaveris domum novam, facies murum tecti per circuitum, ne effundatur sanguis in domo tua; et sis reus labente aliquo, et in præcepto ruente* (*Deut. xxii, 8*); item lex in Exodo dicit: Si

quis aperuerit cisternam et foderit, et non operuerit eam; cecideritque bos vel asinus in eam, dominus cisternæ reddet pretium iumentorum. Quod autem mortuum est, ipsius erit (Exod. xxi, 33, 34).

Apponite igitur ex latere, vel etiam dictamini nostro inserite sanctorum auctoritates, ut ædificio nostro sint munimentum et cisternæ nostræ sint operimentum, ne per nostri occasionem, aliquo in præceps ruente, nos patiamur detrimentum. Sicut pene antehac nobis accidit, quando exiit sermo inter fratres claustrorum barbatos; quod ab ædificio isto, de quo hic agitur, excluderimus illos, cum videlicet minime attenderent, se in numero pœnitentium comprehensos æque ut monachos; nisi forte vivant ita dissolute, ut non seruent leges pœnitentiæ.

Offensi sunt etiam quidam litterati claustrales, tam monachi quam canonici regulares pro eo quod publicatis Patrum scriptis de quadrandis decimis et oblationibus ipse viderentur argui transgressionis, eo quod nec decimæ nec oblationes quartantur in communiter viventium claustris.

Harum et similium anteactarum offensionum non immemores, et de futuris cavere volentes, quædam decerpendo, quædam addendo, dictamen nostrum

castigatius facimus. Auctoritates vero Patrum, quibus nec addi nec decerpi quidquam licuit, partim textui sermonis nostri competenter inseruimus, partim in latere apposuimus. Quibus diligenter inspectis nos immunes fore credimus, et coram Deo excusabiles; etiamsi aliquos de his, quibus ipse Christus est lapis offensionis et petra scandali (1 Petr. ii, 8), continget in dictis nostris offendi et scandalizari. Cum enim ipse discipulis suis dicat: Si sermonem meum servaverint, et vestrum servabunt, si me persecuti sunt, et vos persequentur (Joan. xv, 20); non debemus admirari, si ejus inimicos continget nobis propter veritatem, quæ in illis odium parit, inimicari; et propterea in dictis veracibus offendi et scandalizari.

Multas ad hujusmodi hominibus derogationes, maledictiones et vexationes passi sumus. Quibus ut perfecta pœnitentia, et largissima indulgentia tribuatur a Deo, ipsius misericordem omnipotentiam et omnipotentem misericordiam obsecramus per hostiam vere pacificam, quam licet indigni, non solum pro amicis, verum et pro inimicis immolamus, quoties ipsius gratia favente altaris mysterium celebramus.

INCIPIT

OPUSCULUM DE ÆDIFICIO DEI

CUJUSDAM IDIOTÆ AC PECCATORIS

AD CHUNONEM RATISPONENSEM EPISCOPUM.

PROLOGUS.

Rogatu et jussu tuo, sanctæ Ratisponensis Ecclesiæ, venerande præsul Chuno, fateor me ad hoc animari, ut te cogente, opusque magnum a parvitate mea exposcente, non dubitem conari, quatenus ea, quæ requiris, persolvam. Quamvis apud me nihil tale repositum sciam; unde tibi delicatissimo sanctorum Scripturarum scrutatori valeam satisfacere, aptasque delicias præparare, cum et ego ipse in anima mea famis periculo tabescam; et paululum olei in lecytho conscientiæ, modicumque farinae in operationis pugillo habens, proximus morti existam; nisi verus Elias veniat, qui de modico meo magna faciens, dum rogat pasci, ipse magis pascat; suæque incarnationis præsentiam nunquam cordi meo subtrahat, donec infamis tempore opportune transacto cœlum aperiatur, et indigentia mea satietate mirifica reficiatur, juxta illud Prophetæ: Satiabor, cum apparuerit gloria tua (Psal. xvi, 15). Interim vero si peccato subripiente filius, hoc est, animus meus subitanea morte præventus fuerit, ipsius Eliæ præsentia in receptaculo memoriæ meæ

manens assidue poterit hunc a morte revocare; atque Ecclesiæ matri sic vivum præsentare, ut et ipsa mater super hoc lætetur, et suscitantis verbi veritas in mea vita magnificetur.

Igitur quoniam Elias interpretatur Deus Dominus, confido utique quod ex te aperte loquatur mihi Dominus Deus. Nam, postquam me duo crucis ligna colligentem, hoc est in fide passionis Dominicæ spem habentem persensisti, continuo mihi præcepisti, ut tanquam de ipsis duobus lignis ædificium quoddam construerem, imo jam constructum demonstrarem. Cujus, juxta Apostolum, artifex et conditor Deus est; et ideo nullo ventorum impulsu, nullo fluviorum incurso moveri ac labefactari potest.

Opusculum ergo istud, prout tu ipse decrevisti, De ædificio Dei titulum accipiat; tuæque paternitati hunc libellum destinari, tam ex Prologo quam ex titulo, legentibus innotescat. Nomen vero meum penitus ignoretur. Quia si quid boni per me hic prolatum fuerit, non nobis, non nobis, sed nomini Domini (Psal. cxiii, 9) super hoc laus, gratia et

gratiarum actio debetur. Tibi quoque impulsori et A exercitatori parvitas meæ gratiam debet, cuicumque in eo quod, te exhortante, per Dei gratiam dixeris, aliquid recte placebit.

CAPUT PRIMUM.

Quis hujus Ædificii auctor et architectus? quæ materies, quæ instrumenta? quid illud, quo ejusdem partes conjungantur ac persistant? Impiorum procellis hoc Ædificium non subruitur, evertiturve, sed amplius firmatur, et sublimatur.

In omni ædificio perficiendo tria sunt necessaria: artifex, qui operetur; materia, de qua operetur; instrumenta vel adjumenta, quibus operetur. Igitur si artifex et conditor hujus ædificii, de quo acturi sumus, quæritur, Deus hic esse ab Apostolo asseritur. Materia vero rationalis creaturæ pars electa, de qua Deo ædificante construitur civitas nunquam ruitura. Reproba vero pars rationalis creaturæ, et omnis irrationalis seu insensibilis creatura, quædam sunt adjumenta, quibus iste artifex utitur. Qui licet ad aliquid faciendum nullius adjutorio indigeat, omnia tamen hæc in sapientia fecisse a Psalmista prædicatur (*Psal. ciii, 24*). Et ideo, qui in tota istius mundi fabrica etiam extremum vermiculam superfluum esse dicit, sapientiæ fabricatoris contradicit; quæ nihil fecit aut facit superfluum, nihil indecorum, quoniam ex ipsa creatura, quæ nempe per se considerata apud insipientium animos sæda judicatur, tota universitatis structura convenienter ornatur. Sed circa mens, quæ totum non considerat, partem frequenter aut fastidit, aut irridet, quoniam quid cui aptetur, non videt. Verbi gratia: Si quis nasum vel oculum, quæ sunt partes humani corporis, absque toto attenderet, parum pulchritudinis in eis perpendere posset. Verumtamen licet hæc partes a toto suo separate, oculis vel animis attendentium fœditatem potius quam decorem ingerant; sic tamen in integritate sui totius universitatem exornant, ut et nasus decorem, et oculus cum decore utilitatem præstare non negetur; et non tam ipsa quam reprehensor talium reprehendendus judicetur. Sic ergo, qui aliquid in creaturis velut superfluum reprehendit, se cæcum et reprehensibilem ostendit. Quoniam cæcitate carens, totum videret, nihil in operibus Dei reprehendens cum Psalmista diceret: *Fidelis Dominus in omnibus verbis suis, et sanctus in omnibus operibus suis (Psal. cxliv, 13)*.

Hæc est illa magna totius mundi fabrica et quædam universalis officina; in qua, Deo mirabiliter operante, quoddam ædificium fabricatur, quo peracto et malleus confringetur, et ipsa fabrica secundum statum, quem nunc habere videtur, omnino destruetur. Civitas autem Dei, quæ est in electa rationali creatura, neque nunc neque tunc destruetur, sed nunc ædificatur irrevocabili profectu, et tunc stabit sine defectu. Verum quia constat de futura et permansura istius civitatis stabilitate, nos de temporali statu ejus agamus; et in parte

PATROL. CXCIV.

sui adhuc imperfecta, qualiter ab exordio mundi ædificetur, Deo monstrante videamus.

Proponamus itaque ante oculos mentis ac fidei nostræ illum potentissimum fabrum, cujus filius Christus esse non dubitatur, qui in Evangelio *filii fabri (Matth. xiii, 55)* appellatur. Quem et Patrem fabrum esse non dubitamus; sicut de illo loquens Apostolus etiam domum describit, cujus ipsum fabricatorem asserit: *Amplioris, inquit, gloriæ iste præ Moyse dignus habitus est; quanto ampliore honorem habet domus, qui fabricavit illam? Omnis namque domus fabricatur ab aliquo. Qui autem omnia creavit, Deus est, et Moyses quidem fidelis erat in tota domo ejus tanquam famulus, in testimonium eorum, quæ dicenda erant: Christus vero tanquam filius in domo sua, quæ sumus nos, si fiduciam et gloriam spei usque ad finem firmam retineamus (Hebr. iii, 5-6)*.

Hæc domus, quam hic Apostolus definivit, tunc cœpit ædificari, quando creavit Deus cœlum et terram; quando creavit angelicam et humanam creaturam; quando jam de primo homine accepit costam, quam ædificavit in mulierem (*Gen. ii, 22*). Et vir quidem plasmatus legitur; mulier vero, quoniam Ecclesiam significat, non plasmari, sed ædificari dicitur, ut videlicet, cum eam a Domino ædificatam audias, mulierem cogitans, ædificium intelligas; et hoc quod intelligis, per Dei gratiam esse contendas. Contentione quippe opus est, donec perficiamur; ne malleo tentationis tacti, a fiducia et gloria spei nostræ frangamur. Quam fiduciam nisi usque in finem firmam retineamus, in descriptione domus Dei nos non admittit Apostolus. Qui cum dixisset: *Quæ domus sumus nos, consequenter adjecit: Si fiduciam et gloriam spei usque ad finem firmam retineamus.*

Ab hac fiducia et spe, prima mulier fracta defecit, quando eam malleus tentationis tetigit. Quæ si fidem in Dei prædictis habuisset, nunquam ad hoc seduci potuisset, ut diabolo suggerente inde speraret vitam et Dei similitudinem, unde Deus rainatus fuerat mortem. Itaque diabolicis magis quam divinis dictis fidem adhibendo, non putabat Deum fœdilem in omnibus verbis suis. Hinc est enim, quod D culpam suam in serpentem detorsit; quem a Deo factum et in paradiso positum non ignoravit, quasi lapsus ipsius non absque Creatoris culpa eveniret; qui ipsum serpentem peccati suggestorem in paradiso posuerat, in quo et hominem ponens, mandatum illi non peccandi dederat.

Nos autem psallamus fideliter, et dicamus: *Fidelis Dominus in omnibus verbis suis, et Sanctus in omnibus operibus suis (Psal. cxliv, 13)*. Quia nihil promittit, in quo sanctorum credulitas fallatur, nihil facit aut fecit, in quo eorum sanctitas impediatur. Quin imo in ipso omnis ædificatio constructa crescit, non decrescit: nec aliqua plantatio eradicari poterit, nisi ea, quam ipse non plantavit.

Quis est autem a Deo, et in Deum plantatus, nisi

qui sic est in charitate radicans, et fundatus, ut nullatenus ab hac fide averti possit, quin verba Dei sint fidelissima, id est salubria et vera. Salubria quidem solis credentibus; vera autem tam non credentibus quam credentibus. Nam et primis parentibus, etsi pro sua incredulitate non fuerint salubria, experimento tamen probaverunt, quam fuerint vera quæ Deus prædixit: et quam falsa, quæ promisit diabolus.

Illi promissis falsis credentes, a fide veritatis exciderunt, quia charitatem, quæ nunquam excidet, non tam solide habuerunt, ut in ea omnia crederent, omnia sperarent. Nam, qui omnia tam bona quam mala, quæ Deus prædicit, firmissime credunt, et nullatenus dubitant: hi sunt, qui in tempore tentationis non recedunt, sed in fide perseverant. Sed et, si peccaverint, omnia bona de bono Deo sperantes, non pudenda sua contra illum cum primis parentibus velant: sed suam (culpani) Domino revelant, et sperant in eo; et ipse faciet et educet, quasi lumen, justitiam eorum, et iudicium, tanquam meridiem.

Hinc est quod fidei Abrahæ apparuit Dominus in ipso fervore diei, scilicet circa meridiem: infideli autem protoplasto deambulans ad auram post meridiem. Illi stat; isti deambulat Dominus, quia et illi firmissime credens et nullatenus dubitans de verbis ac promissis Domini, accepit charitatem, qua ædificaretur, ne aliquando excideret, sed firmissime staret. Iste appetit scientiam a diabolo permissam, cujus appetitu non est ædificatus, ut staret, sed inflatus et elatus, ut caderet.

Quid ergo dicemus? nunquid propositum Dei evacuatum est? nunquid costa, quam ædificavit, sic ad nihilum redacta est, ut ædificium de illa inchoatum non poterit perfici? Absit! Non talis est hic fabricator; qui, quod cepit ædificare, non possit consummare. Adhuc enim ab eo *Jerusalem ædificatur, ut civitas, cujus participatio ejus in idipsum* (Psal. cxxi, 3). Videamus quæ sit hæc participatio, aut quid intelligatur per in idipsum. Si homo in prima tentatione victor exstisset, neque ipse, aut aliqua partes ipsius perditioni aut morti obnoxia esset; et in toto genere humano nulla esset participatio. Quia benedictio Creatoris dicentis: *Crescite et multiplicamini et replete terram* (Gen. i, 7), sic impleretur, ut nemo præter solos electos nasceretur. De quibus idipsum ædificium, quod Deus proposuit, perficeretur: et sic nulla divisio nullaque partitio fieret; neque, ut modo videmus, alteri hoc, alteri illud, sed

(102) Leo papa Anastasio Thessalonicensi: « Ad hunc finem, omnem effectum nostrum curamque dirigimus, ut, quod ad unitatem concordie et quod ad custodiam pertinet discipline, nulla dissensione violetur, nulla desidia negligatur. » Post pauca: « Hortor et moneo, ut, quæ pie sunt ordinata salubriterque disposita, nulla concertatione turbentur. Nemo, quod suum est, querat, sed quod alterius (1 Cor. x, 24); et sicut dicit Apostolus: *Unusquisque vestrum proximo suo placeat in bono ad ædificationem* (Rom. xv, 2). Non enim poterit unitatis nostræ

cunctis idipsum saperet. *Idipsum autem Deus est juxta illud: Tu autem idem ipse es, et anni tui non deficient* (Psal. ci, 28).

Deum itaque, verum rationabilis animæ cibum, si homo perfecte ac perseveranter sapisset, et venenum serpentine suasionis ex toto respuisset: in sola Dei benedictione humanum genus usque ad prædestinatum electorum numerum cresceret et multiplicaretur, et absque sudore vultus sui pane suo supersubstantiali vesceretur. At quoniam diabolo suadente subrepsit peccatum, bono Deo malum hominis et malum hominem bene ordinante, processit tale maledictum, ut mulieri diceretur: *Multiplicabo ærumnas et conceptus tuos, in dolore paries filios* (Gen. iii, 16); viro autem: *In sudore vultus tui vesceris pane tuo* (ibid., 19). Ex hac ergo maledictionis justa et irrevocabili sententia multi præter electos nascuntur; qui quoniam idipsum sapere nollunt, non solum ab electis, sed inter se quoque et contra se invicem implacabili discordia dividuntur. Electi vero, quoniam licet cum labore ac sudore vultus sui pane charitatis vesci contendunt, idipsum invicem sentientes et in præsentem pacifice vivunt; et cum eis solus mortis advenerit, in pace in idipsum dormient et requiescent (Psal. iv, 9).

De solis ergo benedictionis filiis ædificatur civitas in idipsum; de filiis vero maledictionis fit quedam partitio proficiens electis, et adjuvans eos in idipsum. Quoniam, etsi perversitas eorum non acquiescit, ut ædificentur in veri Salomonis aureum reclinatorium, ipse tamen per miram sapientiam suam de illis facit scabellum pedum suorum (Psal. cix, 1); et sic per eos non tam impeditur, quam expeditur cælestis ædificii structura; per hoc ipsum magis in altum surrectura, quod malorum numerus, velut aquæ diluviales super terram crescent et multiplicantur. Quibus inundantibus, et spumanti ac procellosa tempestate sævientibus, arca per verum Noe fabricata non submergitur, sed ad cælum usque sustollitur. Arca enim cælestis ædificii, quæ in terra fabricatur, nequaquam ad altiora sine aquis diluvii sublimatur. Unde et nos cum viderimus hæc fieri, nequaquam debemus contristari; sed levare capita nostra, quoniam appropinquat redemptio nostra; si tamen compatimur, ut et conregnemus; si non simul partitio vel divisio adversus alterum, et adversus ipsum sanctæ civitatis ædificium; sed *participatio ejus in idipsum* (109).

Multi sunt enim, qui cum militibus, Dei crucifixoribus vestimenta Dominica partiuntur; et pro-

firma esse compago, nisi nos ad inseparabilem soliditatem vinculum charitatis astrinxerit. Quod: *sicut in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent: ita multi unum corpus sumus in Christo, singuli autem, alter alterius, membra* (Rom. xii, 4); connexio totius corporis unam sanitatem, unam pulchritudinem facit. Et hæc quidem connexio totius corporis unanimi-tem requirit, sed præcipue exigit concordiam sacerdotum. »

pterea ipsi in partes divisi a Christo, pereunt, quia A non participatio ejus in idipsum, sed partitio ejus contra ipsum fiunt. Sed unus est, qui non partiendo, sed sortiundo possidebit tunicam inconsutilem, nullius unquam susceptibilem divisionis, totius expertem partitionis : et ideo non est partitio, sed participatio ejus in idipsum. Quoniam qui eam sortiuntur, dicunt et sapiunt in idipsum ; nec sunt concisio, sed circumcisio in ipso : in quo non concisos, sed circumcisos nos affirmat Apostolus : « Circumcisione non manu facta in exspoliatione corporis carnis (Colos. II, 11). »

Aliud est ergo concidi a Christo, et aliud circumcidi in ipso. Nam, licet tunica Samuelis, hoc est veri sacerdotis Christi, conscindi non valeat, quam inconsutilem ac desuper contextam esse constat, tamen pallium et anteriorem ejus amictum cum Saule rege superbo tenent reges ac scindunt ; et ideo ipsi concisio fiunt. Quia Christo, qui in Samuele figuratus est, a talibus discedente regnum quoque ab eis scinditur : et ipsi cum omnibus sibi coherentibus, atque in malo consentientibus in tumore superbiæ, velut in nonne Gelboe consciuntur et occiduntur ; et sæpe visibiliter tradentur in manus gladii : invisibiliter autem vulpium, hoc est, malignorum spirituum partes erunt (103).

Quæ est enim tunica, qua Dominicum corpus vestitur, nisi virtus Spiritus sancti, qua Ecclesia invisibiliter ornatur? « Vos autem, » ait Dominus, « sedete in civitate, donec induamini virtute ex alto (Luc. xxiv, 49). » Ideo ex alto, quia desuper contexta est tunica ; nec ita humano artificio consuta, ut a militibus, Christi crucifixoribus possit dividi ; aut a regibus, divinarum legum prævaricatoribus et superbi Saulis imitatoribus, teneri ac scindi. Quia virtus charitatis, quæ per Spiritum sanctum in cordibus electorum diffunditur (qua velut nuptiali veste sponsa Christi ornatur), sicut non potest a carnalibus videri, sic non potest ab eis te-

(103) Joannes Chrysostomus in sermone de Conversione S. Pauli hæc de Valente Ecclesiarum infestatore dicit : « Regis ipsius avunculus, quia profano atrocitate consecrata Deo vasa temeraverat, voribus excus interit. Præpositus quoque regalis ærarii ob aliam, quam Ecclesiæ intulerat, injuriam mediis repente disruptus est. »

(104) Joannes Chrysostomus in sermone de Conversione S. Pauli apostoli mentionem faciens Valentis imperatoris, qui successum victoriæ perdidit, causam infelicitatis illius his verbis commemorat : « Nunc etiam regionis nostræ fontes, qui prius flumina ipsa cursu inundante vincebant, subito in se resiliendo fugerunt : nunquam hoc ante perpassi, nisi postquam loca illa sacrificii, victimis sunt inquinata. Quid vero jam memorem famem prorsus in orbe terrarum cum impio rege dominantam? Regis interitum in regione Persarum? aut mortem vero mentis errorem perpassum? exercitum in medio Barbarorum relictum, et utique velut quodam reti conclusum? reditum ex illis locis, improvisum atque mirabilem? Quia enim rege impio miserabiliter interempto, alter pius, scilicet Gratianus ei successit in imperio, adversa omnia continuo dissoluta sunt ; et exercitus, qui velut in me-

neri ac scindi. Quia nec ipsi ullo modo scindi aut dividi possent ; si hæc oculo cordis viderent, et manu operationis tenerent (104).

CAPUT II.

Facultatibus ecclesiasticis ædificium spirituante, velut arca Domini auro et pellibus ornatur et munitur. Nec illas diripiunt principes sæculares, et improbi clerici sine grandi suo malo.

Quæ sunt autem vestimenta, quæ vel milites inter se dividere, vel Saul conscindere potest, nisi facultates ecclesiasticæ? Decimæ siquidem cæteræque fidelium oblationes, velut quidem amictus exterior, ornant et muniunt Ecclesiam, sicut pelles Salomonis ornabant et muniabant sanctam fœderis arcam. Ecclesia quippe quæ vere arca fœderis, arca sanctificationis dicitur, exteriori facultate, tanquam p. libus et velis quibusdam, sic munitur, ut interior circumtecta ex omni parte, auro spirituali decore fulgeat ; quam nec sol decolorare, nec ulla unquam pluvia persecutionis poterit fuscare. Nam sicut per multas persecutionum tempestates quondam populo Dei propter peccatum immixtas, nemini regum vel tyrannorum permissum est arcam illam ex omni parte auro circumtectam auro devestire, sic nemini regum vel tyrannorum, nemini militum fas est aut facultas spirituales ecclesiæ thesauros, quibus undique circumtegitur et ornatur, ullo modo contractare aut dissipare ; quamvis tamen, sicut arca illa quondam capta et per terram alienam circumducta legitur, sic et ipsa Ecclesia quodammodo circumducatur, et quasi captiva apud Philistinorum principes teneatur, quando ad hoc augariatur a malis principibus, ut in palatio pro sui militumque suorum arbitrio tractetur de spiritualibus (105).

Quotiescunque autem hoc agitur, quod arca Domini in palatio, tanquam in templo Dagon, collocatur, non in hoc arca læditur, sed eorum tyrannica potestas (quæ, licet contra Deum, et plus quam

diis erat retibus involutus, nec ullum aliquando exitum se inventurum esse credebat, Dei jam nutu ab hostibus liberatus omni cum securitate remeavit. Et hæc quidem quem non valeant ad partem pietatis attrahere? »

D (105) Ex concilio Aquileiensi, cap. 3 : « Decimæ, quæ a fidei populo dantur, in Ecclesiis baptismalibus inferantur ; et ipsi presbyteri, qui in eas tem plebes ordinati sunt, cum omni sollicitudine curam habeant de Christianitatis causa populo sibi commisso. Et populus suas decimas suis presbyteris offerant ; presbyteri dividant in quatuor partes, sicut antiqua sanctorum Patrum regula continetur, unam sibi, unam clericis, unam pauperibus, unam ad institutionem, seu luminaria, vel incensum ecclesiarum. Et hoc statuimus, ut predicti presbyteri habeant juxta suam ecclesiam aut suam cellulam locum constitutum : ubi quarta, quam pauperibus dari, diximus, inferatur. »

Ex concilio Antiocheno, cap. 24 : « Quæ sunt Ecclesiæ, convenit, ut Ecclesiæ sub omni sollicitudine et conscientia bona et fide, quæ in Deum est, qui cuncta considerat judicatur, serventur. Quæ etiam dissipanda sunt iudicio et potestate pontificis

Deus a quibusdam timeatur, rectius tamen idolum A Dagon [dicecretur] urgetur ad casum; et palmis abscissis, hoc est, omnis victoriæ successibus divinitus ablatis omnino destruitur. Christi autem et Ecclesiæ potestas semper stabit; arca sanctificationis nunquam (sine) sed cum honore a principibus Philistinorum restituetur tandem, quoniam regnum Romanorum, in quo nefas hoc maxime patrabatur, nunc a muribus, hoc est vilissimis hominibus infestatur. Nec desinent isti mures regnum, et principes ejus persequi, donec arca ad populum suum cum honore ac muneribus dimittatur, ubi a Salomone rege pacifico templum illi construatur; in quo non regibus, sed solis sacerdotibus potestas ministrandi tribuatur. Sed, si quis regum sacerdotalibus functionibus se præsumpserit ingerere, cum Ozia rege præsumptore lepram portabit in fronte (II Paral. xxvi, 19) (106).

Nunc vero, quia nostro tempore videmus mures regnare, non dubitemus et tempus appropinquare, ut arca Dei libera in templo sibi cœlitus fabricato constituatur. Ubi de levitica tantum stirpe sacerdotes et ministros habeat, quibus lex hæreditatem ad hoc in terra denegat, ut Dominus sit (107) pars eorum; cujus participatio non est, nisi in idipsum, quia ipse est vere id ipsum. Quod illi specialiter et

cui commissus est populus et animæ, quæ intra Ecclesiam congregantur. »

Ex eodem concilio, cap. 25 : « Episcopus ecclesiasticarum rerum habeat potestatem ad dispensandum erga omnes qui indigent, cum summa reverentia et timore Dei. Participet autem et ipse, quibus indiget, si tamen indiget, tam suis quam fratrum, qui ab eo suscipiuntur, necessariis usibus profuturis; ita ut in nulla qualibet occasione fraudentur juxta sanctum Apostolum sic dicentem : *Habentes victum et tegumentum, his contenti simus. Quod si contentus istis minime fuerit, convertat autem res Ecclesiæ in suos usus domesticos; et ejus commoda vel agrorum fructus non cum presbyterorum conscientia diaconorumque pertractet; sed horum potestatem domesticis suis aut propinquis aut fratribus committat, ut per hujusmodi personas occulte cæteræ lædantur ecclesiæ: synodo provinciarum pœnas iste persolvat.* »

Cum de decimarum quatuor portionibus multa sint capitula, quæ partim hic in sequentibus invenies, o lector, posita; hoc te volumus diligenter notare, quia nulla congregatio communem vitam servans cogitur per ista capitula decimas vel oblationes quartare. Quoniam ista quartationis lex non ab apostolis instituta, sed post communis vitæ destructionem ac transgressionem propter transgressores clericos et episcopos posita est: et ab ipsis communis vitæ transgressoribus observanda est; donec repararetur vita communis, cui omnis oblatio fidelium reposita est, ordinanda per fideles ministros in manu Mediatoris. Quod ita debere fieri probant scripta beati Gregorii papæ ad Augustinum Anglorum archiepiscopum, quæ in sequentibus invenies.

(106) Hilarius episcopus Ecclesiæ catholicæ, urbis Romæ synodo præsidens dixit: « Nulli fas sit sine status sui periculo vel divinas constitutiones, vel apostolicæ sedis decreta temerare. »

(107) Hieronymus ad Nepotianum: « Quod Aaron et filios ejus, hoc esse episcopum et presbyterum moverimus. *Pascite, inquit Petrus, eam, qui in vo-*

copiosius participant, qui habitant in id ipsum; qui gustant, quam bonum est et quam jucundum habitare fratres in unum; hoc est, in id ipsum.

Clerici autem proprietarii et acephali, qui habitant, non in unum, sed in diversum, per suas proprietates et hæreditates de tribu levitica se non esse testantur, neque ut vacæ illæ fecerunt, a quibus arca traheretur, pergunt in directum (I Reg. vi, 12); sed a regulis Patrum exorbitantes, *Omnes declinaverunt; simul inutiles facti sunt: non est, qui faciat bonum, non est usque ad unum* (Psal. xiii, 5). Iste unus Christus est cum suis omnibus habitantibus in unum; per quos construatur arca consummanda per cubitum unum, per quos ædificatur civitas habitantium in unum, cujus participatio ejus in id ipsum. Per quos etiam Bethsamis, hoc est ad domum solis arca directissime trahitur, quoniam ab eis nec ad dexteram nec ad sinistram declinat.

Itaque regum palatii, quasi Philistinorum templis, omnino post tergum relictis catholicus clerus cum arca fœderis ad domum solis pergere festinat, ubi Christum Solem justitiæ prospiciens, divinis potius legibus quam regibus obediat. Ubi sic apostolorum regulæ observentur (108), ut regum leges et pseudoclericorum consuetudines, Christo contrariæ,

bis est, gregem Domini, providentes non coacte sed spontanee secundum Deum; neque turpis luci gratia sed voluntarie: neque ut dominantes in clerum, sed forma facti gregis (I Petr. v, 2). » Item: « Clericus, qui Christi servit Ecclesiæ, interpretetur primo vocabulum suum, et nominis definitione prælata nitatur esse quod dicitur. Si enim *cleros* Græce, Latine *sors* appellatur; propterea vocantur clerici, quia de sorte sunt Domini, vel quia Dominus ipse sors, id est pars clericorum est. Et quia vel ipse pars Domini est, vel Dominum partem habet, talem se exhibere debet, ut ipse possideat Dominum, et possideatur a Domino. Quod si quidpiam aliud habuerit præter Dominum, pars ejus non erit Dominus. Verbi gratia, si aurum, si argentum, si possessiones, si variam suppellectilem habeat, cum istis partibus Dominus pars ejus fieri non dignatur. Si autem ego pars Domini sum, nec accipio partem inter cæteras tribus; sed quasi levita et sacerdos vivo de decimis, habens victum et vestitum, his contentus ero; et nudam crucem nudus sequar. »

(108) Leo Magnus universis episcopis per Siciliam constitutis: « Hoc vestræ indicimus charitati, ut ab apostolicis institutis nullo ulterius recedatis excessu, quia inultum post hæc esse non poterit, si quisquam apostolicas regulas in aliquo crediderit negligendas. »

Petrus in ordinatione Clementis: « Te quidem oportet irreprehensibiliter vivere, et summo studio niti, ut omnes vitæ occupationes abjicias, ne fidejussor assistas, ne advocatus litium fias, neve in ulla aliqua prorsus inveniariis mundialis negotii occupatione perplexus. Neque judicem aut cognitorem sæcularium negotiorum hodie te ordinare vult Christus, ut melius prolignatis præsentibus hominum curis verbo Dei vacare possis, et secundum veritatis regulam discernere bonos a malis. Ista namque opera, quæ minus tibi congruere superius exposuimus, exultant sibi invicem dicentes *idem* laici: et nemo te occupet ab his studiis, per quæ salus omnibus datur. Sicut enim impietatis cri-

penitus annihilentur. Hæc omnia non somniis aut vanis conjecturis sic perficienda probamus; sed quod inevitabiliter sic fieri oporteat, ex hoc et per hoc scimus, et nullatenus dubitamus, quod, sicut olim sunt figurata et prophetata, sic nostris temporibus hæc videmus inchoata, licet nondum consummata.

Nonne imperator H. tandiu in posterioribus, hoc est in bonis temporalibus, est percussus? tandiu a muribus, videlicet parvæ quantitatis et nullius pene dignitatis hominibus, vexatus est, ut cum suis principibus deliberaret, quo modo Ecclesiam, veram sanctificationis arcam, de sua captivitate dimitteret? Et illi quidem dederunt consilium, sed non usquequaque perfectum. Consuluerunt enim, ut anos aureos cum arca remitteret, hoc est annulos aureos, quibus episcopos et abbates investire solebat, omnino dimitteret. Sed hoc in consilio non addiderunt, ut omnino de suis finibus, vaccis trahentibus, hæc arca exiret; et solis sacerdotibus ac levitis commissa, animales et carnos mures apud Philisthæos relinqueret; aureos autem secum ipsa retinens sua egressione pacem faceret, dum plaga, quæ regnis ac regibus propter ipsam arcam fuit immissa, mitigaretur, eadem ad suos remissa. Hoc esset perfectum consilium, sine dubio ad plagam discordiæ mitigandam satis idoneum. Sed adhuc arca inter fines ac terminos Philisthinorum tenetur, dum episcopi, abbates, abbatissæ, facta electione, ad palatium ire compelluntur, quatenus a rege, nescio quæ regalia suscipiant; de quibus regi vel hominum vel fidelitatis sacramentum faciant. Adhuc ergo principes consilio salubriori utantur, ut episcopis, abbatibus, abbatissis plenam libertatem dimittant, nec in spiritualibus dignitatibus sanctam Dei Ecclesiam ulterius angariare præsumant.

CAPUT III.

Ab Aedificio Dei arcei sunt, et puniendi clerici a

men est, neglecto verbo Dei, studii sollicitudines suscipere sæcularis: ita unicuique laicorum peccatum est, nisi invicem sibi etiam in his, quæ ad communis vitæ usum pertinent, operam fideliter dederint; te vero securum facere et in his quibus debes, vacantem omnes communiter elaborent. Quod si forte a semetipsis laici non intelligunt, per diaconos edocendi sunt, ut tibi solius Ecclesiæ sollicitudines derelinquant; quoniam ipse, ut dignum est, dispensare sufficias, et verbo veritatis abundantius et studiosius deservire. Si enim mundialibus curis occupatus fueris, et te ipsum decipies, et eos, qui te audiunt. Non enim poteris, quæ ad salutem pertinent, plenius singulis quibusque distinguere; et ex eo fit ut tu, tanquam non doceris, quæ ad salutem pertinent, puniaris: et discipuli per ignorantiam peccent. Idcirco ergo tu quidem ad hoc solum vacato, ut opportune et sine intermissione doceas eos verbum Dei, per quod salutem consequi possunt. Illi vero cum tanta reverentia tua verba recipiant, tanquam qui sciant legatum te et præconem esse veritatis, certi, *Quodcumque ligaveris super terram, esse hoc ligatum et in cælo; et quodcumque solveris super terram, etiam*

vita communi et apostolica abhorrentes, nec audiendi ii, qui Ludovici Pii constitutione proprietatem defendunt.

Quis autem non videat quanta sit differentia inter mures aureos neminem lædentes, et mures carnos omnia, quæ possunt, rodentes? tanta utique et multo major differentia invenitur, si filii lucis et filii hujus sæculi spiritualiter examinentur. Illi aureo sapientiæ decore pretiosi, neminem lædunt; isti per prudentiam carnis, quæ Deo inimica est, semper ad nocendum et rodendum parati sunt. Sed tamen Ecclesiæ, dum nocere videntur, proficiunt. Quia non solam ipsam tyrannorum potestatibus et injustis regum angariis expediunt, sed etiam de suo numero aureos mures, hoc est bonos conversos mittunt; qui alicui bono et regulari clauastro, velut novo plastro, impositi cum arca fœderis ad domum veri Solis trahantur.

Trahuntur autem a vaccis, mugitum ex intimo ac materno affectu dantibus nec tamen post tergum respicientibus; quia boni Ecclesiæ rectores ex abundantia cordis verbum Dei prædicant, et ita in directum procedunt, ut quamvis clericos sibi subiectos in domibus propriis reclusos, tanquam vitulos post tergum ligatos doceant; ipsi tamen cum quibus possunt, iugo apostolicæ regulæ submissi, et cœnobialis vitæ observantiis, velut quibusdam loris, ad hoc jugum astricti, nunquam deviant. Quia non ambages pravæ ac novæ consuetudinibus, sed viam antiquæ auctoritatis et veritatis amant, psallentes cum Propheta: *Viam veritatis elegi (Psal. cxviii, 30). Viam, inquit, veritatis, non consuetudinibus, quia Christus non ait, ego sum consuetudo; sed ego, inquit, sum veritas (Joan. xiv, 6). Non est autem veritas vel auctoritas, quæ contra Christum et apostolos, clericos proprietarios possit defendere (109): si modo episcopi pravam eorum consuetudinem voluerint impugnare. Habemus et prophetas; habemus Christum et apostolos virosque apo-*

ibi esse solvendum (Matth. xvi, 19). Quoniam quidem et tu, quæ oportet, ligabis, et quæ expedit, solves.

(109) « *Dilectissimis fratribus condiscipulis Hierosolymis cum charissimo fratre Jacobo coepiscopo habitantibus Clemens episcopus. Communis vita, fratres, omnibus est necessaria; et maxime his, qui irreprehensibiliter militare cupiunt, et vitam apostolorum eorumque discipulorum imitari volunt. Communis enim usus omnium, quæ sunt in hoc mundo, omnibus esse hominibus debuit: sed per iniquitatem alius hoc suum dicit esse, et alius illud; et sic inter mortales facta divisio est.* » Et post pauca: « *Istius consuetudinibus more retento etiam apostoli eorumque discipuli una nobiscum et vobiscum communem vitam duxerunt. Ananias autem vir austerus, et Saphira uxor ejus a conspectu apostolorum propter peccatum eorum et mendacium eorum, quod fecerunt, mortui delati sunt ambo. Quapropter hæc vobis cavenda mandamus, et doctrinis et exemplis apostolorum obedire præcipimus. Quoniam hi, qui eorum mandata postponunt, non solum rei, sed extorres sunt. Quæ non solum nobis cavenda, sed omnibus prædicanda sunt.* »

atolicos pro nobis contra illos. Si ergo illi sunt pro nobis, quis contra nos?

Deus est, qui habitare facit unius moris in domo. Ludovicus autem rex in quodam suo libello clericos absolvens a domo unius moris, permittit illis domos, proprietates et diversi moris. Per hunc ergo libellum se tentant munire; qui cum dicantur canonici, nolunt tamen proprietatibus carere. Quid ergo dicamus hunc libellum, nisi quoddam vinculum, quo illi clerici velut quidam vituli ligantur in domibus suis, ut non exeant cum arca fœderis? procul sit, procul sit hic libellus a nostro ædificio, quia non concordat illi fundamento, cui lapis angularis superponitur. Qui diversos parietes connectens, utraque facit unum; cui tanquam lapides vivi superædificantur fratres habitantes in unum; super quod etiam ædificatur civitas, cujus participatio ejus in id ipsum. Libellus ergo ille a nobis sub anathemate ponatur; imo jam sub anathemate positus a nostro ædificio removeatur, quoniam in eo contra illum evangelizatur, qui dixit: *Si quis vobis evangelizaverit præter id, quod evangelizavimus vobis, anathema sit* (Gal. 1, 9). Nam cum nostrum ædificium tendat in id ipsum; ille libellus non cum Christo colligit in id ipsum, sed spargit clericos in diversum. Ideo autem a nobis non tam auctor quam libellus ipse damnatur, quoniam auctor ipsius Ludovicus, præ nimia pietate sua Pius agnominatur: et ideo non diffidimus hunc salvatum, sic tamen, quasi per ignem. Oportuit enim ut propter suum ædificium pateretur detrimentum, quia non de auro, argento ac lapidibus pretiosis, sed delignis, feno ac stipula fuit constructum. Si ergo ædificator pro pietate meruit salvari, oportuit hunc per ignem purgari.

Namque ut ex ore suo non pius, sed nequam ærervs convinceretur, fundatissimas Patrum auctoritates apostolicam et communem vitam clericorum firmissime approbantes, in unum collectas velut fundamentum præmisit. In quo fundamento ædificium præsignatur per omnia rotundum; quod tanquam circulus æqualiter a medio distans, ita reducitur in id ipsum, ut in eo cernatur civitas, cujus participatio ejus in id ipsum. Præmisso autem tali fundamento, quod postea a Ludovico superæ-

(110) Urbanus papa secundus ad canonicos regulares in quodam suo Decretali scripto dicit inter cætera: « Oportet nos qui, licet indigni, Petri residencemus in loco, prava corrigere, recta firmare, et in omni Ecclesia: arbitrium judicis ejus judicium nostrum prodeat, oculi nostri videant æquitatem. Omnipotenti ergo Deo, cujus melior est misericordia super vitas, gratias agimus: quod vos estis, qui sanctorum Patrum vitam probabilem renovatis; et apostolica instituta disciplinæ in primordiis Ecclesiæ sanctæ exorta, sed, crescente Ecclesia jam pene deleta, instinctu sancti Spiritus suscitatis. Duæ enim ab Ecclesiæ sanctæ primordiis vitæ ejus filis sunt institutæ: una, qua infirmorum debilitas retinetur; altera, qua fortiorum virtus beata perficitur. Una remanens in Segor parvula; altera ad montis altiora conscendens. Una lacrymis et cleemosynis quotidiana peccata redimens; altera quotidiana in-

dificatur, non bene rotundatum circa unitatis indivisibile punctum, sic invenitur angulatum, ut nullo modo unitatis medium respiciatur; sed per domos proprias, quasi per varios angulos, ita divaricatur, ut a fundamento præmisso nullatenus fulciatur.

Ut ergo dejeiciatur ædificatio illa prava, non est opus extrinsecas machinas adhibere, sed fundamentum ipsum aliquantulum movere, et cadet sine dubio, quidquid non recte coaptatum est fundamento. Quia si contra illos proprietarios auctoritates, quæ ibidem continentur, ab episcopis moveantur, atque ad illas observandas ipsi clerici pontificali auctoritate constringantur, necesse est illos aut regulam suam regule Christi non esse contrariam probare, aut illa deserta, regulam apostolorum suscipere; cui vident omnes orthodoxorum Patrum auctoritates consonare. (110) Quod si noluerint; sed suam sectam defendere præsumpserint, portabunt anathema, quoniam evangelizant apostolis contraria. Sunt ergo excommunicandi; aut si hoc præ multitudine eorum atque inolita malorum consuetudine fieri non potest, ab ecclesiastico ministerio simul ac stipendio removendi, ut eis tanquam vitulis domi reclusis nullum lac præbendalis alimonie ab episcopis, quibus jugum Domini super impositum est, præbeatur. Qui, si ad hoc reflectunt, ut vitulis post tergum ligatis lac porrigant, arcam Domini non recte ad domum solis portant. Quoniam a veritate et sanctorum Patrum auctoritate multum exorbitant, si stipendia solis Deo militantibus debita illis conferant; quos constat non Deo militare, Apostolo dicente, quod *Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus* (II Tim. 2, 4).

Huc accedit, quod sanctus martyr et papa Urbanus omnes Ecclesiæ facultates in episcoporum manu esse affirmat, ut unusquisque episcopus communem vitam in clero per matrices ecclesias ex his ordinare, et ordinatam sustentare satagat. Hic etiam dicit anathema Maranatha illi esse, qui hanc institutionem præsumpserit violare. Huic concordant cæteri orthodoxi Patres, clericos proprietarios ab Ecclesiæ stipendio removeantes. Quamvis beatus Gregorius Anglorum clericis proprium retinentibus propter novellam tunc illius gentis plantationem ec-

stantia merita æterna conquirens. Alteram tenentes inferiorem, terrenis bonis utuntur; alteram sequentes superiorem, bonam terram despiciunt ac relinquunt. Hæc autem, quæ a terrenis divertitur, in duas pene unius ejusdemque propositi dividitur portiones, canonicorum scilicet atque monachorum. Harum secunda per divinam misericordiam frequentata satis jam sæculo universo elucet. Prima vero decalcente fervore fidelium jam pene omnino defluxit. Hanc martyr et pontifex Urbanus instituit. Hanc Augustinus suis regulis ordinavit. Hanc Gregorius Augustino Anglorum archiepiscopo instituendam præcepit. Itaque non minoris æstimandum est meriti, hanc vitam Ecclesiæ primitivæ aspirante ac prosequente Domini Spiritu suscitare, quam florentem monachorum religionem ejusdem Spiritus perseverantia custodire. »

eclesiastica stipendia dare permiserit, quos tamen ad sacros ordines nec admittendos, nec intra congregationes clericorum communiter viventium pascendos in suo decreto significavit; statuens ut extra congregationes et extra sacros ordines ita pascerentur pro illius temporis necessitate, ut nec episcopo licitum esset seorsum ab his clericis vivere, qui et sacris ordinibus fungebantur, et claustraliter sociati ab episcopo per œconomum pascebantur (111).

Ipse quoque beatus Gregorius, communis vitæ propagator sanctissimus, ita cum clericis suis vixit, ut scriptor vitæ illius apostolicam et primitivam Ecclesiæ vitam testetur ab illo et sub illo fuisse resuscitatam. Ex quo potest colligi, quantum ei communis vitæ cura fuerit: quam et ipse, sicut monachus cum monachis didicerat, sic in pontificem exaltatus ipsam cum clericis non solum servavit; sed etiam in remotis Angliæ partibus observari mandavit, utens legitimo docendi ordine, quia, sicut de Domino scriptum est: *Cœpit facere et docere* (Act. 1, 1). Frustra enim docuisset, nisi quod docuit, primo ipse fecisset. Sciens itaque ad hujus sanctæ institutionis propagationem plurimum valere, si episcopus primo in suo episcopio regulariter vivat, ac deinde per ecclesias illi subjectas regularem vitam instituat; taliter in suis decretis informavit episcopos, ut non haberent milites ministros ad similitudinem regum, in quorum domibus hi sunt, qui mollibus vestiuntur: sed contenti essent cubiculariis, de solis clericorum vel monachorum religiosis congregationibus electis; cum quibus ita viverent, ut nemini de se murmurandi occasionem præberent.

CAPUT IV.

Quantum sanctus Augustinus vitam clericorum communem et apostolicam promoverit, ac contra vitium proprietatis in iisdem fuerit detestatus.

Beatus quoque Augustinus tanta constantia contra proprietarios clericos utebatur; ut, si quis suorum a communi vita recederet (licet illi propter multos defensores, quos talibus non deesse con-

(111) Qualiter episcopus cum suis conversari deberet clericis, Augustino requirenti Gregorius doctor humillimus inter cætera sic describit: « Quia tua fraternitas monasterii regulis erudita, seorsum vivere non debet a clericis suis, in Ecclesia, quæ nuper ad fidem perducta est, hanc debet conversationem instituere, quæ initio nascentis Ecclesiæ fuit, in quibus nullus eorum ex his, quæ possidebant, aliquid suum esse dicebat; sed erant illis omnia communia. Si qui vero sunt clerici extra sacros ordines constituti, qui continere se non possunt, sorti uxores debent, et stipendia sua exterius accipere. Quia de eisdem Patribus, quos præfati sumus, novimus scriptum quod dividebatur singulis, prout cuique opus erat: de eorum quoque stipendiis cogitandum ac providendum est. Et sub ecclesiastica regula sunt tenendi, ut bonis moribus vivant, canendis psalmis invigilent, et ab omnibus illicitis cor et linguam et corpus Deo auctore conservent. » Et paucis interpositis: « Communi autem vita viventibus jam de faciendis portionibus, vel exhibenda

queritur, clericatum tollere non potuerit), tamen ubi Augustinus fuit episcopus, ibi talis apostata non mittebatur esse clericus. Namque idem sanctus Pater ad hoc se mille conciliis non posse induci significat, ut talibus infra suos terminos clericatum permittat. Quid beatus iste diceret, si nostro tempore viveret; et sola consuetudo vel supra notata Ludovici constitutio illi obtenderetur, ut a Christi lege deflecteretur? nunquid cederet consuetudinibus pravis, qui se testatur contra Christum et apostolos noluisse cedere vel mille conciliis? absit! Neque enim ita super arenam ædificavit, ut ædificio suo ruinam timeret; quamvis tempore suo multos episcopos haberet Africa, quorum vita vitæ ipsius erat contraria. In quibus ut taceam de vita apostolica, vix erat fides catholica.

Nam ea tempestate regnabat in Africa hæresis Donatistarum; irrepserat quoque Arianæ perfidiae venenum. Invaluerat etiam tanta multitudo circumcellionum, ut catholicas Ecclesias miris modis vexarent, et Dei ministros truncare vel occidere non formidarent. Sed iste beatus cum tot malis angerebatur, et contra omnes has pestes vigilare, ac pene solus pugnare cogebatur; tamen ut Leo confidens, et ad nullius pavens occursum semel cœptum non deseruit cursum, ut in fine cum Apostolo dicere posset: *Cursum consummavi, fidem servavi* (II Tim. iv, 7).

In hoc ergo tanto Dei athleta Pontificibus nostri temporis proponitur forma, ut faciant quomodo ille fecit, quandoquidem simile vel majus malum illis incumbit. Ille sanctæ socialis vitæ regulam in apostolorum Actibus breviter conscriptam sic elucidavit, ut clericos suos nullus in diversum ac transversum seducere posset; quamvis magnus in Africa fuisset numerus fratrum ambulantium inordinate, ac non secundum traditionem, quam acceperant ab apostolis. A quibus omnibus juxta præceptum Apostoli denuntiantis in nomine Domini, ut subtrahamus nos *ab omni fratre ambulante inordinate* (II Thes. iii, 6), ita se cum suis solebat subtrahere; ut quodammodo cum Moyse diceret: *Si quis est Domini,*

hospitalitate, vel adimplenda misericordia, nobis quid erit loquendum, nisi omne, quod superest, in causis piis atque religiosis erogandum, sicut scriptum est: *Verumtamen quod superest vobis, date eleemosynam: et omnia mundi erunt vobis?* (Luc. xi, 41.)

Ex Libro Ivonis. « Cum esset antiquis regulis præfinitum ut nullus, qui esset in clero, extraneorum consortium haberet mulierum; sed earum tantummodo, quæ omnem suspicionem excluderent, lætatur papa Gregorius hunc rigorem ita modificavit clericis Anglorum, ut, si qui essent extra sacros ordines constituti, qui se continere non possent, uxores sortirentur, et stipendia sua foris acciperent. Intelligens leviolem esse casum, si ruentes conjugali vinculo exciperentur; quam si vago concubitu, indeterminatæ libidinis voragine absorberentur. Sed dispensationes salubri deliberatione admissæ, cessante necessitate, debent et ipsæ cessare. »

fungatur mihi (Exod. xxxii, 26). Nam sicut Evangelio probante non potest Christi esse discipulus, qui non renuntiat omnibus, sic non potuit Augustini esse clericus, qui noluit renuntiare omnibus (112).

(112) Quod clericorum ordo, levitarum et apostolorum vices teneat, et eorum vitas imitari, propriis quoque facultatibus nec non voluntatibus renuntiare debeat, probat assertio subjuncta, auctoritate sedis apostolicæ per Paschalem papam II confirmata: clericorum ordinem in Ecclesia tribus leviticæ locum tenere, et apostolicæ dignitatis jura servare et officia gerere nemo sane sapiens dubitat. Unde certum est eos levitarum et apostolorum regulas et vitas imitari debere, quorum noscuntur locum tenere, dignitatem habere et officia gerere. Quæ enim lex levitis, et quæ a Domino regula datur apostolis, hæc eadem pariter catholicis clericis usque in finem mundi vices eorum suppletibus indicia nequaquam ambiguntur. Equidem quod levitis interdicitur adhuc in umbra gradientibus; quomodo nobis conceditur jam in veritate persistentibus; cum multa legamus illis fuisse concessa, quæ nobis procul dubio sunt prohibita? Aaron itaque et filii ejus cæterisque levitis a Domino dicitur: *In terra filiorum Israel nihil possidebitis, nec habebitis partem inter eos. Ego enim pars et hæreditas vestra in medio filiorum Israel (Num. xviii, 20).* Et paulo post subsequitur: *Filiis autem Levi dedi omnes decimas Israelis in possessionem pro ministerio, quo serviunt mihi in tabernaculo fœderis (ibid., 21).* Et de eisdem post pauca: *Nihil aliud possidebunt, decimarum oblatione contenti, quas in usus eorum et necessaria separavi (ibid., 23).* Et hæc quidem in Veteri. In Novo autem Testamento, quid cuique sui discipulatus perfectioni adhærere volenti dixerit, audiamus: *Si vis perfectus esse, vade, vende omnia, quæ habes; et da pauperibus; et veni, sequere me (Matth. xix, 21).* Et alibi: *Qui non renuntiaverit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus (Luc. xiv, 33).* Et in alio loco, cum apostolos ad prædicandum mitteret, prohibuit eis, dicens: *Nolite possidere aurum et argentum (Matth. x, 9).* Quod se Petrus implesse evidenter ostendit, dicens: *Argentum et aurum non est mihi (Act. iii, 6).* Hoc etiam cæteros apostolos fecisse testatur idem Petrus, cum pro se et aliis condiscipulis suis interrogat Dominum, dicens: *Domine, ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus te. Quid ergo erit nobis? (Matth. xix, 27).* Cui, et in quo omnibus idem facientibus respondens Dominus dixit: *Amen dico vobis, quod vos, qui reliquistis omnia, et secuti estis me, in regeneratione, cum Filius hominis in sede majestatis suæ sederit, et vos sedebitis super sedes duodecim judicantes duodecim tribus Israel. Et omnis, qui reliquerit domum, aut patrem, aut matrem, aut fratres, aut sorores, aut animam propter nomen meum, centuplum accipiet, et vitam æternam possidebit (ibid. 28).*

¶ Hæc levitis et hæc apostolis mandata sunt; utrisque una regula et eadem lex præcipitur: utrisque possessio tollitur; terrena facultas interdicitur, Qui ergo alii regula et lege ista tenentur, nisi clerici, qui levitarum Domini et discipulorum Christi locum tenent, ministerium implent, vices servant, ordines tenent? Ad hoc etiam mandatum tenendum et perpetuo implendum, ecclesiis suis pretia peccatorum, vota, et oblationes fidelium, primitias ac decimas rerum Deus dari instituit quatenus hi, qui divino cultui mancipati propriis facultatibus expoliantur, sibi statuta perpetua stipendia habent; unde vivant, Ecclesiæ serviant, et pauperum necessitatibus subministrent, atque studiosius quæque sui ordinis ministeria impleant, nulliusque rei vel necessitatis occasione ab his unquam se separent, aut sæcularibus negotiis intendant.

¶ Ex quo patenter ostenditur Christo militantibus

¶ Quia ergo solos, qui Domini erant, sibi conjunctos habuit. ideo tanquam alter Moyses in tanta contrariorum multitudine sic triumphavit, ut post apostolos hanc obtineat gloriam, velut quamdam

clericis fore illicitum, et terrenas facultates tenere, et res Ecclesiæ sumere; in sæculo patrimonium habere, et Ecclesiarum portionem suscipere. Cui sententiæ confirmandæ aptatur illud Apostoli: *Nemo militans Deo, implicat se negotiis sæcularibus: ut ei placeat, cui se probavit (II Tim. ii, 4).* Et illud Salomonis: *Væ peccatori ingredienti duabus viis! (Eccli. ii, 14.)* Quapropter qui Christi discipulatum sequi voluerit, sæcularibus negotiis renuntiare debet: et qui semel sacer effectus de sacro vivere cœpit, jam ad vivendum sacris uti permittitur.

¶ Sed ne soli hoc super vita et regula catholicorum clericorum sentire videamur, accedant et alii testes in idem consentientes, viri religiosissimi et omni scientia plenissimi; Hieronymus videlicet Augustinus et Prosper, et quid super hoc dixerint vel intellexerint, audiamus.

¶ Hieronymus ad Nepotianum De vita et moribus clericorum inter cætera scribens dicit: *Clericus, qui Christi servit Ecclesiæ, etc. Vid. cap. 2, lit. f.* Vide. Et post pauca in eadem epistola eidem scribit dicens: *Procuratores atque dis,ensatores domorum alienigenarum atque villarum, quomodo possunt esse clerici, qui proprias jubentur contemnere facultates. Hucusque Hieronymus.*

¶ Augustinus autem in nono decimo cap. libri *De verbis Domini* sic scribit, dicens: *Venerunt et publicani ad Joannem ut baptizarentur ab eo, et dixerunt ei: Magister, quid facimus? At ille dixit eis: Nihil amplius exigatis, quam quod constitutum est vobis (Luc. iii, 12), et post pauca: Interrogaverunt et eum milites, quid faciemus, et nos? At illis Joannes: Neminem percussistis, neque calumniam faciatis, sed contenti estote stipendiis vestris (ibid., 14).* Hinc jam cognoscere se debet omnis homo, qui militat. Non enim tantum de his militantibus Scriptura loquitur, qui armata militia detinentur, sed quisquis militiæ suæ cingulo utitur, dignitatis suæ miles ascribitur. Atque ideo hæc sententia potest dici, verbi gratia, militibus et protectoribus cæterisque rectoribus, et quicumque stipendia sibi publice data consequitur, si amplius quærit, tanquam calumniator et concussor Joannis sententia condemnatur. Et paulo post addit dicens: *Nam et clericus catholicus hæc sententia retinetur. Si enim non contentus stipendiis fuerit, quæ de altario, Domino jubente, consequitur, sed exercet mercimonia, intercessionem vendit, viduarum munera libenter amplectitur: hic magis negotiator videtur quam clericus. Quæ ut facta ejus magis loquerentur quam lingua, in domo ipsa episcopi statuit monasterium clericorum; ubi nemini licebat habere aliquid proprium, sicut ipse testatur dicens: Volui habere in domo ista episcopi monasterium clericorum. Ecce quomodo vivimus; nulli liceat in societate nostra habere aliquid proprium. Sed forte aliqui habent? nulli licet. Si qui habent, faciunt, quod non licet. Hæc Augustinus.*

¶ Sed nunc quid inde beatus Prosper senserit, audiamus: *Proinde quem possidendi, inquit, delectat ambitio, Deum, qui creavit omnia, expedita mente possideat: et in eo habebit, quæcunque sancte habere desiderat. Sed quoniam nemo possidet Deum, nisi qui possidetur ab eo; sit ipse primitus Dei possessio, et efficietur Deus possessor et portio. Et paulo post subjungit dicens: Quid ultra quærit, cui omnia suos conditor fit? aut quid ei sufficit, cui ipse non sufficit? et post pauca in eodem capitulo: Quis, inquit, cui Deus designatur possessio, aliquid aliud quærit? aut quis præ amore illius omnia, quæ putantur magna, non contemnit? Ergo qui Deum vult possidere, renuntiet mundo;*

triumphalem coronam; quatenus apostolicam vitam A in clero sectantes, regulam ipsius specialiter profiteantur. Quo etiam post apostolos duce gloriantur et principe, quoniam regula ipsius utuntur solam regiam viam sic demonstrante, ut quicumque eam tenuerit, ab apostolorum semitis aberrare non possit.

Nam sicut una est fides catholica in Symbolo apostolorum succincte collecta, sic una est regula sanctis Ecclesiæ rectoribus et ministris in Actibus eorundem apostolorum compendiose proposita. Licet ergo fides apostolica postmodum et in Nicæna synodo, et a sancto Athanasio latius sit exposita; non tamen aliquis, vel *Credo in Deum*, vel *Credo in unum*, vel *quicumque vult*, recitans, fidem alteram atque alteram recitasse dicitur, quia non est, nisi B fides una. Sic licet apostolorum communiter vivendi regula a beato Augustino sit latius exposita, tamen non est regula clericorum præter unam, quæ ab ipsis apostolis breviter per animam unam et cor unum est notata, et luculento sermone a beato Augustino cæterisque sanctis Patribus postmodum elucidata. Sicut ergo inter omnes catholicos non est nisi fides una, sic inter Dei ministros non debet esse nisi una regula, regula scilicet apostolica.

Hoc advertens iste sanctus Pater Augustinus, sicut fidem catholicam contra hæreticos multis assertionibus munivit, sic regulam apostolicam contra multitudinem clericorum inordinate ambulantium discretionem præcipua elucidavit; quam et suis tradidit, imo ab apostolis traditam confirmavit. A. hac nulla pravorum multitudine quantumcumque numerosa; nulla perversa (113) consuetudine quantumcumque diu inolita se suosque patiebatur deflecti. Quia sicut unam et apostolicam fidem in populo, sic unam et apostolicam Regulam in clero voluit observari.

CAPUT V.

Quam indignum sit, bona ecclesiastica militibus ab ipsis episcopis concedi, qui vel propterea vilescent

ut sit illi Deus beata possessio. Nec renuntiat mundo is, quem terrenæ possessionis delectat ambitio. Quandiu sua non relinquit, mundo, cuius bona retinet, servit: et utique non potest mundo servire simul et Deo. Ac si propterea voluit Deus cultores suos omnibus renuntiare, propter quæ diligitur mundus, ut, exclusa cupiditate mundi, divina in eis charitas possit augeri vel perfici. Et ideo decimas atque primitias, frugum primogenita, et sacrificia pro peccatis, vel vota, quæ Deus sibi jussit offerri, sacerdotibus ac ministris distribui debere constituit, ut devotissimo populo necessaria ministrante, ipsi Creatori ac pastori suo liberis mentibus ministrarent. Hucusque Prosper.

Quod autem, fratres charissimi, propriis etiam voluntatibus renuntiare debeatis, evidenter Dominus in Evangelio ostendit dicens: *Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, et sequatur me. Et qui voluerit animam suam salvam facere, perdet eam, et qui perdidit eam hic eam salvam faciet (Math. xvi, 24).* Et in alio loco: *Non veni facere voluntatem meam; sed voluntatem ejus, qui misit me (Joan. vi, 38).* Et alibi sacra perdoceatur Scriptura: *Fili avertete a*

apud laicos, quod ab exemplo sancti Ambrosii tantum discedant, etc.

Ecce vidimus, prudens iste architectus tale fundamentum elegit, talemque structuram illi superposuit; cujus tota participatio esset in id ipsum, quia nec populum in fide, nec clerum in Regula voluit a sanctis apostolis esse diversum. In hoc ergo tutus ædificio, non timuit vel ab hæreticis vel pseudo-clericis aliquatenus expugnari. In hac urbe fortitudinis utebatur Christo, non solum pro muro, sed etiam pro antemurali. Quod si nostro tempore aliquis episcoporum relinqueret militum cohortem (qualem solus ex apostolis Judas legitur duxisse; quando, sicut Evangelium narrat, fuit dux eorum, qui comprehenderunt Jesum); si, inquam, cohortem relinqueret, et in hac urbe fortitudinis nostræ Sion cum beato Augustino consideret, sicut ille contra hæreticos et clericos proprietarios prævaluit, sic iste contra hæreticos, videlicet Simonicas, Nicolaitas, nec non clericos proprietarios prævaleret. Quia Deus suam non desereret partem, si episcopus desereret cohortem, quæ ipsum cum gladiis et fustibus ita, quocumque pergit, comitatur; ut potius Judæ cohortem ducenti, quam Petro solam virgam gestanti similis agnoscat. Deus autem non 1: episcopo speciem Judæ requirit, sed speciem Jacob, quam dilexit. Species ergo Jacob in episcopo exprimitur; ita ut, quomodo ille fecit, libentius fugiat, et, si necesse fuerit, exsilium patiatur, quam milites armatos de pauperum stipendiis pascat; et ministros, quos Christus in terra habere noluit, ipse habens regnum de hoc mundo asciscat. Si regnum Christi de hoc mundo fuisset, ministri utique sui decertassent, ut non traderetur Judæis. Sed quia regnum suum non erat de hoc mundo, non habuit in hoc mundo milites ministratores; sed passus est eos vestium suarum divisores, et corporis sui crucifixores.

Quos etiam usque hodie patitur, dum facultas ecclesiastica per milites distribuitur; et Ecclesia, quæ corpus illius est, non solum corporali ege-
voluntatibus tuis (Eccli. xviii, 30). Nam, sicut alibi dicitur: *Voluptas habet pœnam, et necessitas parit coronam.* Et in alio loco præcipitur: *Post concupiscentias tuas non eas (ibid.).* Quas qui sequuntur, quid de eis per Prophetam dicitur, audiant: *Corrupti et abominabiles facti sunt in voluntatibus suis (Psal. xlii, 4).* Unde idem Propheta, voce prælatorum suscepta, scribit dicens: *Subjecit populos nobis, et gentes sub pedibus nostris (Psal. xxvi, 4).* His ergo exemplis, fratres, commoniti alii pro Deo subesse non recusemus; sed nostris voluntatibus, Christi voluntatem, alieno sed spirituali ac discreto arbitrio exsequamur.

(113) Augustinus in libro Confess. cap. 8: *Ex voluntate perversa facta est libido; et dum servitur libidini, facta est consuetudo; et dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas. Notandum est, quod talis necessitas non valet ad excusandum; sed de hac et pro hac cum Psalmista est clamandum: De necessitatibus meis erue me, Domine (Psal. xxiv, 17).*

Gregorius VII, Gwimanno Aversano episcopo: *Si consuetudinem fortasse opponis, advertendum fuerit quod Dominus dicit: Ego sum veritas (Joan.*

state (114) in vitulis, pugillis, peregrinis cæterisque pauperibus per hoc affligitur; sed et in perfectorum mentibus zelum Dei habentibus miro cruciatu crucifigitur, non tantum a militibus corporaliter eum denudantibus et clavis tribulationum configentibus; quantum a pontificibus ipsum per facultates Ecclesie in manus militum tradentibus (115). Nam milites non haberent potestatem adversus Ecclesiam, nisi eis fuisset datum desuper. Propterea episcopi, qui Ecclesiam et in Ecclesia Christum tradiderunt, majus peccatum habent. Licet enim non parva, sed magna et sacrilegio plena sit militum culpa, major est tamen pontificum nequitia, quia Ecclesie lucra sub specie lucranda pacis dissipant; quasi cum Pharisæis ipsis, ac pontificibus Judæorum dicant: *Ne forte veniant Romani, et tollant locum nostrum et gentem* (Joan. xi, 48).

Certe illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor (Psal. lxi, 6). Timent enim pati malum cum Christo et apostolis; et non timent facere malum cum Pharisæis: cum facere malum semper sit malum; pati vero usque adeo non sit malum, ut unusquisque sanctorum martyrum vel pontificum eligerent mille mala pati, quam unum facere. Sic cum sanctus Ambrosius ab imperatore cogeretur (115), ut illi Ecclesie traditionem faceret, elegit sanctus pontifex cum suo ac suorum non parvo discrimine regem potius quam legem offendere, affirmans, nec sibi licere ut, aut res pauperum cuiquam, præterquam pauperibus, daret; nec imperatori, ut eas acciperet. Ergo quia illic trepidavit timore, ubi erat timor (quia Pharisæis Christum quasi pro cavenda Romanorum offensa tradentibus noluit communicare), et quia sic legerat: *Regem honorificate, ut non frustra præmissum attenderet, Deum time* (I Petr. ii, 17): et Deum sibi propitium servavit, et imperatoris animositatem libera et sacerdotali responsione mitiga-

xiv, 6). Non ait, ego sum consuetudo, sed veritas. Et certe, ut beati Cypriani utamur sententia, quælibet consuetudo, quantumvis vetusta, quantumvis vulgata veritati omnino est postponenda: et usus qui veritati est contrarius, est abolendus. »

(114) Hieronymus ad Nepotianum: « Gloria episcopi est pauperum opibus providere: ignominia sacerdotis est propriis studere divitiis. Item: turpe est ante fores sacerdotis Christi et crucifixi et pauperis, qui cibo vescatur alieno, lictores consulum et milites excubare. Quod si obtenderis facere te hoc, ut roges pro miseris atque subjectis, iudex sæculi plus deferet clerico continenti, quam diviti; et magis sanctitatem tuam veneratur quam opes. Aut si talis est, qui non audiat clericos, nisi interphialas: libenter carebo hujus beneficio, et Christum rogabo pro iudice, qui magis potest et citius subvenire. »

(115) Hieronymus: « Amico rapere quidpiam furtum est; Ecclesiam fraudare sacrilegium est. Accipisse pauperibus erogandum, et esurientibus plurimis vel cautum esse velle vel timidum, aut, quod apertissimi sceleris est, exinde aliquid subtrahere, omnium prædonum crudelitatem superat. »

(116) Ambrosius: « Convenit a comitibus et tribunis, ut per me Basilicæ fieret matura traditio, dicentibus imperatorem jure suo jussisse: ut, quæ

A vit. Atque ita Deum timendo, ac salvo ipsius timore regem honorificando locum et gentem suam servavit: pro quo contra imperatoris offensam servando, nec minimum aliquid de facultatibus pauperum dispartire voluit. Judæi vero et Christum tradendo miserunt; et de loco, pro quo ipsum Romanis traderant, per ipsos Romanos exterminati sunt.

Sic et modernorum pontificum dignitas et potestas ab his maxime destruitur et conculcatur; quibus ecclesiastica facultas distributa cognoscitur. Qui etiam ab his ipsis, a quibus pro ecclesiastico, ut dicunt, beneficio, sed revera maleficio, aliquantos denarios, triginta illis denariis, pro quibus Christus venditus est (117) per omnia conferendos accipiunt, ita contemnuntur: ut eis vel opprobrio aperto vel occulto susurrio dicant: *Quid ad nos? tu videris* (Matth. xxvii, 4). Quid ad nos, inquit milites, si episcopi Ecclesiam sanguine Christi comparatam nobis pro vili pretio vendunt; et postea ipsum pretium sanguinis projiciunt, dum hoc inutiliter expendunt? atque unitam vel hoc ipsum pretium in sepulturam et requiem peregrinorum expenderetur, et ab aliquo episcoporum vel in extremis suis diceretur: *Peccavi tradens sanguinem justum* (ibid.); et tunc etiam indulgentiam obtineret, si non desperans cum Juda, sed sperans cum David propheta se peccasse diceret. Mallet tamen, ut, cum adhuc sanus esset, peccatum suum cum Petro amarissime defleret; et a militibus Christum tradentibus, si vestitus non posset, saltem cum dilecto Christi discipulo, relicta sindone, aufugeret nudus, quia melius et sine dubio salubrius esset nudum a talibus fugere, quam vestitum et multis divitiis cumulatam cum illis remanere.

Attamen, quoniam Dominus excelsus, terribilis, rex magnus super omnem terram subiecit populos episcopis, et gentes sub pedibus eorum, ipse quoque

in potestate ejus essent, omnia tradi deberent. Respondi, si a me peteret, quod meum est, id est, fundum meum, argentum meum, jus hujusmodi meum me non refragaturum, quanquam omnia, quæ mea sunt, sint pauperum. Verum ea, quæ divina sunt, imperatoris potestati non sunt subiecta. » Et paulo post: « Nec mihi fas est tradere, nec tibi, imperator, accipere expedit. Domus privati nullo potest jure temerari; domum Dei existimas auferebam. »

(117) Augustinus super Joannem: « Ecce fur est Judas et ne contemnas, fur est sacrilegus, non qualiscunque fur loculorum; sed fur Dominicorum loculorum, sed sacrorum. Si crimina discernuntur in foro qualiscunque furti et peculatus (peculatus est enim furtum de republica) et non sic judicatur furtum rei private, quomodo publicæ: quanto vehementius judicandus est sacrilegus fur? non undecunque tollere hoc est et de Ecclesia tollere. Qui aliquid de Ecclesia furatur, Judæi proditori comparatur. »

Innocentius papa episcopis Apuliæ: « Multa contra canones ecclesiasticos decreta majorum usurpantur: quæ quidem possent facile rescari, si episcopi in his non invenirentur auctores. Qui dum aut amicis aut obsequentibus gratiam præstare nituntur, religionem violant ordinesque corrumpunt. »

in omnibus protector et adiutor eorum est : quatenus principes mundi non audeant eos a se recedentes ultra modum persequi, illius timore perterriti; per quem perterritus est Laban persequens olim Jacob a se fugientem, et omnia sua secum ad terram patrum suorum trahentem. Usque adeo elegit Deus in episcopis hæredi a tem suam, speciem Jacob, quam dilexit; ut, si per omnia species Jacob, quam dilexit, in illis exprimatur, nullus eorum certissimo Dei auxilio destituatur. Quod ex illorum probatur exemplis, in quibus hactenus expressa est imago Jacob, strenui scilicet luctatoris, et Israel viri Deum videntis. Longum est hic inserere Martinos, Augustinos, cæterosque sanctos Patres, qui non per ecclesiasticas facultates ditaverunt, sed per fidem vicerunt regna. Qui etiam ora leonum, hoc est, regum potentissimorum, non de stipendiis pauperum impleverunt, sed verbo obtulerunt.

Illud tamen singulorum atque omnium episcoporum et oculis ingerere, et auribus inculcare delectat, quod beatus Ambrosius apud ipsum imperatorem (cui facultates Ecclesiæ omnino interdixit; quem etiam de peccato suo ita libere corripuit, ut Ecclesiæ introitum illi denegaret, donec illum publica pœnitentia reconciliaret); apud ipsum, inquam, cui contra veritatem non pepercit, tanti fuit ponderis et amoris, ut liquido appareat; quoniam illius terror imperatorem pressit, qui in sancto pontifice tuebatur speciem Jacob quam dilexit. Sicut enim Jacob legitur fugiens a Laban, nihil illum super filiabus cæterisque ad se pertinentibus consumisse: sic iste de curandis animabus, et disponendis Ecclesiæ facultatibus non curabat imperatorem respicere. Usque adeo ut pro homicidiis absque ordine judiciario, jubente ipso Imperatore, factis, publicam illi pœnitentiam imponeret; et si quid de facultatibus Ecclesiæ peteret, incunctanter illi de-

(118) Ambrosius: « Allegatori imperatori licere omnia, ipsius esse universa? respondeo. Noli gravare te, imperator, ut putes in ea, quæ divina sunt, imperiale aliquid jus habere. Noli te extollere; sed si vis diutius imperare, esto Deo subditus. Scriptum est enim: *quæ Cæsaris sunt, Cæsari; quæ Dei, Deo* (Matth. xxi, 21). Ad imperatorem palatia pertinent, ad sacerdotem Ecclesiæ. Publicarum tibi rerum jus commissum est, non sanctorum. » Idem, cum vasa Ecclesiæ tradere compelleretur, ait: « Si de me aliquid posceretur, aut fundus, aut domus, aut aurum, aut argentum, id quod mei juris esset, libenter offerrem; templo Dei nihil posse nec decerpere nec tradere, quia illud custodiendum, non tradendum acceperim. Deinde consulere me etiam imperatoris salutem, quia nec mihi expediret tradere, nec illi accipere. Accipiat enim vocem liberi sacerdotis; si vobis sibi esse consultum, recedat a Christi injuria. »

Ambrosius in serm. ad populum: « Meministis quia lectum est hodie, Naboth sanctum virum, possessorem vineæ suæ, interpellatum petitione regia, ut vineam suam daret, eum respondisse: absit, ut ego patrum meorum tradam hæreditatem! (III Reg. xxi, 5.) Quantum mali, regem contristatum esse, quod sibi esset alienum jus negatione justa negatum; sed muliebri consilio deceptus Naboth vites suas vel proprio cruore defendit. » Et post pauca: « Si ille vineam suam non tradidit, nos trademus

negaret, asserens omnia, quæ tam ipse quam Ecclesia possidebat (118), pauperum esse: atque ideo nec mihi fas est, inquit, tradere, nec tibi imperator, accipere expedit.

Quis ergo hanc licentiam, quam iste non habuit, modernis episcopis dedit? Qui non solum villas Deo in sacrificium oblatas, sed ipsas quoque decimas divino cultui tam Veteris quam Novi Testamenti auctoritate sanctificatas, sic militibus tradiderunt; quasi fas esse cœpit, quod beatus Ambrosius fas esse negavit? Ille nefas credidit res pauperum non pauperibus erogare: moderni episcopi, non hoc nefarium, sed necessarium putant esse; ut militibus ex lege beneficiaria suam de bonis Ecclesiæ recognoscant justitiam; Christi vero idcirco negigant justitiam, quod justitia militum nimis est inoluta; justitia autem Christi nostro tempore videtur insolita. Sic etenim confusa sunt regalia et ecclesiastica; ut jam videretur episcopus regnum spoliare, si Ecclesiæ facultates militibus vellet denegare.

Hæc est illa confusio, qua impeditur ædificantium manus in sancta Dei Ecclesia; sicut quondam post transmigrationem Babylonis eorum, qui templum reædificabant, studia sunt per hoc retardata: quod, sicut isti ecclesiastica regalia miscuerunt, sic illi, cum essent Israelitæ, contra divinum interdictum, uxores alienigenas ducendo commisti sunt inter gentes, et didicerunt opera eorum.

Nonne episcopi commisti sunt sæcularibus principibus, et ita didicerunt opera eorum, ut nonnulli eorum sciant castra expugnare, procinctum contra hostes movere, et cætera, quæ duci magis quam pontifici conveniunt, ordinare (119)?

Quid ergo faciendum est episcopo alicui (120) volenti hoc esse, quod dicitur; nisi ut multitudine ac consuetudine perversorum penitus despecta solum Christi Ecclesiam? Quid igitur responsum est contumaciter? Dixi enim conventui: absit a me, ut ego tradam Christi hæreditatem! Si ille patrum hæreditatem non tradidit, ego tradam Christi hæreditatem? Sed et hoc addidi: absit, ut tradam hæreditatem patrum, hoc est, hæreditatem Dionysii, qui in exilio in causa fidei defunctus est; hæreditatem Eustorii confessoris; hæreditatem Moroli atque omnium retro fidelium episcoporum. Respondi ego, quod sacerdotis est; quod imperatoris est, faciat imperator. Prius est, ut animam mihi auferat quam fidem. »

(119) Augustinus ad Valerium: « Nihil est in hac vita, et maxime in hoc tempore, difficilius, laboriosius, periculosius episcopi, aut presbyteri, aut diaconi officio; sed apud Deum nihil beatius, si eo modo militetur, quo noster imperator jubet. »

(120) Hieronymus ad Heliodorum: « Non est facile stare loco Pauli, Petri tenere gradum, jam cum Christo regnantium, ne forte veniat angelus, qui scindat velum templi tui, et candelabrum de loco tuo moveat. Ædificaturus turrim, futuri operis sumptus supputa. Infatuatum sal ad nihil prodest, nisi ut projiciatur foras, et a porcis conculcetur (Matth. v, 13). Monachus si ceciderit, rogabit pro eo sacerdos; pro sacerdotis lapsu quis rogaturus est? » Idem: « Væ illi homini, qui acceptum talentum in sudario ligans, cæteris lucra facientibus, id

Christum ita sequatur, ut quidam sanctus Tobias A est sententia illius iudicis, qui postquam occideris videatur? *corpus, habet potestatem mittere animam in gehennam ignis (Luc. xii, 5).*

CAPUT VI.

Defensores olim Ecclesiarum ii erant, qui eis maximum detrimentum inferebant : hinc fictum eorum hominum. Res Ecclesie non sunt regis, sed pauperum, damnanturque episcopi, in tuendis Ecclesie juribus molliores.

De Tobia quidem sic legitur; quod, cum omnes trent ad vitulos aureos, quos fecerat rex Israel, hic solus vitans consortiu eorum, venit in Jerusalem adorare Dominum Deum Israel (Tob. i, 5). Sic ergo iste, cum omnes eant ad palatium de mundi negotiis tractare, solus discat in visione pacis debitas Deo victimas et oblationes facere. Sed fortasse rex eum persequetur cum militia, et lege Christi velut re insolita post dorsum projecta, de sua illum urgebit iustitia, habens in hoc milites fautores : qui cum Pilati militibus vendiderunt mendacium, ut acciperent Ecclesie stipendium. Fecerunt enim episcopis hominum, ut essent Ecclesie defensores, cum sint ipsi hostibus extraneis omnino deteriores, quia Ecclesie bona inter se dissipant, et id ipsum, quod beneficiis eorum superesse videtur, sumptuose apud episcopos convivendo, ita volunt consumere, ut pene nihil possit militum sumptui superesse, unde pauperes et viduae alantur, hospites et peregrini suscipiantur; et cætera episcopalis magnificentie officia peragantur.

Quid est ergo illud hominum, nisi quoddam mendacium? nam cum se episcoporum homines dicant, tantam sibi super eos dominandi potestatem vindicant, ut nihil dantes, præter mendacium, totum Ecclesie sic exhauriant gazophylacium; ut per omnia illis militibus deteriores probentur, qui accepto a pontificibus pretio tale mendacium confinnerunt; quod per hoc solubile ac destructibile fecerunt, quoniam se dormientibus Christum furto ablatum dixerunt (Matth. xxviii, 13).

Quis enim non videat fragile ac falsum testimonium illius esse, qui de hoc testatur, quod factum dicitur eo dormiente? cassatum est ergo mendacium eorum, quia Christus resurrexisse non dubitatur. Perierunt pontifices, a quibus hoc mendacium de stipe templi comparatum agnoscitur. Hominum vero et mendacium, quod episcopi de facultatibus Ecclesie mercantur, vix audeat aliquis veritatis gladio impugnare, nisi propositum habeat eos, qui occidunt corpus, non ita formidare; sicut timenda

tantum, quod acceperat, reservavit! (Matth. xxv, 25.) Illico Domini responsione feriatur : *Serve nequam! Quare non dedisti pecuniam meam, et ego cum usuris exegissem eam? (ibid., 26.)* id est, deposuisses ad altare, quod ferre non poteras. Dum enim tu ignavus negotiator denarium tenes, alterius locum, qui pecuniam duplicare poterat, occupasti. Non omnes episcopi sunt. Attendis Petrum, sed et Judam considera. Stephanum suscipis? sed Nicolaum respice, quem Dominus in Apocalypsi (ii, 15) sua damnavit sententia. Probat se unusquisque, et sic accedat.

(121) Ex synodo papæ Hilarii, cap. iv : « Illud,

Sed dicit aliquis : nonne et ipse justus iudex Cæsari, quæ sunt Cæsaris (Matth. xxii, 21), reddenda præcepit? nonne hoc ipsum exemplo confirmans didrachma persolvit? Quis est ergo episcopus, qui se Christo vel etiam Petro majorem faciens, tributum, quod illi solverunt, contra doctrinam Pauli apostoli potestatibus sublimioribus denegare præsumat? Ad quod respondemus quia in hoc ipso cunctos episcopos Christo ac Petro conformari optamus; ut, sicut ille non de loculis Judæ, qui erant communis pauperum substantiæ, sed aliunde accepit pretium, quod Cæsari daretur : sic et episcopi non de facultatibus Ecclesie, quæ solis pauperibus et Deo militantibus debent esse communes; sed aliunde, si possent, militibus et regi ministrarent illud : attendentes, quod sancti Patres dicunt sacrilegium esse rem pauperum non pauperibus erogare. Si vero facultates Ecclesie imperator aut alius princeps peteret, congruenter episcopus cum beato Ambrosio, quod supra posuimus, respondet : « Nec mihi fas est tradere, nec tibi, imperator, expedit accipere. »

Quod si pro regia, ut dicunt, iustitia de rebus pauperum aliquid episcopo imperator extorquere disponderet, melius esset cum beato Laurentio ardere, cui facultates Ecclesie nec ignis potuit extorquere : quam justitiam Florensem sive Aulicam tanti ponderare, quasi contra justitiam divinam illa nos possit excusare. Cum nulla quantumcunque vetus consuetudo, quantumcunque a regibus confirmata constitutio possit aut debeat stare, si propheticis, evangelicis atque apostolicis institutis invenitur repugnare.

Sed adhuc objicitur : Quod [Cod. quæ] a suis prædecessoribus illis cognoscuntur præstita esse, maxime si antiquitas accessit beneficio, ut in eo sit quædam per multas ætates quasi hæreditaria successio. Ad quod respondemus quod prædecessores episcopi, qui hoc fecerunt, nisi per ignem penitentiae pro sacrilegio commisso postmodum sint purgati, et illi absque dubio perierunt : et suis successoribus hæreditatem perditionis dimiserunt, nisi ea studeant corrigere, quæ ab illis contra Dei leges sciuntur præsumpta esse (121). Nam si manum apposerint ad ea secundum leges aulicas in potestate

quod quisquis commisit episcopus illicite, aut a decessoribus invenit admissum, si proprium vult vitare periculum, damnabit. Nam in se, quidquid in alio non resecabit, inveniet. » Gelasius Cresconio, Joanni et Messalæ episcopis inter cætera : « Decessorum statuta, sicut legitima et justa successorem custodire convenit, ita debet etiam male facta corrigere. »

Adrianus papa Engelramno : « Constitutiones contra sancta decreta Romanorum præsulorum nullius sint momenti. »

Gregorius in Registro : « Imperiali constitutione aperte sancitum est ut ea, quæ contra leges fiunt,

militum confirmanda, quæ illis per legem Dei de manu sunt extorquenda, sicut Judæi hodie viventes, quoniam Patribus suis Christi interfectoribus in errore succedunt, ab eorum damnatione alieni non sunt : sic episcopi malis episcopis succedentes, nisi male ordinata studeant ad ordinem justum reformare, damnationem prædecessorum non possunt evadere.

CAPUT VII.

Ædificium Dei consistere non potest, nisi episcopi jugum hujus sæculi, id est, pompam satellitorum, ministeria militum, neglectum vitæ evangelicæ, etc., excutiant.

Non debet alicui mirum videri, quod in distinguendo ecclesiastica et regalia tandiu immoramur, quia hoc ad structuram ædificii, de quo tractare disposuimus, plurimum valere arbitramur. Sicut enim quondam sub Zorobabel duce et Jesu magno sacerdote reædificatio templi per hoc tardata est, quod lex Dei, quæ filiis hominum Israel alienigenas uxores interdixit, usque adeo profanata et neglecta est, ut etiam ipse Jesus legatur uxorem alienigenam duxisse (unde et beatus Hieronymus dicit eum propter hoc in veste sordida Zachariæ prophetæ apparuisse [Zach. III, 3], sic nostro tempore sanctæ Dei Ecclesiæ per hoc est ædificatio impedita, quod contra mandatum divinæ legis neminem Deo militantem sæcularibus negotiis implicari permittentis, ipsa sæcularia ecclesiasticis usque adeo sunt permista, ut etiam sacerdos, quem lex de sanctis egredi prohibet, foris appareat veste sordida indutus, hoc est, mundanis causis implicatus et involutus. Ideo et Satan per se ipsum ac membra sua illi multum adversatur; et de corporalibus Ecclesiæ honis, tanquam de corpore Moysis, plerumque cum eo per militum linguas altercatur. Quem Satanam archangelus Christi Ecclesiæ in adiutorium missus non audet increpare, quia episcopos veste sordida indutos, militum vexationibus juste videt subjacere.

Cui sententiæ illud concordat, quod angelus bonus, qui precibus Danielis adfuit, atque illas utpote a viro desideriorum oblatas cito exaudiri desideravit : tamen viginti et uno diebus per angelos adversarios moram tulit. Quoniam princeps Persarum, malus scilicet angelus, quasi causam justam contra illum habuit. Nam, quamvis preces Danielis mundæ fuissent, tamen propterea tardius exaudiri debuerunt, quod illi, pro quibus oravit, tantum culpæ contraxerant; ut justa peccati vindicta, principibus malis debebant subjacere. Sed tamen, quoniam

non solum inutilia, sed etiam pro infectis habenda sunt. »

Innocentius papa episcopis per Macedoniam constitutis : « Grave non oportuit videri piissimis mentibus vestris cujuscunque retractari iudicium, quia veritas exagitata sæpius, magis splendescit in luce; et pernecia revocata in iudicium gravius et sine poenitentia condemnatur. »

Ex Romanis legibus : « Illa scripta uniuscujusque

vir desideriorum, qui sibi desiderabiles cibos subtraxerat, pro illis oravit, tandem bonus angelus (122) prævaluit : et de abbreviato captivitatis tempore lætam consolationem Danieli apportans, moram quoque diligenter exposuit, quia videlicet principes malos suis precibus adversantes habuit. Quorum nullus ante Deum bonis angelis pro salute sat-agentibus adversari poterit, aut præsumet, nisi peccatis hominum exigentibus justam a Deo licentiam acceperit.

Satan ergo, qui episcopis adversandi potestatem justam tandiu habet, quandiu sacerdotalis almitas veste sordida in eis dehonestatur, non potest ab angelo bono comprimi, nisi episcopus cum Daniele apponat cor suum ad intelligendum, ut se affigat in conspectu Domini, nisi vestem sordidam projiciat, et lineis indutus, atramentarium scriptoris ad renes habens, tau litteram, hoc est, crucis mysticam figuram, frontibus Dei servorum inscribat. Tunc enim gladius Satanæ alterius non poterit illi adversari : sed velit, nolit, pars adversaria cogetur per omnia illi famulari, eos tantummodo lædendo et interficiendo, qui non crucis figuram frontibus suis habent ita impressam, ut gementes et dolentes de his, quæ fiunt in medio eorum, per nimium boni fervoris cruciatum quasi per crucis signum possint evadere vindictam.

Ergo sicut ipsi principes Ecclesiam lacerantes tradentur in manus gladii in præsentis sæculo, et partes vulpium erunt in futuro, sic omnes eorum consentientes foris vastabit gladius; et intus pavor. Quos utique nec foris gladius, nec intus pavor cum aliqua sui læsione vastaret, si eos nudos nudam crucem sequentes tau littera consignaret. Sed quia terrena diligunt, quæ a mundi principibus dari vel auferri possunt, necesse est eos pavore intus, foris gladio vastari, quando pacem terrenam per mundi principes vident non servari. Hæc itaque vastatio a sanctuario incipiet quia clericos proprietarios Ecclesiæ sanctuariis indigne incubantes primo exterminari continget; cum divitiæ, quas possident, a militibus, nemine defendente, auferentur et consumerentur. Deinde ipsi aut peribunt ab invicem dispersi, aut, quod magis est ab omnibus bonis optandum et de ipso bonitatis fonte sperandum, salvabuntur conversi.

Enimvero, si episcopus multitudine quantumcumque numerosa et consuetudine quantumcumque inælitata, semel ac simul despecto lineo et apostolico habitu refulgens, et atramentarium scriptoris ad renes habens, hoc est, sacra Scripturarum auctoris supplicantis desiderio concessa prævaleant, et effectu mancipentur, quæ cum juris et legum ratione concordant. Ea vero, quæ subreptione vel falsis precibus forsitan impetrantur, nullum supplicantibus ferant remedium. »

(122) Hieronymus ad Augustinum : « Magna dignitas animarum, ut unaqueque habeat ab oriu Nativitatis in sui custodiam Angelum delegatum. »

tate semetipsum accingens ita incedat, ut figuram A
tau, quorum potest, frontibus inscribat, et eos apo-
stolicæ vitæ professores et crucis Christi bajulatores
sibi assumat, atque cum illis solis animarum cura
ram provideat, cæteri sine dubio vastabuntur gla-
diis sex virorum, hoc est, principum terrenorum.
Qui ideo senario numero comprehenduntur, quia
in præsentī mundo sex diebus creato per sex ata-
tes gladium non sine causa portare permittuntur.
In præsentī vero tempore, episcopo lineis et candi-
dis puritatis et innocentiae vestibus induto sic iste gla-
dius famulatur, ut, etiam ubi creditur adversari, ni-
hil illis noceat, atque interdum divino terrore retusus
conquiescat, juxta illud : *Non reliquit hominem nocere eis, et corripuit pro eis reges (Psal. civ, 14).*

Longe itaque sit ab episcopo sæcularis pompæ B
illicebra, quæ tanquam sordida vestis deturpat in-
signia episcopalia. Ut quid enim illi aut vestis pre-
tiosa, aut militum caterva? Nunquid iterum compre-
hendendus et crucifigendus est Christus, ut ad hoc
faciendum, cohortem ducat episcopus, Judæ potius
traditori quam Petro pastori conformatus? Sicut
enim, juxta Pauli sententiam, qui peccat in fratrem,
pro quo Christus mortuus est, peccat in ipsum
Christum, qui pro ipso mortuus est : sic et episco-
pus absque dubio, qui res pauperum tradit militibus,
fame affligit et occidit pauperes Christi, atque ita
peccans in fratres, peccat in Christum pro talibus
liberandis semel in se ipso traditum militibus : qui
nunc iterum per episcopos traditur militibus in
suis membris affligendus et occidendus. Episcopus
enim tradens stipendia pauperum, tradit animas et
vitas eorum ; tanto deterior Juda traditore, quanto
avidius ex tali traditione pretium sanguinis colligit,
et in usus suos custodit, quod Judas possidere no-
luit, sed se hoc accepisse usque ad mortem doluit.

Ergo, ut dictum est, Judæ traditori, non Petro
pastori episcopus conformatur, quando militum co-
hortem ducit, quam de stipendiis pauperum pascit.
Sed utinam Petro conformaretur, et de medio mili-
tum, inter quos tenetur vinctus catenis duabus, ita
exiret, ut utramque projiciens cum Psalmista diceret :
Dirumpamus vincula eorum, et projiciamus a nobis jugum ipsorum (Psal. II, 3).

Quæ sunt autem hæc duæ catenæ, quibus episco- D
pus ligatur sub rectoribus mundi tenebrarum harum,
sustinens et carcerem tenebrosam? Nimirum una
catena (123) est hominum, per quod a militibus astrin-
gitur; altera est illa timiditas, qua se a militibus
destitutum lædi et male tractari suspicatur. Sed
utraque hæc catenæ, assistente angelo magni consi-

(123) Hieronymus ad Paulinum presbyterum :
• Multitudines hominum, et officia, et salutationes,
et convivia, veluti quasdam catenas fugias voluptatis.
Sit vilis et vespertinus cibus, olera et legumina,
interdumque pisciculos pro suminis ducas deliciis.
Qui Christum desiderat, et illo pane vescitur : non
querit magnopere, de quam pretiosis cibus sterco
conficiat. Quidquid post gulam non sentitur, idem
tibi sit, quod panis, quod legumina. Semper in manu

lii, dirumpentur, quia et hominio neglecto et timi-
ditate abjecta, etiam porta ferrea ultra ad exitum
ejus aperietur, si tantummodo ad imperium angeli
velociter surgat, et confortatus in Domino, et in
potentia virtutis ejus, non de militum robore con-
fidat, sed illius fortitudine cui omne genu flectitur ;
sub quo etiam potestas terrena usque adeo curva-
tur, ut magis honoret ac timeat episcopum cum
Christo ministros milites habere nolentem, sed sola
virga pastoralis utentem, quam mille milites in com-
mitatu suo ducentem.

CAPUT VIII.

*Quomodo partiendæ ac dispensandæ sint ab episcopis
ecclesiasticæ facultates : num de prædiis Ecclesiæ
ac decimis principi stipendium pendendum, etc.*

Unde ergo tanta virtus in illa virga directionis,
nisi quia Dominus regnavit, et præcinxit se virtute?
(Psal. xvii, 33.) Hac ergo virtute præcingatur episco-
pus, et illum sola virga cum Moyse utentem tota ti-
mebit Ægyptus. Hac virga etiam rex Ægypti cum
exercitu suo percutietur, si episcopum a se rece-
dentem temerario ausu persequetur. Si enim epi-
scopus a curia cum suis recedens speciem Jacob,
quam Dominus dilexit, etiam in hoc teneat, ut il-
lum sua omnia scrutari permittat, sicut a Laban
factum legitur, qui scrutando Jacob substantiam
nequiter egisse notatur (Gen. xxxi, 33, et seqq.).
Si, inquam, hoc idem episcopus regi cæterisque
principibus permittat : quid suum poterunt apud
Ecclesiam invenire, pro quo episcopum a se rece- C
dentem debeant angariare? Villas, inquiunt, quas
reges ecclesiis obtulerunt. Ad quod respondemus
quod, sicut aurea idola de domo Laban a Rachel
portata, scrutante ipso Laban, propterea inveniri
non potuerunt, quod sub veste Rachelis abscondita
latuerunt : sic et modo inter multas Ecclesiarum
villas, quas partim a regibus, partim ab aliis Deum
timentibus accepit Ecclesia, non apparet eam ali-
quas villas regalis pertinentiæ habere; pro quibus
debeat aut fiscum regalem implere, aut milites ad
procinctum stipendiare. Nisi forte pro Ecclesia,
non contra Ecclesiam militantibus placeat episco-
pis aliquam illis opem ferre, non tamen de decima-
rum sancta oblatione vel alia pauperum facultate;
quam nulli debet episcopus dare ut propriam; sed
sicut canones præcipiunt, dispensare utpote com-
missam.

Debetur enim pars una clericis; altera ecclesia-
rum ædificationibus et reparationibus; tertia viduis
ac cæteris in hoc mundo consolationem non habenti-
bus; quarta episcopo, non ut inde cum militibus

tua sit sacra lectio, crebræ vigilia : et ventre
vacuo sæpius dormiendum. Rumusculos et gloriolas
et palpantes adulatores quasi hostes ama. Pauperi-
bus et fratribus refrigeria sumptuum manu propria
distribue. Rara est in hominibus fides. Cogita Judæ
loculos. Humilitatem vestium tumentis animo non
appetas. Sæcularium et maxime poenitentium con-
sortia evita.

convivetur, sed peregrinis et hospitibus, quod sibi suisque cubiculariis supere posse poterit, ita largus dispensator impendat, ut omni viatori ostium suum pateat. Nam si omnes non receperit, juxta Patrum sententiam, inhumanus est. Ergo pars quarta, quam de decimis cæterisque oblationibus recipit episcopus, maxime debetur peregrinis et hospitibus. Inter quos hospites, milites ac principes non numerantur, nisi forte cum de terra sua peregrinantur. Tunc enim et ipsis consolatione indigentibus, prout facultas et domesticorum necessitas admiserit, charitatem debet episcopus, quoniam de tota sua parochia quarta pars decimæ ad hoc illi commendatur; ut omnibus consolatione indigentibus beneficis et munificis inveniatur.

Si ergo sic se agat episcopus in administrandis Ecclesiæ facultatibus, quas villas audebit vel poterit imperator illi detrudere; quæ operiuntur sub tali charitate, qua tanquam veste nuptiali Ecclesia in Rachele figurata vestitur; et multitudo peccatorum, quæ ipsi reges et principes quasi quædam idola fabricant, penitus operitur? charitas enim quæ, cæteras virtutes ornando, et tanquam vestis ambiendo, regnat in paucitate spiritualium, ipsa operit multitudinem peccatorum in turba sæcularium; si tamen sæculares ipsi pro suis lucris omnia scrutantes Ecclesiam non moveant; sed eam cum Rachele quietam sessionem utentem, atque ipsam charitatis vestem, qua ornatur, etiam ad persequentium peccata et idola operienda extendentem sedere et quiescere permittant.

Plus ergo proficit regibus quam Ecclesiæ quod ipsa dignatur villas ab eis oblatas possidere; si tamen eam cum viro legitimo a se recedentem non ita persequantur, ut catholico episcopo, dilecto ipsius Ecclesiæ sponso, nihil asperum loquantur, sicut Laban ad Jacob nihil loquebatur asperum. Qui ne hoc præsumeret, Deus in via terræerat et præmonuerat illum, dicens: *Cave ne aliquid asperum loquaris ad eum* (Gen. xxxi, 24). Ecce quam vere speciem Jacob Deus dilexit, quam sub tanta diligentia protexit, ut Jacob dilectum suum nec verbo asperum lædi permetteret; sed ipsum ejus persecutorem ad fœdus cum eo componendum occulta sui timoris virtute urgeret.

CAPUT IX.

Principum erga Ecclesiam benevolentia et munificen-

(124) Constantinus in Nicæna synodo conventum episcopalem ita exorsus est: « Dominus statuit vos sacerdotes, et potestatem vobis dedit de nobis quæque iudicandi; et omnino nos a vobis recte iudicari. Vos autem non potestis ab hominibus iudicari. Vos autem nobis a Deo dati estis dii; et conveniens non est ut homo deos iudicet. Inter vos causam audite, et pacem facite. Nam ego si viderem sacerdotem Dei peccantem, chlamyde mea cooperirem eum. »

(125) Carolus et Ludovicus gloriosissimi imperatores in primo libro capitulorum suorum statuerunt sacrorum canonum non ignari: « Ut in Dei nomine sancta Ecclesia suo liberius potiatur honore, assen-

tia primis sæculis maxima fuit; non item posterioribus. Electiones episcoporum oportet esse canonicas, id est, liberas.

Quis ergo dubitet hoc ipsum in sancta Ecclesia fieri, si episcopus speciem Jacob in se ipso exprimens, in hoc figuralem Jacob velit imitari, ut, sicut ille, socero inconsulto, solus in solitudine cum solis duabus uxoribus suis tale consilium iniiit, ut a domo Laban patris earum recederet, quoniam vultum ejus adversum se mutatum videret; sic iste religiosus videlicet episcopus, non exspectans principum vel multitudinis consilia, solus in solitudine cordis sui, adhibita contemplandi et agendi solertia, tale consilium firmissime præfigat, ut a curia curarum plena totum se cum suis abstrahens, ad antiquas Patrum sedes via regia et cursu irrevocabili tendat, quoniam vultus regum ac principum erga episcopos valde mutatos constat?

Si enim recenseamus quales erga Ecclesiam fuerint imperatores Christianissimi, Constantinus (124), Constans, Valentinianus, Theodosius, Arcadius, Honorius, Carolus (125), Ludovicus et his imperio et religione consimiles, qui vel a se vel ab aliis ædificatas ecclesias amplissimis donis ditaverunt, et in clero et in rebus Ecclesiarum nullum sibi dominium vel iudicium vindicare voluerunt; imo, ne quis sibi vindicaret, quidam eorum legibus vetuerunt. Hos, inquam, si recenseamus, et Othonibus, Henricis, cæterisque illorum similibus conferamus, vere vultum regni dignitatis valde mutatum invenimus, non solum adversus episcopum, Rachelis et Liæ legitimum sponsum, sed adversus ipsum Dominum et Christum ejus, angariando et in servitutem redigendo sanctam et liberam sponsam ipsius.

Priores illi Ecclesias ditaverunt; isti spoliaverunt. Illi sancta concilia, in quibus potestas principum ab episcoporum promotionibus excluditur, caute servaverunt, nusquam se ad has inserentes, imo ne quis minorum principum hoc faceret, prohibentes nisi forte ab Ecclesia invitarentur ad collaborandum studiis bonorum. Sic petente Mediolanensi Ecclesia post factam electionem imperatoris accessit suffragium (126), ut obtinerent beatum Ambrosium. Qui in episcopum electus usque adeo renitebatur; ut imperatoris auxilium, quoniam tunc temporis non longe a Mediolano fuit, super hoc necessarium videretur; non ut electum investiret, sed ut

sum ordini ecclesiastico præberemus, ut scilicet episcopi per electionem cleri et populi secundum statuta canonum de propria diocesi, remota personarum et munerum acceptione, ob vitæ meritum et sapientiæ donum eligantur, ut verbo et exemplo sibi subjectis prodesse valeant. »

(126) Ex tripartita Historia: « Justinianus ad Mediolanenses loquens: « Nostis, ait, eruditi divinis eloquiis, qualem oporteat esse episcopum. Et quia non decet eum verbo solum, sed etiam conversatione gubernare subjectos, et totius semetipsum imitatorum virtutis ostendere, testemque doctrinæ conversationem bonam habere. Talem itaque in pontificali constituite sede, cui et nos, qui guber-

renitentem imperatoris auctoritatis pondere ad hoc inclinaret; quatenus electioni divinitus factæ acquiesceret.

Similiter sanctus Gregorius post factam de se canonicam electionem in tantum renitebatur, ut imperatori Mauritio litteras mitteret, ne unquam populo Romano super sui electione assensum præberet; non, quod imperator haberet potestatem cassandi electionem, sed quia Gregorius meditabatur fugam, et sui subtractionem. Itaque sub imperatore tam orienti quam occidenti præsidente, fugam et latebram suam volens facere tutiorem, cogitavit litteris suis ad hoc inducere atque captare imperatorem, ne se ab electione subtrahendo illum offenderet, de cujus latissimo tunc imperio penitus exire non posset. Hoc vir Dei cogitans utile se putavit invenisse consilium. Sed, *Non est consilium contra Dominum* (Prov. xxi, 30). Namque neque litteræ istæ pervenerunt ad imperatorem; nec si pervenisent, impedire potuissent electionem. Nullus quippe inter omnes antiquos et catholicos illos imperatores invenitur, qui electionem clerici ac populi cassare aut retractare, sive aliquam in ea sibi potestatem vindicare tentaverit; quamvis tunc temporis ea consuetudo sollemnis fuerit, ut electo Romanæ urbis pontifice scriptum super hoc ad imperatorem mitteretur; quatenus assensu illius ad favorem populi accedente ipsa electio firmiter haberetur. Quod tamen non semper servabatur, sed tunc solummodo, quando utilitas hoc exposcere videbatur, sicut in electione istius beati viri tantum venientis, ut, sicut de beato Ambrosio diximus, necessarium videretur auxilium; et assensus imperatoris.

Beatus vero Pelagius, prædecessor ipsius proximus, inconsulto imperatore, post factam electionem e vestigio fuit ordinatus, quia tunc non erat utilitas vel necessitas ulla, ut electio illius innotesceret imperatori; cum nullam in electione ac promotione pontificum potestatem habeat aliqua laica potestas, sicut sacra canonum testatur auctoritas. Quæ non solum episcopos, sed etiam presbyteros per laicam potestatem Ecclesias obtinentes usque adeo consecrari et ordinari prohibet, ut ordinatores talium non solum officio privandos iudicet; sed etiam sub anathemate positos indicet (127).

Hinc est, quod octava synodus electionem per laicalem potestatem fieri sub anathemate interdicit: quæ synodus, petente et præsentate Basilio magno imperatore, habita fuit. Neque tamen vel ipse Basi-

namus imperium, sincere nostra capita submittamus; et ejus monita, dum tanquam homines deliquerimus, necessaria veluti curantis medicamenta suscipiamus. Hæc cum dixisset imperator, petiit synodus ut magis ipse decerneret, sapiens et pius existens. At ille, super vos est, inquit, talis electio. Vos enim gratia divina potentes, et illo splendore fulgentes melius poteritis eligere. »

Item ad Ambrosium electum ait: « Noli timere, quia et Deus, qui te elegit, semper juvabit: et ego adjutor et defensor tuus, ut meo ordini decet, semper existam. »

lius, vel cæteri catholici imperatores questi sunt hoc ad sui contemptum fieri; ut nihil de pontificum electione eorum deferatur potestati: imo potius leguntur sanctorum Patrum institutiones ampliatas fuisse, easque quidam eorum post quinque patriarcharum subscriptiones suis quoque subscriptionibus roborasse. Fuit enim tempore illo laicis in Ecclesia non aliqua statuendi potestas (128), non imperandi auctoritas, sed subsequendi necessitas et obediendi humilitas.

Nonne istis omnibus consideratis quodammodo intuemur clementissimum vultum regum cæterorumque principum erga speciem Jacob, quam Deus dilexit, sanctum videlicet sacerdotium quondam fulsisse? Sed modo peccatis exigentibus non solum vultus clementiæ in regibus est mutatus, sed etiam rarus quilibet invenitur episcopus, in quo species Jacob, quam Deus diligit, sic appareat, ut antiquo illi Jacob speciali similitudine appropinquare studeat. Videlicet in baculo crucis seu regulæ pastoralis Jordanem, hoc est, mundum fluentem transcundo; pauperum greges potius quam militum cohortes pascendo; Rachelem magis quam Liam diligendo, sed tamen utramque amplectendo; de domo Laban, hoc est, mundi principum cum suis omnibus recedendo; fratrem Esau cum armatis sibi occurrentem non armis, sed patientia vincendo; et cætera, quæ ille figuratiter gessit, specialiter exsequendo. Quæ omnia si episcopus pro debito sui ordinis observaret, revera sic spatium inter gregem et gregein ordinaret, ut non esset, sicut populus, sic sacerdos (Isai. xxiv, 2); nec omnino sua voluntate ille esset sacerdos aut gregis custos, qui in domo propria tanquam lupi quadam spelunca potius prædam congregat, quam in claustralibus septis inter vestibulum et altare cum sacerdotibus et Dei ministris pro peccatis intercedat.

CAPUT X.

Quæ bona, et qua ratione liceat principi Ecclesie donare? Ecclesiastica munia ab ecclesiasticis, sæcularia vero a sæcularibus administranda sunt.

Hæc de villis dicta sint, quarum paucas ecclesia suscepit a regibus, ita ut de ipsius regni sint facultatibus. Sicut enim cuilibet fidei non dubitamus licere, ut sive de hæreditate sua, sive de alia legitime acquisita possessione oblationem faciat ecclesiis: sic id ipsum regibus licere, nemo est qui dubitet; nemo, qui tales oblationes ab Ecclesia recandas putet.

(127) Ex concilio Antiocheno, cap. 128: « Si quis presbyter vel diaconus per sæculares dignitates ecclesiam Domini obtinuerit, dejiciatur a clero; et ipse et ordinatores ejus a communione modis omnibus abscindantur, et sub anathemate sint, sicut Simon Magus a Petro. »

(128) Ex synodo Symmachii papæ cum ducentis et octodecim episcopis: « Non placuit laicis ad statuendum aliquid in Ecclesia habere aliquam potestatem: cui subsequendi mansit necessitas non auctoritas imperandi. »

De regni autem facultate, quæ est res publica, non debet a rege fieri donatio privata. Est enim aut regibus in posterum successuris integre conservanda, aut communicato principum consilio donanda.

De re autem privata tam a regibus quam a cæteris principibus potest fieri donatio privata. Sic imperator Constantinus, si quid Ecclesiis donabat de ipsius regni publicis facultatibus, non hoc fecit, nisi consultis consulibus cæterisque regni majoribus, quorum collaudatione testamenta super talibus conscribi fecit, ne sua traditio posteris in dubium venire posset. De rebus autem sibi privatim pertinentibus ita erga Ecclesiam Dei fuit munificus; ut, si quis librum, qui de donationibus ipsius Romæ conscriptus est, perlegere voluerit, inveniat illum fuisse tam in privatis hilarem datorem, quam in publicis fidelem ac prudentem dispensatorem. Sua enim liberaliter donavit; regalia vero discretissime dispensavit; non, ut eum quidam accusant, confundens ac permiscens ecclesiastica regalibus, sed honorans Ecclesiam de ipsis regalibus.

Neque enim vel pontificem regales curas ministrare disposuit, neque sibi de ecclesiastico regimine aliquid temere usurpavit. Hinc est quod, in Nicæna synodo post omnes episcopos ultimus residens, de sacerdotum causis nihil judicare præsumpsit; sed per omnia sub episcoporum dignitate se reverenter humilians, ad eorum arbitrium se pendere judicavit.

Non ergo a Constantino processit ista confusio, et succedentium quorundam imperatorum exitiabilis abusus: ut reges et principes promotioni episcoporum, abbatum, abbatissarum se ultro ingerentes, administrarent ecclesiastica; quæ a Constantino non leguntur administrata. Rursum quis episcopo milites colligendi ad procinctum, ac cætera ducis officia gerendi potestatem tribuit, quam a Constantino et sub Constantino neque beatus Sylvester, neque alius episcopus habuit? non ergo a Constantino et Sylvestro cœpit hujus confusionis origo, quoniam et ille regis, et iste pontificis officium tam simpliciter, tam sincere ministravit, ut alter pro pace militando exercitui præesse, castris ac bellis interesse non recusaret; alter solum Dei ministrorum et Christi pauperum curam gerendo, non solum in spiritualibus animarum lucra studiose cumularet, sed etiam de corporalibus Ecclesiæ rebus eorum inopiæ solertissime provideret.

Volens itaque beatus pontifex Sylvester sui exemplum posteris relinquere, vidensque tunc in clero vitam communem defecisse, quæ nullam in decimis legem habuit, vel habet nisi quam apostoli habuerunt, qui, prout cuique opus erat, omnia, quæ offerebantur, diviserunt, et quod superfuit, pauperibus dimiserunt. Videns, inquam, hoc totum Sylvester papa, ipse primus omnium Romanorum pontificum, post vitæ communis defectum nihil suum dicentis, obviavit morbo avaritiæ sua quærentis per tale decretum, quo de rapacibus manibus epi-

PATROL. CXCIV.

scoporum et clericorum sua quærentium extorqueret partem pauperum.

Igitur præsidens episcoporum conventui, omnibus qui aderant consentientibus, generali decreto statuit de decimis cæterisque oblationibus quatuor fieri portiones, quarum nullam destinavit ad stipendia militum, quia non erat illi militiæ sed Ecclesiæ cura; magisque pauperum turba quam militum turba stipari optavit; nec Dominus militum facto sibi hominio appellari, sed pauperum Christi servus et dici et esse affectavit. Sciens enim scriptum esse quod *omnis pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in his, quæ sunt ad Deum* (Hebr. v, 1), his quæ ad sæculum erant omnino positis, de his tantummodo se intromisit, quæ erant ad Deum. Ducatus, comitatus, telonia, moneta pertinent ad sæculum. Decimæ, primitiæ, cæteræque oblationes pertinent ad Deum. Illa per mundi principes, ista per pontifices antiquitus tractabantur, ea videlicet cautione ac distinctione, ut neque pontifex in his, quæ erant ad sæculum; neque princeps in his, quæ erant ad Deum præset; sed uterque suo jure contentus, modum divinitus ordinatum non excederet.

Apostolus dicit quoniam *testamento hominis morte testatoris confirmato nemo aliud super ordinat* (Hebr. ix, 16); et testamentum sanguine Christi confirmatum tam facile annihilandum et conculcandum aliquis putat, ut, contra Evangelium, quod est ipsius Christi Novum Testamentum, gladium Petro interdictum, manibus episcoporum denuo reddendum arbitretur? et Matthæum de telonio vocatum, rursum in episcopo ad idem officium residere cogat, ad quod Matthæus resedissee non legitur?

Hæc dicens, non illud intendo persuadere, ut episcopus telonium ac cætera sine dubio ad regem pertinentia sic abnuat, ut illis offendiculum ponat; qui talia semel Ecclesiis donata quacunque occasione ab illis auferentes dicunt sacrilegium committere, quoniam Ecclesia rem semel acceptam et diutina possessione mancipatam non potest amittere. Quibus ego ad præsens non respondeo; sed illud simpliciter affirmo: quod sicut laici nullo iustitiæ vel falso colore decimarum possessionem sibi poterunt licitam affirmare, quoniam decima ecclesiastica res esse non dubitatur: sic illæ regales et militares administrationes ab episcopis sine certa sui ordinis apostasia gubernari non possunt. Quia si Matthæus ad telonium resedissee, nequaquam in apostolorum, sed apostatarum numero censeri meruisset.

CAPUT XI.

Proponitur episcopis in exemplum sanctus Martinus, non amator et collega militum ac nobilitum, sed pauperum et monachorum.

Quis vero poterit culpare, imo quis non coeget laudare, si episcopus decimas laicis sub anathemate interdicat; et se a publicis militarium negotiorum

officiis ita penitus alienum faciat, ut magis cum antiquo Martino pauperes, quam cum novo Moguntino milites colligere ac procurare studeat? Scimus quo pervenerit Martinus cum suis pauperibus: nescimus adhuc quo perveniat Moguntinus cum suis militibus. Martinus pauper et modicus, cælum dives ingreditur; Moguntinus non pauper, non modicus adhuc super terram graditur. Non omnes episcopi possunt, quod potest Moguntinus; et per Dei gratiam possent, si vellent, quod potuit Martinus. Pauci cum Moguntino possunt tam sumptuosa convivia disponere, quibus valeant ac velint principes et milites multi interesse. Omnes autem, per Dei gratiam, si volunt, possunt cum Martino quotidianas sui suorumque discipulorum refectiones cum tanta frugalitate disponere, ut milites magis abesse, quam adesse libeat mensis eorum, glorificantes super hoc virtutem parcimoniæ ipsorum.

Quid autem prodest Moguntino, quod ante eum sedet populus manducare et bibere, et postea surgit ludere? multum vero profuit Martino in se ipso suisque discipulis parcimonia cum discretione, in peregrinis hospitalitas sine murmure, in viduas ac pauperes omnes pro charitate miserationis affectus, pro facultate largitionis effectus. Moguntinus cum militum turma solet ad curiam venire; Martinus (quo metropolis Moguntia patrono gloriatur) non ita solebat agere. Sed quando vel ad regem vel alias iter facere necessitas incumbebat, solum pauperum discipulorumque suorum comitatu contentus erat: nec spumantibus equis vel ipse vel sui vehebantur; sed vilibus jumentis ad solam itineris necessitatem utebantur; si tamen tam longe fuit eundem, ut pro corporis infirmitate necessarium esset jumentum (129).

Facilius ergo Martino Moguntiensi patrono, quam ipsi domino Moguntino possent omnes episcopi conformari, si, adjuvante gratia, vellent pro posse conari. Et quid dicam de Martino? certe in Christo Jesu possent omnes, quod potuit Petrus, imo quod potuit ipse Christus, pauci possunt hoc tempore argentum et aurum sufficienter habere, et militibus victum sufficientem præbere. Quis autem non potest cum Petro aurum et argentum non habere? Quis non potest cum Christo militibus ministris carere, quos ipse in hoc mundo noluit habere? Certe omnis episcopus potest, imo cogitur argentum et aurum

(129) Sulpitius in Vita sancti Martini: « Sumpto episcopatu qualem quantumque se Martinus præstiterit, non est nostræ facultatis evolvere. Idem enim constantissime perseverabat, qui prius fuerat. Eadem in corde ejus humilitas; eadem in vestitu ejus vilitas erat: atque ita plenus auctoritatis et gratiæ implebat episcopi dignitatem, ut tamen non propositum monachi virtutemque desereret. » Et post pauca: « Discipuli vero octoginta erant, qui ad exemplum beati Magistri instituebantur. Nemo ibi quidquam proprium habebat; omnia in medio conferebantur. Non emere aut vendere, ut plerisque monachis moris erat, quidquam licebat. Ars ibi, exceptis scriptoribus, nulla habebatur: cui tamen operi ni-

non habere, si inter tot fame, siti, nuditate deficientes solam charitatem voluerit possidere. Multo autem facilius poterit militibus carere, si ipse militiam sibi a Deo præordinatam voluerit exercere. Nam et talem militiam milites sponte fugiunt; et ad eam strenue ab episcopis cum religiosis fratribus exercendam penitus necessarii non sunt. Non est enim nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem gladio materiali peragenda; sed adversus principes, mundi rectores militia spiritualis jugiter exercenda. In qua militia nemo militans implicat se negotiis sæcularibus; nemo libenter occupatur in admini-
strandis regalibus: sed ducatu, comitatu, telonio cæterisque publicis functionibus omnino postpositis sic pugnat, non quasi aerem verberans; et sic currit, non quasi in incertum; nec modernorum sed antiquorum sequitur ducatum.

Quæ cum ita se habeant, patet Ecclesiarum facultates trifariam esse distinctas; in decimarum videlicet oblationes, et agrorum possessiones, nec non regales ac publicas functiones. Et de decimis quidem nulla est contradictio, quin eas laici possideant cum sacrilegio. Agros autem semel in usus pauperum oblatos docuit superior assertio ab Ecclesia sub charitatis operimento defendi, ne ab aliquo persecutore juste possint auferri. Publicas autem functiones non curat Ecclesia multum defendere; non curat Rachel vestem suam ad eas tegendas extendere, quoniam spirituales viri malunt carere talibus, quam ex eorum occasione implicari negotiis sæcularibus.

CAPUT XII.

De familiis, servis, et ministerialibus Ecclesiarum, quorum olim longe alia facies quam nunc. Turpe est episcopum vix ullibi, nisi militibus stipatum comparere.

Hic adjiciendum puto de familiis Ecclesiarum, quas longe aliter tractari videmus, quam patrum traditionum venerandus præscribit terminus. Primitiva enim Ecclesia non solebat famulos possidere; sed omnes, quacunque ex conditione conversi, tanquam fratres in unum habitantes ista studebant agere: ut non, sicut principes gentium dominantur eorum quos possident, sic ipsi aliquorum dominarentur; sed per charitatem servientes invicem, illius vestigia sequerentur, qui non venit mi-

nor ætas deputabatur; majores orationi vacabant. Rarus cuiquam extra cellulam suam egressus, nisi cum ad orationis locum conveniebant. Cibum una omnes post horam jejunii accipiebant; vinum nemo noverat, nisi quem infirmitas coegit. Plerique camelorum setis vestiebantur: mollior ibidem habitus pro crimine erat. Quod eo magis sit mirum, necesse est quod multi inter eos nobiles habebantur: qui longe aliter educati, ad hanc se humilitatem et patientiam coegerant: pluresque ex his postea episcopos vidimus. Quæ enim esset civitas aut Ecclesia, quæ non se de Martini monasterio caperet sacerdotes habere?

nistrari, sed ministrare. Sed licet apostolica Ecclesia servos non haberet, Apostolus tamen dominis carnalibus servos obedire docet. Non autem otiose, cum dixisset : *Servi, obedite dominis*, adjecit, *carnalibus* (*Ephes. vi 5*); sed voluit eos distinguere a perfectis et ðmmino spiritualibus. Quia omnes, quos ante conversionem habebant famulos, in ipsa conversione sua faciebant libertos. Neque enim erat adhuc consuetudo famulos Ecclesie donare, quia multis nunc persecutionibus Ecclesia exposita et quasi ad procinctum parata, nec agros poterat possidere : et ideo non agri offerebantur, sed pretia agrorum ad pedes apostolorum ponebantur. Testante vero Urbano papa et martyre, agri postmodum pro majori utilitate cœperunt Ecclesiis offerri, ut, episcoporum solertia providente, per annuos fructus eorum certiora essent subsidia communiter vivendi. Ad agros itaque colendos cum ipsis villis offerebantur et coloni. Si qui autem supra colonariam conditionem erant ministeriales, a dominis perfecte se convertentibus libertati donabantur : sicut in sancti (130) Sebastiani, aliorumque martyrum passionibus, de multis legitur. Qui se arbitrabantur non esse conversos, nisi prius libertati donarent omnes famulos suos. Tunc enim regnante persecutione vix poterat Ecclesia vel agros vel colonos tueri : et ideo placuit sanctis famulos suos magis libertati quam Ecclesiis donari.

Cæterum postquam, cessante persecutione, a Christianissimo principe Constantino pax et libertas Ecclesiarum confirmata est, in tantum sancta Dei Ecclesia exaltata est, ut cum maxima libertate possideret non solum famulos et colonos, sed et magnæ auctoritatis robore ipsos quoque contra

(130) Ex passione Sebastiani martyris : « Interrogatus Chromatius si crederet, dixit, credo. Iterum interrogatus, utrum abrenuntiaret omnibus idolis, responderit, abrenuntio. Prosecuta est interrogatio sacerdotis, utrum renuntiaret omnibus peccatis? at ille ait : Ista prius debuisti inquirere, antequam has aulas Regis cœlorum intrarem. Nunc autem reinduam me non baptizatus, ut omnibus prius, quibus sum iratus, indulgeam? omnibus debitoribus meis chirographa restituam? si cui aliquid violenter abstuli, integrum reddi præcipiam? Duæ mihi post uxoris obitum concubinæ sunt, et istis donem et mariti tradam? ab omni nexu servili, ingenuo, privato, publico actu meorum nodos exsolvam; et ita demum promittam me renuntiatum omnibus peccatis diabolicis et voluptatibus mundi? Dicit ei Polycarpus presbyter : Beatiorum te cœlestis unda perfundit, cum ea, quæ arbitrio tuo dicis te esse facturum, tota festinatione compleveris. » Et post pauca. « Chromatius sacri baptismatis novitatem cum eodem, ex familia ejus promiscui sexus mille quadraginta animæ, quos omnes prius manumissionis gratia a servitutis nodo exsolvit, et donis optimis instruxit, dicens : Hoc, quod quidem incipiunt habere Patrem servi hominis, non decet esse. »

(131) Ex decretis Melchiadis papæ cap. 3 : « Denique reges et præsidēs et magistratus non solum adjacentia tribuere, sed etiam ipsi propria largiti sunt per universa regna terrarum, unde alcerent egentes, qui in mundo nihil possidebant; Ecclesieque fabricarentur, atque restaurarentur Deoque

A omnem injustam mundi violentiam tueretur libertos (131). Inde factum est ut, quando convertebantur principes magni, ministeriales eorum famuli malent Ecclesie tuitionibus maucipari, quam omnimodo libertati donari. Extunc cœpit Ecclesia ministeriales habere, quos ipsa tueretur; non a quibus ipsa defenderetur, ut quidam rerum gestarum imperiti somniant, qui illos Ecclesie ad hoc datos putant; ut eos episcopi de pauperum facultatibus pascant; et quanto plures ex eis poterunt, semper secum teneant. Neque enim putant episcopum prandium aut cœnam cum honestate sumere, si contingat militum multitudinem abesse, solos fratres parcimonie amatores et Christi pauperes adesse. Hoc illi somniant, quia, quid, quare factum sit, ignorant. Neque enim idcirco venerunt milites in jus ac potestatem Ecclesiarum; ut essent distractores earum, sicut quotidie fieri videmus. Namque dum episcopi de rebus Ecclesie serviunt illis, nihil reservatur viduis et pupillis.

Quid ad hæc dicemus? certe si *religio munda et immaculata apud Deum et Patrem hæc est : visitare viduas et pupillos in tribulatione eorum* (*Jacob. i, 27*), irreligiositas utique et immunditia probatur pascere milites de rebus eorum. Ergo quicumque hoc facit, etsi nunc appareat hominibus honestus et religiosus, in ultimo examine stabit inglorius et maculosus. Ubi puto, tutior stabit, sive, ut magis credo, ad multos episcopos judicandos et in sui comparatione damnandos in judicio sedebit Augustinus, tanto vicinior apostolis, quanto regulam apostolorum secutus est cum suis clericis. Sedebit etiam Martinus ille pauper et modicus. Tunc certe illum non poñitebit, quod aliquando a militibus est male tra-

et Ecclesie ejus rite famulantium servorum illius supplementa absque necessitate tribuerunt. »
Ex dictis ejusdem : « E quibus vir religiosissimus Constantinus primus fidem veritatis patenter adeptus licentiam dedit per universum mundum, et suo degentes imperio non solum fieri Christianos; sed etiam fabricandas ecclesias et prædia tribuenda constituit. Denique idem præfatus princeps donaria immensa et fabricam templi primi sedis beati Petri principis apostolorum instituit : adeo ut sedem imperialem, cui quoque Romani principes præsidebant, relinqueret; et beato Petro suisque successoribus profuturam concederet. »

Agathense concilium, cap. 28 : « Libertos legitime a dominis suis factos Ecclesia, si necesse fuerit, tueatur quod si quis autem audientiam aut privare eos aut exspoliare voluerit vel præsumpsit ab Ecclesia repellatur. »

Toletanum concilium cap. 73 : « Liberti quibuscunque manumissi sunt, atque Ecclesie patrocinio commendati existunt, sicut regulæ antiquorum Patrum constituerunt, sacerdotali defensione a cuiuslibet insolentia protegantur, sive in statu libertatis eorum, sive in periculo, qui habere noscuntur. »

Vita beati Gregorii, l. iii, c. 46 : « Liberatem cuiuslibet hominis Gregorius contra iudicium insolentias crebris nihilominus vocibus defendebat. »

Ex concilio Arausic., cap. 6 : « In Ecclesie manumissos, vel per testamentum Ecclesie commendatos, si qui in servitutem, vel in colonariam conditionem imprimere tentaverit, anmadversione ecclesiastica corecbitur. »

catus : nunquam vero eisdem suo ministerio adscitis legitur stipatus. Nam pauper ipse cum suis compauperibus quadam vice, solito more non imperialiter, sed episcopaliter incedens, cum iter faceret; a militibus, quos obvios habebat, plagatus et male tractatus nullos ministros pro se certantes habuit; sed neque, ut postea iter faciens militum turmas duceret, tantis plagis compelli potuit.

Sane illud non reprehendimus, si aliquando, ubi malos habet, suspectos, a principe deductores armatos accipiat episcopus (nam hoc legitur fecisse Paulus apostolus), non ut suos inimicos ipse lædere, sed ne ab eis lædi posset : qui se devoverant non accepturos cibum, donec occiderent Paulum. Sed illis deductoribus a tribuno, non a Paulo, stipendia providebantur, quia de collectis Ecclesiarum soli pauperes et communiter viventes pascebantur (*Act. xxiii, 12*). Puto autem, si de collectis milites pascendi fuissent, nullis certe rectius quam illius deductoribus exhiberentur : quo satagente per multas Ecclesias fuerant res pauperum collectæ; sicut ipsius testantur epistolæ. Sic ergo, si fieri potest, ut absque pauperum et Ecclesiarum gravamine per viam aliquam sibi suspectam deductores, armatos accipiat episcopus ab aliquo principum, non erit continuo appellandus dux militum, quoniam aliud est milites ducere, quod præter solum Judam nullus legitur apostolus fecisse; et aliud deduci a militibus, sicut deductus est Paulus apostolus.

Multo autem gloriosius erit episcopo, si non in homine, sed in Domino fiduciam ponens dicat cum beato Martino : « Ego signo crucis, non clypeo protectus aut galea, hostiam cuneos penetrabo securus. Affirmante enim Apostolo : *Arma militiæ nostræ non sunt carnalia, sed potentia Deo ad destructionem munitio, consilia destruentes, et omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam Christi* (*II Cor. x, 4, 5*.)

CAPUT XIII.

Exemplo sancti Laurentii martyris episcopi se gerant, non ut bonorum ecclesiasticorum dominos, pascentis militibus addictos, sed ut eorum dispensatores, pauperibus benevolos.

Talibus armis Petrus expugnavit Romam; et de urbe orbis victricem humilis piscator obtinuit victoriam. Fuit etiam post apostolos in sanctis episcopis hæc armatura; sed in his maxime, quorum circa pauperes magis quam circa milites pascentos versabatur intentio et cura. Per hanc Leo papa de rege Attila triumphavit, quando, ut historia Longobardorum (habet), tyrannus nec in verbo aspero pontificem contristare, nec pacem postulatam illi denegare ausus fuit. Quoniam, ut ipse Attila postmodum suis aperuit, ad introitum pontificis terrificam quadam visione sic permotus fuit, ut non oporteat dubitare angelorum ministerium sancto pontifici adfuisse; regemque superbum fortius terruisse, quam nunc aliquis superbus prin-

ceps terroreretur, si ad illum episcopus cum militibus ministris ingrederetur. Ipsi enim milites, qui dicuntur ministri, in tantum sibi volunt ab episcopis ministrari, ut magis timeantur, quam timeant, quia se defensores episcoporum putant, credentes illum penitus annihilari, si ab eo recesserint ipsi ministri. Unde etiam facultates Ecclesiæ velut ex debito sibi autumant impendendas, nescientes eas pauperibus Christi usque adeo debitas, ut sacrilegium committat, qui pro militibus beneficiandis pauperes, imo in pauperibus Christum spoliat.

Hoc intelligens insignis martyr Laurentius elegit pati a militibus ustionem craticulæ, quam illis dare facultates Ecclesiæ.

Sed dicit aliquis : Facultates Ecclesiæ non erant Laurentio datæ, sed a beato Xisto commendatæ; atque ideo non licebat eas illi pro suo libitu donare, sed fidem commissarii erga magistrum servare. Acquiescimus plane, quia commissaria fuit Laurentio facultas Ecclesiæ. Sed nunquid episcopo vel presbytero non similiter committitur facultas Ecclesie, quando ad hoc in pastorem ordinatur, ut fidelis ac prudens dispensator erga pauperes, non largus donator erga milites existat? Ergo sicut Laurentio, ita nihilominus episcopo facultas Ecclesiæ non data est ut proprium, sed commissaria ut alienum.

Hoc est illud alienum, de quo dicit Dominus : *Si in alieno fideles non fuistis, quod vestrum est, quis dabit vobis?* (*Luc. xvi, 12*.) Loquitur enim illis, quibus antea dixerat : *Beati pauperes spiritu, quia eorum est regnum cælorum* (*Math. vi, 3*). His ergo, quibus regnum fuit proprium, comminatur ipsum regnum auferendum, si non fideliter dispensaverint alienum. Nam sive in Dei verbo, sive in ecclesiastico stipendio nihil habet episcopus, nisi alienum; quod si fideliter his, quibus debetur, dispensaverit, pro isto alieno regnum Dei possidebit ut proprium. Si autem in alieno fidelis non fuerit, regnum utique, quod suum esse poterat, nemo illi dabit.

In hoc alieno Laurentius fidelis fuit, quia dispersit, et dedit pauperibus; pauperibus, inquam, non militibus, quanquam multis et miris modis cruciaretur : non quomodo cæteri martyres, ut fidem negaret; sed ut res pauperum militibus daret. At sanctus martyr per Spiritum sanctum intellexit æquipollere in peccato fidem Christi negare, et in alieno quod Christus commisit, infidelem existere. Omnis namque, qui in eo, quod Christus commisit, infidelis efficitur, Christi fidem negasse convincitur.

Nihil ergo distat causa passionis in hoc martyre cæterisque martyribus pro fide Christi occumbentibus, nisi quod iste tanto periculosius ad fidei naufragium urgebatur, quanto de ipsa fide occultius tentabatur. Neque enim solummodo dicebatur ille : *nega fidem*; sed etiam, *da thesaurum*. Si enim thesaurus Ecclesiæ militibus prodidisset, jam in alieno infidelis factus, fidei thesaurum, qui suus erat, omnino perdidisset. Elegit itaque militum cruciatus patiendos

Christi minister permanere, quam milites ministros de thesauro Ecclesiæ reconciliare. Ne, quamvis poterat videri, quod hoc fieret sine detrimento fidei, si tortores in se frementes de aliquantula pecunia mitigaret, fidem tamen verbotenus non negaret.

O tentatio periculosa, o lingua serpentis dolosa! quam multos Ecclesiæ procuratores hoc tempore circa fidem Christi naufragare facis, dum non compelluntur per tormenta fidem verbotenus denegare; sed per munera et falsa militum promissa persuadentur fidem in Christi commisso non servare; quasi minus sit fidem Christo non servare quam fidem Christi negare? O quanto tolerabilius inter duo mala esset Christum cum timido Petro verbis negare, quam cum impio Juda sub osculo pacis tradere! Episcopi enim tradentes bona Ecclesiæ militibus præterdunt quoddam osculum pacis; dum et milites in hominio suscipiunt sub osculo pacis, et susceptos pascunt sub obtentu pacis, quasi aliter pacem non habeant, nisi ministri et principes eorum latus ambient. Sed, Deo juste judicante, agitur, ut a nullis pejora patiantur, quam ab his ipsis, quibus bona Ecclesiæ distribuunt; quibus, ut expressius dicam, ipsum Christum in suis membris crucifigendum tradunt. Quando enim pauper Christi fame ac nuditate per militum occasionem affligitur, Christus in paupere cruciatur, et quodammodo crucifigitur.

Quod beatus Laurentius intelligens maluit a militibus cruciari, quam ad pauperes Christi cruciandos ipsis militibus suffragari. Triumphavit ergo in fide Christi tanto gloriosius, quanto ad perdendam fidem tentabatur occultius et periculosius. Potuit enim quadam verisimilitudine cautelæ pro mitiganda principum rabie thesauros dedisse, et quasi quamdam pacem sibi cæterisque tunc fidelibus hoc modo quævisse (sicut modo multi faciunt, qui, quasi pro pace sibi suisque comparanda, bona ecclesiastica ministris et principibus distribuunt), sed beatus martyr neque sibi, neque cæteris confessoribus taliter pacem quæsit, quia sub specie mellis venenum latere perspexit. Quia ergo sub specie pacis captandæ transgredi potuit, et non est transgressus; facere mala, et non fecit: ideo in laude ipsius lætius tota Ecclesia triumphat, jucundius exultat, et universaliter festum ejus concelebrat, quam post apostolos alicujus martyris pro sola fide aperte luctantis et vincantis. Decet enim, ut, quanto in hujus martyris luctamine causa fidei fuit occultior, victoria rarior, tanto sit festivitas ipsius in toto mundo præclarior; illis videlicet in testimonium, qui martyrem tantum non sequuntur: his vero in adjutorium, qui illius exemplo fideliter utuntur, solis illis distribuendo ecclesiasticas facultates, quibus eas distribui præcipiunt sacri canones.

CAPUT XIV.

Sacri canones antiqui nullam bonorum ecclesiastico-

rum portionem militibus ministerialibus, et divitibus clericis indulgent.

Ibi puto, ad stipendia militum nulla de rebus Ecclesiæ portio destinatur; quibus tamen ab episcopis major portio de oblati Deo rebus exhibetur, quam viduis ac cæteris indigentibus, consolationem in hoc mundo aut non habentibus cum Lazaro, aut habere nolentibus cum Petro. Quibus duobus pauperum generibus tota debetur facultas ecclesiastica præter quartam ejus partem, quæ fabricis Ecclesiarum est applicanda.

Cum ergo Ecclesiæ stipendia solis debeantur aut cum Lazaro non habentibus, aut cum Petro nihil habere volentibus, in quo genere pauperum istorum ponemus ministros, milites, et clericos proprium habentes? cum Lazaro non conveniunt, quoniam habent consolationem suam. A Petro valde dissentiunt, quoniam, quod habent, servant tenaciter; et quod non habent, quærunt rapaciter. Quando autem vel milites, vel illi semiclerici de suis aliquid tribuunt, non tam large atque hilariter afflictis pauperibus, quam ipsis pauperum afflictioribus hoc impendunt. Nec mirum, cum ipsi sint pauperum afflictiores, et quantum in ipsis est, ipsius Christi crucifixo.

Si tota canonum series recenseatur ministris, militibus et clericis divitibus nulla portio de rebus Ecclesiæ destinatur. Nusquam in Romanorum pontificum decretalibus epistolis, nusquam in sanctorum Patrum sententiis hoc approbatur: ut vel miles minister, vel clericus, ex proprio dives, stipendiis Ecclesiæ pascatur. Nec moveat quemquam quod beatus Gregorius Anglorum clericis proprium habentibus, ab episcopo stipendii portionem dari permisit, quos (*vid.* c. 3, 1.) nec infra congregationem pascendos, nec ad sacros ordines admittendos apertissime significavit; hoc enim et nos possemus et deberemus tolerare, si clerici proprietarii vellent extra sacros ordines, intra vel infra acolythos, in sancta Dei Ecclesia militare, nec præsumerent sibi curas animarum vel sacros ordines prius vindicare, quam proprietatibus renuntiarent, et jugo apostolicæ regulæ colla submitterent. Tunc enim ordinate ordinarentur, si tamen non bigami, non viduarum vel repudiarum mariti, non aliquo crimine, quod inveniatur a sacris ordinibus canones reprobant, maculati per diligentem examinationem probarentur.

Si ergo sic ad ordines accederent, satis tolerari posset, ut extra congregationem et extra sacros ordines constituti, stipendia suis muniis debita foris acciperent, quamvis hi, qui Ecclesiæ rebus communicant, sua nequaquam sine peccato possideant. Soli enim, testante Prospero, sine peccato possident sua, qui nihil accipiunt ab Ecclesia. Qui autem Ecclesiæ stipendia cum suis possidere volunt, faciunt quidem rem culpabilem; sed juxta permissionem sancti Gregorii (132) quoquo modo tolerabi-

(132) Ex Vita S. Gregorii l. II, c. 11: « Prudentissimus rector Gregorius, remotis a suo cubiculo

lem, si stipendia sua foris accipientes, nec fratrum A communiter viventium perturbant quietem, nec sacri ordinis præsumunt administrationem.

Invenimus ergo juxta quemdam modum clericos proprium habentes posse ab Ecclesia stipendiari; milites vero ministros nusquam invenimus ita in Patrum scriptis commendari, ut de rebus Ecclesiæ debeant beneficiari. Sancti etenim pontifices, apostolorum successores, modernorum præcessores non habuerunt milites ministratores, sed de clericis et monachis probatos cubicularios: neque super facultates Ecclesiæ laicos præferunt, sed œconomos sive vicedominos de clericis elegerunt. Clericis ergo solummodo res pauperum tractandas commiserunt, quia terminos Patrum transgredi noluerunt, qui laicis quantumcunque religiosi nihil in Ecclesiæ oblationibus administrandis permittunt. At nunc laicos vicedominos, et super bona pauperum præpositos, nec non episcoporum ministros contra Patrum consuetudinem videmus: et in conviviis eorum magis strepitum ex turba militum ac scutatorum, quam aliquid de scriptis Patrum, sonare dolemus. Neque enim simul se capiunt Patrum collationes, et militum confabulationes: et fortasse milites ministros offenderent, si vox lectoris in mensa paulo altius resonaret.

Quod malum beatus Augustinus discretissime cavens, tales convivas mensæ suæ frugali adhibere curavit, quibus superest lectio et sancta disputatio: nolens in mensa sua otiosam confabulationem; vehementissime vero exhorrens absentium detractio- C nem. Quod, ut omnibus ad mensam suam accedentibus innotesceret, ne quis linguam suam apud ipsum in detractioem absentium laxaret, hos versus mensæ suæ inscribi fecit:

Qui cupit absentum maledictis rodere vitam,

Hac mensa indignam noverit esse suam.

Et (quia) breves lectiunculas, quas quidem in pran-

æcularibus, clericos sibi prudentissimos consiliarios familiaresque delegit. Inter quos Petrum diaconum, Patherium aq̄ue notarium, Joannem defensorum, monachorum vero sanctissimos sibi familiares elegit. Cum qui us Gregorius (cap. 12) die notuque versatus, nihil monasticæ perfectionis in palatio, nihil pontificalis institutionis in Ecclesia dereliquit. Videbantur passim cum eruditissimis clericis adhærere pontifici religiosissimi monachi: et in diversis professionibus habebatur vita communis, ita ut talis esset sub Gregorio penes urbem Romanam Ecclesia, qualem hanc fuisse sub apostolis Lucas, et sub Marco evangelista penes Alexandriam Philo commemorat (cap. 14). Accersiebantur pontificalibus profundisque consiliis prudentes viri potius quam potentes; paupere philosophia intrinsecus, quid potius aut potissimum in unoquoque negotio sequendum putaretur, artificiosus argumentationibus rationabiliter inquirente: dives inertia, quæ odiosa est sapientibus, despicibilis remanebat (cap. 15). Nemo laicorum quodlibet palatii ministerium, vel ecclesiasticum patrimonium procurabat; sed omnia ecclesiastici juris munia, ecclesiastici nihilominus viri subibant, nimirum laicos ad armorum solam militiam vel ad agrorum curam continuam deputatis.

diis sub uno flatu incipiunt ac terminant, vel ipse suo tempore vidit, vel Spiritus, qui per eum loquebatur, nostra hæc tempora prævidit: dedit suis regulare præceptum, significans verbum ædificationis cum refectioe corporali incipiendum, et eadem firmitate finiendum (152*). Utinam ergo militibus et scutiferis lectio saperet, vel episcopis aliquo modo persuaderi posset, ut cum Jesu a turba declinarent, et modernorum detestabili abjecta abusione, sanctas Patrum leges et consuetudines observarent.

Tunc certe nec milites ministros cum animarum suarum stipendio sibi conciliarent; sed sic eorum ministerialem libertatem ecclesiastico vigore dispensarent, ut tamen res pauperum nequaquam inter illos dividerent. Nunc autem non solum agri militibus traduntur; sed, quod magis detestandum est, ipsi Ecclesiæ coloni majori servitute sub militibus affliguntur, quam si essent proprii servi eorum. Afflictio itaque illorum tota redundabit in caput eorum. Quid enim ad eos pertinet famulos Ecclesiæ militibus præstare, a quibus aut debitam servitutem, aut pro servitute censum non nimium eos gravantem debent Ecclesiarum ministri accipere? Ad hoc enim solummodo constat eos Ecclesiis oblatos, ut minus sub Ecclesiæ, quam sub hominis dominio angariantur, non ut ex eis milites inbeneficiantur.

Possunt quidem prælati Ecclesiarum suffraganeas quasdam facere de familiis earum; ut videlicet inter ipsos famulos Ecclesiæ, faciant alterum alteri suffragari, quando injunctum officium non potest ab uno sine adjutorio competenter administrari. Sic rustici villico subduntur, non in beneficium, sed in suæ procuracionis necessarium quoddam suffragium. Sic vicedominus villicos habet subjectos, utpote ad suffragandum illius ministerio valde necessarios. Sic et cæteris per ecclesiastica munia occupatis possunt famuli Ecclesiarum in hoc ipsum præ-

(152*) Augustinus in Regula clericorum: « Carnem vestram domate jejuniis et abstinentia, quantum valetudo permittit. » Et post pauca: « Cum acceditis ad mensam, donec inde surgatis quod vobis secundum consuetudinem legitur, sine tumultu et contentione audite: nec solæ fauces vobis sumant cibum, sed et aures esuriant verbum Dei. »

D Gregorius Natali Salonitano episcopo scribit dicens: « Multis ab urbe tua venientibus, frater charissime, didici pastorali cura derelicta, solis te conviviis occupatum. Quæ audita non crederem, nisi hæc actionum tuarum experimentis approbarem, etc. » Item ad eundem suis se scriptis excusantem: « Convivia, quæ ex intentione impendendæ charitatis fiunt, recte vestra sanctitas in suis epistolis laudat. Sed tamen sciendum est quia tunc veraciter ex charitate prodeunt, cum in eis nulla absentium vita mordetur; nullus ex irrisione reprehenditur: et non in eis inanes secularium negotiorum fabulæ, sed verba sacræ lectionis audiuntur; cum non plus, quam necesse est, servitur ventri, sed sola ejus infirmitas reficitur, ut ad usus exercendæ virtutis habeatur. Hæc itaque vos si in vestris conviviis agitis, abstinentium fateor magistri estis. »

stari, ut illi, qui subduntur his qui præficiuntur, A studeant fideliter suffragari. Attamen si illi, qui in aliquo tali officio præfecti sunt, ipsum amittunt officium: famuli ad suffragandum illis commodati nullum eis debent servitium.

CAPUT XV.

Familiæ ac prædia Ecclesiarum non sunt committenda aut præstanda militibus, aliisque sæcularibus ministris, sed probis clericis.

Ut autem ecclesiastica officia decentius administrarentur, et ipsi famuli Ecclesiarum non ultra modum angarientur; recte, sicut in gestis conciliorum invenitur, sancti Patres decreverunt, ne aliqua persona laica in talibus officiis præficeretur, quibus villicorum et villarum subjectio debetur (133).

Quod quidem, cum ex apostolorum actibus descendat, ubi solis diaconibus mensarum providentiam injunctam fuisse constat; cum etiam ex hoc probatur, quod œconomum, quem nos dicimus vicedominum, sacri canones de clero elegerunt præcipiunt: cui totam dispensationem imponunt, ad quam peragendam militibus non indiget, quia redditus agrorum melius a villicis, quam a præpositis militibus accipiet (133*). Ne, si contra Patrum sententias miles ecclesiasticis facultatibus præponatur, familia Ec-

(133) Ex Vita S. Gregorii, libro II, cap. 45: « Nemo laicorum quodlibet palatii ministerium vel ecclesiasticum patrimonium procurabat; sed omnia ecclesiastici juris munia, ecclesiastici nihilominus viri subibant, nimirum laicis ad armorum solam militiam, vel agrorum curam continuam deputatis. »

Item Gregorius Januarii Caralitano episcopo inter cætera scribit dicens: « Indicatum nobis est quod laicis quibusdam curam vestri patrimonii committentes, postmodum in rusticorum prædationibus, atque per hæc ex fatigationibus fuerint deprehensi. Quod si ita est, a nobis districte discuti convenit; atque inter eos, Ecclesiæque vestræ rusticos causam examinare subtilius: et quidquid in eis fuerit fraudis inventum, cum pœna legalibus statuta reddere compellantur. De cætero vero cavendum a fraternitate vestra est, ne sæcularibus viris, atque sine regula vestra degentibus cujuslibet res Ecclesiæ committantur; sed probatis de vestro servitio clericis: in quibus si quid reperiri poterit pravitatis, ut in subditis, emendare, quod illicite gestum fuerit, valeatis. Quos videlicet apud vos habitus sui officium magis conveniat, quam excuset. »

Item Vita S. Gregorii, lib. II, cap. 54: « Singula ecclesiastici juris officia singulis quibusque personis singillatim committi debere jubebat, asserens quia, sicut in uno corpore multa membra habemus; omnia autem membra non eundem actum habent: ita in Ecclesiæ corpore secundum veridicam Pauli sententiam in uno eodemque spiritu, alii conferendum est hoc officium, alii committendum est illud. Neque uni quantumlibet exercitate personæ uno tempore duarum rerum officia committenda, quia si totum corpus oculus, ubi auditus? Sicut enim varietas membrorum per diversa officia, et robur corporis servat, et pulchritudinem repræsentat: ita varietas personarum per diversa nihilominus officia distributa et fortitudinem et vetustatem sanctæ Dei Ecclesiæ manifestat. Et sicut indecorum est ut in corpore humano alterum membrum alterius fungatur officio, ita nimirum noxium simulque turpissimum est, si singula rerum ministeria personis totidem non fuerint distributa. Hinc

clesiæ per militarem violentiam ultra modum prematur: et in privatis militum usibus compellatur servire, qui semel Ecclesiæ oblati in Ecclesiæ tantum servitio debet permanere.

Quo servitio nec debet, nec potest ab episcopo quisquam Ecclesiæ famulus mancipari, nisi cultui religionis vel inter clericos vel inter monachos velit applicari. Tunc enim, ut beatus Gregorius dicit, ne illi, cujus sunt omnia, inveniantur episcopi quædam negare, potest causa sectandæ religionis aliquem de censuali vel colonaria conditione ab Ecclesiæ debito penso aut servitio episcopus emancipare.

Hanc, sicut dixi, libertatem permittente et consulente sancto Gregorio, non solum episcopi, sed etiam abbates, cæterique Ecclesiarum prælati non debent omnibus Ecclesiæ famulis denegare; sed neque omnibus debent eam præstare. Hoc autem qua discretionem fieri debeat, idem beatus in quodam suo decretali constituto evidenter insinuat (134). Sicut ergo nihil in hoc Deo aufertur; sed quod oblatum est, amplius et mundius offertur illi; cum Ecclesiæ famulus a debito servitio ad hoc emancipatur, quatenus districtiori religionis cultui subdatur: ita revera sancta Dei Ecclesia spoliatur per episcopos,

est, quod quibusdam ambitiosis (sicut in suis litteris, quas ego studio brevitatis omisi, poterit inveniri) moderationis frena frequenter imposuit. Unde Anthemio subdiacono pro Paschasio episcopo, qui per semetipsum sibi major domus et vicedominus permanebat, inter cætera præcipit, dicens: « Volumus autem, ut frater noster Paschasius et vicedominus sibi ordinet et majorem domus, quatenus possit vel hospitibus supervenientibus vel causis, quæ veniunt, idoneus et paratus existere. Si vero negligentem cum perspicias, vel ea, quæ diximus, implere differentem; omnis clerus ejus adhiberi, debet, ut communi consilio ipsi eligant, quorum personæ ad ea, quæ prædiximus, valeant ordinari. »

(133*) Ex Vita S. Gregorii, cap. 53: « Gregorius per diversas provincias pro custodia sacræ religionis, rebusque pauperum strenue gubernandis, Ecclesiæ suæ viros industrios, rectores patrimoniorum ascivit. In quibus Cyprianum diaconum, Pantaleonem notarium, Anthemium subdiaconum, candidum presbyterum. Hæc autem prudentissimus Pater Gregorius, non solum in Romana, sed et per diversas Ecclesias perpetualiter observanda censebat. »

(134) « Sanctus Gregorius papa coram sacratissimo beati Petri apostoli corpore, cum omnibus episcopis Romanæ Ecclesiæ presbyteris residens, astantibus diaconibus et cuncto clero dixit: *Multos ex ecclesiastica familia novimus ad omnipotentis Dei servitium festinare; ut ab humana servitute liberi, in divino servitio valeant in monasteriis conversari. Quos si passim dimittimus, omnibus fugienti ecclesiastici juris dominium occasionem præbemus. Sin vero festinantes ad omnipotentis Dei servitium incaute retinemus, illi invenimur negare quædam, qui dedit omnia. Unde necesse est ut quisquis ex jure ecclesiasticæ servitutis ad Dei servitium converti desiderat, probetur prius in habitu laico constitutus; et si mores ejus atque conversatio bono desiderio illius testimonium fuerint, absque ulla retractione in monasterio omnipotentis Domino permittatur: et ab humano servitio liber recedat, qui divino obsequio districtiorem subire appetit servitium. »*

cæterosque prælatos, quando militibus præstant Ecclesiarum famulos longe deterius affligendos et constringendos ab ipsis militibus, quam aliquis eorum proprius et hæreditarius famulus.

CAPUT XVI.

Curandum maxime ut res Ecclesiarum e manibus sæcularium vindicentur. Quocirca episcopi sibi Abrahamum imitandum proponant, et clerici expeditos ejusdem servos vernaculos.

O sancta Dei Ecclesia, una et simplex columba; quid prodest famulis tuis tibi donatis, quod tu non unguibus laceras, nisi alas tuas ad eos protegendos et unguibus milivorum eripiendos extendas? milites enim quasi milvi quidam et vultures tuos laniant et devorant: et episcopi, qui eos sub unguibus eorum posuerunt, rem licitam se fecisse putant. Sed quia tu columba diceris, quæ in tuis pro tuis gemere non desisti, gemitus pauperum, qui a militibus affliguntur, considera; et tam ipsos quam episcopos traditores eorum libera; sponsum tuum Regem cœlestem pro tuorum liberatione suscita: quatenus gladio suo utraque parte acuto distinguat a regalibus et sæcularibus ecclesiastica; ne per eorum commisionem et confusionem ædificatio domus ipsius impediatur, quæ per istam confusionem diu tardata cognoscitur.

Sint sub episcopos clerici, velut quondam Abrahamæ patris omnium credentium expediti vernaculi (Gen. xiv, 14), quibus hæc sola militia imponatur: ut facultas et familia ecclesiastica de manu regum et militum eruatur; qui ipsam Ecclesiam jam diu cum Lot in campestribus habitantem, et inter clericos Nicolaitas, velut inter ipsos Sodomitas morantem captivaverunt. Sed nunc tandem expediti vernaculi, non de curiis regum accepti, aut potius ab ipsis regibus intrusi; sed inter bonos canonicos aut monachos fidelis Abraham fideles domesticos inventi, et in hoc bellum a Deo tunc destinati; quando in rectores Ecclesiarum canonicè sunt ordinati. Tales, inquam, vernaculi reges et milites Ecclesiæ captivatores viriliter persequantur; et gladio sancti Spiritus occidant: quatenus ipsos quoque Sodomitas clericos, videlicet Nicolaitas, laborantes, et totam Ecclesiæ suppellectilem (134*) de manibus eorum auferentes ad talem victoriam perveniant, ut de oblationibus ac decimis Ecclesiarum nihil subtrahatur, quod non vero Melchisedech per episcopum, tanquam per Abraham, dispensatorem, fideliter offeratur. Si enim juxta sententiam beati Hieronymi ille est dispensator optimus, qui nihil sibi reservat ex omnibus, hunc dispensatorem tunc Abraham manifestissime figurabat: quando ab om-

(134*) Ex libro Esdræ I, cap. vii: *Esdras enim paraverat cor suum, ut investigaret legem Domini et faceret et doceret in Israel præceptum et judicium. Item: Ego, Artaxerxes rex, statui atque decrevi, ut omne, quod ad ritum Dei cæli pertinet, tribuatur diligenter in domo Dei cæli: ne forte irascatur contra regnum regis et filiorum ejus. Vobis quoque notum facimus de universis sacerdotibus et levitis*

nibus suo suorumque studio liberatis sic studuit manus suas excutere; ut sicut sacra narrat historia, nec *filum subtegminis nec corrigiam caligalæ* (Gen. xiv, 23) pateretur in usus suos ex his devinire.

Hunc ergo imitetur episcopus, nihil sibi reservans ex omnibus. Sed et partes clericorum secum laborantium nec ipse auferat; nec apud sæculares dimittat. Quia et hoc Abraham manifestissime præsignavit; quando partes virorum, qui secum in bello laboraverant, nec apud alienos dimisit, nec proprio eas usui applicavit; sed illis eas coram sacerdote e. rege Melchisedech, judicante donandas, quorum in bello spectata fuit strenuitas, illi vero, qui domi remanserunt, nec expediti ad pugnam fuerunt, nihil acceperunt ex omnibus, nec interfuerunt illis sacris ac mysticis oblationibus, in quibus panis et vinum offerbatur. Nemo etenim, nisi expeditus et militiæ Christi ascitus, vel stipendium ab Ecclesia digne meretur accipere, vel sacerdotali ac levitico ministerio fungitur legitime. Quod solis mundi renuntiatoribus debetur, quibus et panis Domini corporis, et calix vivifici sanguinis Christi ab ipso rege ac sacerdote offertur. Illi ergo modis omnibus applicentur, ut sacris illi pascantur de Ecclesiarum stipendiis, qui non in domibus propriis remanere, sed cum fidei Abraham, strenuo videlicet episcopo, volunt contra hostes expediti pugnare.

Vere verus est sermo apostolicus, quia *sermo Dei vivus et efficax pertingit usque ad divisionem animæ ac spiritus* (Hebr. iv, 12). Gladius enim iste sæcularia ac spiritualia distinguendo, quasi animam a spiritu dividendo, talem jam describendo constituit episcopum cum suis clericis: ut in eo videre mihi videar fidelem Abraham cum expeditis suis vernaculis. Talibus ergo fidelis pontifex comitatus de quatuor passionum seu quadrifidi orbis regno facile triumphabit. Illis comitatus secundum ordinem Melchisedech, sacrificium panis et vini spiritualiter degustans, decimas illi totas ministrabit. Et ut omnino fidelis, et fidei Abrahamæ similis inveniat, a muneribus sibi oblati ita manus excutiat, ut usque ad filum subtegminis omnia recuset.

Quid enim per hoc insinuat, quod fidelis Abraham nec post peractos labores, munus non postulavit; sed sponte et gratis oblatum suscipere non acquievit, reputans: ne forte ab aliquo Sodomitarum vel Gomorrhæorum dici potnerit: *Ego dilexi Abraham?* (Gen. xiv, 23.) Quid, inquam, per hoc insinuat, nisi ut ad cavendam Simoniam, et honestandam pontificis famam, manus ipsius ab cantoribus et janitoribus, Nathinæis et ministris domus Dei ejus, ut vectigal, et tributum et annonas non habeatis potestatem imponendi super eos. Tu autem Esdra, secundum sapientiam Dei tui, quæ est in manu tua, constitue judices, ut judicent omni populo, qui est trans flumen, his videlicet, qui non venerunt legem Dei tui: sed et imperitos docete libere.

omni munere penitus excutiat? Propheta enim beatum virum dicens, qui excuteret manus suas a munere, non frustra præmisit, *ab omni* (*Isai. xxxiii, 15*), quoniam inter ipsa munera magna diversitas valet notari.

CAPUT XVII.

Episcopi, qui in domo et ædificio Dei columnæ quædam et picturæ sunt, manus ab omnium generum muneribus abstineant.

In omni enim spiritualis beneficii dispensatione animum dispensantis tria munerum genera tentare solent: quæ inter se hoc modo distingui possunt. Aliud est munus debitum; aliud est munus indebitum, aliud munus contra debitum. Munus debitum est, quod offertur legaliter. Munus indebitum, quod offertur liberaliter. Munus contra debitum, quod offertur venaliter. Decimas quippe cæteraque Deo militantium stipendia populus offert ex debito et legaliter, quia lex dicit: *Non alligabis os bovi trituranti* (*I Cor. ix, 9*); quod Apostolus de prædicatoribus affirmat debere intelligi. A munere tali, quamvis debito, quamvis legali, manus suas Paulus excussit, quando Corinthiis prædicans debita sibi potestate uti noluit. Sæpe etiam offertur gratis et liberaliter, quod non ex lege debetur; sed ultro nec petenti, nec egenti præbetur. Sic Naaman Syrus munus spontaneum liberaliter Eliseo prophetæ obtulit, quod sanctus propheta laudabiliter oblatum laudabilius recusavit, quia manus suas maluit etiam ab actu oblati discutere, quam de se pravi exempli occasionem præbere (*IV Reg. v, 15, et seq.*).

Quando aliquis autem habet causam iudicio examinandam, sive injustam, sive justam, iste quidquid iudicibus et tractatoribus causarum offert, venaliter offert, quia iudicem comparare intendit, sive ad causam justam, quod est malum utcumque tolerabile; sive ad injustam pro sua voluntate prosequendam, quod est malum intolerabile. Modo enim utcumque toleratur, ut iudex vel causidicus ad justam causam ematur; sed quia in domo Domini non licet negotiationes fieri, credo: quod veniente Domino nec emens nec vendens poterit a flagello ipsius, nec per justam causam, defendi; eo quod injuste justum exsequentes non timuerunt in domo ipsius negotiari. Multo enim amplius Deo placet, ut iustitiam cum nostro cruciatu interdum opprimi permittamus, quam nos quasi pro iustitia liberanda iniustitiam committamus. Melius est utique ac salubrius, ut et nos ipsi cum Christo ab injustis iniuste opprimatur, quam ut contra Christum negotiatores in domo ipsius inveniamur.

Habeat ergo aliquis causam quantumvis justam; veniat, si placet, ad ipsam causarum examinatri-

(135) Vita S. Gregorii, lib. iii, cap. 24: « Consuetudines dationum vel xeniorum a suis episcopis accipere Gregorius quasi pondus quoddam pestiferum joto mentis conamine detrectabat. » Item cap. 27:

cem Romam; certe si causam suam per munera exsequitur non a Simone Magno, sed a Simone Mago recipitur: nec illius in benedictione, sed istius in maledictione socius erit. Adhuc enim Petrus Romæ crucifigitur, quia bonus quilibet illius Ecclesiæ filius, verusque Petri discipulus, et in domo Petri vel in episcopatum vel in cardinalatum canonicè promotus (quorum Dei gratia non parvus hic est numerus); talis, inquam, valde affigitur; atque in eo Petrus ipse a Simone Mago ipsiusque discipulis crucifigitur quando nec justam causam videt sine muneribus tractari, cui deberent omnes gratis astipulari.

Quisquis ergo pro qualicumque spiritali gratia munus venaliter offert, non inveniet Petrum suscipientem, sed manus suas ab hoc munere tam fortiter excutientem, ut dicat: *Pecunia tua tecum sit in perditione, quia donum Dei existimasti pretio possideri* (*Act. viii, 20*). Episcopus ergo munus liberaliter oblatum cum Eliseo respuat, ut etiam apud eo, qui foris sunt, honestiori fama polleat. Munus quoque legaliter sibi debitum cum Paulo interdum postponat, ut plures lucri faciat. A munere autem venaliter sibi oblato manus suas cum Petro fortiter excutiat; ut nec in causa justa munus recipiens, ab illorum sorte longe remotus existat, de quibus scriptum est: *Dextera eorum repleta est muneribus* (*Psal. xxv, 10*).

Est etiam, qui tam in sinistra quam in dextera portat munus, quia sive injusta, sive justa sit causa, oblatum sibi non respuit munus. Qui autem in sola justa causa diligit, ac requirit munus, dextera ejus repleta est muneribus. Sicut enim multum est vituperabile munus tam in sinistra quam in dextera gestare, ita multum est laudabile manum utramque sic a muneribus excussam et evacuatam in sanctis precibus levare, ut possimus cum Psalmista dicere: *Domine, dilexi decorem domus tuæ et locum habitationis gloriæ tuæ. Ne perdas cum impiis animam meam, et cum viris sanguinum vitam meam: in quarum manibus iniquitates sunt; dextera eorum repleta est muneribus* (*ibid., 8, 10*) (135).

Quia virtus ista contemnendi muneris pertinet ad domus Dei decorem, quem Psalmista se dilexisse fatetur, nostro etiam ædificio decor iste sic aptetur, ut episcopus istius ædificii sapiens architectus, et super solam petram veritatis, non super nebulam consuetudinis, ædificans, omne genus muneris, omnem speciem negotiationis procul esse faciat; ne, decore domus Dei neglecto, pravum colorem firmis parietibus superinducat. Alia enim vice columnarum sustentant istud ædificium; alia vice picturarum decentem præbent ornatum. Si columna move-

« Non mirum, si liberalissimus pontifex nullas consuetudines a suis suffraganeis, nulla xenia capiebat: quibus ipse, si quæ necessaria habere videbantur, satis hilariter ministravit. »

tur, tota ædificatio ruinam minatur. Si pictura delectur, oculus intuentium valde offenditur (135*).

Petrus ergo firmissimæ petræ innitens, et Dei ædificium fulcire contendens, ideirco per oblatum sibi munus moveri, aut inclinari non potuit, quia et ipse firmissima et rectissima columna fuit; et hanc justitiam in sancta Dei Ecclesia velut columnam constituit, ut, quidquid venaliter offertur, ab omnibus ipsius successoribus omnino contemnatur. Eliseus autem et Paulus eandem domum velut picturis pulcherrimis ornaverunt, quando et ille munus liberaliter oblatum respuit: et iste munus sibi ex lege debitum pro tali gloria postposuit; de qua ipse constitetur quod melius esset sibi mori, quam ut gloriam suam quis evacuaret (1 Cor. ix, 15).

Quid est enim ista gloria, nisi quædam fulgida pictura, quam lippus eorum oculus ferre non poterat, quos non manducare, ut evangelizarent, sed evangelizare, ut manducarent, constabat? Paulus autem, quia non solum firmitatem, sed etiam decorem domus Dei dilexit, talem picturam non lipientibus sed sanis oculis proposuit, ut quicumque domum Dei volerit ornare, manus suas ab omni munere discat excutere; non solum quod machinatur ruinam venaliter oblatum, sed quod pulchritudinem ædificii dehonestat a liberaliter offerente oblatum susceptum.

CAPUT XVIII.

Sapienter ac utiliter episcopum facere, si ea, quæ quidem licent, sed non expediunt, devisti, atque adeo etiam absteineat non nunquam a muneribus aliquin non illicitis.

Sed dicit aliquis: Nonne sacri canones, qui in Ecclesiarum consecrationibus hoc terribiliter interdiciunt, ne aliquid a fundatoribus requiratur hoc tamen permittunt, ut, si gratis episcopo aliquid offerri contingat, non respuatur? Nonne et justitia decimarum penitus negligetur, si populus a sacerdotibus ad eas persolvendas non cogetur? Quid est ergo, quod Eliseus et Paulus ad imitationem proponunt, quando et munus gratis oblatum in sacris canonibus accipi non prohibetur; in quibus etiam populus, si decimas dare noluerit, banno constringi præcipitur?

Hæc et ejusmodi potest aliquis objicere, quibus ea, quæ proposuimus, conatur in dubium vocare. Sed attendat, quisquis ille est, quod nos talis constructionem ædificii contendimus demonstrare, quod non solum firmitate solidum consistat, verum ipso etiam ornato pretiosam et tam delectabilem sui speciem prætetendat, ut etiam transeuntes invitentur ad intrandum et interiori sapore gustandum, quid in domo illa convivantibus proponatur, quæ foris tam aureis tam musivis picturis ornatur.

Cum enim propheta dicat beatum virum, qui excutit manus suas ab omni munere (Isai. xxxiii, 14), isti, quos imitandos proposui, tales fuerunt excus-

(135*) Alexander papa: « Ecclesia, quæ pactione pretii claruit esse consecrata, et ut verius dicitur,

A sores, manus suas videlicet ab omni munere penitus excutientes, ut, quicumque fuerint imitatores eorum, merito dicantur filii excussorum. De talibus dicit Psalmus: *Sicut sagittæ in manu potentis, ita filii excussorum* (Psal. cxxvi, 4). Ecce quomodo sibi consonant prophetica testimonia? illic dicitur: *Beatus vir, qui excutit manus suas ab omni munere*: hic commemoratis excussoribus continuo sequitur: *Beatus vir, qui implevit desiderium suum ex ipsis* (ibid., 5). Infelix ille, qui implet desiderium suum contra ipsos munera suscipiendo; beatus ille, qui implet desiderium ex ipsis manus suas ab omni munere excutiendo. Ille implet desiderium contra ipsos excussores; iste autem implet desiderium suum ex ipsis, quia exempla honestatis mutuatur ex ipsis. Ille, tanquam ex arcu pravo, non tendit in directum; iste, sicut sagitta in manu potentis, in directum mittitur; per omnem parochiam suam attingens a fine usque ad finem fortiter, et disponit omnia suaviter. Verbo quippe illius nihil erit fortius propter auctoritatem, nihil suavius propter charitatem.

B Huic verbo fortiter suavi, et suaviter forti cedit omnis mundana potestas; quando tanta in ipso episcopo fulgebit honestas, ut cum Paulo apostolo gloriam suam evacuari non sinat; exemplo illius etiam debitum suæ militiæ stipendium negligens interdum ad expediendum verbi Dei cursum, si aliter non potest expediri, nisi neglecto lucro etiam debiti stipendii. Et ut cum Eliseo propheta nec post impensum spirituale aliquod beneficium munus oblatum suscipiat, si viderit, et ubi viderit per susceptionem talium munerum verbi Dei cursum tardari. Quod leviter evenit, ubi dator sæcularis et Naaman Syro consimilis est, qui castam intentionem oblata reiæ respicientis facile intelligit. Suscipientem vero interdum ipse, qui offert, quo animo suscipiat, non clare discernit; sicut ille Naaman Syrus Giezi animum non discrevit; sed indiscrete plus etiam, quam quæreretur, obtulit. Nec tamen offerentis, sed accipientis conscientia læsa est in tali negotio.

Attamen quoniam offendiculum coram homine gentili posuerat Giezi, unde Elisei servi Dei avaritia notari, et ex mala suspitione, offerentis etiam conscientia poterat scandalizari, omnino justum fuit ut lepram Giezi sentiret, quæ a Naaman recesserat; cui ipse occasionem scandali præbuerat, ut solus ipse portaret infamiam, qui neglexerat suam et quod pejus erat, magistri famam. Quam rem si magister dissimulasset, et ipse propriam famam negligens, et crudelis exstitisset. Quo exemplo admonetur episcopus, ut, si quis suorum Giezita effectus fuerit, hunc tanquam leprosum a cœtu fratrum excludat.

Omnia licent, sed non omnia expediunt. Licet episcopo post consecrationem Ecclesiarum munus sponte oblatum suscipere; sed puto cursum prædixæcerata nullo modo pro Ecclesia habeatur. »

cationis per hoc magis impediri quam expediri. A neribus manus excutiantur, sive libera, sive legaliter offerantur. Aliquando enim penitus contempta respuuntur, sicut a Paulo et Eliseo factum superiori textu commemoravi. Aliquando vero, cum dies mali non impediunt, suscipiuntur quidem salva recipientis honestate; sed ita sub testimonio Christi et Ecclesiae dispensantur, ut manus prelatorum etiam a susceptis oblationibus excutiantur.

Fuit quondam tanta honestas in hominibus, ut sponte oblata posset recipere bonus quilibet episcopus. Fuit tanta pulchritudo Sodomæ, ut in ea Lot justus potuisset hospitium habere. At nunc incumbente mundi vespere, appropinquante ruina totius Sodomæ non sufficit virum justum de ipsa exire, nisi etiam transcurra circumjacente planitie, velut quadam criminum vicinitate, studeat ad montis altiora festino cursu pergere, et cum Paulo dicere: *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt (I Cor. vi, 12).*

Licet episcopo in consecrationibus Ecclesiarum munus gratis oblatum suscipere; sed quoniam dies mali sunt, melius faciet cursumque prædicationis magis expeditum reddet, si nihil accipiendo tempus redimat, quo sermo ejus velociter currens nullum patiatur offendiculum per linguas detrahentium et vitam illius quodammodo rodentium. Quantumcunque enim firmis et altis castris utatur, in campo remissioris vitæ remanens, et instar uxoris Lot commutatus velut in truneum salis (*Gen. xix, 26*), quia linguis detrahentium sapidus efficitur, contra lambentium linguas nullo muro defensatur; si, castris neglectis, non ad montis altiora, ut dixi, festinet: atque in actibus suis etiam a licitis declinet, nisi forte sic liceant, ut etiam expediant.

Si autem lucro provocatus per viam, quam Deus prohibet, voluerit pergere, non poterit expeditum ac velocem cursum habere, etiamsi asinam calcariibus urgeat, quando videlicet subjectam Ecclesiam præceptis coaretat (*Num. xxii, 25 et seqq.*). Quia enim gladius verbi plerumque etiam a simplicibus hoc tempore videtur, pontificis vita per subjectam plebem, quasi per asinam, redarguetur. Expedite autem currit sermo ejus, si excutit manus suas a licitis etiam, cum non expediunt, muneribus. Tunc non confundetur, cum loquetur inimicis suis in porta (*Psal. cxxvi, 5*), quia et ipsi inimicis suis claudetur detrahendi aditus et porta, ut quasi cæcati Sodomitarum domum justis viri circumstant, nec januam detractionis contra illum inveniunt.

CAPUT XIX.

Munera non nunquam ab episcopis licite acceptantur, tunc nempe, cum ea in pauperes sub suæ Ecclesiae testimonio dispensantur, quod factum a Petro, Paulo et Martino.

Notandum sane quod duobus modis a licitis mu-

(136) Ex vita S. Martini: eodem tempore, quo primum episcopus datus est, fuit ei necessitas ad re comitatum. Valentinianus tunc major rerum potiebat. Is, cum Martiana ea petere cognovisset, quæ præstare volebat, jussit eum palatii foribus arceri. Etenim ad animum illius immitem ac superbum uxor accesserat Ariana, quæ totum illum a sancto viro, ne ei debitam reverentiam præstaret, averterat. Itaque Martinus, ubi semel atque iterum superbum principem adire tentavit; recurrit ad nota præsidia, cilicio obvolvitur, cinere conspergitur, cibo

potuque abstinet, in orationibus diebus noctibusque perseverat. Septimo vero die astitit ei angelus; jubet eum ad palatium ire securum; regias fores quamlibet clausas sponte reserandas, imperatoris spiritum superbum molliendum. Igitur istiusmodi presentis angeli confirmatus alloquio, et fretus auxilio palatium petit. Patent limina, nullus obsistit; postremo usque ad regem, nemine prohibente, pervenit. Qui cum venientem eminus videret, infredens, cur fuisset admissus? nequaquam est dignatus assurgere a tanti, donec regiam scilicet ignis operi-

Hinc est, quod Petrus fidelium oblationes non manibus suscepit, sed eas pedibus suis appositas, utpote studio contemplationis calcandas, beato Stephano cæterisque diaconibus caute sub totius sanctæ multitudinis conscientia pro cuiusque indigentia dispensandas commisit. Ac si aperte rebus gestis nos instruat, quod valde prædicatoribus expediat; si etiam legales oblationes ita faciunt sub testimonio Ecclesiae dispensari, ut privatam in talibus utilitatem de præsidente subjectorum nullus valeat suspicari.

Si sic agit, si sic manus etiam a licitis excutit, licite ac sine reprehensione decimas cæterasque legitimas oblationes ab injuste detinentibus, etiam habito requirere poterit. Quia filius excussorum factus, quemadmodum sagitta in manu potentis, potenter adversarios vulnerat, donec stipendia pauperum de manibus militum et principum penitus extorqueat.

Hinc est quod egregius doctor, Ecclesias gentium, pauperum et apostolorum debitores, in carnalibus astruens, ipsa carnalia quasi debitum vectigal a gentibus, liberis vocibus exegit, quia cuncta cum testimonio agens, de hoc reprehendi non potuit, quod suæ utilitati studeret: cum in omnibus fratrem, cujus laus in Evangelio erat, socium suæ peregrinationis atque administrationis haberet, providens bona non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus. Et Paulus unus itaque de bonis excussoribus fuit, quia manus suas a susceptis etiam oblationibus excussit.

Talis etiam excussor Martinus fuit, qui et legitimas fidelium oblationes, non in milites aut equos, sed in pauperes et clericos prudenter expendit. Et si quid illi post facta miraculorum beneficia contigit liberaliter offerri, aut hoc omnino (136) cum Eliseo respuit, aut indigentibus ita illud sub testimonio et conscientia omnium dispertiri fecit, ut totum extraneis pauperibus conferretur; ne, si aut ipse aut aliquis de suo collegio quidquam de talibus in usus domesticos quamvis necessarios obtineret, ipse vir sanctus a malignis carperetur, quod aut in

potuque abstinet, in orationibus diebus noctibusque perseverat. Septimo vero die astitit ei angelus; jubet eum ad palatium ire securum; regias fores quamlibet clausas sponte reserandas, imperatoris spiritum superbum molliendum. Igitur istiusmodi presentis angeli confirmatus alloquio, et fretus auxilio palatium petit. Patent limina, nullus obsistit; postremo usque ad regem, nemine prohibente, pervenit. Qui cum venientem eminus videret, infredens, cur fuisset admissus? nequaquam est dignatus assurgere a tanti, donec regiam scilicet ignis operi-

miraculo spirituale beneficium vendidisset, aut ab A
omni munere manus suas non excussisset. Recte
itaque sacerdotum gemma nominatur, quia sanctis
apostolis, quasi duodecim portis Jerusalem, velut
gemma nobilissima summi artificis manu affligitur,
ut ex tam pretiosi lapidis splendore quilibet sacer-
dotum a modernis consuetudinibus ad antiquas et
apostolicas traditiones invitetur.

CAPUT XX.

*Redditus ad clericos in commune, ac sine proprio
videntes, quos genuinos Petri filios agnoscit, ab
eodem olim in caelestem Jerusalem deducendos.*

Inter has duodecim portas principalis dicitur Ceph-
phas, per quam nullus acephalorum ingreditur,
quoniam a Cepha non potest recipi acephalus, ut-
pote rebus illi et nomine contrarius. Cephas quippe B
renuntiavit omnibus; hoc non facit acephalus. Ille
regulam communis vitæ reliquit suis in clero suc-
cessoribus; hanc non servat acephalus: ideo per
hanc portam, cui Cephas est præpositus, non intra-
bit acephalus; nec aliquo modo aptabitur ad illud
ædificium, cujus participatio ejus in idipsum.

Illi ergo, qui in regula Ludovici gloriantur, per
aliam, si possunt, ingrediantur portam, quia capite
carentes portam Cephæ non inveniunt apertam. Per
hanc portam introiit Augustinus cum suis clericis,
Martinus cum suis, Gregorius papa cum suis, Augu-
stinus, Anglorum episcopus, cum suis, et cæteri
multi apostolicam regulam sectantes, et ad eam ten-
endam, quos potuerunt, invitantes. Suos ergo C
introducet Petrus; in dubio est quo suos proprie-
tarios ducat Ludovicus, qui claves Petro soli com-
missas, non potest illi de manibus tollere, donec
introducatur acephalus. Itaque, contempto Ludovico,
qui per devium ducit, dum consuetudines malas
inducit, sequamur illum, qui dicit: *Ego sum via,
et veritas, et vita (Joan. xiv, 6)*. Qui enim pro con-
suetudine veritatem, quæ est Christus, derelinquunt,
non in via ad vitam, sed per devium ad mortem
perveniunt.

Huc accedit, quod Jesus secus mare constitutus
non tres aut plures, sed duas tantum naves vidit;
unam, in qua Joannes et Jacobus, alteram, in qua
Simon Petrus fuit (*Luc. v, 2, 3*). Qui enim fluctus
 sæculi nituntur sicco pede transvadare, debent in

monastico ordine cum Joanne orationi, meditationi,
contemplationi invigilare; aut cum Petro et sub Pe-
tro in activa vita militare, Christianique pauperibus
ministrare; quod nulli sincere ac devote agunt, nisi
qui aut pastores cum Petro, aut oves sub Petro
esse volunt. Non est autem cum Petro, sed contra
Petrum, in Christi militia sectari proprium. Non
est pastor cum Petro, qui non tenet regulam apo-
stolicam; sicut non est ovis sub Petro, qui non tenet
fidem catholicam et apostolicam.

Qui ergo sacros ordines sortiuntur, debitores ef-
ficiuntur, ut teneant regulam apostolicam: sicut
omnes, qui baptizantur, debitores sunt servare
fidem apostolicam. Ecce sicut omnes, qui bap-
tizantur, debitores sunt omnis observantiæ, quæ per-
tinet ad fidem catholicam et apostolicam: sic om-
nis, qui ad sacros ordines legitime promovetur, de-
bitor efficitur illius observantiæ, quæ pertinet ad
regulam apostolicam, maxime si congregationi ali-
cujus Ecclesiæ sociatur; quæ, licet falso nomine,
tamen *canonica* vocatur. Ibi enim, quando recipitur,
promittit obedientiam secundum præcepta Dei et
sanctorum exsequendam. Ex hac igitur obedientia
constringetur, ut apostolicas traditiones observare
conetur: si vult coronari cum apostolis, non dam-
nari cum apostatis.

CAPUT XXI.

*Ecclesiarum pastores si constituendi ex clericis, qui
prius in claustrali et communi vita se strenue
exercuerunt.*

Quia vero sunt nonnulli, qui se contendunt con-
suetudines quasdam prælati suis promississe (quas
invenimus apostolicis et paternis traditionibus con-
trarias esse), si votum suum corrigunt, bene faciunt;
si autem, quod male voverunt, pejus defex-
dendo aliud evangelizant, præter quod accepimus,
anathematicis addicit Apostolus. Si quis autem ex-
tra sacros ordines et extra congregationem prop-
ria facultate utatur, vel etiam, si voluerit, con-
jugium sortiatur; hoc a beato Gregorio, ut supra di-
ctum est, utique toleratur, quia videlicet nec sa-
cros ordines habet, quibus debetur apostolicæ ob-
servationis disciplina, neque canonicæ congrega-
tioni se inseruit, in qua, beato Augustino affir-
mante, nulli proprium habere licet. Quod si qui ha-

r 1, ipsumque regem ea parte corporis, qua sede-
bat, allaret incendium. Ita solio suo superbus excu-
titur, et Martino invitatus assurgit; multumque com-
plexus, quem spernere ante decreverat, virtutem
sensisse divinam emendatior favebatur: nec exspe-
ctatis Martini precibus prius omnia præstitit, quam
rogaretur. Colloquio illum atque convivio frequenter
ascivit; postremo abeunti multa munera obtulit,
quæ vir beatus, ut semper paupertatis suæ custos,
cuncta rejectit.)

Item: « Licentius ex vicariis vir fidelis, cum fami-
liam illius lues extrema vexaret, et inaudita ca-
lamitatis exemplo per totam domum corpora ægra
procumberent, Martini per litteras imploravit auxi-
lium. Quo tempore vir beatus rem esse præmisit
difficile impetratum iri; nam spiritu sentiebat do-

rum illam divino numine verberari. Tamen non
prius destitit septem totos dies totidemque noctes
orando et jejunando continuans, quam id, quod
exorandum receperat, impetraret. Mox ad eum Li-
centius divina expertus beneficia provolvit, nun-
tians simul et agens gratias, domum suam omni
periculo liberatam. Centum etiam argenti libras
obtulit, quas vir beatus, nec respuit, nec recepit.
Sed pondus illud priusquam monasterii limen at-
tingeret, redimendis captivis continuo deputavit.
Et, cum ei suggereretur a fratribus, ut aliquid ex eo
in sumptus monasterii reservaret, omnibus angus-
tum esse victum, multis deesse vestitum; nos, in-
quit, Ecclesia et pascat et vestiat, dummodo nihil
nostris usibus quæsisse videamur.)

lent, faciunt quod non licet. Unde necesse est ut, si qui talium canonicas Ecclesias occupant, aut ipsi obedienti præceptis apostolicis et canonicis, non habendo proprium, quod in claustris haberi non licet; aut priventur ipsis claustris, quæ a solis communiter viventibus possideri, si habitari, conveniet. Deo enim in sancta Dei Ecclesia societas communiter viventium congregatur, ut de illis pastores Ecclesiæ legitime segregentur: sicut Paulus et Barnabas, præcipiente Spiritu, ad prædicandum gentibus segregati fuisse leguntur (Act. xiii, 2). Non enim fuissent in hoc opus per Spiritum segregati, nisi prius per eundem Spiritum societati apostolicæ atque communi vitæ fuissent aggregati. Prius ergo aggregati, deinde segregati posteris formam reliquerunt, ut non de curialibus aut acephalis pastores plebium constituantur; sed de illorum societate, qui sub apostolorum regula in unum congregati, prius in acie tanquam milites probantur, ut postea, si necessitas exposcit, legitimi duces (136*) constituantur; taliter in Ecclesiis, quas accipient, cum suis militaturi, et exercitum sibi commissum ordinaturi, qualiter in claustris didicerunt, in quibus communi vitæ per Spiritum sanctum aggregati fuerunt.

Quod enim de his tantummodo sint pastores eligendi, qui cum apostolis fuerint congregati, Petrus pastorum princeps probat. Qui de electione unius apostoli, locum Judæ traditoris accepturi, tractans ita cæteros alloquitur: *Oportet, inquit, ex his, qui nobiscum congregati sunt, unum accipere locum ministerii hujus* (Act. 1, 21, 25). *Oportet, inquit, de nobiscum congregatis, quasi diceret: Non oportet de aliis. Hæc fuit vera et sincera electio, et apostolico digna collegio; ubi non Joseph dives ab Arimathia propter divitias cæteris anteponitur: imo per hoc ab electione Petri verbis excluditur; quod, licet bonus discipulus et in sepultura Christi probatus exstiterit, tamen adhuc relicta proprietate cum apostolis ad communiter vivendum congregatus non fuit.*

Multi tunc erant boni discipuli, et Christo se ipsum illis manifestante probati. Ex quibus et illi plus quam *quingenti fratres* fuerunt, qui, testante Paulo, Christum post resurrectionem, sicut et apostoli, viderunt (I Cor. xv, 6); atque per hoc ad apostolatam poterat aliquis de illorum numero dignus videri: quod illi post resurrectionem Christum videntes non legantur hæsitasse, de quo leguntur apostolorum quidam dubitasse. Quid tamen ait Petrus? *Oportet, inquit, ex his, qui nobiscum congregati sunt, etc.* Quamvis ergo bonus Christianus quicumque proprietatis possessor inveniat, solis tamen illis, qui cum apostolis fuerint congregati, recte pastoralis cura commendatur, si tamen Spiritu segregante fuerint probati. Quem Spiritum

(136*) August., De potestate ligandi atque solvendi: Ipsi solum habent potestatem ligandi vel solvendi,

A credimus in canonica electione ac populi petitione invisibiliter operari.

Si ergo populis pastore privatis talis optio proponatur, ut ab illis non curialis clericus, non acephalus, non aliquis absolute ordinatus, ac per hoc juxta synodum Chalcedonensem ab omni ministerio prohibendus; sed bonus aliquis canonicus, aut, si canonicus inveniri non poterit, bonus certe monachus petatur: tunc clero eligente ac populo petente, velut Jesu magno sacerdote in clero magistrante ac populo post inolitæ abusionis confusione quasi post longam Babylonis captivitatem repatriante, Jerusalem civitas reædificatur; cujus participatio tota in idipsuim coadunatur. Episcopus enim, sive alius ab illo et sub illo canonicè prælatu, communem vitam per majores et baptismales Ecclesias instituet; in qua nemo aliquid suum dicet, sed tota participatio erit in idipsuim. Quia bona et jucunda conversatione fratres habitabunt in unum, quod est *idipsuim*.

CAPUT XXII.

Clericos et maxime horum prælatos ab introducenda vita communi potentem oblocutiones abstertere non debent. Sine discussione ac probatione Spiritus nemo in societatem religiosam est recipiendus.

Hic occurrit quod in reædificatione Jerusalem portæ quædam principales mysticis nominibus appellabantur: quibus ea, quæ nunc in Ecclesia sunt agenda, prophetalibus figuris præsignabantur. Cuncta enim, quæ illis reædificatoribus terrenæ Jerusalem historialiter acciderunt, eorum, quæ nunc videmus, prophetica quædam signa fuerunt. His a Tobia et Gossem, cæterisque gentium primoribus dicebatur: *Quæ est hæc res, quam facitis? nunquid contra regem vos rebellatis?* (II Esdr. 11, 19.) Hæc eadem verba a multis dicuntur, quando spiritualis Jerusalem reædificatores, mandato regis postposito, ac toto mundo, velut quadam Babylonia, contempto, spiritualibus tantummodo studiis occupati, seu claustralibus disciplinis mancipati tenentur. Si enim ad tales venerit princeps aut miles, qui osculum Judæ osculo superius comparatum ad hoc offerat, ut Ecclesiæ facultatem per hominum quasi per mendacium obtineat, episcopi vero tanquam sacrilegium caventes, et pallium veri Samuelis scindere timentes denegent illis, atque interdiciant beneficia per tot annos possessa, statim audient: *Quæ hæc res, quam facitis? nunquid contra regem vos rebellatis? Regnum quippe destruitis, qui nobis beneficia denegatis.*

Quid est ergo ab episcopis ad hæc respondendum, nisi quod a sacerdote Nehemia tunc est responsum? *Et reddidi, inquit, eis sermonem; dixique ad eos: Deus cæli ipse nos juvat, et nos servi ejus sumus. Surgamus, inquit, et ædificemus: vobis autem non est pars et justitia et memoria in Jerusalem.*

sicut apostoli, qui in hac carne positi illorum exempla simul et doctrinam tenent.)

(II Esdr. II, 20). His verbis si episcopus cum Nehemia sacerdote humiliter et constanter utatur, victoria verbi hoc in cordibus adversariorum operatur : ut obmutescant ad hæc verba, quamvis tamen afficiantur tristitia magna, quemadmodum et illi tristati sunt. De quibus, antequam ad sacerdotem Nehemiam accederent, ita præmisit Scriptura : *Et audierunt Sanaballat Horonites et Tobias servus Ammanites, et contristati sunt afflictione magna : quod venisset, qui quæreret prosperitatem filiorum Israel (II Esdr. II, 10).*

Quærat ergo episcopus, et quilibet spiritalis prælatus prosperitatem filiorum Israel cum Nehemia sacerdote Deum cæli adiutorem; et non timeat in causa Dei quemcunque terrenum principem, dicens cum Psalmista : *Deus mihi adjutor, non timebo, quid faciat mihi homo (Psal. cxvii, 6).* Tunc, velint, nolint filii hujus sæculi, surget structura permansuri ædificii. In quo ante omnes portas porta gregis ædificatur. De qua ita scriptum legitur : *Et surrexit Eliasib sacerdos magnus, et fratres ejus sacerdotes, et ædificaverunt portam gregis : ipsi sanctificaverunt eam, et statuerunt valvas ejus, et usque ad turrim centum cubitorum ædificaverunt eam (II Esdr. III, 1).* Quæ est hæc porta gregis, nisi vita communis? In hac ergo sub uno pastore in unum ovile pusillus ille grex colligitur, cui regnum a Christo promittitur (*Luc. XII, 32*). Huic portæ statuuntur valvæ, quando non quilibet, ubilibet, quomodolibet ad eam recipitur; sed per valvam diligentissimæ probationis examinatus intromittitur, ea nimirum cautione, ut etiamsi omnia sua offerat, ipse tamen sine diligenti examinatione societatem communis vitæ non recipiat.

Multi enim sic sua offerunt, ut ipsi sine contradictione et examinatione velint intrare, quos tamen Petrus debet prius mactare, et sic manducare (*Act. I, 13*), ne, si per valvas incaute intromittantur, quia vivi et non mactati trajiciuntur in ventrem communis vitæ, gravius eam incipiant in utero lacerare, quam si foris constituti eam videntur impugnare. Sic Petrus Ananiam sua examinatione mactare voluit ac deinde manducare. Sed illi fraudulenter accedens, quasi reprobis cibis, dentem quidem duræ increpationis sub mandibula Petri sua occulta discutientis expertus est, sed usque ad vitalia intromissus non est (*Act. V, 3 et seqq.*). Bona tamen illius, quia Deo fuerant oblata, non leguntur reprobata. Neque ita, ut Simoni, sic dictum est Ananiæ : ut pecunia sua cum eo esset in perditione (*Act. VIII, 20*). Aliud est enim per fraudem Spiritui sancto mentiri; quod faciunt omnes, qui sub specie religionis fite accedunt. Aliud ipsum Spiritum sanctum velle mercari; quod faciunt omnes, qui taliter sua offerunt, ut pro bonis a se oblati ipsi recipiantur, prætermissa examinationis diligentia. Isti volunt suæ vitæ qualitatem non

(137) August. in lib. IV contra Donatistas : « Ego portas inferi vitia reor atque peccata, vel certe hæc

A subtiliter post oblationis suæ receptionem examinari, propter munera sua de introitu certi et omnino securi. Volunt ergo manducari, sed nolunt prius mactari. Volunt per portam gregis intrare, sed non attendunt valvas in ea statutas esse, quarum claves Petrus a Domino accepit : ut neque is, qui Spiritui sancto mentiri deprehenditur, donis suis etiam receptis intro mittatur; neque is, qui eundem Spiritum sanctum mercari meditatur, aliquatenus admittatur. Sed tam ipse quam pecunia sua maneat in perditione, quia sub quadam iniquissima negotiatione accedit : qui cum Simone dicit : *Date, et dabo (Act. VIII, 19)*. Nimirum hoc intendens, ut non debeat in examinatione reprobari; sed absque omni contradictione propter copiosam fortassis oblationem congregationi associari. Talis cum deprehenditur, de felle amaritudinis debet redargui, ut aut pœnitendo corrigatur, et correctus recipiatur; aut si permanserit in felle amaritudinis et obligatione iniquitatis, audiat cum Simone : *Pecunia tua tecum sit in perditione (Act. VIII, 20)*. Alioquin si accedentes passim, sine longa probatione ac diligenti examinatione recipiuntur, valvæ in porta gregis non bene custodiuntur.

Hæc porta ædificatur usque ad turrim centum cubitorum, quia in communi vita multi offerunt fructum centesimum; cuncti vero perfecte illam sectantes accipient illud centuplum, quod Dominus Petro Petrique similibus promisit; quod clericus C proprietarius adipisci non poterit. Solis quippe sua relinquentibus, et Dominum sequentibus promittitur : ut et hic centuplum accipiant, et in futuro vitam æternam possideant (*Matth. XIX, 29*).

Talibus recte communiter custodia gregis, quia legitime stant in porta gregis. Acephalorum vero conventicula non canonicis, sed pseudocanonicis plena, quædam sunt portæ inferi (137), quæ non prævalebunt adversus istam gregis portam a Domino in petra fundatam, Petro commissam, et usque adeo confirmatam, ut omnes portæ inferi non prævaleant adversus eam (*Matth. XVI, 18*). Quia ille hanc portam gregis quasi proprium ovile defendit, cui omni genu flectetur : et ideo frustra pseudocanonicorum turba illi ad tempus resistere videtur.

CAPUT XXIII

De vicariis, et iis qui diversorum locorum canonicatus una possident.

Frustra illi a vicariis et furibus resistitur, quarum neuter poterit Ecclesias, quas occupant, retinere, si episcopus evellendi ac plantandi scientissimus debitam in illos voluerit severitatem exercere; non permittens Ecclesiam vel a vicariis occupari, vel ab aliquo donari. Non est enim presbyter in Ecclesia ferendus, quem non intromisit ostiarius, qui neminem intromittit, nisi qui legitime reticorum doctrinas, per quas illecti homines ducuntur ad tartarum. »

accedit. Non autem accedit legitime, qui Ecclesiam suscipit, laico sibi eam donante. Laicus enim dando non pastorem constituit, sed suo dono furem seu latronem intrudit. Quia recte fur et latro dicitur, qui Ecclesiam, laico donante et ostiario ignorante, sortitur. Pastor autem nulla laicorum donatione, sed canonica electione creatur (137^a), sive in ipsa Ecclesia inveniatur, quæ pastore indiget; sive de altera quærat, quæ in uno communis vitæ ovili tales fovet arietes, per quos, si electi fuerint, fecundari possint oves. Quæ non sequuntur alienum, quia non est aries, sed lupus et prædo.

Canones enim satis permittunt ut, cum in aliqua Ecclesia, vel nulla vel non talis est clericorum congregatio, in qua pastor idoneus inveniatur, de altera Ecclesia quærat: ita scilicet, ut regulariter electus, rebus illius Ecclesiæ, de qua ad aliam transfertur, non participet ulterius; sicut nec monachus debet rebus monasterii participari, postquam vel in episcopio vel in presbyterio regendæ proponitur Ecclesiæ. Nemo enim potest officia diversa simul recte administrare; nemo se ipsum titulis duarum Ecclesiarum debet alligare. Monstro enim simile videtur, ut in una Ecclesia episcopus, in alia sit canonicus: et ibi recipiat de stipendio portionem, ubi debitæ servitutis non solvit pensionem. Ut autem in una Ecclesia quis manens, in alia pro se ponat vicarium, divinis constitutis est contrarium omnino: maxime si ei, qui vicarius dicitur, cura ovium permittitur (138).

Quid est enim iste vicarius, nisi apertus mercenarius? Si mercenarius est, cuius non sunt oves propriæ, constat omnes vicarios mercenarios esse. Sive enim in urbana sive in rusticana Ecclesia vicarius serviat, non pertinet ad eum de ovibus, quia nulla judicialis sententia potest recte ab eo dari super oves Ecclesiæ illius, in qua est vicarius. In spirituali autem officio, quod pro mercede agit,

(137^a) Ex septima synodo universali habita a quinque patriarchis cum trecentis Patribus sub Adriano I pontifice, cap. 3: « Omnis electio episcopi, vel presbyteri, aut diaconi a principibus facta, irrita maneat secundum regulam quæ dicit: Si quis episcopus sæcularibus potestatibus usus, Ecclesiam ver ipsos obtineat, deponatur, et segregetur, omnesque q i illi communicant. »

Ex octava synodo item universali habita a quinque patriarchis cum Patribus ducentis et quadraginta sub Nicolao I pontifice: « Promotiones et consecrationes episcoporum, concordans prioribus conciliis, electione ac decreto episcoporum fieri, hæc sancta et universalis synodus diffinivit, et statuit, atque jure promulgavit neminem laicorum principum vel potentum semet inserere electioni vel promotioni patriarchæ vel metropolitæ aut cujuslibet: ne inordinata hinc et incongrua fiat confusio vel contentio. Præsertim cum nullam in talibus potestatem quemquam potestativorum laicorum habere conveniat, sed potius silere et attendere sibi, quousque regulariter a collegio Ecclesiæ suscipiat finem electio futuri pontificis.

« Si quis vero laicorum ad concertandum et cooperandum invitatur ab Ecclesia, licet hujus: odi

Spiritum sanctum vendit. In missa vero cum Spiritu sancto Christus venditur: quo vendito Pater ipsius graviter offenditur, non solum contra ipsos mercenarios; sed etiam contra episcopos tali mercimonio consentientes, nec pro debito sui officii tales mercatores de templo projicientes. Tacendo enim consentiunt, quando, ut canes muti, nec latræ valentes, ista videndo quasi parva despiciunt: quæ tanto sunt majora, quanto usitatiores. Quando enim crimen cum quadam verecundia committitur, contra Deum susurrio quodam periculose murmuratur. Quando autem publice ac sine verecundia culpa criminalis a multis agitur, tunc aperte contra Deum clamore pernicioso clamatur: sicut Sodomitæ contra Deum clamaverunt, quando peccatum suum prædicaverunt.

Tunc revera boni angeli, sancti videlicet episcopi, non debent ulterius vindictam generalem differre; sed comprobata clamoris certitudine generalem sententiam anathematis proferre: solos inde illos excipientes et eripientes, qui secundum illorum consilium volunt a multitudine malorum discedendo vel in Segor parvula per activam vitam, vel in monte per contemplativam salvari. Si autem episcopus multiplicato iniquitatis clamore non movetur, non erit, sicut bonus angelus, ereptor paucorum honorum; sed ipse pariter connumerabitur multitudini malorum.

CAPUT XXIV.

C Criminum olim communiter a sanctis Patribus damnatorum pœna differenda non est, etsi magna sit criminorum multitudo, etc.

Sed dicit aliquis cum quibus inquit episcopus consilium contra multitudinis peccatum? Vix enim præsumit aliquis anathema dictare, quando multitudine pariter et consuetudine peccatum sic roboratur, ut in magna civitate, non quinquaginta, non decem, sed vix unus a malo declinans inveniatur.

cum reverentia, si forte voluerit, se obtemperare asciscantibus. Taliter enim dignum pastorem sibi regulariter ad suam salutem Ecclesia promovet. Quisquis autem sæcularium principum vel potentum, vel alterius dignitatis laicus adversus communem ac consonantem atque canonicam electionem ecclesiastici ordinis agere tentaverit, anathema sit, donec obediat et consentiat, quod Ecclesia de electione ac ordinatione proprii præsulis se velle monstraverit.

(138) Synodus Chalcedonensis, cap. 10: « Non licet clericum in duarum civitatum conscribi simul Ecclesiis, et in qua initio ordinatus est, et ad quam confugit, quasi ad potiorem ob inanis gloriæ cupiditatem. Hoc autem facientes revocari debent ad suam Ecclesiam, in qua primitus ordinati sunt et ibi tantummodo ministrare. Si vero jam quis translatus est ex alia in aliam Ecclesiam, prioris Ecclesiæ vel martyriorum, quæ sub ea sunt, aut xenodochiorum rebus in nullo communicet. Eos vero, qui ausi fuerint post diffinitionem magnæ et universalis hujus synodi quidquam ex his, quæ sunt prohibita, perpetrare, decrevit sancta synodus a proprio hujusmodi gradu recedere. »

Gregorius Marignano episcopo Ravennæ: « Si

Ad quod respondetur, quod si unus (138*) tantummodo consiliarius episcopo adhærebit, qui, etsi non novit consilium dare, novit tamen cum fidei Abraham salubri et justæ sententiæ acquiescere; solo illius consilio contentus episcopus non debet vindictam differre: maxime si constat crimen illud, quod agitur a multitudine, in aliquo authentico consilio vel Romanorum pontificum decreto damnatum et anathemate cauteriatum esse.

Ebriosi enim, cæterique in hunc modum criminosi, quamvis, testante Paulo, regnum Dei non consequantur, tamen in sancta Ecclesia propter multitudinem tolerantur: nec aliquis pro hujusmodi ponitur in excommunicationem, nisi cum non habet sociam multitudinem; quamvis nec super talium consuetudine ac multitudine pastoris debeat cura dormire, dicendo et faciendo cuncta, quibus regnanti peccato sic potest obviari, ut impugatio iniquitatis non sit dissipatio unitatis, nec rursus custodia unitatis sit fomentum iniquitatis. Cum vero talis culpa patrat, quæ Patrum iudicio damnata esse cognoscitur, non est in potestate pontificis differre sententiam ultionis, ne et ipse tacendo et consentiendo incurrat periculum anathematis. Sicut enim si Ariana hæresis in aliquo episcopatu pullaret, nemo illam utpote jam semel damnatam, pro consuetudine vel multitudine aliquorum tolerandam putaret; sic et in cæteris criminibus Patrum iudicio damnatis et excommunicatis nemo debet hæsitare; quin statim, ut ab aliquo deprehensi fuerint, si post primam et secundam correptionem non corriguntur, episcopo prodantur: ut eorum damnatio non tunc primo in rebelles dictetur, sed jam olim dictata per episcopum roboretur et publicetur; ne antiquum anathema incurrant, quicumque, post talem publicationem damnato et excommunicato crimini scienter communicant.

Cum ergo apertus mercenarius aperte sit Simoniacus, a primo Romanorum pontifice Petro damnatus, et multis posteriorum Patrum sententiis præcisus, magis timendum est episcopo: ne ipse cum talibus damnatur tolerando eos in parochia sua; quam hoc ab aliquo consilium recipiendum, ut tollerentur pro multitudinis turba vel consuetudine diu inolata.

Hoc non solum de mercenariis, sed et de Nicolaitis et per laicam manum investitis observari oportet; cum certissime constet tales ab episcopo fidei ostiario non esse admittendos: quando Eccle-

quispiam abbatem aut monachorum ex quocunque monasterio ad clericatus officium vel ordinem sacrum accesserit, non illic aliquam habeat, ut diximus, ulterius potestatem, ne monasteria hujus occasionis velamine ea, quæ prohibemus, suscinere onera compellantur.

(138*) In libro Sapientiæ: *Cum futuis ne consilium habeas. Non enim poterunt diligere, nisi quæ ipsis placent (Eccli. viii, 20). Item: Multi pacifici sint tibi; et consiliarius tibi sit unus de mille (Eccli. vi, 9). Item: Ante omnia opera verbum terarum præ-*

siæ dono per aliam personam accepto sibi offeruntur vel mittuntur, ut ab eo accipiant animarum curam, qui ab alia qualicunque persona jam receperunt Ecclesiam.

Certum est enim quod non imperatori, non laico alicui, non præposito, non abbati, non abbatissæ, non denique alicui personæ convenit aut licet Ecclesiam donare, quæ sanguine Christi liberatam et magna libertate nobilitatam, soli episcopo non datam sed commendatam esse constat: ut quali accessu ipse accessit ad matricem Ecclesiam, taliter et non aliter accedentibus ipse committat animarum curam; cavens illud summopere, ne aliquem permittat in duabus Ecclesiis uno et eodem tempore obligari, quia nec ipse potest ad duos episcopatus regendos divaricari.

Facile autem iste ordo custoditur, ubi de solis regularibus canonicis, vel religiosis monachis Ecclesiæ præficiendus eligitur. Hæc autem electio tunc ecclesiastice procedit, si defuncto aliquo presbytero, illius obitu comperto episcopus aliquam prudentem et religiosam personam mittat ad illius decaniæ clericos prudentiores convocandos, in qua est Ecclesia viduata, quatenus illis consulentibus electio fiat ordinata. Legatus vero episcopi plebem debet alloqui, ut de pastoris electione diligentiam habeant, quatenus de tali persona suam petitionem faciant, cui præficiendæ clericus possit annuere, quam etiam diligens episcopi examinatio non possit respuere.

Cum enim tam in capitis quam in membrorum dispositione, una et eadem Ecclesiæ pulchritudo debeat apparere, sicut affirmante Leone Magno nulla ratio sinit, ut inter episcopos habeatur, quem nec clerus elegit, nec populus expetivit, nec suus metropolitanus ordinavit: sic nulla ratio sinit, ut inter parochiales presbyteros habeatur, quem nec clerus elegit, nec populus expetivit, nec suus episcopus de animarum cura investivit.

Nihil ergo tam in presbytero quam in episcopo constituendo cujusdam personæ operatur donatio, quia Ecclesia, non sicut ancilla est donanda, sed sicut sponsa legitimo viro legitime copulanda (139).

Sive autem qui donant, sive qui a donantibus accipiunt Ecclesias, quia paternas leges transgrediuntur, si correpti non respiciunt, illa infamiæ ac damnationis pœna tenebuntur, qua paternarum legum sponte violatores feriuntur. Episcopus vero, nisi tale nefas verbi gladio persequatur, quosdam excludendo, quosdam intus corrigendo, quosdam

cedat, te, et ante omnem actum consilium stabile (Eccli. xxxvii, 20).

(139) Ex epistola Clementis papæ: « Vestrum est, qui legatione Domini fungimini, o sacerdotes, docere populos; eorum vero est vobis obedire, ut Deo. »

Ex epistola Alexandri papæ: « Nullus comes, nullusque iudex, nullus omnino in clericatu vel sacrali habitu constitutus legationem episcoporum impedit, vel conturbare præsumat. »

etiam cum discreta reclamatione aliquandiu suffe- A
rendo, donec tempus inveniat, quo fune de resticu-
lis facto projiciendos projiciat. Nisi, inquam, sic
agat, ipse utique divino judicio excludetur de porta
gregis, quia non habet curam gregis : quam si ha-
beret pastor ipse legitimus, pastores tantummodo
legitimos sub se præside pateretur; nec ad vicarios,
velut ad istos fures et latrones sua sponte toleran-
dos cujusquam consilio adduceretur : nec de Christi
sponsa permetteret fieri adulteram. Quia, teste beato
Ambrosio, Ecclesia, quæ non est legitimo viro legi-
time conjuncta, vocatur adultera.

Absit ergo dilatio ad tales adulteros excludendos,
quos nulla ratio sinit haberi ut legitimos viros !
Excludantur de porta gregis, qui non sunt boni cu-
stodes gregis. Ipsi enim tali exclusione aliquando
melius attrahuntur, et a vero custode super gregis
portam vigilante, de mortis profundo, quasi de maris
fundo, extrahuntur. Portarius enim portæ istius
prudenter piscator est. Novit, Christo præci-
piente, sua retia laxare in capturam; novit eadem
magnis piscibus repleta trahere ad terram.

CAPUT XXV.

*Clerici vitiorum cæno demersi ad vitam apostolicam
reformandi sunt, id quod jam Romæ, Salisbur-
gt, etc., factum gaudet Gerhohus.*

Recte itaque juxta portam gregis collocatur *Porta
piscium*, de qua scriptum est : *Portam autem pi-
scium ædificaverunt filii Asnaa. Ipsi texerunt eam, et
statuerunt valvas ejus et seras et vectes (II Esdr. III, 3).* C
Qui sunt isti pisces, nisi clerici adhuc in lu-
brica sua consuetudine tanquam in cæno cujusdam
piscinæ latitantes, et fluida conversatione vagantes?
florum magna pars, velint nolint, Petro piscante ex-
trahentur, et in porta communis vitæ constituentur;
quæ non solum porta gregis, ut jam dictum est, sed
et piscium dicitur. Quia sicut colligit oves adhuc
natæ nescientes, ita nimirum eosdem collectos
vertit ad quosdam rationabiles pisces; qui non tan-
tummodo sciant ambulare tangendo terram per
æctionem, sed, more piscium, quasi naturalem na-
landi usum possidentes, a fundo terræ sublevantur
per contemplationem.

Recte itaque in reædificatione Jerusalem portæ
gregis portæ piscium continuatur, quia vita com-
munis de activis et contemplativis, quasi de ovibus
et de piscibus, in ædificio cælestis Jerusalem manu
artificis ita coaptatur, ut ædificator illius Christus
recte in Evangelio filius fabri dicatur. Quia fabrile
quoddam negotium, quod olim Ecclesiæ suæ pro-
misit, nunc evidenter adimplet; sicut nostro tem-
pore per multas Ecclesias apparet. Potens enim et
verax ille faber fabri filius loquens Ecclesiæ, suæ
sponsæ, civitati suæ per Isaiam prophetam ita di-
cit : *Convertam manum meam ad te, et excoquam ad
purum scoriæ tuam, et auferam omne stagnum tuum,
et restituum judices tuos, ut fuerunt prius; et consi-
liarios tuos, sicut antiquitus. Post hæc vocaberis ci-
vitas justi, urbs fidelis (Isa. I, 25, 26).*

PATRŒL. CXCIV.

Nonne faber ille hanc prophetiam in Salzburgensi
Ecclesia jam cœpit implere? ubi et pseudocanoni-
cos, quasi stagnum, abstulit; et regulares canoni-
cos ibidem plantatos per ignem suo fabrili conflato-
rio aptum ita jam excoquere cœpit, ut non dubite-
mus eam ab omni scoria usque ad purum exco-
quendam, et deinceps nullos judices vel consiliarios
habituram; nisi quorum talis erit introitus, conver-
satio et exitus, qualis in episcopis judicantibus et
clericis consiliantibus fuit antiquitus?

Faber iste fabricat Romæ in Lateranensi patriar-
chio, ubi per gratiam ipsius jam reflorescit vita ca-
nonica, tanto citius omnem scoriã depositura,
quanto illi tanquam in medio Babylonis positæ for-
nax tribulationis a quibusdam palatinis, non Petri
discipulis, sed regis Nabuchodonosor ministris, ju-
giter accendetur. In qua tamen ipse dominus apo-
stolicus, velut quidam angelus, consolabitur tribu-
lato : ut, dum in medio tribulationis ipsum ha-
beant suas angustias relevantem, videantur sentire
in medio fornacis quasi ventum roris flatum. De
ipsis vero illius fornacis incensibus erit aliquis
ita concremandus, ut aut cum Saulo conversus
Ecclesiam defendat, aut cum Saule irrevocabiliter
perversus in infernum descendat. Pueros autem
Christi, veros videlicet canonicos, omnino non tan-
get ignis, neque contristabit, nec quidquam mole-
stiæ inferet; imo tantum utilitatis conferet, ut per
hunc ignem vinculis peccatorum consumptis libero
incedant, et quasi ex uno ore in medio fornacis
Deum benedicant. Fuit enim ante aliquot annos Ec-
clesia illa talibus clericis exposita, qui non can-
erent quasi ex uno ore, sed quasi ex ore diverso ac
multum dissono; tum propter vocis inconcinnos or-
ganismos, theatralibus quibusdam modulis varia-
tos; tum propter mores inconpositos et magna
discrepantia contra invicem divisos. Nunc autem,
Deo gratias, psallitur et canitur in Ecclesia illa quasi
ex uno ore, tam in vocis matura et consona modu-
latione, quam in morum sancta juxta claustralem
disciplinam compositione. In qua, si quid adhuc
addi oportet, qui cœpit, ipse perficiet.

Gaudeat ergo ecclesia Sancti Fridiani Lucensis,
quæ velut hortus irriguus, Romanas mensas de suis
locupletat fructibus; dum inde quantuluscunque
canonicorum numerus, quasi parvum sinapis gra-
num in Romanam Ecclesiam quasi in mortario con-
terendum mittitur : ut odor notiæ Christi per hoc
longe lateque spargatur, quando in ipso mundi ca-
pite reflorescit ordo communis vitæ.

Quæ deinceps acephalorum turba præsumet Ro-
manam Ecclesiam appellare, si episcopus catholicus
illos, quos ex eis convertere non potest, abjiciens
vitam communem et apostolicam cœperit reformare?
Si professores vitæ apostolicæ cum defensoribus
vitæ apostolicæ venerint ad sedem apostolice
cam (quæ jam in propria sua principali Ecclesia
sovet vitam apostolicam), quæ, putas, in sede illa
pars triumphabit nisi cui Simon Petrus gratis can-

sam suam adjuvans favebit? quis autem confundatur et gravi casu frangetur, nisi is, qui in civitate illa præsument volatum suum cum Simone Mago contra Simonem Magnum extendere: ubi et ipse Petrus præsidet in domno apostolico; et ordo Petri diligitur a potiori cardinalium numero, qui cum sovent et ibidem secundum statum antiquum ex parte inchoatum, et inde tanquam a capite per totum corpus Ecclesiæ citissime dilatandum?

Ipsi enim pseudocanonici semetipsos valde faciunt expugnabiles, dum pro timore suæ proprietatis perdendæ usque adeo timent mundanos principes, ut suis episcopis justa præcipientibus inobedientes fiant, ne per mundanos bona, quæ diligunt, amittant. Sæpe quoque talibus sceleribus implicantur, in quibus deprehensi facile ab episcopis ecclesiastico stipendio privantur. Episcopus ergo, si triumphare voluerit, non carnalibus, sed spiritualibus armis accingatur; et pseudocanonicos verli gladio, expugnando aggrediatur, in promptu habens ulcisci omnem inobedientiam, donec evellendo, destruendo, plantando et ædificando perveniat ad victoriam.

Erit enim ista victoria verè per se potentis, per se vincentis, victoriæ autem corona verbum recte proferentis. Ille autem recte profert verbum, recte gladium evaginat utraque parte acutum, qui crimosos aut inobedientes clericos falce anathematis ita præcidit, ut eos tanquam ramos inutiles, foras projectos et arefactos, et illo igne arduros relinquat, qui venit super socios Core; qui etiam ardebat in atrio Caiphæ, ubi se Petrus ad horam calefecit; sed, Domino cor ejus respiciente, ab illo igne discedens amarissime flevit, fletusque susceptus est. Sic ergo et isti tunc recipiunt, cum aut fletu aut aliis certis pœnitentiæ indiciis hoc de se testantur, quod sint paratiores cum Petro in communis vitæ cœnaculo ignem de cœlo venturum jejunes et orantes expectare, quam in domo Caiphæ contra frigus tristitiæ de cupiditatis igne sibi remedium captare.

(159*) Leo papa urbis Romæ Januario patriarchæ Aquileiensi: « Lectis fraternitatis tuæ litteris, vigorem fidei tuæ, quem olim noveramus, agnovimus congratulantes tibi, quod ad custodiam gregis Christi pasto. alem curam vigilantè exsequeris, ne lupi, qui sub specie ovium subintrarunt, bestiali sævitia simplices quosque dilacerarent: et non solum ipsi nulla correctione proficiant, sed etiam ea, quæ sunt sana, corrumpant. Quod ne vipera possit obtinere fallacia, dilectionem tuam duximus commoneendam, insinuantes ad animæ periculum pertinere; si quisquam de his, qui a nobis in hæreticorum atque schismaticorum secta delapsas, et se utunque hæreticæ communionis contagione macularit, resipiscens in communionem catholicam sine professione legitimæ satisfactionis habeatur. Saluberimum et spiritualis medicinæ utilitate plenissimum est, ut sive presbyteri, sive diaconi vel subdiaconi aut cujuslibet ordinis clerici, qui se correctos videri volunt, ad catholicam fidem, quam jam pridem amiserant, rursus reverti ambiunt, prius errores suos et ipsos auctores erroris damnari a se sine

A Hoc enim non est tam remedium, quam majoris tristitiæ fomentum, quoniam, unde ad tempus miser animus de cibo, potu, veste, nummo hilarescit, inde miserius tabescit: quando nec ancillæ vocem poterit sine tremore audire, qui de mundi fumoso atrio non vult exire.

Orandum est ergo pro talibus, ut eos respiciat Dominus, cui soli est possibile ramos fractos et arefactos ita recolligere ut, per gratiam reconciliationis inserti, calescant unitati et integritati vitis veræ, quæ est Christus; quatenus aut ipsi militiam illius de cætero legitime cum Petro exercent; aut saltem eos, qui hanc exercere per Dei gratiam volunt et possunt, ulterius nulla inquietudine impediunt. Quamvis enim maxime optandum sit, ut iterum inserti gustent quam bonum et quam jucundum est habitare fratres in unum, tamen, si hæc vel non volentes, vel non valentes ita promittant se victuros esse canonicè, ut viventes tanquam ramos de medulla vitis vitam trahentes non impediunt, possunt aliquo modo in Ecclesia recipi, et tanquam in cortice matris arboris tolerari.

Si enim communionem christianorum et salutem animarum contenti, sic absque sacris ordinibus et extra congregationes vivere velint, quo modo invenimus beatum Gregorium clericis infirmis permisisse, rem quidem faciunt non laudandam, sed tamen utcumque tolerandam. Illud enim nullo modo potest tolerari, ut sacris ordinibus fungantur extra regulam constituti.

C Quis enim tales in sacris ordinibus recipiendos arbitretur, nisi qui scita conciliorum et gesta pontificum dissimulare aut ignorare videtur? Nam ut de cæteris Patribus taceamus (qui diligenter examinari præcipiunt promovendos in sacris ordinibus; ita videlicet, ut eorum non solum acta vita discutiatur, sed et agenda in sancto proposito stabilita, agnoscat), solus (159*) Leo Magnus et Gregorius primus ad eos promovendos sufficiunt, qui personas etiam suspectas respuunt. Quid autem est Leo Magnus

D ambiguitate fateantur: ut sensibus pravis et peremptis nulla sperandi supersit occasio; ne ullum membrum talium possit societate violari, cum per omnia illis professio propria cœperit obviare. Circa quos etiam illam canonum constitutionem præcipimus custodiri, ut in magno habeant beneficio, si adempta sibi omni spe promotionis, in quo inveniuntur ordine, stabilitate perpetua maneant; si tamen iterata tinctione non fuerint maculati. Non levem apud Dominum noxam incurrit, qui de talibus ad sacros ordines promovendos judicari. Quod si cum grandi examinatione promotio conceditur inculpatis, multo magis non debet licere suspectis.

Et post pauca: « Non autem dubitet dilectio tua; vos, si, quod non arbitramur, neglecta fuerint, quæ pro custodia canonum et pro fidei integritate discernimus, vehementius commoneandos. Quia inferiorum ordinum culpæ ad nullos magis referendæ sunt, quam ad desides negligentisque rectores: qui multam sæpe nutriunt pestilentiam, dum necessariam dissimulant adhibere medicinam. »

vel Gregorius primus (140), nisi Petri uterque vicarius? Qui autem cum Petro non sapit, cum Petro non colligit. Qui cum Petro non colligit, certe cum ipsa Petra, quæ Christus est, non colligit, cum quo qui non colligit, spargit; et qui non est cum illo, contra illum est. Qui autem contra Christum est, Antichristus est. Et nunc Antichristi multi sunt, qui characterem bestię et numerum nominis ejus non solum in manu, sed et in fronte suscipiunt: non solum contraria Christo agentes, sed etiam impudenti fronte contra Ecclesiam defendentes; et sic a Romana Ecclesia discordantes indubitanter hæretici fiunt, quoniam hæreticum esse constat, qui a Romana Ecclesia discordat.

Dico autem Romanam Ecclesiam, cujus caput est Christus, membra vero Petrus et Paulus et omnis illius Ecclesię filius spiritualis, non solum in urbe illa, sed etiam per totum mundum in petra, quæ Petro nomen dedit, constitutus. Omnis, inquam, spiritualis pertinet ad Ecclesiam Romanam, quæ omnes judicat, et ipsa a nemine judicatur. Quia, Paulo affirmante: *Spiritualis judicat omnia, et ipse a nemine judicatur* (I Cor. II, 15).

CAPUT XXVI.

Episcopi caveant in clero dominari: imo id potius dent operam, ut clericis suis benignos, pauperibusque se largos præsentent. Episcoporum mensa sit eadem, quæ mensa clericorum, pauperum, etc.

Quærat ergo non solum a Petro, sed et ab omni doctore catholico, quid de vita clericorum sentiat; ut omnis, qui a Romana Ecclesia discordare non vult, spiritali eorum judicio consentiat? Dic, Petre, quid sentias? *Seniores*, inquit, *obsecro consenior, pascite eum, qui in vobis est, gregem* (I Petr. V, 1, 2). Ecce non dicit: Sequimini cum militibus regem; sed *pascite*, inquit, *eum qui in vobis est, gregem* et cætera: quibus vitam pastoris circumscribens, ita sententiam conclusit: *Non dominantes in clero, sed forma facti gregis* (I Petr. V, 3). Hanc sententiam beatus Gregorius quodammodo glus-

(140) Gregorius de quatuor conciliis in Synodica sua dicit: « Cunctas personas, quas veneranda concilia respuunt, respuo. Quas venerantur, amplector. Quia universali consensu constituta, se non illa destruit, quisquis præsumit aut solvere quos ligant, aut ligare quos solvunt. Quisquis ergo aliud sapit, anathema sit. » Gregorianum illud anathema incurrunt episcopi, a quibus non respuuntur acephali et absolute ordinati, nulli scilicet Ecclesię regulariter alligati: quibus Chalcedonense concilium interdicit omne ministerium.

(141) Gelasius papa, cap. 27: « Quatuor autem tam de reddito quam de oblatione fidelium, prout cujuslibet Ecclesię facultas admittit, sicut dudum est rationabiliter decretum, convenit fieri portiones. Quarum sit una pontificis, altera clericorum, pauperum tertia, quarta fabricis applicanda. De quibus sicut sacerdotis intererit integram ministris Ecclesię memoratam dependere quantitatem, sic clerus ultra delegatam sibi summam nihil insolenter noverit expetendum. Ea vero, quæ ecclesiasticis ædificiis attributa sunt, huic operi veraciter

savit, quando Augustinum Anglorum episcopum seorsum a suis clericis vivere prohibuit, ne, si episcopus a clero divideretur, in clero dominari videretur.

Nunc autem clero multi dominantur, qui a suis qualibuscunque clericis divisi, de agris Ecclesię majorem partem sibi tenentes, minorem clericis, nullam vero pauperibus relinquunt. Atque ita dominantes in clero non sunt forma gregis, regendo clerum et pascendo gregem; sed magnum tam cleri quam gregis offendiculum, pascendo milites et regem. Hoc facere periculosum est: defendere autem sine dubio perniciosum est. Non enim dicit Scriptura: *Væ his qui faciunt malum, quod tamen est periculosum; sed: Væ his qui dicunt malum bonum, et bonum malum, ponentes lucem tenebras, et tenebras lucem* (Isa. V, 20). Est ergo periculum his qui faciunt malum; sed æternum væ his qui pertinaci studio defendunt.

Sancto enim Gregorio lamentationes, et carmen, et væ super Ezechielem exponente, hanc differentiam inter lamentationes notare possumus; ut non absurde peccatoribus poenitentibus lamentationem temporalis afflictionis; peccati vero defensoribus væ perpetuę damnationis assignemus, et cum Jeremia lamentantes dicamus: *Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus, dispersi sunt lapides sanctuarii in capite omnium platearum* (Thren. IV, 1)? purissimi namque auri color optimus fuit, quando episcopus ad suos discipulos cum Christo dicere potuit: *Ego autem in medio vestrum sum, sicut qui ministrat* (Luc. XII, 27).

Nam quod ubi communis vita non est, sacri canones episcopis quartam decimarum et oblationum partem conferendam censuerunt, non propter milites, sed propter peregrinos et hospites ab eo recipiendos fecerunt. Quibus tamen a beato Gelasio (141) prohibitum est agros Ecclesię dividere, quia debent potius per singulos annos tam redditus agrorum quam decimas in quatuor partes dispensare: ut pars, quæ contingit episcopum, sub testimonio

prorogato, locorum doceat instauratio manifesta sanctorum, quia nefas, si sacris ædibus destitutis, in lucrum suum præsul impendia his designata convertat. Ipsam nihilominus ascriptam pauperibus portionem, quamvis rationibus se dispensasse monstraturus esse videbatur; tamen juxta quod scriptum est, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum, qui in caelis est, oportet etiam præsentem testificationem prædicari, et bonæ famę præconiis non taceri. » Cap. 28: « Quapropter, ne clericorum quisquam se hujus offensæ futurum confidat immunem, si in his, quæ salubriter sequenda deprompsimus; sive episcopum, sive presbyterum, sive diaconum viderit excedentem, et non protinus ad aures nostras deferre curaverit, probationibus duntaxat competenter exhibitis: ut transgressoris ultio fiat cæteris interdictio delinquendi. Sin vero, modis omnibus erit uniusque pontificum ordinis et honoris elisor: si cuiquam clericorum vel Ecclesię totius auditui hæc putaverit suppressenda. »

Ecclesie sit, in pauperum solatio et hospitalitatis officio expendatur; ut episcopus non dominando in clero, sed forina factus gregi, quidam secundus Job videatur, dicens cum illo: *Si negavi, quod volebant pauperes, et oculos viduæ exspectare feci; et comedi buccellam meam solus, et non comedit ex ea pupillus, quia ab infantia mea crevit mecum miseratione, et de utero matris meæ egressa est mecum. Si desepi prætereuntem, eo quod non habuerit indumentum, et absque operimento pauperem. Si non benedixerint mihi latera ejus, et de velleribus ovium mearum calefactus est; si levavi super pupillum manum meam, etiam, qui viderem me in portis superiores: humerus meus a junctura sua cadat, et brachium meum cum suis ossibus confringatur. Semper enim quasi tumentes super me fluctus, timui Deum, et pondus ejus ferre non potui. Foras non mansit peregrinus, ostium meum patuit viatori (Job xxxi, 17-24).*

Nunquid hæc verba potest episcopus veraciter dicere, ad cujus prandium intrat miles ac tyrannus; foris manet peregrinus? ostium illius clauditur viatori, quod aperitur militi et imperatori? Martinus hæc dicere potuit, qui nunquam regi, frequenter autem pauperi cœnam suam communem fecit. A quo et illud pro magna gratia tam a rege quam a regina susceptum est, quod ipse precibus coactus prandio eorum aliquando interesse dignatus est.

(142) Potuit hæc dicere Gregorius, qui omnes Ecclesie facultates dispersit et dedit pauperibus, non militibus aut principibus. Quorum tamen devotionem et dilectionem non damnose, captare solitus fuit, offerens ipsis primoribus pretiosa pigmenta, vel alia peregrinarum specierum rara munuscula. Hoc fiebat sine pauperum detrimento, imo cum multo pauperum lucro, quia quando vel balsamum vel aliam hujusmodi pretiosam speciem primoribus offerebat; illos in sui et Ecclesie dilectionem provocavit, per quorum devotionem pauperum facultas tuta et imminuta permansit. Quantum ergo absque pauperum damno fieri potuit, talem se etiam erga majores exhibuit; ut et ipse ab omnibus diligeretur, et Ecclesia quasi horreum commune putaretur. Absit tamen ut et ipse principes vel milites ita credatur timuisse, ut eos cum pauperum vel damno vel offensione soleret sibi aliquo modo conciliare. De quo illud potius in vita sua legitur, quod cunctorum judicum cupiditates vel scelera, quasi como frenoque pontificii validissimis auctoritatibus restringebat.

(142) Ex Vita S. Gregorii, cap. 22: «Tantæ hospitalitatis Gregorius in ipso etiam patriarchio permansit; ut exceptis his, quos tam per diversas regiones quam Romæ quoque Longobardorum perfidie gladius fugientes ecclesiastica stipe misericorditer nutrebat, quotidie ad mensam suam peregrinos quoslibet invitaret.»

Item cap. 27: «Suo tempore frumentum, suo vinum, suo caseum, suo legumen, suo lardum, suo manducabilia animalia, suo pisces vel oleum patrifamilias Domini discretissime dividebat. Pigmenta

Erat itaque Petri senioris consenior, non dominans in clero, sed forma factus gregi, cui omnia verba, quæ de Job dicta invenimus, verissime poterant adaptari. Poterat enim hæc omnia servare sine impedimento communis vite; quam et cum suis clericis in pontificatu servavit, et Augustino Anglorum episcopo servare mandavit. Si enim communis vita in administratione pontificalis curæ ab episcopo cum clericis observari non posset, dæ contraria papa Gregorius Augustino episcopo mandasset. Cui et vitam communem servari præcepit, non permittens episcopum seorsum vivere a suis clericis; et eidem in decreto quodam suo de stipendiis Ecclesie scribens, quartam episcopo partem de his assignavit; quod propter hospitalitatem atque susceptionem fieri in eodem decreto significavit.

Hinc est, quod idem beatus Marianum episcopum de avaritia redarguens, vacuum episcopi nomen tenere illum asseruit: quod orationi et lectioni solummodo intentus, de manu nihil fructificavit; cum debeat episcopus largam manum habere, necessitatem patientibus succurrere, alienam inopiam suam credere; quia, inquit, «si sic non habet, vacuum episcopi nomen tenet.» Ad hanc aspram redargutionem, zelo Dei, vir sanctus propterea fuit excitatus, quod mendicantes quosdam cognoverat per Ecclesiam ejusdem Mariani transisse, nihilque ab eo accepisse.

O beatum pontificem, qui omnes tales esse voluit, qualis ipse fuit! Cujus manus vere fuit gazophylacium cunctis indigentibus commune, quia non sibi, sed aliis curavit accipere. Neque enim quidquam a quoniam accepisset; si non hoc propter indigentes fecisset. Non ergo injuriosum, si tunc oblationes ad pedes ejus, tanquam ad pedes Petri, ponebantur, quoniam inde non divitibus, sed pauperibus distribuebantur. Nulli ergo tunc dissuaderi debuit, quin ad pedes talis papæ offerret, quod potuit, quia non tam illi oblatio dabatur, quam per ipsum in sinus pauperum transmittebatur; cum et ipse pauper pauperibus ministraret; et vitam Apostolicam mirabili et difficili modo in palatio, sicut in monasterio, servaret, non dominans in clero, sed forma factus gregi.

Non est ergo episcopo impossibile pariter episcopatus curam administrare, vitamque communem cum suis clericis observare; quia sic poterit episcopus in vestium vilitate, in ciborum frugalitate, in jejuniorum dispositione, in omni denique vero aliaque delicatiora commercia primoribus honorabiliter offerebat: ita ut nihil aliud, quam communia quædam horrea, communis putaretur Ecclesia.»

Item ex libro tertio, cap. 43: «Cunctorum judicum cupiditates vel scelera Gregorius quasi como frenoque pontificii validissimis auctoritatibus restringebat. Et si quos dulciter a pravitate corrigere non valebat, scitorum suorum redargutionibus publicabat.»

morum et actuum suorum qualitate regulares mensuras tenere ; ut, quando ipse conventui clericorum suorum non poterit interesse, nullum clericorum vel monachorum quantumcunque religiosum pigeat lateri suo adesse ; quando apud episcopum nihil cogitur de regulari districtione relaxare. Sic beatus Augustinus, qui propter infirmos et hospites mensæ suæ carnes adesse permisit ; sanis tamen et cohabitantibus de oleribus et legumine simplicem et regularem victum procuravit ; studens videlicet sic hospitalitatis et condescensionis officium servare ad extraneos et infirmos : ut tamen a regulari districtione aliquatenus non relaxaret cohabitantes et sanos.

Quis ergo quantumcunque claustralis disciplinæ amator non libenter tali episcopo adesset, in quibus non inanes sæcularium negotiorum fabulæ, sed verba sacræ lectionis audiebantur ? In quibus non plus quam necesse fuit corpori serviebatur ; sed sola ejus infirmitas reficiebatur ut ad usum necessariæ virtutis haberetur ?

Si igitur sic agant episcopi, erunt communiter viventium, non solum socii, sed et regulares magistri. Nec vivent seorsum a clericis suis, qui, cum ipsi eorum conventibus interesse non poterunt, meliores de claustris ad se collectos regulariter, non carnaliter tractabunt. Non fuit ergo contrarium, quod beatus Gregorius ad beatum Augustinum scripsit ; cum vita regularis et socialis etiam in pontificatu custodiri possit, quatenus episcopus juxta sententiam Petri non sit dominans in clero, sed forma factus gregi.

CAPUT XXVII.

An liceat episcopis negotiis sæcularibus, curiis principum, bellicis studiis, etc., vacare ? Quid de hoc senserint apostoli et sancti Ecclesiæ doctores ?

Perspicuum est, quid de vita episcoporum senserit Petrus, ante omnes in sede Romana post Christum audiendus. Audiamus etiam, quid dicat Paulus inter præcipua illius Ecclesiæ, quæ omnes judicat et ipsa a nemine judicatur, membra simul cum Petro computandus.

Dic, Paule, quid sentis de pontifice ? Debetne pontifex regales functiones administrare ? audite quid dicat. *Omnia, inquit, pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in his quæ sunt ad Deum, ut offerat dona et sacrificia pro peccatis (Hebr. v, 1).* Si ergo in his tantum pontifex constituitur, quæ sunt ad Deum, quid de his ad eum quæ pertinent ad regale officium ? si ad hoc præficatur, ut offerat dona et sacrificia pro peccatis, quare occupatur in militibus congregandis, et expeditionibus cum rege ordinandis ? Nunquid hoc agere, est sacrificium pro peccatis, quando

A militiam ducens, nec unam pernoctationem in aliqua villa potest facere absque militum et scutariorum innumerabilibus peccatis ? Si tali sacrificio placabitur Deus, vere dominus Moguntinus beato Martino in regno cælorum erit præferendus. Sed melius est ut Martinum oremus orare pro Moguntino, quam ut illum taliter credamus præferendum Martino. Hoc enim si credimus aut sentimus, Ecclesiæ Romanæ per Paulum nos instruenti non consentimus. Ipse enim non solum de pontifice, sed de omni persona profitente militiam Christi affirmat aperte : quod *nemo militans Deo, implicat se negotiis sæcularibus (II Tim. II, 4).* Ecce habemus duos testes, inter omnes Ecclesiæ Romanæ judices amplius insignes. Sufficere nobis poterit istorum testimonium, quia in ore duorum vel trium testium stat omne verbum.

Attamen si quis verba istorum sic putat interpretanda, ut non in his persuadeatur clero vita communis et apostolica, respiciat posteriores Patres, qui in his verbis non quæsierunt allegoriam ; sed hæc aptaverunt ad illam vivendi regulam, quam Dominus dedit discipulis, et per discipulos cunctis verbi sui ministris, dicens : *Qui non renuntiat omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus (Luc. XIV, 33).*

Hæc verba Urbanus papa et martyr sic intellexit, ut omnes clericorum congregationes per Ecclesias matrices taliter instituendas decretali sanctione constitueret, quatenus apostolica et communis vita futuris temporibus in his perpetuo perseveraret. Frustra ergo tanquam de re nova quærendum putat aliquis consilium a sede apostolica, utrum reformari debeat vita communis et apostolica : cum habeamus ad manum decreta Urbani papæ (143) et martyris, terribile anathema contra suarum constitutionum violatores promulgantis.

Hæc decreta invenluntur absque itineris labore, sine magnis expensis, pene in omnibus ecclesiarum armariis ; et tamen episcopi differunt his armari, quærentes et exspectantes novis decretis aut privilegiorum chartis ad hoc faciendum roborari ; quod ipse Deus, qui habitare facit unius moris in domo, per se ipsum constituit, per apostolos fundavit, per multas orthodoxorum Patrum sententias et exempla corroboravit.

Si de certis et apertis consulere debemus apostolicam sedem, quare non eam consulimus utrum debeamus credere in Deum, Patrem omnipotentem ? quod si supervacuum putatur in tam aperta fide apostolorum, domini apostolici exspectare consilium ; cur in cæteris nihilominus certis et apertis apostolorum et apostolicorum consilutis exspectatur, denec nova charta seu privilegium a Romana sede afferatur ?

(143) Urbanus papa et martyr : « Decet omnes Christianos, charissimi, ut eum imitentur, cujus nomen sortiti sunt. Scimus vos non ignorare, quia hactenus vita communis inter bonos Christianos viguit, et ad-

huc gratia Dei viget ; et maxime inter eos, qui in sortem Dei sunt electi, id est clericos. Sicut legitur in Actibus apostolorum (IV, 32) : *Multitudinis creditum erat cor unum et anima una.* »

Benedictus papa Honorius, et benedictus sermo A oris sui; quem audiui tale responsum dare domino Salzburgensi archiepiscopo de rebus quibusdam certis, etiam definitis, per legatum suum sedem apostolicam consulenti: «Sunt, inquit, scripta jam olim super his causis promulgata penes ipsum dominum archiepiscopum. Non illi est necesse de his quærere, aut expectare novum ex nostri parte aliquid scriptum. Scriptis antiquis utatur, quia zelum Dei habens, nostrum habebit auxilium, in quibuscunque illi favent antiquæ traditiones Patrum.» Hæc verba, vel non multum his dissimilia, istam sententiam competenter exprimentia sic postea servavi, quasi de divino ea acceperim oraculo. Multos enim tam tepidos ac trepidos videmus in rebus certis, etiam sæpe iudicio Patrum definitis; ut necesse habeant commoneri his verbis, quatenus in causis apertis, nullo consilio expectato, confidenter agant; certi, quoniam eos adjuvabit Petrus Petrique, vicarius, quando veritatis petra, non pravæ consuetudinis arena, ædificatio eorum fulcitur, et antiquis Patrum statutis, velut firmis et imputribilibus columnis undique stabilitur.

CAPUT XXVIII.

Vita clericorum inferior non est vita monachorum. Quibus vestimentis utatur monachus factus pontifex vel episcopus.

Si enim caute perspiciatur, quid de vita clericorum senserint, et scriptum reliquerint Patres antiqui, cum sit magna monachorum sancta districtio, clericalis tamen vitæ sanctimoniam et districtiorem sic illi per omnia legimus parificatam: ut eam etiam magno certamine (144) a beato Ambrosio et Joanne Chrysostomo (144) inveniamus prælatam. Quia cum monachus per fugam, clericus per pugnam debeat mundum vincere, beatus Ambrosius utrorumque vitam sic circumscribit, ut secundum

(144) Ambrosius in Regesto suo de distinctione clericorum et monachorum: «Hæc duo in anteriore Christianorum devotione præstantiora esse quis ambigat, clericorum officia et monachorum instituta? ista ad comitatem et moralem disciplinam, illa ad abstinentiam assuefacta atque patientiam. Hæc velut in theatro, illa in secreto; spectatur ista, absconditur illa. Ideo bonus athleta ait, spectaculum facti sumus huic mundo: dignus sane, qui spectaretur ab angelis, cum luctaretur, ut ad bravium perveniret; cum certaret, ut in terris vitam angelorum institueret, in cælo nequitiam angelorum reselleret. Colluctabatur enim ne iulius spiritualibus. Merito mundus eum spectabat, ut mundus eum imitaretur. Hæc vero vita in stadio, illa in spelunca. Hæc adversus confusionem sæculi, illa adversus carnis appetentiam. Hæc subjiciens voluptates corporis, illa refugiens. Hæc gratior, illa tutior. Hæc se ipsam regens, illa semetipsam coercens: utraque tamen se abnegans, ut fiat Christi. Quia perfectis dictum est: *Qui vult venire post me, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me* (Matth. xvi, 24). Sequitur ergo Christum, qui potest dicere: *Viro autem, jam non ego, vivit vero in me Christus* (Gal. ii, 20). Negabat se Paulus, cum se ens, mala vincula et tribulationes eum manerent in Jero-

sententiam illius neque monachus clerico, neque clericus monacho insultare possit; quod alter altero in sanctitatis vigore superior vel inferior debeat inveniri, si doctrinæ illius tam clericus quam monachus voluerit perfecte inniti. Sic enim eos describit in sanctitate pares, ut tamen notet eos in pugna dissimiles. Ideo enim sancti quondam monachi difficile consenserunt se promoveri ad ordinem clericalem, difficilius vero ad militiam clericalem. Multi enim funguntur infra septa monasteriorum clericali ordine, qui tamen non facile acquiescerent per officium regiminis et prædicationis in clericali militia sudare. Sed velint, nolint, omnino ad hoc trahendi et compellendi sunt monachi sancti et bene regulares: sicut repellendi sunt omnes clerici acephali et irregulares.

Quod cum nostro tempore sit necessarium propter penuriam clericorum regularium, quondam, cum omnes episcopales, baptismales, cæteraque præpositurales Ecclesiæ communem clericorum vitam fovèrent, raro fiebat; quia penuria regularium clericorum non ad hoc angebat, nisi cum aliquis tantis virtutibus inter monachos enituit: ut non immerito videretur, non solum clericali ordine insigniendus; sed in ipsa quoque clericali militia dux et princeps constituendus.

Constitutus enim sic sanctorum clericorum regerat ordinem, factus ipse non solum unus clericorum, sed etiam magister eorum: ut semper vita et actu probaret sibi non decessisse monachi sanctitatem, sed accessisse clericalem dignitatem. Hinc est, quod monachus in clero proventus, clericale aliquod acturus officium, non exuit vestem monachalem, sed superinduit clericalem. Si enim eligitur in papam, semel inthronizatus nunquam deinceps publice apparebit sine indumento clericali; quia continuo illi incumbit necessitas laborare cum Petro clericorum principe, cujus locum tenet: nec potest cum Bene-

Non facio animam meam pretiosorem quam me, dummodo consummam cursum meum, et ministerium verbi, quod accepi a Domino Jesu (Act. xx, 24). Denique circumstantibus plurimis, plorantibus et obsecrantibus non reflexit animum. Ita fides prompta durus sui censor est. Hæc ergo dimicat, illa se removet. Hæc illecebras vincit, illa refugit. Huic mundus triumphatur, illi exsulat. Huic mundus crucifigitur vel ipsa mundo, illi ignoratur. Huic plura tentamenta, et ideo major victoria; illi infrequentior lapsus, facillior custodia.

(144) Joannes Chrysostomus in dialogo suo ad sanctum Basilium: «Ipsis radiis solis splendidiorem oportet esse animam sacerdotis, ut nunquam a Spiritu sancto deseratur; sed ut possit dicere: *viro autem jam non ego, vivit vero in me Christus.*» Et post pauca: «Multo quippe majori indiget vitæ nitore sacerdos, quam monachi. Quo, cum vehementiore ei opus sit, pluribus tamen necessitatibus iste, quam ille subditur: quæ eum facere possint ex magna parte sordescere, nisi cura continua et intentione plurima impenetrabilem se semper exhibeat. Magnum certe est monachorum certamen, et multæ molestiæ labor. Porro si quis, bene administrato sacerdotio, illius proposito sudores conferat; tantum eos distare reperiet, quantum inter privatum distat et regem.»

dicto, monachorum duce, amato frui silentio, cuius tamen sanctitatem et propositum non relinquit.

Episcopus autem ex monachis electus, et inter clericos proventus, cui aliquando conceditur frui amplexibus Rachelis cum Benedicto; aliquando vero fecunditatem de Lia sectari ex Petri officio, per dies et tempora suæ quietis potest absque vestimento clericali sanctum monachilem habitum gerere. Sed quando clericorum choro interesse in aliquo episcopali ministerio cogetur, clericali veste congruenter utatur; ita scilicet ut communibus clericorum vestibus aliquando sine mitra portandis omnino addantur episcopalia insignia: quando vel officia solemniter agit in Ecclesia, vel examinat causas clericorum publica conventionione celebrata. In qua conventionione, quam capitulum vocant, sicut ipse non debet siue clericali veste apparere, sic nulli clericorum hoc debet permittere, ut sancto illi conventui adjungatur, nisi clericali veste, tunica videlicet talaris, utatur. Quæ nobis tanto amplius amanda est, quod tam Veteris quam Novi Testamenti auctoritate nobis commendatur.

CAPUT XXIX.

Quid mystice significet alba et talaris tunica clericorum, et quibus ea figuris in utroque Testamento præfigurata fuerit: qualis eorundem tonsura, etc.

In vestimentis enim primi pontificis Aaron plurimum nitet byssus retorta; filii ejus in Dei ministerio lineis resplendent indumentis: posteri eorum Ephod utuntur lineo. Cum ergo a femoralibus usque ad tiam lineo candore cum cæteris speciebus fulgeant sacerdotes; quid hoc figurat, nisi nostri ordinis inviolabilem auctoritatem, et resplendentem castitatem, et honestæ vitæ puritatem? Quid tunica Samuelis reges constituentis designat, nisi tunicam nostram lineam et talaris; quam si juxta sui nominis etymologiam mundo corde observaverimus, genus regum et sacerdotale coram summo rege astabimus?

Veniat in mentem nostram vir ille, qui apud Ezechielem indutus lineis, atramentarium scriptoris ad renes habere dicitur (*Ezech. ix, 2*). Cui tanta potestas aseribitur, ut a sanctuario incipiens, quos dignos perpenderit, per tau litteræ figuram reservet: quos vero indignos judicat, sine illius litteræ signo gladiis sex virorum exponere non formidet. Cujus potestatis sublimitas vere illis attribuitur, qui castitatem corporis munditiæ cordis ex discretione associantes, gladio verbi divini circa femur potentissime accincti, lectulum veri Salomonis observantes, puro oculo ipsum regem in decore suo indesinenter contemplantur.

Nunc ad Novum Testamentum veniamus ipsum Dei et hominis Filium, quem constat omnes gradus clericalis ordinis in seipso consecrasset; regulam communis vitæ, quam vivimus, discipulis suis et per discipulos nobis tradidisse. Ipse, inquam, verus pontifex et sacerdos, ut habitum nostrum in se san-

ctificaret, quando in monte transfiguratus est, in candida veste apparuit. Ipse in passione sua purpurea et alba veste indutus, sicut in purpura martyrium, sic in veste alba sanctificavit sacerdotium.

Angeli quoque in vestibus albis tam in resurrectione quam in ascensione ipsius leguntur apparuisse, ut omnes personæ clericales resurrectionem et ascensionem Dominicam ipso etiam habitu testentur, quando nunquam præter albam et talaris tunicam videntur. Ipsam quoque Dominicam passionem, quam monachorum habitus niger figurat, in clerico vestis alba insinuat: tum quia castigatione multa perducitur ad candorem; tum quia in ipsa manicarum forma Dominicæ crucis præteudit speciem.

Hanc tamen sanctæ crucis amantissimam speciem non figurat vestis acphalorum effeminata; quæ manicas non juxta manus, unde vocabulum sortiuntur, sed juxta pedes, aut certe in terra cum ipsa toga terminat. Unde et in se magis vanitatis quam religionis, magis petulantis quam crucis aut crucifixi formam per eandem vestem demonstrant: ac per suæ religionis habitum deformatum, licet pretiosum et pomposum, ordinem suum æque deturpant; quemadmodum si eum, ut multi eorum faciunt, omnino projiciant. Nam, testante Isidoro, « sicut mulier sine velamine deturpat caput suum, ita clericus sine habitu incedens deturpat ordinem suum. »

Nos autem non solum in vestitu corporis, sed etiam in tonsura et rasura capitis ordinem clericalem decoremus; licet cum Eliseo decalvati imperium Christi a pueris centum annorum portemus. Ad illius namque formulam rasi et quasi decalvati sumus, quem in Calvariæ loco pro nobis crucifixum adoramus. Crucis itaque signum et crucifixi calvitium in habitu nostro decenter appareat; et pectoribus nostris ac frontibus in hora tentationis ipsa crux fideliter imprimatur, ut diabolus suæ damnationis tam in motu quam in habitu corporis videns, virtute Christi pro nobis crucifixi alteretur.

Fuit quondam consuetudo ista celeberrima et amantissima Christi fidelibus, cum Apostolo non nisi in cruce Christi gloriantibus. Unde quidam sancti martyres per hoc a persecutoribus deprehensi fuerunt, quod semper ac pene omni hora frontes suas hoc celeberrimo signo munire consueverunt: a qua consuetudine sancta et salubri, nec terrore mortis averti potuerunt. Puto, imo dubitare nolo, quin aliquid magnæ utilitatis in hoc experti sint sancti Dei martyres, in cruce Christi gloriantes: quod neque tunc prætermittere voluerunt, quando ad se quærendos totum pene mundum insanire viderunt. Sciebant enim quod, si Christum et etiam ejus exteriora insignia erubescerent coram hominibus, et ipse illos erubesceret coram angelis suis.

Sic sanctus martyr Narcissus si exteriora suæ

religionis insignia erubisset, non illum Affra, tunc A pagana, sed postea martyr sancta futura, Christianorum esse pontificem deprehendisset; sed tam ipsa, quam tota civitas Augusta in paganismo tunc relicta fuisset. Verum quia sanctus pontifex etiam declinando persecutionem, non erubuit crucem, dum eam fronti suæ frequenter imprimeret, a persecutoribus Christianus esse agnoscebatur; agnitus quærebatur, quæsitus ab Affra sub lino abscondebatur: et ne inveniri posset per diligentiore inquisitionem, transfertur a matre ad filiam. In quibus omnibus priscam Rahab meretricem sic Affra est imitata, ut non inaniter credatur; quod sicut illa legato Josue recipiendo, abscondendo, et alia via ejiciendo meruit populo Dei connumerari (*Jos. vi, 17*): sic ista legatos veri Jesu recipiendo, abscondendo, ad matrem alia via ejiciendo supernæ civitati meruerit associari.

Hæc utilitas tota periisset, si Narcissus crucem erubisset. Sed quia crucem cæteraque sanctitatis exteriora insignia non erubuit; per illum conversa est Affra cum tota cognatione ac familia sua. Affra, inquam, conversa est nobilissima futuri fructus planta, et electissimum granum, segetis futuræ seminarium; quod ad hoc in terram per aspersionem cadens mortuum est, ut fructum multum afferret, dum exempla magnæ virtutis ad posteros transferret. Sancta enim et pretiosa martyr tribunalibus persecutoris præsentata, et de sua facultate interrogata, inventa est vere apostolorum condiscipula, et post illos Christi pedissequa, quia omnia sua pauperibus se jam dispersisse coram judice in Domino gloriata est; et ipsi Christo arctius inhærens de solius pretiosæ margaritæ impretiabili thesauro lætata est.

CAPUT XXX.

Primitivæ Ecclesiæ mores a clericis et monachis vita et virtutibus exprimendi sunt. Id vero agere nolentes episcopi a sacris ordinibus repellant.

Erant enim antiqui temporis consuetudo, ut, qui perfecte convertebatur, omnia sua indigentibus faceret communia; sive in domo sua manens pauper ipse pauperibus inde ministraret, sicut Tabitha, quæ plena operibus bonis et eleemosynis mansit in domo sua; sive domum cum rebus simul ac semel dimittens, et in commune conferens; ut multi et multæ fecerunt sub apostolis in primitiva Ecclesia. Exceptis ergo his, qui conjugali vinculo alligati utebantur hoc mundo, tanquam non uterentur; emebant tanquam non possidentes; gaudebant tanquam non gaudentes, imperfectorum scilicet locum tenentes, et in Segor parvula Sodomitarum sulphureas pœnas evadentes; his, inquam, exceptis et inter mulieres, quæ Dominum a longe sequebantur, computatis, hi soli Christo cum discipulis propius adhæserunt, et discipulorum seu discipularum nomine præ cæteris digni habiti sunt, qui continentæ legibus devincti, omnia sua simul pro Domino reliquerunt.

Hi distinguebantur in tres portiones. Aut enim propriis omnibus distributis victum sibi de labore manuum quæsierunt, nulli existentes onerosi, sicut Aquila et Priscilla fecerunt: quibus de opere manuum victum quærentibus ipse se conjunxit apostolus. Aut sua in unum conferentes, semetipsos tradiderunt non delicate tractandos, sed recte castigandos alicujus magisterio; sicut multi et multæ leguntur fecisse sub Petro. Aut certe in domosua manentes, et juxta magisterium alicujus, legem castitatis custodientes, pauperes pauperibus ministraverunt: sicut Tabitha vidua sub Petro; Valerianus martyr et Cæcilia sub sancto Urbano; Chromatius pater Tiburtii martyris sub papa Gaio fecerunt. Hi enim ad hoc sua in domibus suis tenuerunt, parcius ipsi viventes, quam cæteri nonnulli, quos fovebant indigentes.

In his tribus portionibus non audeo judicare, qui inter perfectos fuerint perfectiores; sed illos tamen dico tutiores fuisse, qui semel omnia dimittendo, vel de labore manuum vixerunt; sicut illi cooperatores Pauli fecerunt (quos multi perfectissimi Patres Ægypti postea imitati sunt), vel de oblatione fidelium viventes verbo Dei tam docendo quam discendo se totos dederunt, sicut rectores et discipuli post ascensionem Domini, per Spiritum sanctum Jerosolymis in unum collecti fecerunt.

Hos debet clerus imitari, serviens non mundo sed altari; sicut etiam, testante Apostolo, ipse Domini ordinauit, cujus ordinationi contrarium aliquid in sancta Dei Ecclesia ordinare neque pontifici, neque regi, neque omnino alicui licet, licuit, vel unquam licebit. Testante enim papa Felice, talem Deus Ecclesiam in ultimo examine requiret a præsentibus, qualiter ordinata est a Christo et apostolis; non qualiter nunc depravata est a militibus et acephalis. Unde, sicut idem Felix papa testatur, a sancta et apostolica Ecclesia nunc alienus, et tunc manifesto alienandus agnoscitur, quisquis episcoporum non taliter studet reconsignare Christo sponso suam sponsam, qualem ab apostolis, primis ejus paranympis, eam legimus ordinatam et ornatam.

Scribens enim ad Achatium Constantinopolitanum episcopum, necdum ab Ecclesia separatum, sic inter cætera dicit: « Ausculta vocem Domini præmonentis. Qui mecum non est, contra me est; et qui mecum non colligit, spargit (*Luc. xi, 23*). Et diligenter attende, nihil aliud esse non provocare, quæ Christi sunt, nisi se palam profiteri ejus inimicum. » Et post pauca: « Moneo, hortor, et suadeo ut, quæ ommissa sunt, corrigas; et sequentibus studiis de te facias meliora sentiri. Negligere quippe, cum possis, deturbare perversos, nihil est aliud quam fovere: nec carent scrupulo societatis occultæ, qui evidenti facinori desunt obviare. » Et paucis interpositis, « quoniam, inquit, in die judicii talem a nobis Ecclesiam certum est, qualem a Patribus accepimus, exigendam; etiam in hac vita se ad eam non pertinere cognoscat: qui non solum plenitudini ejus

roxia conatur inferre; sed etiam, quæ eidem congruentia sunt, dissimulat providere. »

Si hæc verba vera sunt, non acephalica sed apostolica Ecclesia de manu episcoporum in die iudicii requiratur; nec iustitia militum, quam sibi contra iustitiam Dei fabricant, ut pauperum bona possideant, poterit vel eos, mundo ardente, liberare, vel episcopos, iudice Deo, excusare: quod multitudini vel consuetudini cedendo, iustitiam divinam pro acephalorum consuetudine inolita, vel militum injusta iustitia neglexerunt. Quandoquidem malos, etsi non possent omnino exstirpare, possent tamen reclamando turbare; possent errores capitaneos excommunicare; possent acephalos a suis consortiis et consiliis alienare; possent eosdem, etsi non celeriter expugnare, tamen jugiter et viriliter impugnare. Possent monachis exempla Pauli, Aquilæ et Priscillæ ac Patrum Ægypti constanter ingerere, ut secundum vestigia illorum incederent, operi operam dando; et Regulam Benedicti, quæ opus manuum valde commendat, modernis consuetudinibus anteposendo, et secundum eam vigilanter in via rectitudinis incedendo. Eos autem monachos, qui se per sua privilegia emancipare præsumunt ab ipsorum episcoporum obedientia, possent episcopi arguere de transgressione regulæ: quæ in tertio humilitatis gradu docet monachum omni obedientia majori subijciendum. Est autem episcopus major monacho in sua parochia constituto: et ideo possent, si vellent, episcopi monachos hujusmodi aut ad obedientiam et observationem revocare, aut tanquam regulæ transgressores a suo sibi quæ obedientium consortio alienare.

Possent etiam episcopi sanctos apostolos eorumque discipulos, viros apostolicos, altari privatæ domus servientes, de altari viventes, non de proprio luxuriantes, clericis proponere; atque omnes ordinibus sacris mancipatos et mancipandos ad eorum regulam coarctare: vel extra regulam vivere volentes a sacris ordinibus repellere, utpote rebelles et regulæ inobedientes. Huic enim apostolicæ regulæ antiqua concilia significant omnes clericos obedire ac subijci debere, frequenter clericos

(145) Leo papa Rustico Narbonensi, cap. 6: « Lex continentia est eadem ministris altaris, quæ episcopis atque presbyteris. Qui cum essent laici sive lectores, licite et uxores ducere et filios procreare potuerunt. Sed cum ad prædictos pervenerunt gradus, cœpit eis non licere, quod licuit. Unde ut de carnali fiat spirituale conjugium, oportet eos dimittere uxores, et quasi non habeant, habere, ut salva sit qualitas connubiorum, et cessent opera nuptiarum. »

Excerptum de cap. 13 Nicæni concilii: « Quoniam multi sub regula constituti avaritiam et turpia lucra sectantur, juste censuit sancta et magna synodus, ut, si quis inventus fuerit post hanc diffinitionem quolibet modo negotium transigens turpis lucri gratia, dejiciatur a clero, et alienus existat a regula. »

Synodus Chalcedonensis, cap. 3: « Clericos et monachos perfectos in abnegatione sæcularium negotiorum omnino parificans ita dicit: Pervenit

A generali et tunc usitato nomine appellando *subjectos regulæ*. Quæ regula sine dubio intelligitur apostolica regula, secundum quam clericorum conversatio quondam per omnes Ecclesias fuit ordinata.

Freti ergo sanctorum conciliorum auctoritate possent episcopi clericos omnes ad Apostolicæ regulæ subjectionem constringere; aut certe, si nolent regulæ subijci, sacris eos ordinibus privare.

Sancta enim synodus Nicæna, cap. 17, clericos ita sub regula constitutos vivere constituit, ut hæc regula, non nisi apostolica intelligi possit: si tamen hoc attendatur quod cum omni avaritiæ ac turpis lucri sectatione proprietates quoque secundum regulam apostolorum clericis ibidem usque adeo amputatur; ut, si quis clericus quolibet modo negotium transigat, dejiciatur a clero, et alienus a regula existat.

Huic sancto et magno concilio synodus Chalcedonensis in eundem sensum valde astipulatur. Quæ, cap. 3, sic episcopum cum toto clero apostolicæ regulæ subijci debere testatur, ut tam illis, quam monachis omnem patrimoniorum sollicitudinem interdicit, et sæcularibus negotiis aliquatenus eos misceri prohibeat, nisi forte leges imponant inexcusabilem curam, domino scilicet episcopo, legibus curæ pastoralis ad multorum sollicitudinem devincto; aut ipse episcopus ecclesiasticarum rerum sollicitudinem habere præcipiat, clerico scilicet vel monacho. Rerum, inquit, ecclesiasticarum, non propriarum, quia res proprias clerico non licet habere, nisi forte lectori aut psalmistæ: quibus, nisi voto constringantur, licitum est non solum proprium retinere, sed etiam matrimonia contrahere ac filios procreare. Sed, affirmante papa Leone (145), cum ad gradus ordinum sacrorum promoventur, etiam si votum faciant: incipit eis non licere, quod licuit, quia sacri altaris ministros regulæ apostolicæ subjacere oportebit, nec misceri sæcularibus negotiis, quia valde hoc contrarium est apostolicis regulis. Si autem vel post regulæ professionem, vel sacri ordinis susceptionem quolibet

D ad sanetam synodum quod quidam videntur in clero alleci ut propter lucra turpia conductores alienarum possessionum fiant, et sæcularia negotia sub cura sua suscipiant; Dei quidem ministerium parvipendentes, sæcularium vero domus discurrantes, et propter avaritiam patrimoniorum sollicitudines sumentes. Decrevit itaque sanctum hoc magnumque concilium, nullum deinceps, non episcopum, non clericum vel monachum, aut possessiones conducere, aut negotiis sæcularibus se miscere præter pupillorum, si forte leges imponant, inexcusabilem curam; aut civitatis episcopus ecclesiasticarum rerum sollicitudinem habere præcipiat, aut orphanorum vel viduarum, earumque quæ sine ulla provisione sunt, personarum; quæ maxime ecclesiastico indigent adiutorio, propter timorem Domini causa deponat. Si quis autem transgredi de cætero statuta tentaverit, hujusmodi, ecclesiasticis increpationibus subjacebit. »

modo sæculare negotium transigit, juxta cap. 17 A Nicænæ synodi dejectendus est a clero, et alienandus a regula.

CAPUT XXXI.

Quare sanctus Gregorius Magnus clericis extra sacros ordines constitutis proprium permiserit.

His auctoritatibus, credo, quod beatus Gregorius innitebatur; quando Augustino Anglorum scribens solummodo eos consortio episcopi dignos judicavit, illumque seorsum ab eis vivere prohibuit, qui sub apostolorum regula communiter vivendo, sacris ordinibus fungebantur; quibus nulli extra regulam constituti admittentur. Sancta enim ista principalia consilia, sicut sacrosancta Evangelia, vir beatus custodienda censuit.

Sunt ergo hæc valde necessaria nobis ad hoc nostrum præsens ædificium, quia, judicante sancto Gregorio, etiamsi lapides esse videantur, ad ecclesiasticæ structuræ non pertinent ædificium violatores quatuor principalium conciliorum. Unde nec idem beatus clericis extra sacros ordines constitutis proprietates permisisset, si non hoc in synodo Chalcedonensi permissum invenisset. Ibi caput 14, lectoribus et psalmistis permittitur etiam uxores ducere, quod tamen concessum non est universale. Sic enim dicunt Patres ejusdem concilii: *Quoniam in quibusdam provinciis concessum est lectoribus et psalmistis uxores ducere, etc.* Quod ergo concessum est in quibusdam provinciis, non est præsumendum in omnibus provinciis. Ideo et beatus Gregorius non omnium provinciarum, sed tantummodo clericis Anglorum ex isto concessio indulgentiam fecit, quia hoc sacris quatuor conciliis non esse contrarium perspexit. Eosdem vero clericos hac indulgentia utentes et extra regulam viventes ad sacros ordines noluit admittere, quia hoc vidit eisdem conciliis contrarium esse; quorum violatoribus ipse posuit anathema in epistola sua synodica.

Hoc anathema non bene cavent episcopi, qui eos ad sacros ordines recipiunt, quos extra regulam viventes et sæcularibus negotiis deditos sciunt; qui etiam plerumque ordinant acephalos, vagos, nec regula obligatos, nec loco fundatos contra Patres in Chalcedonensi concilio congregatos. Qui talem manus impositionem censent irritam esse, ac sic ordinatos nusquam ministrare debere. Unde non solum episcopi contra canones a beato Gregorio sub anathemate confirmatos, et quatuor Evangeliiis parificatos præsumendo graviter delinquant; sed et hi,

(146) Decreta Gregorii VII, et Urbani papæ de filiis sacerdotum: « Presbyterorum filios a sacri altaris ministeriis removendos decernimus, nisi aut in cœnobiis aut in canoniis regularibus religiose probati fuerint conversari. »

Ex concilio Toletano, cap. 20: « In veteri lege ab anno vicesimo quinto, levitæ in tabernaculo servire præcipiuntur: cujus auctoritatem in canonicis sancti Patres secuti sunt. Nos et divinæ legis et conciliorum præcepti immemores, infantes et pueros levitas facimus ante legitimam ætatem et

qui sic absolute ordinatorum missas scienter audiunt, aut credunt eos posse alicubi ministrare, quos illi sexcenti triginta patres affirmant nusquam posse ministrare. Præsumptor est, et Spiritui sancto, qui per eorum os loquebatur, contradicit: qui hoc affirmat fieri posse, quod illi dicunt fieri non posse (146).

Magna itaque incumbit necessitas catholicis episcopis, ut taliter ordinatos non permittant in suis terminis ministrare; ne inveniantur in principalibus conciliis obviando, semetipsos anathemate obligare. Hoc enim, etsi nunc pro multa multitudinæ acephalorum et inveterata consuetudine abusio pro nihilo ducatur, tamen coram illis in ultimo erit examine ventilandum; qui cautissimi observatores fuerunt istorum conciliorum. Quorum unus beatus Augustinus fuit, qui neminem in sacris ordinibus infra suos terminos ministrare permisit; quem a saucto apostolicæ regulæ proposito alienatum cognovit: nec potuit illum ab hac constantia movere multitudo proprietariorum. Quos ipse in sermone ad populum conqueritur defensores transgressorum, qui distractionem ipsius beati Patris fugiendo a Regulæ observantia recesserant; et tamen libenter multitudinis patrocinio clericatum foris exercere volebant.

Contra quos, ut supra notavimus, ille beatus ita se astrinxit, ut, ubi ipse esset episcopus, ibi nullus eorum esset clericus. Alias quippe non poterat eos persequi, quia defensores eorum erant proprietarii, et quia extra terminos suos manentes contra illum murmuraverunt, nimiumque austeram vitam illius dixerunt. At ipse, quoniam Ecclesiam talem novit Christo exhibendam, qualem constat a Christo fundatam, ab apostolis plantatam, martyrum sanguine rigatam; despecta pravorum consuetudine ac multitudine, apostolica tantummodo exempla sequebatur, a quibus divelli se non patiebatur.

CAPUT XXXII.

Sanctus Augustinus diversas regulas condidit, ad quas mores suos exigant tam clerici quam monachi, tam virgines quam viduæ, etc.

Cum enim superius inter perfectos apostolicæ et primitivæ Ecclesiæ filios, tres ordines distinxerimus; ubi alios cum Petro et apostolis verbo vacasse; alios cum Paulo de opere manuum vixisse; alios cum Tabitha discipula pauperibus in domo sua ministrasse notavimus, sicut fecit Onesiphorus, cujus opera commendat Paulus apostolus: omnes ante experientiam vitæ. Ideoque, ne ulterius fiat a nobis, et divinæ legis et canonum admonemur sententiis; sed xxv annorum diaconi ordinentur; ita ut secundum apostolicum præceptum probentur primum, et sic ministrent, nullum crimen habentes. »

Ex concilio Laodicensi: « Episcopum vel presbyterum ante xxx annos, vel antequam ad viri perfecti ætatem perveniat, nullus metropolitanorum ordinare præsumat: ne per ætatem, quod aliquando evenit, aliquo modo detineatur. »

Istos perfectionis ordines in Ecclesia sibi commissi A sapienti architecto sic reformavit, ut etiam de singulis ordinibus speciales tractatus fecerit. Ut enim tales in Ecclesia sua haberet clericos, quales novit ab apostolis constitutos (qui videlicet conformes essent Ecclesie doctoribus, non proprietati sed doctrinae curam praebentibus), composuit libellum brevem regulas sanctorum elucidantem : qui sic incipit : *Ante omnia, fratres charissimi, diligatur Deus.* Principium vero libelli istius idcirco designavimus, quoniam per multa claustra illum truncatum novimus. In quibus prima illius libelli capitula propter hoc amputantur, quod eorum partim obscuritate, partim austeritate quidam pusilli fratres offendantur. Unde et nos coacti sumus quorundam B rogatu obscuriora illius explanare, Deo committentes, difficulta ejus per infusam gratiam facilia reddere. Quia si ipse nobis per omnia et in omnibus fuerit illuminatio et salus, per ipsum caecitas nostra vincet omnem obscuritatem clare videndo : per ipsum quoque nostra infirmitas adjuncta vincet omnem difficultatem fortiter agendo. Praecepta enim ejus, sicut gravia videntur nolentibus, ita omnia gravia non sunt pure et sincere volentibus. Adsit ergo bona voluntas, et nulla clericis erit difficultas ; quin servando Regulam beati Augustini, vere fiant Petri et aliorum apostolorum condiscipuli : quatenus talis in eis et sub eis appareat pulchritudo Ecclesiae, qualis fuit olim in apostolis et sub apostolis, destructa vanitatum consuetudine, quae nunc C regnat in acephalis et sub acephalis, qui, quoniam irregulares sunt, plebem subjectam regere non possunt.

Monachi vero, si servabunt librum ab eodem Patre de opere monachorum compositum, Paulo apostolo conformati, bene suum adimplebunt propositum : eritque vita non solum clericorum, sed et monachorum penitus apostolica ; clericis cum Petro altari servientibus et de altari viventibus ; monachis cum Paulo diligenter interdum operi operam dantibus.

Sic enim sub beato Augustino utrorumque vita, clericorum scilicet et monachorum, juxta formam a sanctis apostolis traditam disponebatur, ut nemo a saeculo conversus in monasteriis reciperetur ; qui non alterutrae professioni congrue associandus et incorporandus accederet : ut aut cum clericis verbo D discendo vel docendo mancipatis, aut cum monachis regularibus operandi studiis occupatis, consideraret semitas domus suae, et panem otiosus non comederet.

Si qua vere est vidua, quae in domo sua manens stare voluerit, qualiter ei sectanda sit perfectio apostolica cum Tabitha Petri discipula ; libellum ejusdem beati Patris Augustini de viduitate compositum vel legat : vel si litteras nescit, legere sibi faciat ; et vere inter Christi discipulis connumerabitur, si praecipis libelli illius intelligendis et faciendis immorabitur.

Feminae autem, quae in virginali proposito dicun-

tur cohabitare, sive secundum Regulam sancti Augustini vivant canonice, sive sancti Patris Benedicti Regulam profitendo sint monachae ; nunquam melius in antiquam apostolicae disciplinae formam, post multas abusionum ruinas lamentabiles, restaurari poterunt, quam si librum sancti Augustini De virginitate compositum, aliumque de adorando Deo succincte contextum intelligenter legant, libenter relegant, obedienter custodiant. Ibi virginibus insinuat humilitas, per quam nutritur, et nutrita custoditur virginalis integritas, et integra virginitas. Ibi discreta districtio, et districta discretio commendatur, qua corpus feminarum sic tractetur viriliter, ne lascivire possit feminaliter. Est enim corpus velut quoddam animae jumentum, tanto pabulo reficiendum, ne in via deficiat ; tanta parcitate castigandum, ne dominam super sedentem quandoque in lutum dejiciat ; fiatque per aliquam maculam Sponso virginum minus accepta, quae debet apparere sine macula et ruga.

CAPUT XXXIII.

De vitiis et excessibus sanctimonialium ab episcopis corrigendis.

Ad hoc enim catholicos episcopos, velut quosdam paranympnos, Deus Ecclesiae suae praefecit, ut inter omnes sibi commissos majori sollicitudine circumlustrent eas animas, quas Virgini virginum, Sponso virginis Filio in virginali proposito sciunt esse desponsatas. Qui nimirum Sponsus, quoniam tales sibi sponsas suas a paranympis exhiberi, in quibus macula et ruga non possit inveniri, valde offendetur, si dormitat episcopus in corrigendis modernae pravitatis abusionibus, quae nunc regnant in conventiculis feminarum, non commorantium sub apostolica doctrina, sed jacentium sub apostolica ruina.

Haec sunt, quae, abjecta verecundia honestatis magistra, id putant licitum, quod fuerit libitum ; totumque habent libitum, quod ab apostolis et sanctis Patribus est prohibitum. Hoc ergo inter eas operatur earum regula prohibendo irreligiosa, ut, dum fuerint prohibita, sint illis magis libita. Exercentur autem libita quasi licita, dormitante super hoc paranymporum custodia. Qui si vellent vigilare, possent utique talium insanias aliquatenus mitigare ; si tamen contra multam multitudinis abusionem supradictis Augustini libris caeterisque auctoritatibus antiquis vellent armari ; et contra feminas Madianitas zelo rectitudinis cum Phinees filio sacerdotis sacerdotaliter inflammari. Stetit enim Phinees, et placavit : nec in aperto crimine ordinem judicialem exspectavit.

Quae est ergo in tanta tamque aperta feminarum apostasia episcoporum dilatio, quasi quae faciunt, faciant in occulto ? Verecundum est dicere, quae in occulto faciunt ; sed tamen tanta faciunt in aperto, ut, si episcopus juxta prophetae doctrinam *soderet parietem (Ezech. viii, 8)*, cito ei ostium appareret, per quod haberet aditum ad id, quod interior agi-

tur, destruendum. Tunc enim quasi paries foditur, A cum exterior indisciplinam verbi rastro, velut quodam fossorio instrumento, tangitur. Fodienti tunc apparet ostium ad interiora, quando verbi minister, Deo revelante, aditum invenit expugnandi, quæ prius fuerunt occulta. Fodiat ergo episcopus parietem (147), interdicendo sanctimonialibus vestem pretiosam, quæ non de communi datur sororum vestiario, sed undecunque ab unaquaque accipitur et tenetur ausu illicito et nefario : ut taceam de his, quæ ab amatoribus accipiunt, et quæ amici privatim conferunt.

Nulli itaque licet sibi aliquid operari ; sed omnia earum opera debent in commune fieri majori studio et ferventiori alacritate, quam si propria sibi facerent, quæ facere non deberent. Hoc sancti Patres B quasi nefas prohibent. Qui et propter ipsum peculiare opus, ne forte occulte fiat, frequenti et diligenti scrutinio lectos jubent perillustrari, volentes hoc malum non molliter palpari, sed *radicitus amputari* (148) : ut unaquæque in congregatione persona eo victu contenta, qui datur de communi cellario et veste, quæ profertur de communi vestiario, nihil operetur nisi in commune ; quia non debet nisi de communi vivere, non debet nisi de communi aliquid habere. Nam etiamsi aliquid alicui tribuatur, non est occulte accipiendum, sed in publico præsentandum, ut in rem communem redactum pro arbitrio præsententis, cui necessarium fuerit, præbeatur. Nisi forte sit vestis tam pretiosa, C ut, si conferatur uni, aliquatenus faciat eam differre a societate communi ; et contra doctrinam Apostoli Ecclesia contemnatur, et his, quæ talia non habent, verecundia et confusio in congregatione præbeatur. Hinc est quod beatus Augustinus vere vir apostolicus de communionem etiam in vestibus custodienda ita fuit sollicitus, ut in sua congregatione tali veste uteretur ipse magister et episcopus, quali utebantur presbyter, diaconus et subdiaconus. Nam testante ipso in sermone ad populum, si vestis paulo pretiosior offerrebat, quæ non potuit esse communis, vendebatur, ut de pretio ejus fieret usus communis.

Hujus ergo tanti præceptoris exemplo et documento instrumur, ne vestis, quæ pretiositate sua D dissimilitudinem inducit, et ipsa dissimilitudine communem congregationis modum excedit, tribuatur uni : sed ipsa vendatur, et pretium ejus applicetur usui communi. Hoc singularitatis vitium si ab episcopo non est in communi vita præsumendum, quanto minus est uni mulierculæ ferendum,

(147) Ex concilio Rothomagensi, cap. 3 : « Episcopus monasteria monachorum et sanctimonialium frequenter introeat ; et cum gravibus et religiosis personis in eorum conventu residens, eorum vitam et conversationem diligenter discutiat : et si quid reprehensibile invenerit, corrigere sataget. Sanctimonialium etiam pudicitiam diligenter investiget ; et si aliqua invenitur, quæ, neglecto proposito castitatis, clerico aut laico impudenter misceatur,

ut vestem pretiosam ipsa ferat, per quam inter congregationis membra singularis appareat ; cum non debeat servare vitam singularem, sed vitam communem ? Multum regnat hæc abusio per feminarum congregationes, per quas omnino deficit vita communis et apostolica : regnat autem vita singularis et apostolica.

CAPUT XXXIV.

Personas religiosas non religiose viventes e monasteriis expellendas, et excommunicandas esse.

Quid dicet ergo episcopus in ultimo examine, cum debeat eas in vita communi et apostolica exercitatas et ordinatas, non in vita singulari et apostolica depravatas, cœlesti Sponso exhibere ? B Quando super eas curam pastoralem suscepit, tunc despondit eas uni viro virginem castam exhibere Deo. Itaque et memor et sollicitus de sua sponione tales æmuletur Dei æmulatione, ut talem Deo in illis exhibeat sponsam, qualem in supra notatis Augustini libellis et Hieronymi epistolis, ipsius quoque Apostoli verbis invenimus descriptam : scilicet *ut sint sanctæ corpore et spiritu (I Cor. vii, 34)*. Quomodo autem sollicitus erit ad majora, qui negligens existit ad corrigenda minora, majoribus tamen sine dubio malis aperte famulantia ? Cui enim famulatur opus peculiare, nisi magno crimini apostasiæ ? Cui famulatur compositio, singularitas, pretiositas, superfluitas in veste, nisi maximæ superbiendi et luxuriandi ruinæ ? Vere qui spernit minima, decidit in maximis, quia episcopus, qui exteriora irreligiositatis ministeria negligit impugnare, ac falce anathematis amputare : de maximis culpis, quibus ista militant, cogetur in die iudicii rationem reddere. Qui si exteriora, quæ novimus, atque his similia, velut ramos inutiliter luxuriantes, amputaret, sciens quoniam *tempus putationis advenit (Cant. ii, 12)*, fideliter utique vineam sibi commissam custodiret falcem verbi utiliter exercendo. Quam ad hoc solummodo in manu tenet, ut, si de occulta vitis radice fructum expectat, malas abusiones in habitu et gestu exteriori apparentes, velut ramos inutiles cortici adhærentes, tunc amputare studeat, quando primo videntur pullulare. Quia nisi desectis talibus non potest uberem fructum vitis procreare.

Deberent quidem in omni congregatione rectores et rectrices earum ad hoc faciendum diligenter invigilare, quia in porta gregis et piscium ad hoc jubentur stare, ac juges excubias observare, ut, quæ possunt, emendent ; quæ non possunt, episcopo insinuent, ut, quisquis in talibus post primam et se-

acriter verberibus coerceatur, et in privata custodia retrudatur ; ubi quod male commisit, digne pœniteat. Indicatur etiam ex auctoritate sanctorum Patrum, ut nullus laicus aut clericus in earum claustris et secretis habitationibus accessum habeat ; neque presbyteri, nisi tantum ad missam ; expleta missa, ad ecclesias suas redeant. »

(148) Reg. S. P. Bened. c. 33.

cundam correptionem regulariter factam non corrigetur, tanquam ovis morbida de medio grege proiceretur; et si major esset culpa (149), etiam anathematis gladio ab episcopo perfossus, cæteris exemplum daret, ne quis etiam in similibus inobediens fieri præsumeret, postquam ab episcopo, vel etiam a minoribus sub illo in congregatione præsentibus interdicerentur, etiamsi non illicita, sed omnino licita et bona viderentur.

Arbor enim scientiæ boni et mali non mala fuit, sed bona et ante interdictum licita, nec omnino tangentibus nocitura aliquid; sed post interdictum, qui de fructu ipsius gustaverunt, et redarguti culpam non recognoverunt; foras exclusi et mortis sententia damnati, hoc iudicium in se ipsis præmonstraverunt: quod postea sancti Patres in Ecclesia et maxime in congregationibus observandum statuerunt; ut videlicet si res licita præsumitur post interdictum, et præsumptio redarguta non recognoscitur, interdictor in promptu habeat ulcisci omnem inobedientiam, foras projiciendo præsumentem personam, non propter rem ipsam licitam et bonam (quæ fortassis fuit inobedientiæ causa vel materia, sicut arbor illa primis parentibus interdicta), sed propter inobedientiam nunquam bonam, nunquam licitam, nunquam sine ultione præmittendam; maxime cum redarguta defenditur et ipsa defensione geminatur.

CAPUT XXXV.

Quo gladio recte utantur episcopi?

Si ergo tanti est ponderis interdictio episcoporum aliorumque Patrum, ut illis interdictis nec sanctissimus et innocentissimus eorum subjectus audeat præsumere corpus Dominicum (quod nemo dubitat sanctum et bonum), aut si præsumit, non evadit iudicium; quid censendum est esse hanc potestatem interdicendi, nisi quemdam gladium, quo debent illicita resecuri? Qui si acutus est ad amputanda interdum, quæ sunt licita et bona, quanto putas acumine præcidet illicita? si tamen gladius iste utraque parte acutus, de ore Christi procedens, ab episcopo in vagina silentii non reconditur; et materialis gladius, de quo Petrus est redargutus, ab eo non accipitur.

(149) Siricius papa in decretis suis, cap. 6, dicit de talibus inter cætera: «Has impudicas detestabilesque personas a monasteriorum cœtu ecclesiarumque conventibus eliminandas esse mandamus; quatenus retrusæ in suis ergastulis, tantum facinus continua lamentatione desentes, purificatorio possint penitentis igne decoquere, ut eis vel ad mortem saltem solius misericordiæ intuitu per communionis gratiam possit indulgentia subvenire.»

(150) Ex Vita S. Gregorii, lib. xxvi: «Neminem sane pontificum a parochia sua saltem parumper absque inevitabili prorsus necessitate discedere Gregorius permittebat: quos nimium in causis mundialibus occupari vehementissime prohibebat. Unde Romano defensori scribit dicens: Perlatum est ad nos reverendissimum fratrem nostrum Basilium episcopum, velut unum de laicis, in causis occupari, et prætoriis inutiliter observare. Quæ res quoniam et

A De illo enim scriptum est: *Væ, qui prohibet gladium suum a sanguine* (Jerem. XLVIII, 10): de isto autem Dominus dicit: *quod omnis qui accipit gladium, gladio peribit* (Matth. XXVI, 52). Istum gladium discipulis a Domino interdictum antiqui Ecclesiarum pastores cum Petro gregis portam custodientes non sibi necessarium putaverunt, ut ministros, quos Dominus non habuit, quærerent; et de rebus pauperum famelicorum milites pascere. Sed ita se ab isto gladio tam terribiliter interdicto elongaverunt, suosque successores elongari voluerunt ut sacris canonibus testentur episcopos effusores ac reos humani sanguinis esse, qui, quamvis legali, tamen sæculari, præsumunt interesse iudicio sanguinis.

B Quondam enim si causa judicialiter et sæculariter coram principe tractabatur, nullus catholicus episcopus tali se causæ inserebat, quæ per mortem vel membrorum mutilationem punienda erat; nisi forte post recte factum iudicium ad eripiendum inopem de manu fortiorum ejus, sicut legitur fecisse beatus Nicolaus. Econtra moderni quidam episcopi causas mundanas cum regibus et principibus examinant, expeditiones ordinant (150); ubi non unius hominis, sed multorum, sanguis fundatur; ubi inopes de manu fortiorum ejus non eripiantur: sed rustici et inopes miserabiliter affligantur, quando milites non utuntur consilio Joannis, hoc militibus, si volunt calvari, consulentis; ut neminem concutiant, neque calumniam faciant, sed contenti sint stipendiis suis.

C Quid ergo miramur, quod gladium Dei a sanguine prohibent, qui per milites negotium rapinæ, per principes iudicium sanguinis exercent? Miserimo excusationis pallio episcopi quidam utuntur, qui tractandis et examinandis causis intersunt. Sed in fine, quando ipsa judicialis sententia datur, ad hoc se per momentum unius horæ subtrahunt; ut sic videantur canonum scita servare, quæ prohibent episcopos iudicio sanguinis interesse. Et etiam plerumque conantur sententiam ultionis avertere, quam ipsi prius studuerunt prædicare. Sic et diabolus (151) in passione Christi iudicio sanguinis interfuit, sed circa finem se subtrahens, suamque

D ipsum vilem reddit, et reverentiam sacerdotalem annihilat, statim, ut experientia tua hoc præceptum susceperit, eum ita ad revertendam districta executione compellat: quatenus ei illic, te insistente, quinque diebus sub qualibet occasione immorari non liceat. Ne, si quolibet modo eum ibidem amplius moram habere permiseris, cum ipso apud nos incipias esse culpabilis.»

Item Anthemio subdiacono: «Pervenit ad nos Primenium,» etc., uti habetur cap. 37, in Vita S. Gregorii.

(151) Augustinus in sermone in Joannem: «Videte genus homicidii, fratres. Homicida dicitur diabolus; non gladio armatus, non ferro accinctus ad hominem venit, verbum malum seminavit, et occidit. Noli ergo te credere non esse homicidam, quando fratri tuo mala persuades: si fratri tuo mala persuadens occidis; et ut scias, quia occidis,

damnationem præsentiens, etiam de dimissione illius per uxorem Pilati laboravit : et tamen non solum homicidium, sed, ut ita dicam, Deicidium recte illi ex toto imputatur; quo agente illud iudicium sanguinis inchoatum et magna ex parte tractatum agnoscitur. Sic et Judæi dicentes : *Nobis non licet interficere quemquam* (Joan. xviii, 31), conati sunt per hoc excusabiles videri, quod non ipsi eum crucifixerunt, sed milites Romani; et tamen quidquid illi milites fecerunt, rectissime illis imputatur; quorum voluntati per hoc a militibus serviebatur. Sicut ergo tunc, ita et nunc, iudicium principis male judicantis, et militis ac scutiferi prædicantis totum redundat in episcopos mundanorum consiliorum fabricatores, a quibus etiam, cum legaliter exercentur, ipsi deberent esse immunes.

CAPUT XXXVI.

Qua ratione episcopus sanctimonialibus irreligiose viventes ad frugem et observantiam regularem reducat.

Sic, sic ille gladius Petro interdictus per episcopos movetur; gladius autem verbi semper ab illis in promptu habendus, et nunquam a sanguine prohibendus, ita latet in vagina taciturnitatis, ut non solum principes contra Ecclesiam insanientes per eum non cohibeant; sed nec infirmas feminas apostolicam vitam professas, et in apostasia cum diabolo aversas, inde perstringere audeant. Non dico ad stringendas eas in rebus licitis, in quibus non omnia, quæ licent, expediunt; sed in excessibus valde illicitis, qui non solum non expediunt, sed carnem sanctitatem vehementer impediunt.

Ut enim taceam de sanctimonialium, vel potius dæmonialium proprietate (quam sectando et retinendo committunt apertissimum crimen apostasiæ), quid expedit sanctitati earum superfluitas et pretiositas vestium? peculiare opus, et omnis exordium regularium dispositionum; dum, prout regula præcipit, nulla talium dæmonialium congregatio regulariter incedit? Vestes induunt, quas non de communi vestiario accipiunt. Cibos comedunt, quos de communi cellario non habuerunt. Vestimenta vetera, tanquam sui sint juris, cui volunt, conferunt. Reliquias vero ciborum quasi proprias, cui volunt, mittunt. Opus peculiare faciunt, in quo non communi utilitati, sed sicut volunt, cui volunt, quandiu volunt, serviunt; ut inde aut amicos lucrentur, aut aliqua privata lucra privatim operando sectentur.

Istas atque istis æquales aut certe majores exordinationes posset episcopus fidelis paranympus primo interdiceret; deinde, si interdicenti non obe-

audi Psalmistam : *Filii hominum, dentes eorum arma et sagittæ; et lingua eorum machæra acuta* (Psal. lvi, 5).

(152) Ex decretis Vigilii papæ: « Scire oportet eos, qui ecclesiastica vel synodalia iudicia canonice facta falsificent vel negant, ratione convictos excommunicatorum sententia esse plectendos, id est ut septem quadragesimas in pane, sale et aqua je-

diretur, non obedientes falce anathematis amputare, tradendò hujusmodi Satanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus fieret; si tamen aliqua earum salubriter compuncta perfecte respisceret (152). Si autem omnes abeuntes retro dicerent : *Durus est hic sermo, quis potest eum audire* (Joan. vi, 60)? nunquid propter induratas durum istum et verum sermonem deberet episcopus dimittere? sed certe sermo iste non est durus, nisi duris. His autem, qui non habent cum Pharaone cor induratum, molliti sunt sermones isti super oleum; et ipsi sunt jacula (Psal. lvi, 22). Ungunt enim, sicut oleum, fideliter obedientes; pungunt vero, sicut jacula, non obedientes : et ideo sermones oleum sunt et jacula pro auditorum magna differentia, quorum alios sanant, alios vulnerant.

His jaculis a custodibus civitatis Dei sponsa percussa et vulnerata vehementer languens quæreret dilectum, si tamen ab ipsis custodibus murorum prius inde abstrahatur falsæ religionis seu malæ defensionis pallium, ut vulnus nudum appareat : quod jam diu occultatum latuit, dum multitudinis patrocinio et inveteratæ consuetudinis vitio, quasi pallio, velatum fuit.

Hoc pallium sanctimonialibus abstrahitur, si illa jam dicta exordium ab episcopo sub anathemate interdicitur; si illud per cunctas earum congregationes præcipitur, ut pascantur de uno cellario, vestiantur de uno vestiario, de reliquiis ciborum nullam potestatem unaquæque habeat; sed eas pauperum procuratrix omnes colligat, non altera die mensis denuo imponendas, sed eodem die Lazaro forte ante januam jacenti conferendas. Vestimenta etiam nova de vestiario accipientes debent reddere vetera, quæ, sicut ciborum reliquiæ, quantum necessitati domesticorum superesse poterunt, item Lazaro conferenda sunt. Opus peculiare nullum facientes, ita debent in commune operari, ut probent se usque adeo renuntiasse proprietati; ut neque manus proprias habeant, cum quibus aliquid operari præsumant; nisi quod, et quantum, et quomodo præcipiuntur ab his personis, quæ secundum regulam illis præficiuntur. Sic semetipsas sibi met ipsis abnegant, si etiam de membris suis, non quod volunt agant; si neque in bonis operibus, quomodo volunt, incedant; sed in omnibus ac per omnia regulæ obedire student, certo tempore orantes, certo legentes, et omnia, quæ agunt, ordinabiliter per tempora distribuentes; ut simul in oratione, simul in lectione, simul in opere, simul in refectioe, simul in nocturna pascatione, simul in nocturnarum vigiliarum executione in-

junent, quia revera contemptores, decretorum synodaliū ab omnibus conciliis sunt anathematizati. Et ideo æquum est contemptores et negatores sacre Scripturæ tot quadragesimas jejuna, quot pro septena negligentia induciarum legitime constitutarum in sua absolutione excommunicati præcipiuntur observare, » etc.

veniantur : nisi forte aliquæ ob inevitabilem necessitatem de ista castrorum acie ordinata ordinabiliter ad tempus excipiantur, reducturæ ad ordinem, si continget cessare necessitatem.

Si hæc omnia præcipiantur ab episcopo, si interdicitur omnis exordatio; cito videbit quasdam obedientes et regulariter incedentes; quasdam vero non obedientes, et post vestigia gregum foras exeuntes.

CAPUT XXXVII.

Ante omnia episcopo curandum, ut in Ecclesiam suam episcopalem canonicos regulares, ac vitum communem profitemes introducat.

Tota vero sancta et regularis dispositio tam inter clericos, quam inter sanctimonialia regulariter procedet, si episcopus primo verus Jacob efficiatur; si ipse circumcisis circumcisos habeat filios, hoc est, si ipse regularis regulares habeat clericos; si unicum filiam, commissam videlicet Ecclesiam (quæ sicut Dina filia Jacob ab irregulari clero tanquam ab homine incircumciso corrupta est) in suum jus recipiat, receptam nunquam illis constupratoribus et incircumcisis reddat, nisi circumcidantur, et duodecim apostolis veluti duodecim patriarchis per signum spiritualis circumcisionis in regularis vitæ observantia jungantur. Sic enim aut erunt Israelitæ, suscipiendo non solummodo habitum regularem, sed veram cordis circumcisionem; aut erunt Sichemitæ, fingentes religionem exterius; ut potiantur cupitis Ecclesiarum sumptibus, sicut princeps terræ Sichem per exteriorem circumcisionem quæsit potiri cupitis Dinæ amplexibus (*Gen. xxxiv, 19 et seq.*).

Sicut ergo ab Israel Israelitæ, sic a Sichem Sichemitæ dicuntur, quia inter multos religionis professores, non solum extrinsecus per habitum regularem, sed multo magis intrinsecus per veram cordis circumcisionem quidam assimilantur Israeli: quorum unusquisque auditorus est a Domino: *Ecce vere Israelita, in quo dolus non est (Joan. 1, 47)*. Quidam vero assimilantur Sichem, non cæli sed terræ principi, qui se circumcidit, non propter Dei charitatem, sed propter carnis voluptatem. Qui tamen Sichem si neque sic circumcidi acquievisset, filiam vere propter Deum circumcisi Israelis non obtinisset; nec fœdus, quod die tertia rumpendum fuit, cum fallaciter circumciso, Israel veraciter circumcisis iniisset. Die enim tertia Simeon et Levi eundem Sichem cum omnibus masculis ob voluptatem circumcisis occiderunt, nec aliquid periculi a contribulibus occisorum propterea sustinuerunt. Terror enim Dei cunctos invadens per circuitum, non permisit eos persequi populum Deo dilectum et fideliter circumcisum.

Hæc autem omnia in figuram contingebant illis. Nemo enim incircumcisis, nemo nisi religionis forma insignitus, deberet obtinere aliquam Ecclesiam; vel si eam incircumcisis et irregularis irregulariter obtinendo corruptus, sine dubio deberet di-

A mittere illam, donec aut fideliter circumcisis efficeretur Israelita, qui posset filiam Jacob luctatoris luctans defensare, defensam fecundare; aut certe, si non fideliter sed infideliter circumcideretur, ut per exteriorem sanctitatis imaginem voluptate honoris ecclesiastici frueretur, supportatus a veris Israelitis per biduum, in die tertia occideretur.

Quandiu enim sanctitatis professor et ostentator peccat in sola cogitatione vel innocentis turpitudinis actione, quasi per biduum sustinetur, et fœdus, quod cum veris Israelitis habet, non rumpitur, quia propter affectatam vel occulte perpetratam turpitudinem nemo a regimine deponitur. At vero si tertia dies illucescat; si turpitudinis prius occulta eviceretur appareat, tunc Simeon et Levi, scilicet catholicus quisque de ordine sacerdotali et Levitico, deberet gladio accingi; quatenus ita fiat ultio stupri, ut peccator triduanus, non fiat quadriduanus, fœtens et putridus. Si autem contingat illum quadriduanum fieri, et fœtorem illius dilatari, non jam debet in cathedra pestilentiæ sedens Ecclesiam contaminare; sed humiliatus in aliquo pœnitentiæ ergastulo, tanquam jacens in sepulcro, Jesum suscitatore talium mortuorum expectare. Qui potens est etiam de sepulcro mortuos vocare, atque in testimonium suæ virtutis denuo ad amissa sacri ordinis officia reformare.

CAPUT XXXVIII.

Clericus lapsus, non nisi peracta secundum veterem disciplinam pœnitentiæ, ad officii et ordinis functiones admittendus est.

Hinc est, quod in reædificatione civitatis Jerusalem, filii Israel constructa gregis porta et piscium porta consequenter reædificaverunt *portam veterem (II Esdr. iii, 6)*. Qui enim stare et perseverare potest in porta gregis et in porta piscium, veteris portæ non quærit introitum. Qui autem inde lapsus fuerit per peccatum, sine dubio foras vel divino vel humano divinitus aperto iudicio projectus non poterit intrare, nisi per portam veterem, hoc est per antiquam pœnitentiæ observantiæ legem. Qui enim in imponendis pœnitentiis, postpositis legibus ac terminis Patrum, sequuntur devia consuetudinum, non introducunt peccatores in civitatem pacis; quia non eos ducunt per aditum portæ veteris: sed ipsi pariter cum eis in errore deviant, quos in criminali lapsos peccato sine antiquo pœnitentiæ ac satisfactionis ordine, vel ad ecclesiasticam communionem, vel, quod periculosius est, ad sacri alicujus ordinis functionem reparant.

Habemus enim, quasi portam veterem, sanctorum Patrum sanctam et antiquam constitutionem, per quam debent criminosi peccatores in Jerusalem introduci. Huic portæ veteri additur quasi ex latere in ipsius civitatis reædificatione turris, quæ in libro Esdræ dicitur *turris furnorum (II Esdr. iii, 11)*. Quod nullo modo ita disposuisset Spiritus sanctus in terreno ædificio, si non esset plenum coelestium rerum sacramento.

Quæ est enim hæc turris, nisi castigatio corporalis? hæc est turris quasi præbens tutum et certum refugium, si quis ad eam cum spe indulgentiæ confugerit post peccatum. Hæc turris ponitur circa portam veterem, quia castigatio corporalis observanda est secundum antiquam pœnitendi traditionem, non secundum pravam modernorum abusio- nem. Si enim per istam corporalis castigationis turrim pœnitens non muniatur, falsa quadam securitate deceptus, cum dixerit, pax et securitas, tunc repentinus superveniet interitus, et sicut dolor in utero; et non effugiet.

Recte igitur castigatio corporalis dicitur turris furnorum, quoniam antiqua pœnitendi constitutio habet quosdam furnos ad peccatores purgandos, et caute ac diligenter in domum panis coquendos. In quibus furnis ipse Deus est quasi ignis constans et emundans argentum, et purgabit filios Levi (*Malach. III, 2*), hoc est etiam eos qui lapsi fuerint de ordine Levitico, vel etiam sacerdotali, quos intelligimus per filios Levi.

In tali furno beatus Remigius coxit quemdam episcopum, suum suffraganeum, quem in pœnitentia ergastulo per septem annos inclusum, tandem purgatum et bene ac diligenter excoctum, monente angelo, restituit in sacris ordinis officio. Non iste pœnitens quæsit, aut ambivit, ut in pontificale officium restitueretur; sed cum filio prodigo dicens: *Pater, peccavi in cælum et coram te, jam non sum dignus vocari filius tuus (Luc. xv, 18-19)*, hoc humilitate sua obtinuit: ut Pater cœlestis per angelum diceret ad servum suum, sanctum videlicet Remigium: *Cito profer stolam primam (ibid.)*, stolam sacerdotalem, et indue illum, dans annulum in manu ejus, et calceamenta, sandalia scilicet, in pedes ejus.

(155) Joannes Chrysostomus De pœnitentia: « O pœnitentia, quæ peccata, Deo miserante, remittis, et paradikum reseras, quæ contritum sanas, omnem tristem exhilaras, vitam de interitu revocas, statum restauras, honorem renovas, fiduciam reformas, gratiamque abundantiorē refundis. Omnia ligata tu solvis, omnia soluta tu reseras, omnia adversa tu mitigas, omnia contraria tu sanas, omnia confusa tu lucidas, omnia desperata tu animas. Pœnitentia respuit avaritiam, horret luxuriam, fugat furorem, firmat amorem, calcit superbiam, linguam continet, componit mores, odit malitiam, excludit invidiam. Perfecta pœnitentia cogit peccatorem omnia libenter sufferre. Si violentus quærat, quæ habet, non vetat; si vestem dirimat, non refragatur; percutienti maxillam, præbet et alteram; angariatus ultro adjiciet; castigatus gratias agit; provocatus tacet; exasperatus blanditur superiori; supplex inferiori subjacet. In corde ejus contritio est, in ore confessio, in opere tota humilitas. Hæc est perfecta et fructuosa pœnitentia. »

Gregorius De falsis pœnitentiis: « Propterea ad- monemus omnes qui æternæ damnationis pœnas evadere, et veræ beatitudinis gloriam cupiunt intra e, ut a falsis sibi caveant pœnitentiis. Sicut enim falsum baptisma non lavat originale peccatum, ita post baptismum falsa pœnitentia non delet nefas commissum. Ideoque valde necessarium est,

Hæc omnia quanto miraculo facta sint, qui plenus nosse desiderat, gesta sancti Remigii diligenter perlegat. Unum hoc nos dixisse sufficiat, quod episcopus ante septem annos in pœnitentia expletos non est eductus de ergastulo; nec petitione propria, sed admonitione angelica restitutus est in amissæ dignitatis officio, hoc est, in quo sibi nostri temporis episcopi male prospiciunt, qui presbyteros vel diacones in lapsu carnis proditos nimis cito, nimis facile, ad amissos gradus restituunt. Ideo tales aliter, quam oportet, restituti et mensæ Dominicæ superpositi, velut panes crudi ac non bene cocti, nauseam faciunt sponso et sponsæ celebrantibus convivium nuptiale: dum non est pretiosa vel speciosa laus in ore peccatoris (*Eccli. xv, 9*); dum non bene sapit panis, quem non diligenter excoxit in furno pœnitentiæ ille ignis, de quo scriptum est: *Deus noster ignis consumens est.*

O sancti Patres, o electi cœlestis curiæ iudices, quid prodest, vos numerum annorum et castigationis modum constituisse, in quo numero et modo pœnitentes coquantur, velut in quodam furno; si vestris constitutis debet prævalere modernorum abusus? Deberet homicida, vel alter in hunc modum criminis per septem annos legitime castigari testimonio probati senioris, presbyteri videlicet probatæ religionis: qui post annos pœnitentiæ adimpletos episcopo illum præsentaret, testans et veraciter affirmans, quod legitime pœnitentiam injunctam expleverit, nulla die laxans jejunium, nisi pro consilio ipsius senioris statuta elemosynarum largitione compensaret ipsum jejunium. Tali testimonio adjutus pœnitens posset Ecclesiæ reconciliari, posset sacræ communionis particeps fieri; certus quod, si ulterius ad vomitum rediret, nunquam ante diem extremum, nunquam ante mortis periculum et articulum, gratiam communionis inveniret (153).

ut, qui aliquod crimen se commisisse cognoscit, animam suam prudentibus et religiosis viris committat, ut per veram pœnitentiam certam peccatorum suorum consequatur veniam. Hæc est enim vera pœnitentia, ut post commissum alicujus gravioris criminis, utpote meditati homicidii, et sponte commissi, seu perjuri pro cupiditate honoris aut pecuniæ facti, vel aliorum his similibus, ita se unusquisque convertat, ut, relictis omnibus iniquitatibus, deinde in fructibus bonæ operationis permaneat. Sic enim Dominus per prophetam dicit: *Si conversus fuerit impius ab impietate sua, et custodierit universa mandata mea; vita rivet, et non morietur (Ezech. xviii, 20, 21)*. In quibus verbis manifeste datur intelligi; quoniam qui aliena diripiunt, et ea, cum possint, reddere vel emendare noluerint; vel qui arma contra justitiam portaverint; aut qui odium in corde retinet; vel qui hujusmodi negotiationibus aut officiis implicitus fuerit, quæ sine fraude, sine falsitate, sine invidia, sine deceptione fratrum exerceri non possunt: nec ad Deum conversus, nec de perpetratis facinoribus veram pœnitentiam facere credendus est. Unde inter omnia vos hortamur, atque monemus, ut in accipiendis pœnitentiis non ad illos curratis; in quibus nec religiosa vita, nec est consulendi scientia. qui animas hominum magis ad interitum, quam ad salutem ducunt (teste Veritate, quæ ait: *Si cæcus cæ-*

CAPUT XXXIX.

Cur olim post semel publice actam pœnitentiam in crimen relapsi ad ecclesiasticam reconciliationem amplius admissi non fuerint.

Sane a sanctis Patribus caute ac salubriter provisum est, ut, si quis post semel publice actam pœnitentiam in criminalem culpam iterum laboretur, ad reconciliatricem pœnitentiam non reciperetur amplius; sed ab altaris communione penitus extorris, permaneret traditus Satanæ in interitum carnis, ut Spiritus salvus fieret.

Hoc, testante beato Augustino, non est factum desperatione indulgentiæ, sed rigore disciplinæ, ne fieret medicina ecclesiastica vilis, ac propterea minus utilis. Nam licet talibus secunda pœnitentia et plena reconciliatio secundum statuta canonum denegetur, hoc tamen salubri consilio iterato lapsis a beato Augustino suadetur: ut se non solum ab illicitis frenando, sed et a licitis constringendo, sua largiter tribuendo, uberius flendo, et cæteros dignos pœnitentiæ fructus perseveranter exsequendo, de Dei misericordia confidant, quamvis ante diem mortis vix introitum ecclesiæ, nunquam sacram communionem consequi debeant: ut censura canonum vigorem suum obtineat, in quibus secundam pœnitentiam nemini dandam sancta Patrum auctoritas affirmat. Hoc beatus Ambrosius ita docet observandum, ut, sicut unus est in Ecclesia baptismus, qui semel datus non est repetendus: ita debeat esse unus pœnitentiæ locus, qui denuo lapsis non sit ultro concedendus, quamvis nec talium aliquis desperabiliter sit terrendus. Quia licet spem

cum ducat, ambo in foveam cadunt (Matth. xv, 14), sed ad eos, qui religione et Scripturarum doctrina instructi, viam veritatis et salutis vobis ostendere valeant.

(154) Decretum Nicolai papæ junioris: « Nullus missam audiat presbyteri, quem scit concubinam indubitanter habere aut subintroductam mulierem. Unde etiam ipsa sancta synodus hoc caput sub excommunicatione posuit dicens: « Quicumque sacerdotum vel diaconorum aut subdiaconorum, post constitutum beatæ memoriæ prædecessoris nostri Leonis papæ de castitate clericorum, concubinam palam duxerit, vel ductam non reliquerit, ex parte omnipotentis Dei, auctoritate beatorum apostolorum Petri et Pauli præcipimus, et omnino contradicimus, ut missam non cantet, nec evangelium vel epistolam legat ad missam; nec in presbyterio ad divina officia, quæ præfata constitutionis fuerint, obediens maneat, neque partem ab Ecclesia suscipiant: quousque a nobis sententia super hujusmodi Deo concedente procedat.»

Nicolaus Carolo archiepiscopo et ejus suffraganeo: « Sacerdotes, si in fornicationis ceciderint laqueum, et criminis manifestus, sive ostensus fuerit actus, sacerdotii non possunt habere honorem secundum canonicæ institutionis auctoritatem.»

Leo secundus episcopis et regi Dalmatarum: « Si quis amodo episcopus, presbyter, diaconus feminam acceperit, vel acceptam retinuerit, proprio gradu decidat, usquequo ad satisfactionem veniat: nec in choro psallentium maneat, nec aliquam portionem de rebus ecclesiasticis habeat.»

Martinus papa Amando: « Qui semel post suam ordinationem in lapsu cecidit, deinceps jam depositus erit, nullumque gradum sacerdotii poterit adipisci.»

PATROL. CXCIV.

A reconciliationis in hac vita non habeant, extrema tamen viatici communione adjuti salvari poterunt, si non semetipsos desperantes deteriora deterioribus addunt; sed extra reconciliationis constituti spem salutis fortiter, constanter et perseveranter quærent.

Vere sancti Patres Spiritu sancto illuminati hoc præviderunt, quod medicina vilis fieret, si rigor iste cessaret. Nam hoc nostris temporibus factum videmus: propterea quod erga pœnitentes non servatur ordo legitimus. Presbyter quilibet pœnitenti cuilibet ubilibet jejunium sine compensationibus eleemosynarum laxat; quod olim solus ille, vel soli illi facere solebant, qui pœnitentes ipsos in die reconciliationis eorum episcopis præsentare debebant. B dantes idoneum testimonium super consummata pœnitentia eorum.

Evigilent ergo tandem episcopi, servando pœnitentiæ leges, quas tradiderunt Patres antiqui. Prohibeant, et sub interminatione suspensionis vel depositionis, vel certe anathematis presbyteris interdiciant; ne passim inutiles et periculosas comedendi licentias pœnitentibus tribuant: neve illi post semel actam de crimine damnabili pœnitentiam denuo criminaliter peccanti carrinam imponant, et pœnitentiæ secundum locum, quem sancti prohibent, illis concedant; quibus solummodo restat mundum contemnere, et sine spe reconciliationis ecclesiasticæ quærere spem salutis æternæ. Sed ideo clerici nesciunt laicos pœnitentes recte tractare; quia nec ipsi recte tractantur, cum in aliquo criminali peccato veraciter deprehensi publicantur (154). C

Ex concilio Agathensi cap. 4: « Si quis presbyter vitæ suæ negligens, pravis exemplis mala de se suspicari permiserit; et populus ab episcopo juramento seu banno Christianitatis constrictus infamiam ejus patefecerit; et certi accusatores criminis ejus defuerint: admoneatur primo seorsum ab episcopo; deinde sub duobus vel tribus testibus. Si non emendaverit in conventu presbyterorum episcopus eum publica increpatione admoneat. Si vero neque sic se correxerit ab officio usque ad dignam satisfactionem suspendatur, ne populus fidelium in eo scandalum patiat. Si autem accusatores legitimi non fuerint, qui ejus crimina manifestis indicibus probare contenderint, et ipse negaverit: tunc ipse cum septem sociis ejusdem ordinis, si valet, a crimine se ipsum expurget. Diaconus vero, si eodem crimine accusatus fuerit, semetipsum cum tribus excuset.» D

Stephanus papa quintus Leoni Scianensi episcopo: « De manifesta et nota pluribus causa non sunt quærendi testes; ut sanctus Ambrosius in Epistolam ad Corinthios dicit, de fornicatione sententiam exponens Apostoli. Judicis, inquam, non est sine accusatore damnare, quia Dominus Judam, cum fuisset fur, quia non accusatus, minime abiecit. Cognito autem opere isto pellendum illum de cœtu fraternitatis censuit. Omnes enim crimen ejus sciebant, et non arguebant. Publice enim novercam suam loco uxoris habebat. In qua re neque testibus opus erat, neque tergiversatione aliqua poterat tegi crimen. Et paulo post, absens facie, præsens autem auctoritate Spiritus, qui nusquam abest, jam judicavi ut præsens eum, qui hoc admisit, tradi Satanæ in interitum carnis.»

Laicis quidem propter districtiōnis utilitatem Augustus pœnitendi modus a papa Leone cæterisque sanctis præscribitur : ut videlicet post actam pœnitentiam conjugia non sortiantur, nisi forte propter fragilitatis lapsum cavendum hoc junioribus permitti contingat, non secundum regulam, sed secundum indulgentiam. Quod, sicut dixi, permittens Leo Magnus solummodo pœnitentibus in adolescentia constitutis, ita dicit : « in quo non regulam constituimus, sed, quid sit tolerabilius, æstimamus. » Et quasi quæreretur ab eo post hanc venialem concessionem adolescentium, quibus permittit conjugium, quæ sit regula legitimæ pœnitentiæ, consequenter subjunxit, dicens : « Nam secundum veram cognitionem nihil ei magis congruit, qui pœnitentiam gessit, quam castitas perseverans mentis et corporis (155). »

Sed hoc de illo pœnitente intelligendum est, qui pœnitentiam gessit, adhuc ab uxore solutus. Nam si alligatus est, post actam pœnitentiam uxori suæ poterit reddere debitum; quod tamen ex parte pœnitentis nunquam est exigendum. Sed, si ab eo exigitur, quantum fieri potest, non per concupiscentiam, sed per conjugalem obedientiam cum timore et sollicitudine reddendum est. Si autem altero de duobus mortuo pœnitens fuerit superstes, novum conjugium non debet contrahere; sed juxta regulam a Leone confirmatam in castitate mentis et corporis perseverare. Debent quoque pœnitentes eidem Leoni pœnitentiæ regulam constituenti obedire, ut, si forte causam habeant, nunquam forense vel aulicum, sed tantummodo ecclesiasticum iudicium expectent; quatenus ecclesiasticorum iudicium consilio, vel propriæ perfectionis amore confirmant, vel eam sine læsione proximi per ipsos requirant.

CAPUT XI.

De forma et discrimine iudicii ecclesiastici et sæcularis. Ob quæ peccata delinquens anathemate feriatur, etc.

Hæc differentia inter iudices ecclesiasticos et sæculares esse dignoscitur, quod in ecclesiastico iudicio spiritualis iudex inter nocentem et innocentem nihil terreni lucratur; sed alterius offensam, alterius gratiam, justitiæ favens plerumque consequitur. Sæcularis autem iudex, inter nocentem et innocentem personam mediator existens, plerumque aliquid secundum leges sæculi ex parte nocentis lucratur: quando idem nocens, non occisione vel membrorum mutilatione, sed bonorum suorum publicatione multandus est. Si quid autem præter iudicium lucratur ex parte innocentis, ut justitiæ faveat, periculose peccat, quia justitiam

(155) Augustinus : « Nihil ei magis congruit qui pœnitentiam gessit, quam castitas perseverans mentis et corporis. Portet semper verecundiam in fronte recordatione delicti. Sine vera confessione et pœnitentia nemo salvabitur. Qui accusat et confitetur peccata sua, cum Deo facit pactum. »
Joannes Chrysost. : « Pœnitentia refrigerium est

A vendit, cui gratis favere debuit. Quod si ex parte nocentis aliquid accipiat, ut in causa illius remissius agat, hoc est danti et accipienti certa pernicies, quia hoc non est justitiam quasi vivam vendere, sed omnino suffocatam pro lucro distrahere.

Si autem æterna morte punietur venditor viventis justitiæ, favens illi pro mercede, quæ sola sibi faventibus debuit merces esse; quomodo puniendus est, qui eandem justitiam, quantum in se est, occidit, favendo contra illam causam injustam, cui nec pro vita sua defendenda ullatenus favere debuit?

Absit ergo ipsa tam venditio, quam occisio ac suffocatio justitiæ a iudicibus Ecclesiæ, qui debent omnium clericorum, monachorum, sanctimonialium, viduarum, pupillorum et eorum qui pœnitentias egerunt et omnium qui se functionibus ecclesiasticis devoverunt, omnes causas tractare; militum vero et aliorum sæcularium non debent causas tractare, nisi quæ pertinent ad salutem animæ et ad justitiam Ecclesiæ. Nam in disceptatione pecuniarum per justitiam sæcularem vel repetendarum vel retinendarum ac a cæteris hujusmodi ad sæculum pertinentibus non se debet episcopus immergere, sed iudici terreno talia relinquere. Attamen inter discordantes ac hujusmodi litigantes compositionem pacificam et justam faciens, ut non sit necessitas alteri eorum iudicem terrenum pensare, facit episcopus quod sui est ordinis, cui commissum est Evangelium pacis.

Sed istam compositionem per episcopum tunc licet fieri, cum nondum causa præsentata est iudici sæculari. Sicut enim iudex terrenus non se debet, vel poterit de causa intromittere quæ suscepta est a spiritualiter præsentante: sic non debet episcopus injuriam facere illi qui non sine causa gladium portat. Verum, sicut episcopus iudicem judicialiter agentem non debet impedire; ita, si ordine judiciali contempto fuerit oppressor innocentium, licet episcopo eripienti pauperem et egenum de manu fortioris ipsum fortem ligare, atque ab Ecclesia sequestrare, donec pœniteat, et de se meliora promittat. Habent enim potestatem ad alligandos reges in compedibus, et nobiles eorum in manibus ferreis (Psal. cxlii, 8).

Hæc potestas victorioso procedit, si faciant in eis iudicium conscriptum (Psal. cxlii, 9); quos angariare non debent extra ordinem iudicariam a sanctis Patribus conscriptum. Nam secundum conscriptum, legitima commotione, vocatione, induciarum expectatione quasi arcus trahitur. ut animæ, fornax est peccatorum, languentium mater, infirmorum adjutrix. Omne peccatum per pœnitentiam recipit vulneris sanitatem. Nil pejus quam culpam agnoscere, nec deferre. In hac vita tantum pœnitentiæ patet libertas: post mortem vero nulla est correctionis licentia.

gitta excommunicationis in rebellem recte librata A fortius mittatur. Attamen, si aliquid sub anathemate scitur prohibitum, quam cito illud committitur ab aliquo, sciat se continuo excommunicatum.

Hinc est quod beatus Gregorius episcopus, qui Maximum Salonitanum, cujus consecrationem sub excommunicatione prohibitam sciverunt, et hoc scientes eundem consecraverunt, vocat excommunicatos, i. a. dicens: « Quam rem nos consecrationem nullo modo dicere possumus, quia ab excommunicatis facta est. » Ecce jam notat eos excommunicatos fuisse in illius peccati perpetratione, quod prohibitum erat sub excommunicatione. Jam ergo excommunicati erant nullis induciis, nulla præcedente vocatione, quia sciebant quam fecerunt consecrationem prius prohibitam sub excommunicatione. B

Notandum autem quod, quamvis multa sint peccata, quæ contra se claudunt regnum cælorum; non tamen omne peccatum criminale ante factum, prohibitum vel prohibendum est sub anathemate, quia, si ebrietas, fornicatio, mendacium sub anathemate ante factum prohiberetur, excommunicatorum numerus in infinitum extenderetur. Solet autem ista interdictio cum anathematis interpositione fieri, cum occurrit schismati noviter emergenti, quia, si ante interditionem auditam committitur mora, necessario per ordinem judicialem inducitur. Est enim vocandus, et per legitimas inducias expectandus, quantumcunque crimen aliquis committat; nisi aut ipse in faciem inobediens fiat, dum sænæ admonitioni pertinaciter contradixerit, aut aliquid sub anathemate interdictum scienter admitterit. Est ergo pernecessarium, ut ea, quæ specialiter sub anathemate prohibentur, caute notentur; notata ad episcopo et presbyteris coram cæteris publicentur, quia publicata melius caventur; aut, si qui non cavent, ipsi propter anathema caveantur, et per episcopalem sententiam publicati videntur, donec pœnitentiæ submittantur.

Ad quam pœnitentiam, sicut superius diximus, regulariter exsequendam etiam hoc pertinet, ut ali-

(156) Gregorius papa VII in synodo Romæ celebrata, cap. 6, dicit: « Falsas pœnitentias dicit, quæ non secundum auctoritatem sanctorum Patrum pro qualitate criminum imponuntur. Ideoque quicumque miles vel negotiator, vel alicui officio deditus, quod sine peccato exerceri non possit, culpis gravioribus irretitus ad pœnitentiam venerit, id est qui bona alterius injuste detinet, vel qui odium in corde gerit: recognoscat se veram pœnitentiam non posse peragere, per quam ad æternam vitam valeat pervenire, nisi miles arma deponat, ulteriusque ea, nisi consilio religiosorum episcoporum et pro defendenda justitia, non ferat; et negotiator negotium derelinquat; et officialis officium deserat: bona, quæ quilibet illorum injuste abstulit, restituat, et odium ex corde dimittat. »

Ambrosius in libro De pœnitentia: « Nonnulli ideo poscunt pœnitentiam, ut statim reddi communionem velint. Hi non tam solvere se cupiunt, quam sacerdotem ligare. Sua enim conscientia se non tam exuunt, quam sacerdotem indui cupiunt, cui

quis de crimine damnabili pœnitentiã agens, non solum vacet a conjugio et sæcularium judiciorum implicamento, sed etiam a negotiatione ac militari cingulo (156). Unde scribit Leo Magnus Rustico Narbonensi super regula pœnitentiæ apostolicam sedem consulenti. « Aliud est, inquit, debita justa rescere, aliud propria perfectionis amore contemnere: sed illicitorum veniam postulantem oportet etiam licitis abstinere, dicente Apostolo: *Omnia licent, sed non omnia expediunt* (I Cor. x, 22). Unde si pœnitentes habent causam, quam negligere forte non debeant, melius expedit quis ecclesiasticum, quam særense judicium. » Item quod pœnitenti nulla negotiationis lucra exercere conveniat, probat idem Leo dicens: « Qualitas lucri negotiantem aut excusat aut arguit, quia est honestus quæstus et turpis. Verumtamen pœnitenti utilius est dispendia pati, quam periculis negotiationis obstringi; quia difficile est inter eumentis vendentisque commercium non intervenire peccatum. » Item probans quod ad militiam sæcularem post pœnitentiam redire non debeat, ita dicit: « Contrarium est omnino ecclesiasticis regulis post pœnitentiæ actionem redire ad militiam sæcularem; cum Apostolus dicat: *Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus* (II Tim. ii, 4). Unde non est liber a laqueis diaboli, qui se militia mundana voluerit implicare. »

CAPUT XLI.

Qualiter puniendi, qui canonicam de commissis criminibus pœnitentiã agere detrectant: quod officium conversorum in congregationibus clericorum et monachorum? C

Si ergo juxta hujus tanti pontificis decretales sententias ad regulam pœnitentiæ pertinet, ut a sæculari judicio, a negotiationis exercitio, a militia sæculari alienus existat; et sicut superius probavimus, conjugium non contrahat, sed continens permaneat, quem pœnitentiæ jugum super se accepisse constat: debet utique pœnitens, hanc regulam transgrediens aliqua pœna multari.

Super talium transgressorum pœna requisitus beatæ recordationis papa Syriacus ad Hunerium

præceptum est: *Nolite sanctum dare canibus, neque miseritis margaritas ante porcos* (Matth. vii, 6). Hoc est, immundis spiritibus facile communionis non impertimini consortia. » In eodem sequitur: « Arbitrantur hoc esse pœnitentiam, si abstineant a sacramentis cælestibus. Hi severiores in se judices sunt, qui pœnam præscribunt, si declinant remedium, quos pœnam conveniebat delere, quia cælesti fraudarentur gratia. »

Ambrosius in tertio libro De pœnit. : « Facilius inveni qui innocentiam servaverint, quam qui congrue egerint pœnitentiam. An quisquam illam putat pœnitentiam, ubi acquirendæ ambitio dignitatis? ubi vini effusio? ubi ipsius copulæ conjugalis usus? Renuntiandum est sæculo, somno ipsi minus indulgendum, quam natura postulat: interpellandum est gemitibus, interrumpendum suspiriis, sequestrandum est orationibus; vivendum est ita, ut vitali huic moriamur, huic usui se ipsum sibi abneget, et totus commutetur. »

Terraconensem episcopum scribens, ita dicit cap. 5 : « De his vero non incongrue dilectio tua apostolicam sedem credidit consulendam, qui acta pœnitentia tanquam canes ac sues ad vomitus pristinos et volutabra redeuntes et militiæ cingulum, et ludieras voluptates, et nova conjugia, et in habitos denuo appetivere concubitus; quorum professam incontinentiam generati post absolutionem filii prodiderunt. De quibus, quia jam suffugium non habent pœnitendi, id duximus decernendum, ut sola intra ecclesiam fidelibus oratione jungantur, sacræ mysteriorum celebritati, quamvis non mereantur, intersint; a Dominicæ autem mensæ convivio segregentur, ut hac saltem districtione correpti, et ipsi in se sua errata castigent, et aliis exemplum tribuant, quatenus ab obscenis cupiditatibus retrahantur. Quibus tamen, quoniam carnali fragilitate ceciderunt, viatico munere, cum ad Dominum cœperint proficisci, per communionis gratiam volumus subveniri : quam formam et circa mulieres, quæ se post pœnitentiam talibus pollutionibus devinxerunt, servandam esse censemus. »

Notandum est in his verbis, quam districtus modus humiliationis affixus est pœnitentiæ regulis, quæ diffiniunt pœnitentem a novo conjugio, a militiæ cingulo, ab omni voluptate lubrica sic elongari, ut sint pene quasi monachi a sæcularibus distincti. Unde et antiqua obtinuit consuetudo, ut, quia nemo post publice actam pœnitentiam ad clericales ordines admittitur, tam clericus quam laicus districtius pœnitens, monachorum collegio sociaretur, non sic tractandus, ut modo laicos multorum criminum reos per monasteria tractari videmus. Qui aut intus dissolute se habentes, non in sudore vultus sui pane vescuntur; aut incaute foras mituntur ad hoc, ut in villis tanquam villici sedeant, et vacuo conversorum nomine decepti, inter sæculares pene sæculariter vivant. Tales vero aut nunquam oportuit exire, aut per obedientiam de claustris, quasi de navicula cum Petro, exeuntes, ac mundum quasi fluidum mare calcantes citissime ad naviculam redire (*Matth. xiv, 29*) : ne tempestas tentationis ingravescens ipsam illis navim interciperet; quos etiam ventus validus, ad movendam tempestatem paratus, facile periclitari faciet, nisi dextera Domini sustollantur, et antequam eos plena tempestas deprehendat, ad naviculam reducantur.

Sed, quia sunt aliqui talium conversorum, qui apostolicam vitam profitentur, utinam et apostolos imitentur! Illi enim, qui in studio cœlestis verbi cum Petro mancipantur, imitando apostolum recte in apostolica vita censentur; sicut sæculares cle-

(157) Gregorius Ravennati episcopo : « Nemo potest et ecclesiasticis obsequiis deservire, et in monachica regula ordinate persistere : ut ipse districtiorem monasterii teneat, qui quotidie in ministerio ecclesiastico cogitur permanere. » Item Maximiano episcopo Syracusano : « Qui in abbatis loco permanere decreverint, clericatus nullatenus permit-

A rici ad communiter vivendum congregati. Rursum qui manibus suis operantur, quod bonum est; ut habeant unde tribuant necessitatem patienti : soli ipsi necessariis contenti simul vivunt; et ipsi apostolum Paulum imitantes veram apostolicam vitam ducunt sicut fecerunt monachi antiqui, non otiantes sub strenuis ducibus, magnis videlicet Patribus Ægypti. Petrus ergo apostolus, velut signifer certus, in apostolica vita illis ducatum præstat, quorum animus Dei verbo seu docendo seu discendo invigilat. Paulus vero apostolus nihilominus in apostolica vita signifer insignis illorum ordinat et ducit procinctum, qui ad imitationem illius interdum exercent opus manuum. Feliciter ergo et non fallaciter apostolicam vitam proficitur, qui aut cum Augustino Petrum, aut cum Benedicto Paulum comitatur : vel certe, ut omnem excusationem tollamus, comitari et imitari totis viribus per Dei gratiam conatur. Iste sive alterutro duce in apostolica vita regatur; sive nunc illum in verbi studio, nunc istum in operis exercitio sequens, verè apostolicam vitam ducit; imo ducitur per vitam apostolicam ad vitam æternam : si quæ retro sunt, obliviscens in anteriora semper semetipsum extendit.

Sane si negotia foris erunt exercenda, in fratribus foris mittendis apostolorum exempla sunt tenenda. Hæc enim per illos nobis præfigitur disciplina, ut nunquam frater solus longe mittatur, aut missus diu abesse permittatur. Hinc est quod, cum audissent apostoli quia recepit Samaria verbum Dei, miserunt ad eos, non solum Petrum, vel solum Joannem, sed Petrum et Joannem (*Act. viii, 14*). Hinc est quod Paulus apostolus in sua peregrinatione tali gloriabatur socio, *cujus laus erat in Evangelio* (*II Cor. viii, 18*). Hinc est quod discipulo a se misso scribit in Epistola ut festinet cito ad se venire (*II Tim. iv, 8*), quia expedit discipulum ad magistrum, a quo mittitur, cum festinantia redire (*157*).

Qui ergo apostolicæ vitæ professores facti, tam foris quam intus apostolos imitantur, sive clericali, sive monachali, sive pœnitentiæ habitu ac veste utantur; illorum vita et dicitur et est apostolica, quia regula reguntur apostolica. Et possunt sane ita viventibus quicumque, non solum innocentes, sed etiam pœnitentes associari; et aut in librorum eruditione, aut operum studio, aut certe in utroque probabiliter exercitari : ita scilicet, ut illud summopere caveatur, ne pœnitens ad ordines sacros admittatur. Ad quos nec ille secundum rigorem canonum admittitur, qui post baptismum simpliciter militasse agnoscitur.

Unde Innocentius papa Felici episcopo Nucernano tantum habere militiam. Satis enim incongruum est, cum unum ex his pro sui magnitudine diligenter quis non possit explere, ad utrumque idoneus judicetur. Sicque invicem et ecclesiasticus ordo vitam monachicæ, et ecclesiasticis utilitatibus regula monachatus impedit. »

scribens, « designata sunt, inquit, genera, de quibus ad clericatum pervenire non possunt. Id est, si quis fidelis militaverit, si quis fidelis causas egerit, hoc est postulaverit; si quis fidelis administraverit. » Et post pauca: « Laici vero, qui habentes uxores baptizati sunt, ac sic se instituerint, ut opinio illorum nullo modo vacillet; ut aut clericis juncti sint aut monasteriis, ex quo baptizati sunt, hæserint; si non concubinam, non pellicem noverint; si in omnibus bonis operibus vigilaverint: non prohibentur hujusmodi ad clericatus sortem assumi. » In quo caput illud est notandum, quod aliud est clericis jungi, aliud ad clericatus sortem assumi. Nam laicos prius clericis junctos dicit; postmodum, si culpa non impedit, ad clericatus sortem assumendos.

Quid est autem clericis jungi, nisi scripturis discendis et exercendis in societate clericorum applicari; sicut in primitiva Ecclesia multi fuerunt Petro applicati quotidie, ut Actus apostolorum testantur, perdurantes unanimiter in templo; sicut isti debent perdurare in claustro verbum Dei vel docendo, ut Christus; vel discendo, ut Maria sedens ad pedes ipsius; vel certe istorum, discentium scilicet ac docentium, necessariis providendo et circa frequens ministerium exemplo Marthæ satagendo?]

Istiusmodi ministerium a conversis laicis fratribus industriosis dum bene procuratur, discentium ac docentium studiositas illis ad augmentum boni meriti reputatur: a quibus ipsa eorum studiositas, frequens ministerium adjuvatur. Et hi sunt fructus dignæ poenitentiae, quos laici conversi poterunt persolvere manentes in regularium clericorum societate.

CAPUT XLII.

Plura de eodem argumento, et quomodo poenitentium iis qui nec habitum sæcularem nec domum propriam relinquunt..

De monachis autem nulla quæstio habetur, quin recte poenitens illorum collegio societur, quia eorum habitus proprie poenitentium esse agnoscetur, si tamen per fluxas et feminales vestes non deturpetur. Poenitens ergo sive clericis sive monachis associatus, se a Petro mactari, manducari, atque ipsi apostolicæ vitæ penitus incorporari non dubitet, si vel cum Augustino vel cum Benedicto apostolicam regulam tenet. Alioquin timendum est ne non sit magis apostatica quam apostolica illius conversatio, qui neque clericis neque monachis recte adunatur; neque ipsam poenitentialem distinctionem, quam foris custodire debuit, post apostolicæ vitæ professionem sentire conatur; maxime cum tunc primo assumant habitum poenitentialem, quando juxta regulas Patrum, militari cingulo deposito, induuntur habitu religioso et a sæcularibus aperte distincto.

Hoc enim quondam cuncti recte poenitentes fecerunt, qui tamen non omnes proprias domus reliquerunt; sed habitu sæculari mutato, regularem poenitentiae servantes, etsi non apostolos, tamen

A apostolorum discipulos imitari studuerunt. Qui enim in domo propria sic vivit, sicut vixit Onesiphorus Pauli discipulus, non jam de sæculo, sed de solis Christi pauperibus sollicitus; qui facit in domo propria quod fecit Tabitha Petri discipula de viduis ac pauperibus tantum sollicita; qui sic ordinat domum suam, sicut credimus ordinatam fuisse domum Stephanæ (quam Paulus apostolus curavit omnibus in sanctæ imitationis exemplar demonstrare, dicens: *Nostis domum Stephanæ [I Cor. xvi, 15]*; quam etiam sua venerabatur salutatione) qui sic ordinat, suam domum, et in domo sua semetipsum, ut se et sua in solum impendat ministerium pauperum (sicut illos fecisse non dubitamus quibus Apostolus testimonium perhibet, quoniam ordinarunt semetipsos in ministerium sanctorum); qui istos et istas; apostolorum, etsi non comites, tamen sequaces; etsi non apostolos, tamen apostolorum discipulos, imitatur, manens in domo sua certiori via graditur quam si domum suam relinqueret; et nomen conversi assumens, neque apostolorum discipulos et discipulas perfecte sequi decerneret, aut pro viribus studeret.

Iste si in pauperum ministerio redigeretur ad paupertatem, tunc vere apostolicam vitam apprehenderet; maxime si tunc de manibus victum quærens, fortis ipse adhuc debilioribus et operari non valentibus ministraret, sicut Paulum fecisse legitur: qui non solum sibi, sed et his qui secum erant, victum quærens, ministravit suis manibus. Quod si non solum ad paupertatem, sed ad corporis quoque debilitationem in tali ministerio fuerit reductus, tunc est ab Ecclesiæ prælato in parochiam, domum scilicet pauperum, colligendus, et de quarta-decimarum portione cum cæteris pauperibus large curandus.

Si autem fuerit vidua, quæ in tali ministerio de pauperata testimonium habet; quod, quandiu potuit, pauperes susceperit, pedes eorum laverit (*I Tim. v, 10*), et cætera, per quæ Apostolus viduam bonam describit, caute servaverit: etiamsi ipsa nihil ab Ecclesia quærat, justum tamen et omnino ab Apostolo præceptum est, ut Ecclesiæ prælatus illam colligat, in cujus parochia eam laudabiliter vixisse constat: maxime si quadraginta annos jam excessit, et filios non habet, a quibus bene procurari valeat; ne Ecclesia vel infametur juvenclas colligendo, vel gravetur etiam eas pascendo quas filii possunt et debent procurare, si nolunt fidem negare et infidelibus deteriores existere: *Qui enim suorum et maxime domesticorum curam non habet, fidem negat, et est infideli deterior (I Tim. v, 8)*.

Vidimus apostolorum ardua exerempla paucis imitabilia; consideravimus eorumdem apostolorum discipulos et discipulas, usque adeo imitabiles cunctis; ut non solum a conjugio liberi possint in domibus suis manentes eos imitari; sed etiam conjugati, qui forte ad hoc profecerunt: ut, quamvis inter eos permaneant sædera nuptiarum, se tamen

ab operibus carnis castrare pari voto decernant A
propter regnum cælorum.

Isti, si recte vivunt visitando pupillos et viduas in tribulatione eorum, et immaculatos se custodiendo ab hoc sæculo, etsi non currunt cum apostolis, qui valde velociter et expedite cucurrerunt simul et semel cunctis relictis, ambulant tamen cum eorum discipulis sub custodia mundæ ac certæ religionis. Jacobus enim apostolus consolans et confortans discipulos suos, quasi regulam succinctæ brevitas in Epistola sua inseruit, quæ istis bene congruit. Dicit enim : *Religio munda et immaculata apud Deum et Patrem hæc est, visitare pupillos et viduas in tribulatione eorum, et immaculatum se custodire ab hoc sæculo* (Jac. 1, 27). Hæc regula ita convenit apostolorum discipulis, eorumque B
similibus, sicut regula communis vitæ congruit apostolis eorumque similibus.

Vis audire regulam apostolorum? *Erat illis cor unum et anima una in Deo; nec quisquam eorum, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat*, etc. (Act. iv, 32.) Si potes hanc regulam suscipere, sub hac aut verbo doctrinæ cum Petro exercearis; aut operi operam dando Paulo apostolo similis efficiaris, et nunc illum, nunc istum, imo in utroque Christum sequendo, cave deviationes eorum qui vel curiose vel otiose vivendo neutrum sequuntur istorum apostolorum : qui omnibus apostolicam vitam servare volentibus more duorum oculorum præbent geminum lumen et certum ducatum. Si autem non potes C
tu omnia dimittendo nudus nudum Christum sequi, audi regulam discipulorum sub apostolis, et per apostolos ita ordinatorum, ut minores apostolis, altiores conjugatis tenerent quoddam medium, se suaque omnia ordinantes in ministerium sanctorum.

Talis fuit Tabitha plena operibus bonis et eleemosynis; quæ licet viduis sub Petro communiter viventibus non fuerit associata, fuit tamen ipsius Petri discipula, ab illo diligenter edocta : ut in domo sua quodammodo servaret vitam communem, faciens cunctam substantiam suam indigentibus communem; faciens tunicas et vestes, quas post obitum suum venienti Petro servare ostenderunt, et hoc fletibus obtinuerunt ut Petrus diceret : *Tabitha, surge* (Act. ix, 40); dansque illi manum, erexit eam, et sanctis ac viduis assignavit vivam. Nonne Petrus poterat discipulam suam saltem post resurrectionem ad communem vitam traxisse, si hoc putaret illius saluti et pauperum utilitati magis expedire? Ipse autem sanctis ac viduis assignavit resuscitatam, utpote sanctorum pauperum et sanctorum viduarum prudentem et fidelem ministram.

Pauperes enim propter Deum nihil habentes, ipsi sunt sancti. Qui vero cum Tabitha talibus ministrant, ipsi sunt sanctorum ministri. Isti sedebunt cum apostolis iudicaturi; isti audient : *Venite, benedicti* (Matth. xxiv, 35); isti sunt, quos Apostolus notat, cum dicit : *Salutate omnes sanctos* (Philipp.

iv, 21). Istorum commendat ministerium, laudans in Epistola sua eos et eas, qui se ordinaverant in ministerium sanctorum. Breviter autem complectitur utrorumque officium et ordinem, salutans in Epistola omnem operantem et cooperantem veritati. Nam qui apostolos perfecte imitatur, ille, quod veritas mandat et consulit, non cum cæteris communiter, sed præ cæteris excellenter operatur. Qui autem talibus ad hoc ipsum et propter hoc ipsum ministrat, iste est qui veritati cooperatur. Item qui cum Lazaro ante januam jacente in hac paupertate gravatur, et tamen non furta proponit, non abundantias divitum concupiscit; sed de illorum superfluis, quasi quibusdam micis de mensa cadentibus, id est mensuram necessitatis quasi mensam excedentibus, cupit saturari, non luxuriari; non murmurat; non alienum per iniquitatem affectat : iste vera in sua patientia operatur. Qui autem tale pro viribus consolatur, operanti cooperatur. Ideo, etsi deest aliquando pauper Petrus, raro vel nunquam deest pauper Lazarus.

His duobus pauperibus debentur omnium divitum superflua, quæ sine dubio pauperum sunt necessaria. Et ideo qui se ordinat in ministerium eorum, nihil debet de rebus suis cuiquam dare, nisi tantum ad necessitatem indigentium. Si hospes illi supervenerit, tractet illum, prout oportebit : ita tamen, ut de victu pauperum parum expendat in cibos scurronum, servans pactum; quod datus est acceptis dextris firmavit Paulus et Barnabas cum cæteris apostolis, scilicet ut *tantummodo pauperum memores essent* (Gal. ii, 10). Ideo de rebus sanctorum, quæ per manum Pauli traebantur, non otiosi garriones, sed pauperes pascabantur. Petrus enim et Jacobus et Joannes Paulo et Barnabæ dexteram dederunt, et ab illis quasi pactum societatis acceperunt, tantum ut pauperum memores essent. Quod ipsum et sollicitus fuit Apostolus facere de collectis Ecclesiarum tantummodo ministrans pauperibus.

Quod ipsum sollicite servavit Martinus, de decimis cæterisque pauperum stipendiis ministrans tantummodo pauperibus. Alii quoque viri catholici pactum istud servaverunt, qui de rebus pauperum tantummodo pauperum utilitatibus providerunt. Non sic impii, non sic; quorum sedet populus manducare et bibere, et postea surgit ludere vel in tabulis vel in aliis vanissimis ludis a diabolo adinventis : quemadmodum ludum tabularum testatur Cyprianus martyr et episcopus ad honorem cujusdam idoli adinventum.

CAPUT XLIII.

Quomodo præfecti vectigalium, iudices, milites, alique, qui propriis renuntiare nolunt, apostolicam regulam sequantur.

Quod si sunt aliqui cupientes in infinito gradu salvari, non volentes aut valentes omnia dimittendo sancti cum sanctis esse, vel cum eorum perfectis discipulis omnia sua in pauperum et sancto-

rum ministerium ordinare, nondum solido pane saginati, sed lacte fidei simpliciter potati : isti quoque recurrant ad doctrinam apostolicam. In qua conjugatorum talem inveniunt regulam, talem disciplinam nunc continendi, nunc in id ipsum reverendi, ut, si regulam suam perfecte sectentur, cum beato Job simplices et recti ac timentes Deum nultenus a salvandorum sorte segregentur.

Si sunt iudices et in sæculi causis actionarii, qui in Evangelio dicuntur publicani, sequantur doctrinam Joannis, nihil amplius faciendo quam constitutum est illis. Qui enim in publicis administrandis officiis servat ordinem legaliter et judicialiter constitutum, nec ille sequetur errores devios, quia Joseph in Ægypto, Danielem in Babylone, Constantinum in Ecclesia principantes, suæ viæ duces habet ac prævios ; quos recte sequendo ad eum qui potentis non abjicit, cum et ipse sit potens, certiori cursu ducitur, quam ille qui apostolicam vitam professus nullius apostoli ducatum sequitur.

Qui miles est, talem sibi regulam proponat, imo in Evangelio sibi propositam sciat : ut *neminem conculcat, neque calumniam faciat, ut contentus sit stipendiis suis* (Luc. III, 14), gladium ferreum non accipiat, ne gladio flammeo pereat. Aliud est enim gladium accipere et aliud gladium portare. Qui recte gladium exercendo Dei minister est, gladium quasi onus, ordinante Deo, sibi impositum non sine causa portat. Qui autem extra ordinem, non Dei sed suæ avaritiæ minister est, quia in pauperibus vexandis, et propriis injuriis vindicandis, et lucris iniquo mammonæ congregandis gladium accipit, nisi legitime pœnitendo salvetur, sine dubio flammeo gladio ante paradisum constituto peribit. Gladium portavit Mauritius cum legione sua ; quem tamen gladium noluit accipere, quia contra ordinem divinæ justitiæ nec ad sui sanguinis defensionem voluit illum movere. Nam sæpe gladius recte movetur a milite patriam seu Ecclesiam ex edicto vel præcepto præsidentium defendente ac publicum jus legaliter præscribente. Nunquam vero gladium recte movet qui semetipsum defendit, dicente Scriptura : *Non vosmetipsos defendentes, charissimi* (Rom. XII, 10). David non semetipsum, sed Dei populum defendendo, Philisthæum occidit pugnantem ; in sui defensionem noluit occidere Saulem dormientem. Tunc ergo gladium portando Deo placuit, qui postea gladium contra Uriam accipiendo ita Deum offendit, ut, nisi pœnitentiæ lacrymis flammeum gladium exstinxisset, gladium accipiendo gladio periiisset.

Habent ergo et milites tam in David rege sub Saule malo bene militante, quam in Thebæorum legione sancta sub impio imperatore pietatem custodiende certum ducatum : quem non habet conversus, qui, neque inter clericos Petrum, neque inter monachos Paulum sequendo, vacuo nomine gloria-

(158) Athanasius : « Quicumque vult salvus esse, autè omnia opus est ut teneat catholicam fidem.

tur se conversum, usque adeo se nesciens perversum, ut apostolicæ vitæ professio sit illi pro damnationis testimonio, nisi in ista castrorum acie ordinata, certa militandi regula, certo signo, certo duce, certo vexillo utatur ; ne cum acephalis capite carentibus, Christo legitime tantum certantes coronante, a corona repellatur.

Sane illud non esset usquequaque improbabile, si quis laicus pro suis peccatis compunctus, communiter sub regula viventibus omnia sua conferens, sed in seipso regularem restrictionem ferre non valens aut non volens, ita illis associaretur, ut seipsum probans et pro viribus exercens prælatis Ecclesiæ sic submitteretur probabilem communis vitæ observando et profitendo..... : ut tamen apostolicam vitam nunquam promitteret, nisi statuta regularia per omnia servare paratus, aut clericus aut monachus fieri vellet. Alterutra enim professio certo ducatu regitur, sub quo ducatu legitime certans coronatur. Probet ergo seipsum homo, et sic ad certamen apostolicæ professionis accedat, ne temere apostolicam vitam professus apostasiæ crimen incurrat ; dum, quod profitetur, legitime non servat.

Ut autem nemo extra regulam suæ professioni congruam transversa via incedens, a corona decidat, quam non accipit nisi qui in suæ professionis officio regulariter et legitime certat : debent regulæ sibi a Domino et apostolis propositam custodire, clericorum, monachorum, virginum, viduarum sancti ordines, distincte uniformes et uniformiter distincti. Quos vicino pede comitatur cætus eorum qui suas domos necdum ex toto relinquentes, ordinant tamen se suaque omnia in ministerium sanctorum pauperum et peregrinorum. Post hos cæteri conjugati, divites, iudices, milites non carebunt regula, si permanere volunt in Christi doctrina. Quorum regulas nos breviter supra perstrinximus, quas doctoribus Ecclesiæ diligenter, pleniter et frequenter relinquimus inculcandas, ut nemo irregulariter et inordinate incedere permittatur, qui in ista castrorum acie miles juratus agnoscitur.

Qui enim in baptismo abrenuntiavit diabolo et omnibus pompis ac suggestionibus ejus, etiamsi nunquam fiat clericus vel monachus, mundo tamen renuntiasset convincitur quia mundus totus in maligno positus pompa est ipsius maligni, cujus pompæ renuntiaverunt omnes Christiani. Unde et qui utuntur hoc mundo, sint quasi non utantur : ut sive divites sive miseri, nobiles ac servi, mercatores et rustici et omnino cuncti, qui Christiana professione censentur, illa respuant, quæ huic inimica sunt nomini, et ea quæ sunt apta sectentur. Habet enim omnis ordo et omnino omnis professio in fide catholica et doctrina apostolica suæ qualitati aptam regulam, sub qua legitime certando poterit pervenire ad coronam (158).

Quam nisi quisque integram inviolatamque servaverit, absque dubio in æternum peribit. »

Verum, quia frequenter exorbitatur a regula innocentiae, constituta est regula poenitentiae, quasi porta quaedam in sancta civitate: ut per eam violenti quodammodo introeant, qui per innocentiam intus stare volebant; dum aut regulam suam ignorantes, aut a suis doctoribus frequenter inculcatam dissimulantes, non legitime incesserunt, quia solos clericos vel monachos mundo renuntiassse putaverunt. Discant ergo vel nunc tandem fidem catholicam; discat miles, discat rusticus, discat omnis Christianus fidem succincte ab apostolis traditam: discat vivendi regulam suae professioni, suae qualitati a sanctis apostolis traditam.

Quondam cum homines baptizabantur adulti, nullatenus ad baptismum praeter mortis articulum admittebantur, nisi prius de oratione Dominica et fide apostolica diligenter catechizati, hoc est instructi fuissent. Unde etiam dicebantur catechumeni, qui adhuc baptismo carentes, de fide catholica erant instructi. Ne quis vero a fide apostolica vel oratione Dominica minus instructus, ad baptismum se furtime ingereret, ac fidem necdum memoriter sciens fidei sacramenta indigne acciperet, scrutinium de singulis habebatur: in quo diligenter a sacerdote perquirebatur, quid unusquisque corde crederet ad justitiam, et ore confiteretur ad salutem. Ideo secundum antiquas regulas in Pascha baptizandi per totam Quadragesimam in discendo fidem et orationem Dominicam usque ad diem scrutinii diligenter exercebantur. In quo scrutinio, qui hoc verbum super terram abbreviatum minus caute, minus erudite, ac non satis memoriter assecutus esse inventus est, baptismum illius usque in Pentecosten differrebat: ut tunc fidei sacramentum perciperet, cum fidei et orationis Dominicae notitiam consecutus, quid, quomodo credendum, quid, quomodo petendum esset, non ignoraret. Si quis vero pro mortis periculo ante plenam hujus abbreviati verbi notitiam baptizabatur, post baptismum, si mortem evasit, ex praeepto canonum ad hoc stringebatur, ut, quod ante baptismum didicisse debuit, post baptismum disceret, ne fidem suam ignorans, frustra sacramentum fidei portaret. Qui autem statutis Patrum in diebus illis noluit obedire, primo et secundo commonitum ac de sua inobedientia regulariter publicatum quilibet Catholicus habebat quasi ethnicum et publicanum.

Nonne secundum hanc formam possent ac deberent omnes Christiani post infantiae imbecillitatem compelli et commoneri ad discendam et intelligendam fidem apostolicam et orationem Dominicam, ad recolendam et servandam mundi abrenuntiationem semel in baptismo factam, saepius post baptismum repetitam? Si hoc fieret, si disciplina ecclesiastica vigeret, tunc unusquisque secundum fidei suae pactum et regulam in aliquo aut ecclesiastico, aut saeculari, sed tamen Christiani ordinis procinctu legitime militaret: aut a legitimo cursu exorbitans

A legitimis poenitentiae regulis caput submitteret; aut hoc facere nolens ab Ecclesia extorris maneret, donec obediens factus consolatione et reconciliatione dignus fieret.

CAPUT XLIV.

Quanta humilitas in poenitentibus, praesertim clericis requiratur.

Sic per antiquae poenitentiae legem, quasi per portam veterem, introductus, et in turri furnorum quasi aurum excoctus, caveret ulterius exire, caveret vitae puritatem stanno ac scoria iniquitatis denuo corrumpere; si tamen per portam veterem introductus perveniret usque ad portam vallis, turri furnorum recte coaptatae atque continuatae, quia nil valet poenitentialis castigatio sine continua cordis et corporis humilitate.

Quae est enim porta vallis in civitate Jerusalem, magistrante Jesu sacerdote magno aedificata (II Esdr. II, 15), nisi humilitas vera per Jesum Christum vere magnum sacerdotem et regem miro artificio fabricata? in cujus altiori et digniori parte semetipsum, quasi nobile margaritum, imposuit, qui semetipsum exinanivit, atque humiliatus Patri usque ad mortem obedit.

Per hanc portam non solum poenitentes, verum etiam innocentes oportet introire, configuratos Christi humilitati, si nolunt a gloria ipsius excludi. Sic enim, sic oportuit pati Christum, et ita intrare in gloriam suam (Luc. XXIV, 26), ut nobis humilitatem suam poneret, velut quamdam januam, per quam intrarem in gloriam suam; cur vel innocens vel poenitens aliam introitum quaerit praeter illum quem ostiarius intrare volentibus gratis aperit? Ille semetipsum exinanivit, formam servi accipiens; tu poenitens cum sis, temetipsum extollis, formam militis, vel, quod pejus est, formam sacerdotis contra interdictum recipere gestiens? ille seipsum humiliavit Patri obediens usque ad mortem; tu gravis humiliatus, hoc est officio vel gradu privatus, permanere usque ad mortem?

Videmus enim quia, necdum anno in poenitentia expleto, ille sacerdotium praesumit per ambitionem; ille militare cingulum resumit per praesumptionem; cum uterque deberet, non usque ad annum, sed usque ad mortem post poenitentiam sine officio humiliari, nisi pro magna compensatione ac necessitate compelleretur, vel ille sacris officiiis, vel ille militaribus castris denuo inservire. Sic enim non ipse formam dominantis acciperet, quia non hanc ut acceptabilem et sibi delectabilem appeteret; sed formam servi, formam degradati, formam inhonorati usque ad mortem servaret, quamvis formam Domini, formam praelati, formam honorati per obedientiam Ecclesiae praecipientis forinsecus gestaret. Sic legimus aliquos, non solum presbyteros, sed etiam episcopos, per poenitentiam et post poenitentiam non publice, sed in ergastulis claustrorum peractam, restitutos: non hoc temere

ambientes, sed præcepto majorum cedentes (159). A

Qui autem publice aliquando sub conspectu Ecclesie pœnitentiam fecerunt, vel pro suo lapsu a clero semoti, sub manum et jugum ablati missi sunt, his omnem in dignitate consequenda sacri canones restaurationem auferunt, non desperatione indulgentiæ, sed rigore disciplinæ: quatenus pœnitentiæ medicina tanto esset utilior, quanto humilior; tanto autem humilior, quanto ad amissos ordines regressus difficilior.

Fecerunt sancti Patres hunc regressum alicubi difficilem, alicubi positum impossibilem. Nam post publice actam de crimine damnabili pœnitentiam nemo debet in clericatu sacrorum ordinum fungi ministerio, quamvis possit interesse psallentium choro. Illi vero, qui non ita sunt rebelles, ut pro sui humilitate mitius tractentur, et non publice coram populo, sed in claustris clericorum pœnitentia aliquo includantur ergastulo, nec in diebus pœnitentiæ suæ admittantur in choro psallentium, poterunt, si in humilitate sua permanserint, non solum ad chorum, sed etiam ad ordines amissos revocari; si tamen in humilitatis virtute perfecte probabuntur consolidati.

Ipsa enim humilitatis virtus in Dei ædificio potest intelligi per portam vallis, juxta quam erat porta sterquilini (II Esdr. III, 13): cui in proximo loco juncta fuisse legitur porta fontis (II Esdr. II, 14). Quia, dum peccator humiliatus, quasi sterquilinum, immundus apud semetipsum reputabitur, ipse apud Deum porta fontis efficitur; dum fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam. Talem forinsecus exhibebit semetipsum, ut de illius exemplo justus quasi de fonte reficiatur; infirmus vero et pronus ad peccandum, atque in pravo desiderio maculatus, illius consideratione abluatur.

Si enim pœnitentiæ leges pro debito servarentur, multi per hoc a sceleribus frenati salvarentur. Primum esset enim, ut unusquisque post baptismum viveret sub legibus innocentie. Secundum vero, ut, si ab his deviare, constringeretur sub legibus et regulis pœnitentiæ. Tertium, ut, si nec his vellet subjacere, privaretur ecclesiastica societate. Quartum, ut, si hoc aliqua conservandæ pacis (ratio) pro cavenda strage multitudinis impediret, portaretur non cum taciturnitate, sed cum discreta reclamazione. Quintum, ut, si hac sacerdotum reclamazione multitudo non corrigeretur, sententia in erroris capitaneos et scelerum auctores judicialiter daretur: quatenus ita parceretur multitudini, ut tamen obviaretur errori.

(159) Gregorius Petro subdiacono legato: «De lapsis sacerdotibus vel quolibet ex clero observare te volumus, ut in rebus eorum nulla contaminatione miscearis; sed pauperrima regularia monasteria require, quæ secundum Deum vivere sciant, et in eisdem monasteriis ad pœnitentiam, lapsos trude.»

Leo papa ad Rusticum Narbonensem cap. 16: «Alienum est a consuetudine ecclesiastica, ut qui in presbyterali honore aut diaconii gradu fuerint

In qua tamen sententia magna discretio adhibenda est. Nam quando error aut nullos habet defensores, aut non tales, per quos schisma possit contingere, separationis consilia debent, ne ut cancer serpat, celerius morbo obviare. Quando autem tales habet defensores, per quos non dubitatur schisma excitari; si contingat eos ab Ecclesia separari, tunc utique ut beatus Augustinus dicit, consilia separationis et inania sunt et perniciose et sacrilega, quia impia ac superba fiunt, ac plus perturbant infirmos bonos, quam corrigant animosos malos.

CAPUT XLV.

Quod sit servandum discrimen in corrigendis clericorum delictis, maxime ubi magna delinquentium multitudo est. Quomodo et per quos, ac unde dispensanda sit eleemosyna ecclesiastica?

Quid ergo? nunquid propterea tacendum est episcopo? nunquid propterea cessandum est illi a clamore, cui dictum est, *Clama; ne cesses?* (Isa. LVIII, 1.) Absit! Quando enim pro strage multitudinis vitanda omnimoda separatio fieri non potest, sunt juxta leges Patrum alia multa coercionum genera, quæ velut quædam medicinales potiones non vomitum provocent; non ea, quæ morbida sunt, omnino separent; sed cum quodam viscerum dolore intus curent. Juxta hunc modum possunt clerici salubriter ac medicinaliter intus torqueri; si (cum excommunicari eos non oportet propter multitudinem, nec tamen tolerari propter irregularem conversationem et manifestatam turpitudinem) salva laicali communionem ab officio suspendantur: et subjectæ plebes ab eorum audientia et obedientia publico interdictione prohibeantur; maxime si tales sunt clerici, quales damnant vel officio privant Patres antiqui; sicut in synodo Chalcedonensi privant officio cunctos absolute ordinatos; sicut multi sanctorum damnant Simoniacos et Nicolaitas. Vicarios autem sive mercenarios et omnes qui incubant aliquam Ecclesiam, quam non electione sed laica datione adepti, quia, ut beatus Ambrosius affirmat, non sunt viri legitimi sed adulteri; quis episcoporum non arceat a thalamo Ecclesie, si cum Apostolo suos commissos æmulatur Dei æmulatione?

Isti omnes possent ab erroribus una et secunda commonitione revocari, et per singulas baptismales ecclesias ad vitam regularem et apostolicam invitari, ut populus instructus fide apostolica regeretur in toto episcopatu per vitam apostolicam, cavens ubique sectam apostaticam. Hujusmodi enim Christo Domino non serviunt, sed suo ventri et per dulces sermones seducunt cæteros.

consecrati, hi pro crimine aliquo per manus impositionem remedium accipiant pœnitendi. Quod sine dubio ex apostolica traditione descendit, secundum quod scriptum est: *Sacerdos si peccaverit, quis orabit pro illo?* (I Reg. II, 25.) Unde hujusmodi lapsis ad promerendam misericordiam Dei privata est expectanda secessio: ubi illis satisfactio, si fuerit digna, sit etiam fructuosa.

Qui ergo vel absolute ordinati vel acephali sanæ admonitioni nollent acquiescere, etsi excommunicare tot et tantos videretur difficile ac minus utile, possent quadam coercitione, velut salubri potione, curari; si tantummodo gratia Dei cooperante ad hoc invigilarent episcopi.

Tunc per singulas baptismales Ecclesias ædificaretur porta fontium, quia pro facultate decimarum fierent receptacula pauperum, et maxime viduarum de quarta portione decimationis pascendarum. Hæc receptacula quondam xenodochia dicebantur, quibus dispensandis diaconi et archidiaconi præfiebantur, per singulos annos episcopis de sua dispensatione rationem reddituri. Inde est quod beatus Gregorius in suis decretis proprie ad presbyteros prædicationem, ad diaconos vero eleemosynarum distributionem pertinere significat; juxta formam scilicet quam in Actibus apostolorum servatam constat, ubi Petrus cum reliquis apostolis verbo et orationi vacavit; Stephanus cum reliquis diaconis in viduarum ac pauperum procuracione ministravit.

Hinc est quod in sacris canonibus præcipitur, ut unaquæque baptismalis ecclesia nunquam ita sit clericis destituta: quin ad minus presbyterum habeat et diaconum, videlicet propter prædicationis et dispensationis geminum officium. Quia, sicut prædicationis publica non permittitur his qui sunt infra presbyteratum, ita ecclesiasticarum rerum distributio nunquam recte permittitur his qui sunt infra diaconatum. Ideoque soli diaconi aut presbyteri curam debent habere viduarum gratis ab Ecclesia sub communis vitæ regula de quarta parte decimarum sic pascendarum; ut, quod viduis ob solam paupertatem et bonum testimonium juxta Pauli doctrinam eligendis poterit superesse, pupilis et cæteris necessitatibus patientibus, et ab Ecclesia, tanquam a matre, opem poscentibus fideliter sub testimonio Christi et Ecclesiæ conferatur: quatenus unusquisque pauper apud suam matrem portam fontis inveniat; ubi de munda eleemosyna suum defectum reficiat, quando illum porta sterquilini non impingat.

Hoc enim distat inter eleemosynatores adhuc propria retinentes, et magna ex parte mundo servientes; atque illos dispensatores facultatis ecclesiasticæ, quos nihil suum habentes, nulla sua quærentes, providet episcopus in singulis baptismalibus Ecclesiis: ut, sicut munda est aqua fontis in comparatione stercoris, sic munda sit eleemosyna Ecclesiæ gratis accipientis, gratis dantis, in illius eleemosynæ comparatione, quam sæculares faciunt de lucris iniqui mammonæ.

(160) Gregorius Syagrii Augustudunensi: « Omnia ergo metuenda et cavenda est hostis astutia, ne, quos aperta nequit tentatione subvertere, latente tunc sævius valeat trucidare. Neque enim eleemosyna reputanda est, si pauperibus dispensetur quod ex illicitis rebus accipitur, quia qui hac intentione male accipit, ut quasi bene dispenset, gra-

ideo sancti et electi duces Israel a Babylonia reversi, non sunt contenti reædificare portam sterquilini; sed huic addiderunt portam fontis. Eleemosyna enim de mammona iniquitatis, velut quædam pinguedo stercoris, curat divitum sterilitatem, adjuvando pauperum ariditatem; et in spiritali Jerusalem portam sterquilini repræsentat, qui per hanc dives ac publicanus cum Zachæo divite ac publicano, quasi camelus per foramen acus, transit in sanctam sanctorum civitatem; si tamen ita sua tribuat, ut aliena reddat.

Aliena non sunt danda, sed reddenda. Quæ si non possunt reddi in quadruplum, reddantur saltem usque ad simplum. Quamdiu enim scienter quis usurpat alienum, id ipsum, quod vel de suo labore, vel ex parentum successione, quasi juste videatur habere, sibi est alienum. Scriptum est enim: *Si in alieno fideles non fuistis, quod vestrum est, quis dabit nobis?* (Luc. xvi, 12.)

Non ergo aliquid juste possidet raptor et alienorum retentor, quia, etsi nobilis dicatur, nec se ipsum possidet, cum sit servus tot dominorum quot vitiorum. Qui si uni Domino serviret, præcepta illius ante omnia servando, etiamsi servus diceretur, liber esset. Nunc autem cum servis malignorum spirituum multiplici dominio communis, omnino est immundus. In lege enim omne immundum commune dicitur, quia quidquid uni domino non servit, multis malignorum spirituum dominationibus subactum, sic a munditiæ auctore alienatum per multos dominos vexatur: ut recte sub eadem significatione immundum et commune dicitur.

Sed, quia vox cælestis Petro præcepit ne *communia vel immunda* dicat (Act. x, 28), quæ Deus ad suam servitutem vocando, et a multorum communium dominio liberando purificat et mundat; non est contemnenda porta sterquilini, quia in ea sunt pauperes amici divitum de mammona iniquitatis, ut recipiant eos in æterna tabernacula; si tamen divites donando sua, non retinent aliena. Ipsa enim propria legitime acquisita dicuntur mammona iniquitatis, quia vix possidentur sine contagio iniquitatis. Aliena vero non dicuntur mammona iniquitatis, sed omnino scelus iniquitatis. Unde, cum sacra Scriptura quasi causam redderet quare impiorum eleemosynæ Deo non placerent, idcirco eas dixit Deo non placere, quia offeruntur ex scelere, maxime si offerens est adhuc in ipsius sceleris approbatione seu defensione (160).

Si enim offerrentur de mammona iniquitatis, id est ex propriis legitime possessis, non propterea

vatur potius quam juvatur. Eleemosyna illa redemptoris nostri, illa placet, quæ non de illicitis et iniquitate congeritur; sed de rebus concessis et bene acquisitis impenditur. Unde etiam illud certum est quia, etsi monasteria aut xenodochia vel quid aliud construatur, mercedi non proficit, quantum plura male ordinando destruit, quam ille po-

repellerentur, quod ab impio pietatem tamen quæ-
rente offerrentur; sed ipsum largitorem traherent
ad pietatem: sicut et impius et gentilis centurio
per suas eleemosynas tractus est ad Christianita-
tem. Ideo in figura illius ac illi similium de mam-
mona iniquitatis discedere offerentium dictum est
Petro: *Macta et manduca*; et iterum: *Quod Deus
mundavit, tu commune ne dixeris* (Act. x, 13, 14),
quia talium eleemosyna non est a sanctis respuenda;
talium anima non est immunda vel communis di-
cenda; sed a Petro, id est quolibet sancto in Chri-
sto solidato, in corpus Ecclesiæ trajicienda. Hoc
enim agitur, dum et eorum eleemosyna in cælis
accepta prædicatur; et salubri doctrina, velut qua-
dam baptismatis aqua, mens eorum baptizata Chri-
stum induit, ut, quamvis homo ille, qui sic facit
eleemosynam, cum centurione Cornelio per actio-
nis mundi aliquantulum distendatur, tamen veraci-
ter a Christo Christianus dicatur. Hic etenim in-
greditur cælestem Jerusalem per portam sterquilini-
i, faciendo sibi amicos de mammonâ iniqui-
tatis.

Qui autem alienum retinentes de scelere offerunt,
Deum irritantes et proximum lædentes per portas
inferi ad mortem currunt; portam vero sterquilini-
i, qua in civitatem sanctam ingrediantur, non in-
veniunt, nisi alienum, prout possunt, restituendo
studeant prius reconciliari fratri suo; et tunc se et
sua munus acceptabile faciant Domino ac Deo suo,
jam non ultra communes aut immundi appellandi.
Quia non multorum dominorum jugo gravi et in-
suavi prementur, sed unius Domini onus leve et
jugum suave portantes, erunt sancti et mundi, nec
a Petro, id est quolibet Catholico, propter actus præ-
teritos abominandi, quia quæ Deus mundavit, nemo
debet communia vel immunda dicere; quin imo,
cum etiam studiose adhuc peccant, pro talibus
mundandis exorare. Potens est enim Deus etiam
reptilia et bestias in linteo vase comprehensas Pe-
tro mactandas et manducandas offerre; ac de im-
munditia sua purgatas in cælum levare, non offe-
rentes de acquisitione sceleris, sed de mammona
iniquitatis, ut, cum defecerint, recipiantur in æter-
na tabernacula per portam sterquilini i introducti;
hoc est, redditis alienis, largitis propriis mundati;
ac sanctæ sanctorum societati penitus incorpora-
ti.

CAPUT XLVI.

*Quarta pars decimarum viduis et pauperibus distri-
buenda est, non militibus, quorum utique apud di-*

test ædificare, qui ab eo pecuniæ ordinationem ac-
cepit. Ne ergo sub obtentu eleemosynæ cum pec-
cato studeamus aliquid accipere, aperte sacra
Scriptura nos prohibet, dicens: *Hostiæ impiorum
abominabiles, quæ offeruntur ex scelere* (Prov. XXI,
27). Quidquid enim in Dei sacrificio ex scelere of-
fertur, omnipotentis Dei iracundiam non placat, sed
irritat.

In his verbis beati Gregorii diligenter notent mo-

*vinum tribunal tantæ non erit efficaciæ suffragium,
quantæ illorum.*

Sit ergo procul a sancto ædificio nostro porta
inferi, porta mortis, quæ ab injuste offerentibus
fabricatur de *acquisitione sceleris*. Collocetur vero
inter sæculares eleemosynatores *porta sterquilini*
(II Esdr. III, 13) per exemplum Zachæi ac sæpe di-
cti centurionis. Porro fontis porta reædificetur per
regularia canonicorum claustra, in quibus nulla est
quartatio facienda; sed omnia, prout cuique opus
erit, apostolorum exemplo distribuenda, et quæ
superfuerint, juxta mandatum evangelicum paupe-
ribus tribuenda. Porro ubi communis vita non ser-
vatur, serventur saltem synodalia Patrum statuta;
ut, sicut in unaquaque baptismali Ecclesia fons
baptismi purificat credentes per invisibilem gra-
tiam, quasi per aquam mundam: sic decimarum
portio quarta more fontis jugem ac mundam refe-
ctionem præbens consoletur indigentes per quam-
dam visibilem gratiam, gratius utique viduis ac
cæteris indigentibus exhibendam.

Hæc eleemosyna est aqua fontis mundissima,
quia non de mammona iniquitatis, sed de gratia
æquitatis porrigitur. Ad hanc eleemosynam vidua
bonum testimonium habens, quæ vere vidua et deso-
lata est, ultro est quærenda, et juxta doctrinam
Pauli eligenda, quia hæc eleemosyna nulli est ven-
denda, nulli spoliatis viduis et indigentibus exhi-
benda.

Patres enim antiqui, patris orphanorum et judi-
cis viduarum familiares amici, atque ideo circa
viduas et orphanos valde solliciti, non ita de por-
tione pauperum milites ditaverunt, sicut faciunt
moderni quidam episcopi. Ideo illi de hac vita re-
cedentes tranquillitatem et requiem apud eundem
Patrem invenerunt, cujus filiis in hac portione frau-
dem nullam fecerunt. Isti autem neque hic pacem
inter milites bona Ecclesiæ possidentes habent, ne-
que apud patrem orphanorum et judicem viduarum
gratiam per militarem manum inveniunt. A militi-
bus enim nunc affliguntur; in extremo autem exa-
mine pro viduarum ac orphanorum desolatione
omnes pariter *turbantur*: qui dandò, præstando,
accipiendò portionem pauperum, convincuntur spo-
liatores eorum. Turbantur, inquam; sed quæra-
mus, unde turbentur? utique *a facie ejus*. Cujus
ejus? *Patris orphanorum et judicis viduarum* (Psal.
LXVII, 6). Tunc neque miles poterit episcopum
gladio defendere, neque episcopus militem excusa-
re, quærente isto iudice viduarum cur vel ille præ-

nachi et cæteri religiosi canonici, quod periculose
in talium dominorum claustris morantur, aut ali-
quorum hominum eleemosynis pascuntur, quos
sciunt sacrilegos ecclesiasticarum rerum possesso-
res, et hujus consuetudinis pertinaces defen-
sores.

Ex concilio Laodicensi cap. 53: « Quod non
oporteat ab hæreticis eulogias accipere, quæ sunt
maledictiones potius quam benedictiones. »

stiterit, vel iste acceperit bona pauperum et viduarum? Gregorius, Martinus, Ambrosius, Augustinus non timebunt illud iudicium Patris orphanorum et iudicis viduarum, quia gratiam habebunt pauperum et viduarum. Nec inveniuntur ibi fraudem fecisse de pauperum portione, quam pro militibus non diminuerunt; sed usque adeo etiam de his, quæ angustæ necessitati eorum superesse poterant, augere studuerunt, ut propter aliorum paupertatem necessariam ipsi paterentur paupertatem voluntariam. Ideo non turbabuntur a facie Patris orphanorum et iudicis viduarum; sed cum eo exercent iudicium contra oppressores eorum (161).

Tunc in tanto angelorum et sanctorum senatu testimoniales tabulæ de Christi hæreditate a Patribus conscriptæ proferentur: in quibus omnes, qui facultates ecclesiasticas inordinate tractant, convinctur. Si enim hominis testamento nemo aliud superordinans evadit iudicium, cum ab eo, cui testator favet, apud iudicem fuerit proclamatum; quomodo evadent iudicium præsentem senatum sanctorum, quorum decretalia constituta violaverunt; dum his neglectis, quæ de Christi hæreditate conscripta sunt, novas usurpationes aut introduxerunt, aut introductas non emendaverunt?

Paucos enim videmus, qui de redditibus Ecclesiarum communem vitam in baptismalibus Ecclesiis foveant, aut exinde quatuor partes in singulis annis faciant, atque illas juxta statuta canonum distribuant. Quasdam villas episcopus possidet, quasdam nives; parum habet clericus, nihil accipit vidua et Lazarus. Nusquam porta fontis invenitur, ubi esuriens et sitiens Lazarus reficiatur, quia pauperum ptochia, in quibus quarta ecclesiasticorum reddituum portio per singulas Ecclesias deberet inferri, nec in ipsa episcopali sede inveniuntur. Porta sterquilini omnino destructa est; quia elemosynæ eorum, qui res pauperum illicite ad aliud intorquent, non stercus appellatur, per quod ager vitæ ipsorum fecundus reddatur; sed omnino, quicquid offertur, ex scelere offertur; quando ab illis pauperum portio in debitos usus non restituitur; et quando hæc ipsa iniquitas ab eis amatur, defenditur ac approbatur.

Sancta enim Ecclesia (quæ clericos paucos habet, quibus in vita communi communia sunt omnia; multos vero sustinet clericos vix quarta decimarum portione dignos) exspectans adhuc sibi tales Leviticæ stirpis clericos per Dei gratiam suscitandos, quibus communia sint omnia, interim non vult

(161) Vita S. Gregorii libro secundo cap. 55: « Qualiter sane Gregorius per procuratores ecclesiasticorum patrimoniorum, velut Argus quidam luminosissimus, per totius mundi latitudinem suæ pastoralis sollicitudinis oculos circumtulit; non ab re forsitan duxerim perstringendum. Ait enim in epistola Anthemio subdiacono: « Discendenti tibi mandavimus, et postmodum præceptis discurrentibus injunxisse me memini, ut curam pauperum gereres; et si quos illic egere cognosceres, scriptis recurrentibus indicares: et vix de paucis hæc fa-

contenta esse Scribarum et Pharisæorum justitia: ideoque de his, quæ gratis accipit, non decimam sed quartam portionem pauperibus distinguit. Quia et parvus adhuc est numerus cum Petro nihil habere volentium; et magnus est numerus cum Lazaro ante januas divitum jacentium et indigentium. Ideoque non debet magnum videri, si quarta portio de cunctis Ecclesiæ redditibus conferatur in ptochia episcopo de sua portione quarta procurante, per quos voluerit, xenodochia, id est hospitem receptacula. Antiquitus enim ptochia dicebantur illæ domus per Ecclesias singulas constitutæ, quibus portio pauperum inferebatur.

De qua in concilio Aquileiensi sic legitur: « Hoc statuimus ut presbyteri habeant juxta suam Ecclesiam, aut infra suam cellam, locum constitutum, ubi quarta, quam pauperibus dari diximus, inferatur. » Hæc domus, ut notatum est, quondam dicebatur ptochium, et erat in ea receptaculum viduarum desolatarum communiter viventium, quibus quicquid superesse potuit, pupillis cæterisque indigentibus, vel ibi consolationem rogantibus, vel domi, si infirmi aut verecundi pauperes erant, eam exspectantibus fideliter per diaconos eorumque subministros impendebatur (162).

O beati qui tales fontium portas ædificaverunt; et o miseri, qui eas destruxerunt! In illis enim domibus, quas nos in ædificio Ecclesiæ portæ fontium assignavimus, fuit unicuique baptismali Ecclesiæ fons patens, et mundam refectionem præbens; fons unicus, de quo non communicabat alienus. Quia in ptochiis cujusque Ecclesiæ colligebantur emeritæ viduæ, in illa Ecclesia sub testimonio electæ quarum necessitati quicquid superfuit, consolationi aliorum pauperum illius Ecclesiæ filiorum accessit: ut apud matrem in Christo divitem filiorum mundo pauperes invenirent, non solum spirituales, sed et corporales consolationes.

Domesticis enim fidei ptochia fabricabantur, in quibus juxta modum præscriptum quarta portio sic dispensari debuit, ut dispensator illius ab Ecclesia et in Ecclesia sua famam de bona dispensatione habens, odor bonus existeret, cum Stephano viduarum ac pauperum ministro coronandus; aut certe vel de surreptione vel de aliqua turpitudine infamatus, Judæ furis et Nicolai fornicatoris contumelia notandus et a ministerio reprobandus. Ideo super tali dispensatione testimonium Ecclesiæ necessarium est, cum pauperibus filiis et filiabus ea portio sub omni conscientia conferenda est.

« cere curasti. »

(162) Vita S. Gregorii lib. II, cap. 27: « Quotidianis quibusque diebus per omnium regionum vicos et compita infirmis, sive qualibet corporis parte debilibus certa stipendia per constitutos veredarios emittebat. Verecundioribus vero, antequam ipse ebum caperet, a mensa sua benedictionis apostolicæ ostiatim dirigere curabat scutellam: ita ut neminem prorsus exciperet misericordissimi benevolentia provisoris, quem ad fidem traxerat omnipotentis cognitio Creatoris. »

Hinc Gelasius papa in suis decretis, « ipsam, » inquit, « conscriptam pauperibus portionem, quamvis divinis rationibus se dispensasse monstraturus esse videatur : tamen, juxta quod scriptum est, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est, oportet etiam præsentis testificatione prædicari, et bonæ famæ præconiis non taceri. » Idem Justino archidiacono et Fausto : « Quatuor, » inquit, « portiones fiant de oblatione atque prædiorum pensione; ita ut unam sibi tollat antistes; aliam clericis pro suo judicio et electione disperiat; tertiam pauperibus sub omni conscientia faciat erogari. » Nonne iste sapiens architectus ædificavit portam fontis? De hac legitur in libro Esdræ : *Et portam fontis ædificavit Sellum. Ipse ædificavit eam, et texit, et statuit valvas ejus, et seras, et vectes (II Esdr. III, 12, 13).*

CAPUT XLVII.

Ostenditur auctoritate conciliorum quartam decimarum partem pauperibus elargiendam esse.

Qui sunt isti vectes, nisi fortissimæ auctoritates, quibus hæc porta sic munitur, ut se, et non illam destruat, quisquis testamento supra hanc portam conscripto aliud superordinat? Voluerunt quondam Patres in Toletano quodam concilio, testamento decimarum aliud superordinare, statuentes inde non quartas fieri, sed ternas portiones, duas clericis, tertiam destinantes episcopis. Sed, quia de pauperum causa non caute agentes, portam fontis tot seris et vectibus munitam destruere videbantur; non illam, sed illius destructores destrui posse per hoc probatum est : quod illud capitulum posterioribus et potioribus conciliis cassatum et damnatum est.

Patres enim in Agrippinensi concilio, capitulum Toletanum tolerare nolentes, ita dicunt : « Decima, quæ a fidelibus datur, Dei census nuncupanda est, et ideo ex integro reddenda : cujus tertia pars secundum canonem Toletanum episcoporum debet esse. Nos vero hac potestate uti nolumus; sed tantum singulis annis quartam partem, usu Romanorum pontificum et observantia sanctæ Romanæ Ecclesiæ, de eadem habere volumus. Quod si quis contentiosus fuerit inde repertus, sive clericus sive laicus, ille communionem privabitur, et synodali censura judicabitur. »

En quomodo cassatum et damnatum est, quod antiquo decimarum testamento non recte superordinatum est. Romanæ siquidem auctoritates, velut quidam ferrei et infringibiles vectes, muniunt hoc testamentum de porta fontium : et quartam portionem sub omni conscientia dispensari præcipientes, non permittunt de decimis fieri tres tertias; sed præcipiunt secundum statuta canonum tam de prædiorum ecclesiasticorum pensione, quam de ipsa decimatione quatuor quartas fieri.

Harum una, quæ contingit episcopum in baptismali Ecclesia, de reliquis partibus sequestrata transportari poterit, quo episcopus decernit, quia;

A ut beatus Gregorius Augustino Anglorum episcopo scribens testatur, « de hac portione debitor est episcopus providere peregrinorum et hospitum susceptionibus. » De hac ergo si voluerit propter hospitalitatis officium diligentius exsequendum, sic scilicet in successoris arbitrio relinquat, utrum sic an commodius judicet faciendum. Si enim præstationem vel dationem suam voluerit manere perpetuam, successori suo præjudicium faciens, et testamentum de decimis conscriptum solvens; etiamsi novo aliquo privilegio dationem suam contendat munire, non poterit eo defuncto datio vel præstatio contra canones facta durare; si eam voluerit vel proximus, vel secundus, vel quotuslibet successor ejus mutare.

B Testamentum enim aliud de decimis nemo potest ponere præter id quod positum est. Quod usque adeo seris et vectibus munitum et confirmatum est, ut hoc neque per monachorum nova privilegia, neque per milites de decimis et ecclesiasticis prædiis non bene beneficiatos injustæ modernorum justitiæ possint expugnare. Et quia vel monachi vel milites putant sibi episcoporum semel factam in decimis dationem vel præstationem transiisse in legem perpetuo servandam, nec ab ullo successore violandam; videamus quid inde censeant, non solum Ecclesiæ, sed etiam sæculi leges, quia pugna hæc non solum agitur contra ecclesiasticas quasdam personas, sed etiam contra sæculares decimarum legale testamentum solvere molientes. Videamus, inquam, utrum possit stare, quod contra canones vel novo privilegio firmari, vel injusta militum justitia fuciri videtur.

CAPUT XLVIII.

Repugnat sacris canonibus, decimas Ecclesiarum ab episcopis perpetuo alienari.

Ex synodo papæ Hilarii cap. 4 : « Illud, quod quisque commisit episcopus illicite, aut a decessoribus invenit admissum, si proprium vult vitare periculum, damnabit. Nam in se, quicquid in alio non resecabit, inveniet. »

Gelasius Cresconio, Joanni et Messalæ episcopis, inter cætera : « Decessorum statuta sicut legitima et justa successorem custodire convenit, ita etiam debet male facta corrigere. » Pelagius Armentario magistro militum, inter cætera : « Posteaquam Ecclesiæ jura documentorum quoque intercedentium fuerint auctoritate firma, nullatenus ab his discedendi liberam pontifex, vel si velit, permittatur habere licentiam. »

Adrianus Engclrammo : « Constitutiones contra sancta decreta Romanorum præsulum nullius sint momenti. »

Gregorius in Registro : « Imperiali constitutione aperte sancitum est, ut ea quæ contra leges fiunt non solum inutilia, sed etiam pro infectis habenda sint. »

Ex Romanis legibus : « Id tantum de sacra re-
sponsione substantiam mutuetur, quod legum auxi-

lia persequuntur. » Item : « Generale præceptum beneficio speciali antefendum est. » Et iterum : « Contra jus rescripta non valeant, quocunque modo fuerint impetrata. Quod enim publica jura præscribunt, magis sequi iudices debent. » Et infra : « Personalia rescripta, quæ cum jure concordant, valeant more veterum : et negotii, de quo loquitur nostra rescriptio, finis latæ sententiæ terminis censeatur. Speciale autem si quid legibus ac juri importat injuriam, obolitum extirpetur. » Item : « Illa scripta uniuscujusque supplicantis desiderio concessa prævaleant, et effectui mancipentur ; quæ cum juris et legum ratione concordant : ea vero, quæ subreptione vel falsis precibus forsitan impetrantur, nullum supplicantibus ferant remedium. »

Item in concilio præsidente papa Symmacho Romæ celebrato, cum fuisset præsentibus cunctis prava quedam constitutio recitata, Laurentius episcopus Mediolanensis Ecclesiæ dixit : « Ista scriptura nullum potuit obligare pontificem, maxime cum nec papa subscripserit, nec alicujus secundum canones metropolitani legatur assensus. » Petrus episcopus Ravennatis Ecclesiæ dixit : « Scripturam, quæ in nostra congregatione vulgata est, nullis viribus existere manifestum est, quia canonibus non convenit. » Eulalius episcopus Syracusanæ Ecclesiæ dixit : « Scripturam, quæ in sacerdotali recitata est, evidentissimis documentis invalidam : primo quod contra Patrum regulas facta videtur ; deinde quod nullius præsulis apostolicæ sedis subscriptione firmata docetur. » Idem : « Cujuslibet provincie sacerdotes intra suos terminos concilio habito quidquid sine metropolitani sui auctoritate statuerint, irritum esse Patres sancti sanxerunt. Ergo, quod præsumptum cognoscitur, viribus carere non dubium est, nec posse inter ecclesiastica nullo modo statuta censi. » Sancta synodus dixit : « Apud nos certum videtur hanc ipsam scripturam nullius esse momenti quam etiam provida beatitudinis vestræ sententia enervari conveniebat, et in irritum deduci, ne in exemplum remaneret præsumendi quibuslibet laicis, quamvis religiosi vel potentibus, in quacunque civitate quolibet modo aliquid decernere de ecclesiasticis facultatibus ; quarum solis sacerdotibus indiscusse a Deo cura commissa docetur. » Symmachus papa dixit : « Opus est ut sollicitudinem nostram non solum ad præsentia, sed etiam ad secutura sæcula porrigamus. Ergo contra fas si quod conceptum fuerit documentum universis viribus, quamvis ab initio nullas habuerit .... Et liceat quibuscunque ecclesiasticis personis vocem contradictionis offerre, et ecclesiastica auctoritate fulciri. »

His decursis patet quoniam nec divinæ leges favent monachis partem episcopi perpetuo jure possidentibus ; nec sæculi leges favent militibus beneficiario jure decimas et ecclesiastica prædia retinere, ac posteris suis relinquere volentibus ; cum

A aperta canonum ac sæcularium legum auctoritate cassetur quidquid a quolibet contra canones divinam et antiquam justitiam defendentes, vel novo scripto confirmatur, vel absque scripto per injustam modernarum consuetudinum justitiam injuste præsumitur.

B Episcopus ergo si de sua portione aliquid dare vel præstare voluerit, datio vel præstatio illius, eo vivente, stabit, sive ad salutem sive ad damnationem ipsius ; prout se habuerit dationis vel præstationis modus. In qua tamen datione vel præstatione, si periculum ante mortem agnosceret, ipse quoque divinis legibus fretus dissolvere poterit factum suum, cavens tam suum quam accipientis periculum. Est enim donanti et male accipienti dudum a Symmacho papa periculum per orbem divulgatum. « Quicumque, » inquit, « oblitus Dei, et decreti hujus immemor quidquam de jure titularum vel Ecclesiæ perpetuo jure alienare tentaverit ; donator, alienator ac venditor honoris sui amissione multetur. » Ecce qualis pœna datori et alienatori præscribitur, nisi, ut idem papa in sequentibus determinat, mos ille in datione servetur : qui secundum animarum considerationem proposito religionis convenire videtur. Audivimus pœnam donatoris incauti, audiamus qua pœna idem papa petitorum vel acceptorem incautum jubeat ferri. « Qui, » inquit, « petierit, aut acceperit, vel qui presbyterorum ac diaconorum, seu defensorum danti subscripserit, quo iratus Deus animas percutit, anathemate feriatur. »

C Ut autem in datorem et acceptorem sic vindictam dictaret, quatenus tamen de ipsa vindicta exitum et evasionem monstraret : « Sit, » inquit, « alienatori, accipienti, subscribenti, quam præmissimus, vindicta, nisi forte et alienator sibi, dum repetit ; et qui accepit, cæteri restitutione prospexerit. Quod si minori animæ suæ cura quisquam remedium oblatum forte neglexerit, supra ea pœnarum genera, quæ superius tenentur ascripta, contra fas, si quod conceptum fuerit documentum, universis viribus, quamvis ab initio nullas habuerit . . . Sed etiam liceat quibuscunque ecclesiasticis personis vocem contradictionis offerre, et ecclesiastica auctoritate fulciri : ita ut cum fructibus possit aliena reposcere. Nec aliquo se ante tribunal Christi obstaculo muniat, qui a religiose animabus ad substantiam pauperum derelicta contra fas sine aliqua pietatis consideratione dispergit. »

CAPUT XLIX.

Hortatur Gerhohus episcopus male facta exemplo Petri a Paulo correpti emendare ac retractare.

Tantis ergo auctoritatibus in promptu positis, quis est episcoporum qui non libenter utatur oblato sibi remedio, quod male dedit vel præstitit, reposcendo ? Quis est enim homo cui non possit accedere, ut per timorem vel per ignorantiam cum Petro peccet ? Quod si acciderit, quid restat lapsis cum Petro, nisi ut resurgant cum Petro ? Petrus enim

per ignorantiam non recte incedens ad Evangelii A veritatem, quam cito errorem suum a condiscipulo increpatus agnovit, de correptione in faciem sibi facta lætus veritati acquievit; magnam præclarissimi exempli præbens imitationem; ut nemo quantumcunque altus verecundetur mutare suam sententiam; si modo, etiam ab inferiore illi fuerit revelatum, quod contra Evangelii vel canonum veritatem incedat.

Paulus enim apostolus, licet in labore cunctis apostolis præferatur, tamen, quia Ecclesiam persecutus et novissime vocatus est, ipse se *abortivum* nominat (*I Cor. xv, 8, 9*): et tamen princeps apostolorum usque adeo secundum veritatem Evangelii correptionem illius non recusavit; ut suum reprehensorem sibi: et ipsi in sapientia præferens, B eandem laudaret epistolam, in qua suam simulationem vidit reprehensam.

Et ego itaque de Saulo duntaxat, nondum Paulo, agens, ac de magno persecutore, non de magno prædicatore similitudinem trahens, me abortivum et omnium Christianorum minimum nomen, quia et ego pro modulo meo, imo ultra modulum meum Ecclesiam Dei persecutus sum, non solum paternam substantiam in me ipso dissipando, ac porcos diu pascendo, sed et quod multum horreo, atque utinam satis horrerem, malam quamdam arborem anathematis falce succisam pro meo fastu et quæstu fulciendo. Quæ etiam si bonos fructus faceret, me tamen pro mea pessima intentione merces mala maneret, nisi quod Agnus ille, qui tollit peccata mundi, potens est et illam personam convertere, de qua loquor; et me sanare, qui culpam meam coram ipso cunctis hæc lecturis confiteor. Taceo autem tam illius quam meum nomen, prodens tantummodo iniquitatis confessionem; ut et pro peccatis venia oretur, et a me tam elationis quam invidiæ naufragium vitetur. Quia, cum ille, de quo loquor, inter episcopos licet male fructuosus adhuc a patrefamilias toleretur; mea vero persona opprobrium hominum et abjectio plebis convenienter et veraciter æstimetur, non careret fuco elationis manifestatio mei nominis, maxime cum in hoc opusculo ignorari velim personam et nomen scribentis, cognosci vero personam et nomen scribere D

(163) Anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo decimo facta est in Lateranensi Ecclesia synodus præsidente Paschali papa II, indictione III, Nonas Martii. Ubi idem Paschalis suam sententiam damnans et retractans, ita dixisse legitur, et scriptum Romæ servatur: « Audite, fratres dilectissimi, confiteor Deo Patri omnipotenti et vobis, quod pœnitet illud privilegium, potius pravilegium, in tenentis a nobis extortum, unquam alicui datum esse. Contra decreta antecessorum nostrorum consensimus; et in hac synodo, sicut in priori, illud et omnes, qui pro privilegio habere volunt, excommunicamus. Deo et vobis promittimus, donec ista misera anima in indigno corpore habitat, quod nunquam aliquid contra decreta Patrum nostrorum volumus consentiri, si placet majestati suæ. Ideo precor vos ut oretis pro me misero peccatore, ut istud

me jubentis. Qui cum sit episcopus Ratisbenensis per Dei gratiam satis religiosus et claritate plenus, non est a nobis in invidiam vel odium sic trahendus, ut ab aliquo aliquatenus illi succenseatur; cur in ædificio suo jussu fabricato aliquis pseudoepiscopus ex nomine carpatur; cum hoc ædificium, quamvis a deformi pictore, tamen pulchrum pulcherrimo sit præsentandum; atque ideo nullius detestabilis personæ aperto nomine decolorandum, sed picturis delectabilibus per exempla memorabilium Patrum decenter ornandum.

Ergo ut ad propositum redeamus; cum Apostolus fuerit tanquam abortivus, ego autem sim veraciter abortivus et vilissimus omnium; tamen, prout Deus mihi revelaverit, ipso adjuvante proferam in medium in quo non recte ad veritatem Evangelii sive canonum ambulasse video episcopum, quatenus ille majoris tanto virtutis habeatur, quanto se minorem in talibus audire non dedignatur; sitque imitator Petri suam retractando et solvendo sententiam, etiamsi sciat eam juramento interposito contra salutem suam confirmatam. Nam, si Petrus negationem cum juramento factam non mutasset, ipse Petrus non permansisset Petrus, utpote a petra veritatis penitus excisus.

Ut ergo veritatis petra consuetudini prævaleat; ut abusio prava, quæ porta est inferi, adversus hanc petram non prævaleat, studeat episcopus has dationes vel præstationes a suis prædecessoribus, vel etiam a se male factas retractare. Habemus enim exempla magnorum virorum (163), qui sua statuta retractaverunt, dum semetipsos judicantes, a Domino judicari noluerunt. Siquidem secundus Bonifacius legitur ex decreto constituisse Vigilum diaconum sibi in pontificatu succedere. Quod, quia Romano clero visum est canonibus adversari, præsentente clero ab eodem suppositum est igni ante confessionem beati Petri apostoli.

Beatus quoque Augustinus librum retractationum composuit in correptionem eorum, quæ prius incaute descripserat; et ut idem quisque sapiens faciat, his verbis commonefacit. Ait enim in præmio ejusdem libri: « Neque quisquam, nisi impudens, ideo quia mea errata reprehendo, me reprehendere audebit; sed, etsi dicit non debuisset

scelus et omnia peccata mea dignetur mihi dimittere. » Statim dominus Bruno episcopus dixit: « Deum laudemus, et gratias sibi agamus, quod dominum nostrum et caput nostrum illam hæresim dedisse pœnitet. » Tunc Joannes rogatus iratus reclamavit: « Dicis nos hæresim dedisse? nullus amodo te debet audire. » Bruno dixit: « Probare volo hæresim esse. » Vulturnensis episcopus dixit: « Tali animo fieri potest, quod est hæresis; sed fecit invitus et coactus. Non est hæresis dicenda. Si voluntarie fecisset, hæresis probari posset. »

In his notandum est quod contra canones episcoporum facta constitutio tunc in hæresim vertitur, si aut scienter perpetretur, aut post cognitam veritatem ab ipso constituyente vel roborante non damnatur; ne, si eas non damnaverit, ipse damnatur

a me ea dici, quæ postea mihi etiam displicerent, A verum dicit et mecum facit. Eorum quippe reprehensor est, quorum et ego sum. Sed, etsi, ut volet, quisque accipiat hoc quod facio, me tamen apostolicam sententiam etiam in hac re oportet intueri, quæ dicit: Si nos ipsos judicaremus, a Domino non judicaremur. »

CAPUT L.

Doctrina de rebus Ecclesiæ non alienandis auctoritate sancti Leonis Magni confirmata.

Ut autem liquido appareat quas donationes, et præstationes, et quomodolibet factas in Ecclesiæ rebus alienationes corroborari; quas etiam reprobari conveniat: audiamus donationis, commutationis, venditionis regulam a Magno Leone papa cunctis episcopis generaliter præscriptam; quamvis episcopis per Siciliam constitutis ab eo specialiter missam.

« Leo episcopus universis episcopis per Siciliam constitutis. Occasio specialium querelarum curam nobis providentiæ generalis indicit, ut, quod in duabus provinciæ nostræ Ecclesiis improbe gestum injusteque præsumptum est, id constitutione perpetua ab omni episcoporum usurpatione reseceamus. Taurominitanis enim clericis Ecclesiæ deplorantibus nuditatem, eo quod omnia ejus prædia vendendo, donando, et diversis modis alienando episcopus dissipavit: etiam Panormitani clerici, quibus nuper est ordinatus antistes, similem querimoniam in sancta synodo, cui præsidebamus, de usurpationibus prioris episcopi detulerunt. Quamvis ergo jam ordinatum a nobis sit, quemadmodum utriusque Ecclesiæ utilitatibus consulatur; ne hoc perniciosum nequissimæ deprædationis exemplum cuiquam posthac fiat imitabile: hanc præcepti nostri formam apud dilectionem vestram volumus esse perpetuam, qua sine expectatione decernimus, ut, ne quis episcopus de Ecclesiæ suæ rebus audeat quidquam vel donare, vel commutare, vel vendere; nisi forte ita aliquid horum faciat, ut meliora prospiciat, et cum otius cleri tractatu atque consensu id eligat, quod non sit dubium Ecclesiæ profuturum. Nam presbyteri vel diaconi aut cujuscunque ordinis clerici, qui conventiam in Ecclesiæ damna instituerint, sciant se et ordine et communione privandos, quia plenum justitiæ est, fratres charissimi, ut non solum episcopi sed etiam totius cleri studio ecclesiastica utilitas intemerata servetur; et eorum munera illibata permaneant, qui pro animarum suarum salute propriam substantiam Ecclesiis contulerunt. »

Ecce audivimus magnum Magni Leonis rugitum terribiliter execrantem, et congruis nominibus cauteriantem perniciosum nequissimæ deprædationis exemplum. Dicant hoc milites, prout placet, beneficium, quod pro suo fallaci hominio, et parvo atque interdum nullo interveniente pretio magnum accipiunt Ecclesiæ prædium. Certe illud beneficium contra præscriptam regulam datum et susceptum Spiritus sanctus per organum suum, sicut lectum

est, loquens vocat illud nequissimæ deprædationis exemplum. O utinam singula istius decretalis epistolæ verba caute notarentur, et ab episcopis et clericis intelligenter et obedienter servata in usum verterentur! utinam, sicut in ea constitutum est, cujuscunque ordinis clerici, qui conventiam in Ecclesiæ damna miscent, ordine atque communione privarentur! utinam illi, quibus Ecclesiæ damna displicent, clericos Ecclesiæ suæ nuditatem deplorantes, de quibus ibi lectum est, imitarentur! Certe si hæc fierent, quidquid contra istam sanctam constitutionem improbe gestum injusteque præsumptum est, aut finem, Deo triumphante, acciperet; aut episcopis et clericis damnationem perpetuam non importaret: quando aut hic ponirentur, aut in B reclamatione contra prædones Ecclesiæ pugnando, tuti coram Deo, laudabiles coram Ecclesia redderentur. Nam, si perseverarent continua reclamatione forsitan parum, forsitan multum prædones moveant, cito daretur et ab his, qui ex diverso essent, bonum testimonium tam episcopis de malæ usurpationis pœnitentia, quam clericis de innocentia.

Non est autem victoria desperanda, ut testetur cum petra; nec omnino dubitare debemus quin ad-it Dominus pro sua hæreditate certantibus: ut aut communis vita per matrices Ecclesias restitatur secundum apostolica instituta; aut, si hoc fieri non potest, serventur saltem synodalia præcepta: ita scilicet, ut non solum quarta clericorum, C quarta fabricarum ecclesiasticarum, quarta perperum in antiquos ac debitos usus restituantur; sed etiam ipsa quarta episcopi a monachis, et maxime a militibus requisita ab eo, sicut illi constitutum est, expendatur; nisi forte secundum canones collaudantibus et subscribentibus clericis quinquagesimam portio de aliqua ecclesiastica possessione monachis tradita doceatur.

Hujus enim subsidium permittunt sancti Patres fieri ab episcopo ad sublevandum et consolandum aliquod monasterium de rebus facultatum ecclesiasticarum, ut quinquagesima portio de aliquorum prædiorum pensionibus, seu villarum decimationibus monachis deputetur. Cujus quinquagesimæ partitionis traditio solemniter et legitime collaudantibus clericis facta, manet insolubilis, quia permessa est in Patrum constitutis. Si autem de hac ipsa quinquagesima non est facta sollemnis et canonica traditio, licet episcopo nec vivum nec scriptum testimonium super hoc inveniatur ut matricibus Ecclesiæ justitias suas restituat, ne de rebus ecclesiasticis facta usurpatione Deo faciat odibiles, partem peregrini ab episcopo subsidium poscentis, partem cleri Dei militantis, partem pauperis consolationem in se Ecclesia non inveniatis, partem Ecclesiæ fabricarum restauratione indigentis pervasione quadam possidentes.

CAPUT LI.

Occurritur objectionibus monachorum qui quartam decimarum partem sibi vindicant, cum nobis con-

marum in se turam suscipere. Idem est de quibusdam canonicis.

Hic obiciunt monachi : Si, inquit, ab episcopo sua quarta de toto episcopatu collecta in peregrinorum et hospitem susceptione, non in militum, scutariorum, jocularum, histrionum donis et epulationibus consumeretur; si episcopo illi sanctus episcopus, quem beatus Gregorius in suo dialogo commendat, eo quod joculari non detrahenti, non aurium pruritu inani fabulatione moventi, sed cum simia et tympano simpliciter et innocenter ludenti, ad suum prandium non permisit accessum : quin potius propter hæc nuntiavit illum citissime moriturum, quod episcopo divinis intento stans ad januam jocularior ingessit ludicrum sonum; si episcopi contenti religiosi cubiculariis (164), remotis a se militum turmis et militaribus ministris, ita viverent, ut juxta consilium beati Hieronymi mensam eorum pauperes et peregrini, et cum illis Christus conviva, nosset; si episcopi de his, quæ suæ domesticæ et strictæ necessitati superesse possent, xenodochia, id est hospitales domos, procurarent; si, inquit, se sic agendo episcopi quartam suam recte dispensarent, periculose ad eam retinendam nos monachi contenderemus, quia mundanis oblationibus, et victu de opere manuum quesito contenti esse debemus. Nunc autem, ut de cæteris portionibus interim taceamus, cur a nobis quarta episcopi reposeitur; ut inde aut miles pascatur, aut equus incrassetur, aut jocularior publicis absentium detractor et presentium assentator muneretur, aut castrum potius quam xenodochium ædificetur?

Item dicunt monachi : Si clerici per unamquamque matricem, præposituralem, baptismalem Ecclesiam canonicæ, apostolicæ, et non apostolicæ viverent; recte illis quarta decimarum portio præberetur : quibus in transversum euntibus eadem quarta nulli congruentius quam nobis monachis apostolicam vitam ducentibus præbatur. Quoniam illud, quod deberet accipere clericus, non rapinam arbitratur monachus clericalem ordinem sortitus, atque ideo clericus : maxime cum sit paratus partem cleri dimittere, si eum videat clericaliter incedere.

Cogimur hic recordari veteris historiæ, secundum tenorem cujus possumus monachis ista dicentibus competens responsum dare. Legitur in libro Ruth quendam Elimelech propter famis magnitudinem de Bethlehem peregrinando venisse cum duobus filiis suis et uxore sua Noemi in terram Moab. Quo mortuo reversa est Noemi cum nuru sua Ruth, quoniam audierat escas esse in patria,

(164) Gregorius papa coram sacratissimo B. Petri apostoli corpore cum episcopis et omnibus Romanæ Ecclesiæ presbyteris residens, astantibus diaconibus et cuncto clero dixit : « Verecundum in nostro tempore indiscretionis malum inolevit, ut hujus sedis pontificibus ad secreta cubiculis servitia laici, pueri ac sæculares obsequantur. Et cum pastoris vita esse discipulis semper debeat in exemplo, plerum-

A de qua propter famem fuerat egressa. Historiam notam sufficit commemorasse, quam, qui vult, in libro Ruth inveniet plenarie. Inveniet quoque illic inter cætera, quod propinquus quidam defuncti Elimelech, cum voluisset agrum ipsius Elimelech possidere propinquitatis jure, Ruth quoque Moabitidem cogebatur accipere uxorem, ut suscicaret semen defuncto propinquo et sic obtineret agrum jure legitimo. At ille quoniam defuncti propinqui semen suscitare noluit, possessionem quoque agri alteri dimisit, videlicet Booz benigno suscitatori seminis fratrum. Hic enim Booz, accepta uxore propinqui defuncti nomine Ruth, genuit Obed ex ipsa Ruth patrem Jesse, patris David regis, qui fuit insignis decus paternæ stirpis.

B Similiter fatemur, fame verbi Dei cogente verum Elimelech, quod interpretatur *Deus meus rex* (Ruth i), civitatem suam Bethlehem quodammodo reliquisse, et quasi defunctum, imo vere non solum a Judæis, sed etiam a falsis Christianis occisum, suscitatore seminis, id est verbi divini, indigere, ne careat sobolis legitima successione. Si ergo monachi vere Salvatoris propinqui volunt sic decimas cujuslibet ecclesiæ possidere, ut per sacerdotale regimen suscitent ex ea, quasi de Ruth, quod interpretatur *videns vel deficiens*, legitimum regimen (quod præfiguratum fuit per David legitimum regem), bene potest hoc approbari. Quoniam sic poterit per industriam monachorum ordo canonicorum resuscitari; imo ipsi monachi erunt vere clerici et canonici, quasi quidam successores beatorum monachorum, Gregorii et Martini, qui, salva virtute monachatus, facti sunt clerici oves pascendo, et canonici canones observando : alter in papatu, alter in archiepiscopatu. Unde constat quod factum est in magnis, posse quoque fieri in parvis ecclesiis : ut videlicet regantur a monachis utentibus earum decimis. Neque enim vel monachi vel claustrales canonici sine periculo utuntur decimis plebium, nisi habeant curam earum.

Cum enim apostolica confirmat auctoritas, ut, qui pascit gregem, de lacte gregis manducet; et qui plantat vineam, de fructu ejus participet; cumque clericalis annona et clericalis militia sint conjuncta, ut corpus et anima : qui hæc ab invicem dividit, ex quibus conjunctis vita Ecclesiæ subsistit, Ecclesiam occidit; et periclitatur circa illud anathema, quod Urbanus papa et martyr in suis decretis intentavit, in quibus vitam communem clericorum per omnes matrices ecclesias confirmavit. Igitur etsi rarus quisque religiosus episcopus invenitur, etsi nullus clericus canonicæ vivens decimis recto

que clerici, qualis in secreto sit vita sui pontificis, nesciunt, quam tamen, ut dictum est, sæculares pueri sciunt. De qua re præsentis decreto constitutio ut quidam ex clericis vel etiam ex monachis electi ministerio cubiculis pontificalibus obsequantur : ut is, qui in loco est regiminis, habeat testes tales, qui ejus in secreto conversationem videant, et qui ex visione sedula exemplum profectis sumant.

utatur, etsi nulla ecclesia de his instauretur, etsi nullus pauper inde pascatur, tamen nihilominus anathema incurrit, qui contra decimarum ordinationem divina et paterna confirmatione per Evangelia et multa concilia Patrumque decreta confirmatam, novam inducit exordinationem sub anathemate, ut diximus, prohibitam.

Quidquid enim sub anathemate constat prohibitum, si hoc scienter committitur, aut ignoranter commissum statim, cum fuerit cognitum, non deseritur: sine dubio importat anathema præsumptoribus, et in sua præsumptione durantibus; etiamsi eos nunc toleret in sua societate conventus ecclesiasticus, sine dubio eos in ultimo examine de medio sui auferendos expectans: quando *mittet Filius hominis angelos suos, ut colligant de regno suo omnia scandala (Matth. XIII, 41)*. Tunc erit anathema Maranatha, quod nunc præ multitudinem zizaniorum expectat Ecclesia.

Videamus nunc verba Urbani papæ et martyris terribile illud anathema contra milites et monachos et omnes ordinarum decimarum exordinatores promulgantis:

« Res, inquit, Ecclesiæ non quasi propriæ, sed ut communes et Deo oblatae cum summo timore non in alios, quam in præfatos usus sunt fideliter dispensandæ: ne sacrilegii reatum incurrant, qui eas inde abstrahunt, ubi traditæ sunt; et quod pejus est, anathema Maranatha fiant; et si non corpore, ut Ananias et Saphira fecerunt, qui mortui ceciderunt: tamen anima, quæ potior est corpore, mortua et alienata a consortio fidelium cadat; et in profundum barathri labatur. »

Si ergo juxta hæc verba sacrilegium committendo anathema Maranatha incurrunt, qui res Ecclesiæ inde abstrahunt, ubi traditæ sunt, quid in ultimo examine defendet monachos, non dico nunc proprias decimas detinentes (neque enim decimæ requirendæ sunt a monachis de fructibus, quos propriis manibus ac sumptibus elaboraverint), nisi essent laici et militati monachi indigentes ministerio clericali. Sic fieri approbant quidam Romani pontifices monasteriorum septa in tanta libertate ponentes, ut libere Deo possint vacare, licet eorum rustici decimas omnino debeant persolvere ad ecclesias, ubi suos infantes baptizant. Non ergo nunc notamus monachos vel canonicos decimas ex permissu Romanorum pontificum proprias detinentes; sed de aliena eas portantes parochia, forsitan ita longinqua, ut evidenter appareat, quod rerum illius ecclesiæ ad aliam transportatio nihil est aliud, quam inde, ubi traditæ fuerunt, exitialis ablatio, neglecta videlicet ac destructa illic speciali et clericali militia; unde abstrahuntur illius militiæ stipendia. Talem nimirum oblationum ablationem prædictus papa sacrilegium nominat, atque illam sub anathemate damnat.

De hac injusta decimarum pervasione tractans Ivo episcopus Carnotensis in quadam sua epistola

A periculum quidem talis injustitiæ aggravat, quam monachus non militans militiæ stipem usurpat: sed tamen hoc non approbat, ut subjecti abbatibus monachi suos abbates propter istiusmodi transgressionem relinquunt. Quibus hoc poterit coram Deo veniam obtinere, si hoc malum æquitate improbant; et si hoc auferre non possunt, cum discreta reclamazione supportant.

Videtur autem hoc legi divinæ per Moysen datæ convenire, quæ *morticinum (Levit. XI, 25)*, cogente necessitate, sinit portari, sic scilicet, ut is, qui morticinum portat, non nisi vestimentis aqua lotis, mundus habeatur. Sicut et hic monachus per necessitatem stabilitatis conservandæ, portans mortale non a se sed ab aliis factum peccatum, a nobis mundus judicatur: si tamen super hac ipsa necessitate dolens lacrymis poenitentialibus lavatur, lacrymisque vel gemitibus crebris per necessitatem, non per voluntatem, se morticinum portare testatur; ut ex ipsa necessitate secundum legem Dei veniam mereatur.

Neque enim absque necessitate sinit lex morticinum vel tangi vel portari. Unde non video qualiter illi fratres, et maxime congregationum monasticarum seu canonicorum prælati valeant excusari, quos ad hujusmodi exordinationem perpetrandam non tam constringit necessitas, quam propria inflammata cupiditas. Qui etiam, si vellent, istud morticinum, cujus contagione infirmum pecus maculatur, possent omnino de medio tollere: ut nullo modo ad eos respiceret illa Domini querela, quæ per prophetam vix imprecans pastoribus semetipsos pascentibus, *lac, inquit, comedebatis, et lanis operiebamini; et factæ sunt oves meæ in direptionem (Ezech. XXXIV, 3 et seq.)*. Istud sane improprium cavendo, caveant quoque illud anathema, quod contra decimarum alienatores continent Urbani papæ et martyris decretalia scripta.

Hoc nimirum anathema per hoc solvitur; non quod in baptismali ecclesia, ubi comportari et dispensari secundum canones debent; neque degant clerici de uno quadrante communiter et regulariter pascendi; neque colliguntur viduæ et pauperes et infirmi de alio quadrante fulciendi; neque viget cultus matricis Ecclesiæ de tertio quadrante restitrandæ et ornandæ. Quidquid enim de quadrante ad episcopum pertinente agatur, sive scilicet in baptismali ecclesia præcepto illius in hospitalitatis officio expendatur; sive ad matricem et episcopalem ecclesiam deferatur, aut suo stipendio episcopali insumendus, aut ipsius xenodochio, quod semper in civitate peregrinis et viatoribus consolatione indigentibus patere debet, jubente illo inferendus: ut sive absente sive præsentem episcopo nullus transeat, prout facultas admittit, inconsolatus. Quidquid horum de episcopi quadrante fiat (de quo, ut beatus Gregorius ad Martinianum Ravennatem episcopum scribens testatur: sive absens sive præsentem sit episcopus, hospitalitatis et susceptionis officium

in episcopali sede procurari debet; atque ideo, nisi quid ibi superabundat, extra civitatem expendi non debet), illi tamen tres quadrantes clericorum, pauperum, et ecclesiæ nunquam debent a parochia in parochiam transportari, spoliata illi baptismali sede, ad quam in initio fuerunt consignati.

CAPUT LII.

Plura in eamaem rem. Ubi etiam Gregorii VII constitutio de decimis monachorum et canonicorum regularium explicatur.

Verumtamen ipsa sedes rationabiliter de loco in locum translata cogit decimas ad se comportari, quæ a clericis ordinate viventibus et populo, qui decimas persolvit, providentibus ita debent dispensari, ut unam portionem sibi retineant, unam fabricis impendant, unam pauperibus maxime de illa et in illa ecclesia indigentibus sub tali testimonio expendant; ut in eorum ordinabili collegio portis gregis et piscium, de quibus supra tractatum est, ædificata cernatur in parochia pauperum porta fontium, in refectorem indigentium jugiter patens inveniatur; atque in toto populo de bona matris Ecclesiæ imitatione informato porta sterquilini per largas eleemosynas fabricetur, atque his quatuor portis ædificium, de quo agimus, decenter ornatur.

Ecclesia vero de sua portione tantum decoris in libris, vestimentis ac cæteris utensilibus accipiat, ut candelabrum in medio collocatum non solum utilitatem per spiritalem illuminationem, sed etiam decorem et exteriorum pulchritudinem circumjacenti parochiæ præbeat.

Quæ pulchritudo et utilitas tota dissipatur, quando baptismalis ecclesia tribus portionibus apud se juxta canones dispensandis, vel a monachis per falsam justitiam, vel a militibus per apertam injustitiam spoliatur. Quos utrosque res Ecclesiæ inde abstrahentes prædictus papa multis in verba sua consonantibus et sacrilegio notabiles facit, et anathemate, licet nunc ab illis neglecto, tamen Maranatha, id est in adventu Domini manifestando percellit. In tantum quippe ordinem præsignatum per matricem et baptismalem ecclesiam perdurare voluit, ut non monachis aut militibus tantum, sed ipsis etiam episcopis et omnibus omnino personis, futuris perpetuo temporibus, damnationem intentaret, si quis apostolica et decretalia ipsius constituta convellere niteretur. In quibus, quæ prædiximus, post multam ipsius communis vitæ in clero per omnes ecclesias tenendæ commendationem his verbis confirmat:

« Memoratis, inquit, augmentationibus ac cultibus in tantum ecclesiæ, quibus episcopi præsentent, Domino adminiculante creverunt; et in tantis maxima pars earum abundavit rebus, ut nullus sit in eis communem vitam eligens indigens; sed omnia necessaria ab episcopis suisque ministris percipiat. Ideo si aliquis extiterit modernis aut futuris temporibus, qui hoc avellere nitatur, jam dicta damnatione feriatur. »

Quid autem valet, quod tam antiquis decretis ac

postea in multis conciliis, matricibus et baptismalibus ecclesiis pertinentia decimarum confirmata est, si monachorum vel militum nova et injusta justitia statutis Patrum præferenda est? Sane ut videantur monachi ex auctoritate sibi parochiarum decimas vindicare; ut impiæ indigentium deprædationes aliquatenus videantur palliatæ, muniunt se cujusdam capituli a Gregorio VII dati auctoritate, cujus textus ita se habet: « Ut nullus abbas decimas et primitias et reliqua, quæ secundum statuta canonicum ad episcopos pertinent, sine auctoritate Romani pontificis, seu episcopi consensu, in cujus diocesi habitat, detineat, apostolica sanctione firmamus. »

Miro modo in textu istius capituli fatentur sagaces monachi. Nam cum in eis in eodem capitulo caute insinuetur, qua dispensatione suas, suorum scilicet laborum, decimas, quas propria usurpatione non debent retinere, concessione Romani seu proprii pontificis valeant licite possidere, utpote qui non indigent servitio clericalis militiæ: ipsi occasione hujus capituli alienas decimas captant; in circo videlicet, quod hoc solummodo a Gregorio VII indulgetur, ut, permittente Romano pontifice in sua speciali parochia, vel alio quolibet episcopo in sua, monachis liceat suas decimas et primitias detinere; non tamen alienas pervadere.

Quod ipsum, scilicet ut monachi, velut et regulares canonici, de fructibus proprio manuum vel sumptuum suorum labore acquisitis non exigantur decimas dare, confirmat papæ Innocentii nuper facta constitutio in Pisano concilio. Similiter in aliis Romanorum pontificum edictis infra septa monasteriorum confirmatur hæc libertas monachis, ut de fructibus domesticis nihil decimarum exigatur ab illis. Sed tamen nulla confirmat illis, vel confirmare potest auctoritas, ut decimas perpetuo jure possideant: quas baptismalibus ecclesiis inferendas firmissima Patrum testimonia probant.

Antiquis enim regulis caute sancitum constat, ut coloni monachorum ibi decimas persolvant, ubi infantes suos legitime baptizant. Si ergo monachi nec illas decimas possunt retinere, quas ipsorum coloni debent baptismali ecclesiæ, qua præsumptione hoc affirmant sibi licere, ut fundamentum canonicæ institutionis funditus evertant; ac tam novas leges introducant, quibus decimas antiquo jure baptismalibus ecclesiis inferendas, atque ibidem vel communi vitæ insumentas, vel secundum canones quartandas, ipsi aut dimidias aut totas aut alio quolibet modo non recte divisas colligant; et aut episcopum, aut clerum, aut ecclesiam, aut viduam sive pauperem spoliando, terribile anathema contra canonum sponte ac scienter violatores frequenter dictatum incurrere non timeant?

Sanctus quidam Pater a beato Gregorio in suo dialogo valde commendatur; eo quod oblationem illius recusaverit, quem Deo suam oblationem abstulisse constitit. At isti oblationem Dei auferunt; et pauperibus cum Lazaro in una qualibet parochia

indigentibus magnam injuriam faciunt, destruendo in baptismalibus ecclesiis portas fontium; quæ de uno decimarum quadrante semper deberent patere in refectionem pauperum.

O quanto rectius agerent, si supranotatum Patrem rite imitando, etiam laicorum oblationes vitarent, qui contra fas, contra jus decimas retinentes, quando oblationem suam auferunt frustra suas oblationes religiosis offerunt. Dum enim sanctam religionem destruunt, de qua scriptum est: *Religio munda et immaculata apud Deum et Patrem hæc est, visitare pupillos et viduas in tribulatione eorum, et immaculatum se custodire ab hoc sæculo* (Jac. 1, 27); dum, inquam, talem religionem destruunt, ac per hoc anathema Maranatha incurrunt, cavendum est monachis et omnibus religiosis, ne hoc anathemate lædantur, quando per eos pauperum spoliatores in sua iniquitate confortantur. Quorum si tandiu vitarent oblationem, donec ipsi primitus Deo recognoscerent oblationem suam, puto quoniam et eos laudaret sanctus Gregorius, non jam loquens in dialogo, sed cum Christo regnans in cælo.

Idem tamen scribens ad Augustinum Anglorum archiepiscopum satis insinuat quod lex ista ecclesiasticas possessiones quartandi non est posita, nisi propter transgressores apostolicæ vitæ, clericos scilicet sæculares. Nam communi vita viventibus nulla lex posita est, nisi ut omne, quod superest, pauperibus et indigentibus tribuatur. Unde cum præfato Augustino Anglorum archiepiscopo legem propter transgressores positam beatus ille commemorasset; ne communiter viventibus putaretur eadem lex data quæ propter transgressores est posita, ait: « Communi autem vita viventibus jam de faciendis portionibus vel ad exhibendam hospitalitatem, vel ad implendam misericordiam, quid nobis erit loquendum, nisi omne, quod superest, in causis piis ac religiosis erogandum, sicut scriptum est: *Verumtamen quod superest, date eleemosynam, et omnia munda sunt vobis?* » (Luc. xi, 41.)

Ecce Deo gratias, beatus Gregorius evidenter indicat, quod ad communis vitæ observatores quartatio, de qua loquimur, non pertineat. Quam tamen cæteris clericis extra communem vitam viventibus a seo necessariam indicat, ut, quisquis seu episcoporum seu clericorum extra communem vitam viventium de decimis cæterisque stipendiis ecclesiasticis, præterquam inde statutum est, suo tempore faceret, non dubitaverit hoc appellare usurpationem. Neque enim solas decimationes et antiquas agrorum pensiones per singulos annos voluit per ecclesiasticos ministros episcopo judicante dispensari; sed hoc ipsum in novis Ecclesiarum acquisitionibus præcipiendo statuit observari, ut episcopus super his aliam potestatem non haberet, nisi ut tam novas quam veteres acquisitiones quartando juxta canones dispensaret.

Unde scribit Maximiano episcopo Syracusano inter cætera: « Cognovimus de redditibus Ecclesiæ

noviter acquisitis canonicam dispositionem quartarum minime provenire; sed episcopos locorum tantummodo distribuere quartam antiquorum reddituum, nunc vero quasita suis usibus retinere. Quam obrem pravam, subintroducendamque consuetudinem fraternitas tua vivaciter emendare festinet, ut sive de præteritis redditibus, sive de hiis qui noviter obvenierunt vel obvenient, quartæ secundum distributionem canonicam dispensentur. Incongruum namque est unam eandemque Ecclesiæ substantiam duplici quodammo. censi, id est, usurpationis et canonum. »

Auditus, o monachi, quomodo beatus Gregorius execrando novas usurpationes, et commendando sacros canones, pravam consuetudinem vivaciter emendari præcipit, quam sacris canonibus adversari deprehendit?

Si ergo nec novas acquisitiones hujus tanti pontificis auctoritas permittit episcopis aliter dispensare, quam statutum est reverenda canonum sanctione, quare vel episcopi eas taliter tradendo præsumunt? vel monachi eas a tradentibus accipiunt, affirmantes hanc esse legitimam traditionem, quam beatus Gregorius, ut lectum est, appellat « usurpationem, et pravam, subintroducendamque consuetudinem? » Si tam plana esset a septimo Gregorio sententia monachis data ad parochiarum recipiendas decimas, quam plana et plena est primi Gregorii talem usurpationem prohibens auctoritas, puto tamen quia recte potior et antiquior auctoritas præponderet; si Gregorius Gregorio, minor majori adversaretur. Sed absit ut hoc a nobis sentiat, ut inter ultimum et primum Gregorium de constitutione decimarum dissentiat, cum, sicut primus, ita et ultimus canonum constituta etiam a monachis in hac substantia servari præcipiat; vixque illis decimas proprias cum episcoporum licentia detinere permittat. Quæ permissio septimi Gregorii primo Gregorio non multum adversatur. Qui monachorum libertati et quieti multum in suis decretis suffragatur; ita tamen, ut in synodo Chalcedonensi legitur, sub episcoporum potestate ipsi monachi permanent; alioquin ejusdem synodi statuta eos communionem privant.

Si ergo episcopo justitiam decimarum exigente, rebelles sunt monachi, juxta statutum synodi Chalcedonensis propter ipsam rebellionem excommunicandi, juxta illud anathema periclitantur, quo violatores quatuor principalium conciliorum a beato Gregorio in sua synodica multantur. Nam si juxta sententiam illius, qui horum quatuor conciliorum soliditatem non tenet, etiamsi lapis esse videatur, extra ædificium jacet: cavendum est monachis per Chalcedonensem synodum ad obedientiam episcopi sub excommunicatione restrictis, ne præsumant illi sancta et juxta præcipienti, ac decimas juxta canonum scita disponere volenti aliquatenus repugnare. Quia Gregorius septimus, in quo fallaciter condudat, nec vult nec potest tales rebelliones a beato

Gregoric anathemati addictos liberare : quin imo A etiam ipse gravius offenditur quod ejus capitulum, non contra sed secundum canones datum, prava interpretatione ab eis pervertitur.

CAPUT LIII.

Præmistam doctrinam pluribus roborat, præsertim auctoritate sancti Gregorii Magni cujus exemplo episcopi ad curam pauperum et peregrinorum incitantur.

Sufficiant hæc pauca monachis et militibus re- sponsa, quorum neutri poterunt sibi decimas per aliquam justitiam vindicare, si anathema contra canonum sponte violatores promulgatum voluerint evitare. De quorum numero si quis pro anima sua sollicitatur, episcopo etiam non repositenti eccle- siasticas facultates reddere non gravabitur. Nec eos B poterit securos facere consensus vel taciturnitas adhuc mortalis episcopi, contra quos clamant Patres in cælo conscripti : præsertim cum episcopo nec de sua speciali portione liceat, quam ei paterna tradi- tionum regula prædictat.

Unde beatus Gregorius Augustino Anglorum epi- scopo scribens, ita dicit : « Mos apostolicæ sedis est ordinatis episcopis præcepta tradere. De stipendiis Ecclesiæ vel de his, quæ fidelium oblationibus ac- cedunt altario, quatuor debent fieri portiones. Una videlicet episcopo et familiæ propter hospitalitatem atque susceptionem ; alia clero, tertia pauperibus, quarta in ecclesiis reparandis. »

Eecce audivimus quia non propter monachos aut milites ditandos et consolandos decimarum portio C quanta episcopo disponatur, a quo talium susce- ptio in episcopali sede canonum justitiæ sic debetur, ut episcopus graviter accusandus notetur, si per suam Ecclesiam transierit egens peregrinus, ex parte pontificis consolationem talibus pro posse de- bentis inconsolatus.

Unde item beatus Gregorius, ut supra perstrin- ximus, Secundino servo Dei scribens, inter cætera sic ait : « Fratrem nostrum Marinianum episcopum verbis, quibus vales, excita, quia eum obdormisse suspicor. Nam venerunt quidam ad me, in quibus quidam senes mendicantes, qui a me discussi sunt, a quibusdam quid acceperint, ut per singula retulerunt, quando est et a quibus in itinere data sint. D Quos cum sollicite de prædicto fratre requirerem, quid eis dedisset ? responderunt se cum rogasse, sed ab eo nihil accepisse, ita ut neque panem in via acceperint, quod dare omnibus illi Ecclesiæ semper familiare fuit. Dixerunt enim : Respondit nobis di-

« cens : Non habeo, quod vobis dare possim. Et mi- rror, si is, qui vestes habet, argentum habet, cella- ria habet ; quod pauperibus dare debeat, non habet. Dic ergo illi, ut cum loco mutet mentem. Non sibi solam lectionem credat et orationem sufficere, ut remotus studeat sedere, et de manu nihil fructifi- care ; sed largam manum habeat, necessitatem pa- tientibus concurret, alienam inopiam suam credat. Quia si sic non habet, vacuum episcopi nomen tenet. »

In quibus verbis hoc diligenter pensandum est, quod episcopus, qui lectioni et orationi deditus fuisse significatur, tantum propterea sancto pontifici redar- guendus videbatur : quod viatoribus consolatione indigentibus atque hanc ab episcopo poscentibus nihil fuerat consolationis impensum ; cum tamen propter consolandos unum decimarum quadrantem constet ex tota episcopatus parochia dispositum. Quod si episcopus, ille religiosus fuisset, qui res pauperum divitibus dare, aut ex his castra ædifi- care non timuisset, non hoc in sua redargutione tacuisset beatus Gregorius, pauperum tam diligen- tem patronum, ut, sicut superius dictum est, episcopum Paschasium vehementer increparet, cur, pauperibus neglectis, de rebus Ecclesiæ navim fabricare præ- sumeret : cui etiam in suis litteris numerum solidorum impropertavit, quos in eadem navi fabri- canda illum expendisse audivit (165).

Usque adeo vir sanctus voluit res Ecclesiæ, non juxta novas usurpationes, sed juxta canones anti- quos dispensari : ut nec infirmitate corporis ab in- digentium susceptione apud illum aliquis potuerit excusari ; quam de portione ad episcopum perti- nente semper in episcopali ecclesia voluit esse pa- ratam, etiam episcopo absente. Hinc est quod Ma- rinianum Ravennatem episcopum pro infirmitate corporis in civitate morari non valentem talibus verbis alloquitur : « Venientes quidam Ravennates homines gravissimo mœrore me invenerunt per- culsum, quia fraternitatem tuam retulerunt de vo- mitu sanguinis ægrotare. Ex qua re sollicite et sin- gillatim eos, quos hic doctos lectione novimus me- dicos, fecimus requiri : et quid singuli senserint, quidve dictaverint, sanctitati vestræ scriptum misi- mus. Qui tamen quietem et silentium præ omnibus dictant : quam si tua fraternitas in sua ecclesia possit habere, valde sum dubius. Et ideo videtur mihi, ut ordinata illic ecclesia, vel qui missarum solemniam explere valeat, vel qui episcopii curam gerere, hospitalitatem et susceptionem possit ex-

(165) Gregorius Antnemio subdiacono Campaniæ : « Pervenit ad nos fratrem et coepiscopum nostrum Paschasium ita desidere negligenterque in cunctis existere, ut in nullo, quod episcopus est, agnosca- tur : adeo ut nec Ecclesia ipsius, neque monasteria, sive filii, vel oppressi ejus erga se dilectionis studium sentiant ; nec aliquam supplicantibus sibi, in quibus iustum est, opem defensionis accomodet. Et quod adhuc dici gravius est, consilia prudentium et re- cta suadentium nulla patitur ratione suscipere ;

sed rebus, quæ ad pastoris curam pertinent, præ- termissis, ad fabricandam navim toto se studio in- utiliter occupet. Unde, sicut fertur, contigit quadri- gentos, aut eo amplius, illum jam solidos perdi- disse. » Et post aliqua : « Si vero, quod non credi- mus, post adhortationem nostram solito adhuc more negligens esse tentaverit, ad nos est modis omnibus transmittendus, ut hic positus discere possit quid vel qualiter secundum Dei timorem agere conveniat sacerdotem. »

libere, quæ monasteriis custodiendis præesse, tua fraternitas ad me ante æstivum tempus debeat venire : ut ægritudinis tuæ ego specialiter, in quantum valeo, curam geram, quietemque tuam custodiam. »

Quid iste vir sanctus diceret, si nostro tempore videret episcopos in castris suis morantes, et egentium susceptionem in civitate procurandam negligentes; atque hoc, quod egentibus debebatur, militibus distribuere? puto quod nec in episcopis tale dominium, nec in militibus tale hominum illi placeret, per quod pauperes dispoliari videret. Puto quod nec monachorum illi placeret importunitas, a quibus ita contemnitur canonum auctoritas, ut dicant episcopo licere, quod ei affirmant sancti Patres non licere (166).

Dicunt enim quod saltem suam portionem possit episcopus monachis, vel alteri, cui voluerit, dare : de qua secundum canonicas regulas in episcopali ecclesia et sæculi permittit, per cætera loca, debet hospitalitatem et susceptionem procurare. Illi novas leges componendo, cogitant consilia, quæ non poterunt stabilire; nos, quæ prius dicta sunt, ostendimus jam diu sic stabilita esse, ut, quisquis nobis in his adversatur, non nobis, sed sanctis in cælo regnantibus contrarius inveniatur. Speramus autem meliora et viciniore salutem ex parte monachorum pro salvatione animæ suæ sollicitorum. Quia, Domino tribuente, fieri potest ut multi eorum, qui in pauperum substantia per ignorantiam deliquerunt et adhuc delinquant, patefactæ veritati acquiescant; et milites, qui eorum exemplis ad decimas retinendas confortari et palliari solebant, ipsi monachi fortius compescant : quando illud per monachos decimas relinquentes militibus manifestatur, quod datio vel præstatio ab episcopo contra canones facta, non solum danti, sed etiam accipienti mortem et anathema Maranatha operatur; sicut præmissis auctoritatibus evidenter probatum agnoscitur.

Sane, quia Ecclesiæ, quæ regulariter non sunt dispositæ, speciem habent pupillorum tutoribus actoribus indigentium : si tales Ecclesias, vel hæredes parvulos, monachi suscipere omnino regendas et tuendas usque ad aliquod præfinitum tempus ab episcopo, posset hoc utcumque tolerari, si tamen ipsi monachi vellent esse tutores fidi, non perfidi. Notatur enim in tutore perfidia, si non ad hoc studeat nutrire parvulum hæredem sibi commissum, ut idoneus efficiatur ad regendam hæreditatem suam per se ipsum. Sic et monachorum notatur perfidia, si sic tractetur ab eis aliqua Eccle-

sia, ut, licet sit ei facultas ad quantumcumque congregationem regulariter sustentandam, ipsis tamen impediens et facultatem ejus ad se trahentibus nunquam fiat libera et idonea ad regularem ordinationem, volentibus monachis perpetualiter possidere illius hæreditariam possessionem. Sed et hoc utcumque portari posset, si ipsi monachi lac et lanam ovium cujuslibet Ecclesiæ accipientes, pascerent per se ipsas oves. Illud vero penitus est intolerabile ac nimium execrabile, velle monachos lanam et lac de ovibus colligere, et ovium curam nolle habere : vel quod adhuc pejus est, alicui mercenario seu lupo eas committere. Quod quia periculosum est monachos jam diu fecisse, utinam velent in compensationem præteritorum excessuum adhuc tenere ordinem suum, et favere ordinationi sacrorum canonum !

Tunc ipsis monachis legitime certantibus et justitiam Ecclesiæ defensantibus reedificarentur portæ fontium in refectores egenorum per unamquamque matricem seu baptismalem Ecclesiam pascedorum. Tunc ipsis una cum clericis laborantibus ubi eos invitaret episcopus, tale consurgeret ædificium; quod in veritatis petra, non in pravaram consuetudinum arena, per hoc pateret esse fundatum, quia nullo impulsu posset moveri, etiamsi omnia tentationum flumina illi contingeret illidi. Speramus in Domino, quod optamus, posse fieri : quod cum factum fuerit ædificium, de quo tractamus, firmiter stabit.

Erunt enim clerici, non acephali, sed regulares facti, principales in hoc ædificio provisores, vigiliæ et excubias suas custodientes : ut de illis cantari possit : *Super muros tuos, Jerusalem, constituti custodes; tota die et tota nocte non tacebunt laudantes nomen Domini (Isa. lxxii, 6)*. Sic ergo clerici vigilantibus et laudantibus nomen Domini, monachi sancti cellam vinariam ingressi inebriantur ab ubertate domus Dei, quia hoc ædificium, de quo Deo largiente tractavimus, non est aliud, nisi domus Dei et porta cæli.

In hac domo colligitur familia, cui per episcopum dispensanda est in tempore tritici mensura. Contra istam familiam pugnat mundus in suis principibus. Sed licet in adversario nostro gigantea statura cernatur, tamen per episcopum, quasi per humilem et parvum David, prosternendus non dubitatur : si tamen ipse episcopus, non Saulis arma regalia et in se confidentibus usitata, sed David pastoris arma et instrumenta pastoralia eligat, quibus contra superbiam mundi pugnaturus procedat.

(166) Ex concilio Romano : « Quicumque militum, vel cujuscunque ordinis vel professionis prædia ecclesiastica a quocunque rege seu sæculari principe, vel ab episcopis invititis, vel abbatibus, aut ab aliquibus Ecclesiarum rectoribus suscepit vel suscepit, vel invaserit, vel etiam eorundem rectorum depravato seu vitioso consensu tenuerit; nisi

eadem prædia Ecclesiis restituerit, excommunicationi subjaceat. »

In his verbis notandum est quod ecclesiasticarum rerum alienatio nihilominus damnatur sub excommunicatione; et quando roboratur, vel toleratur prælatorum depravata consensione.

CAPUT LIV.

ogus et peroratio Gerhohi ad Chunonem episcopum Ratisbonensem.

Etiam te, o venerande præsul Chuno, cui hoc ædificium Deo tribuente compositum offerimus, in finem specialiter alloquar; nonne fuisti pastor, strenuus scilicet rector monachorum? nonne episcopum electus et quasi pro multorum salutem ad pugnam destinatus, vestimenta et arma induisti, quando juxta morem prædecessorum, non antiquorum sed modernorum et imorum, milites ac principes in hominum susti, quasi per tales contra mundum pugnatum ac triumphaturus esses? Quibus tanquam artibus parvo et in solo Deo confidenti non committibus gravari et impediri te sentis, et senties: non illis depositis et exutis pastoralia tantum instrumenta resumes; quæ et antea portare conereras, quando nullo principe, nullo milite stipastoraliter incedebas.

tamen non modica differentia inter illum tunc asterialem et nunc episcopalem statum tuum observanda. Tunc enim sufficit in pastorem de lacte coagulato tales cibos colligere, qui innocentes et simplices judicabas pascendos, robur virile nutriendos esse. Nunc vero, quia terra mundi superbiam pugnaturus incedis, etiam res limpidissimas de aqua Scripturæ colligere necessariam habebis: ut, qui de sanctissimo pectus tui receptaculo doctrina lactea non vegetas, quod pejus est, contra humilitatem tuam taur; hunc sententia judicialiter dictata quasi bene librata lapide anathematis percutiat, et erram usque prosternat, proprio gladio jugum, et illo capite privandum, cujus membra stum crucifixerunt, et usque hodie in suis obris crucifigunt. Tunc tibi de bello revertenti, munem victoriam verbo veritatis, non tibi, tridici dicitur illud canticum a turbis obviantium tue studiis pio favore astipulantium: *Saul perit mille, et David decem millia in millibus suis* (eg. xviii, 7). Cum enim satis timeretur prædeor tuus, utpote Sauli quodammodo comparatquia supereminebat totum populum ab huet et sursum præ multitudinem principum suocognatorum: tu de tribu Juda natus, tu veritatis confessionem nobilitatus, magis formibilis eris mundi principibus, quam si tu terra principes pugnaturus confidas in prius, in filiis hominum, in quibus non est s.

te autem taliter pugnantem, quasi de viro desibili et manu forti, nascetur Salomon pacificus, quia post aliquantam pugnam pace superparis munerandus, ut, te cooperante in Domiglorieris templum ædificatum, quod, Deo priminiis costam ædificante, fuit inchoatum. A cu-

A jus introitu quia propter peccata mea longe sum repellendus, tuis et omnium, qui hoc opus lecturi sunt, rogo adjuvari precibus, ut mihi non imputetur peccatum, quod fœdus pulchrum, contaminatum mundum, ex parte Dei monstravi ædificium. De quo adhuc plura possent monstrari, si a lippis cordis mei oculis tantus fulgor posset tolerari. Sed puto, non expedit, ut a nobis ulterius procedatur, quoniam per sanctos Patres multipliciter de hoc ædificio tractatur: qui docent expresse, quid in eo sit turris David ædificata cum propugnaculis; quid turris Libani, quæ respicit contra Damascum; quid cæteræ turres Jerusalem, quæ gemmis ædificantur; quid denique omnia, quæ vel in templo vel in tabernaculo figuratim commemorantur.

Cum ergo de omnibus istis abunde a sanctis Patribus tractetur, mihi, quæso a te, Pater, et ab omnibus hoc opusculum lecturis venia impetretur, quod, licet jussus et tuis precibus coactus, præsumpsi oculos fœdos in tantam pulchritudinem attollere, atque hanc aliis multo me sapientioribus et melioribus demonstrare, quam ego ipse de longe aspicere non sum dignus. Nec ad eam aspiciendam aliquatenus fuissem admissus, nisi quod sæpe indignus ac degener servus, non dominorum mensam tractaturus, sed ministris dignis ad mensam accedentibus aliquid post tergum administraturus in conspectum dominorum admittitur. Qui tamen suo ministerio completo rursus ad stercus portandum, vel aliud utile officium foris exsequendum destinatur: nec est illi locus in convivio, qui vix pro sui fœditate ad horam a convivantibus aspicitur etiam in extremo ministerio.

Verum si minister dignus et decorus, cui subministrat indignus et indecorus, divertet ab oneribus dorsum ejus, ne manus ejus in cophino, vase scilicet stercorario, serviant: sed honestioribus actionibus occupatæ fœditatem de stercore contractam aliquatenus exuendo pulchritudinem assumant, fieri potest, ut in magno convivantium numero saltem novissimum locum teneat: quem prius fœditas excludens vix post tergum ministrantis usque ad limen, vel parum ultra limen introire sinebat.

Tu itaque, o Pater, cum sis Dei minister et decorus, cui placuit in me misero habere subministratorem, qui nec dignus est nec decorus; age orando, age operando, dignus pro indigno, sanctificatus pro polluto: ne de illo ædificio, de illo infra ædificium hoc convivantium numero (quem tibi subministrans aliquatenus, quantum lippitudo mea patiebatur, vidi) penitus excludar; atque in opere stercoris, in labore luti et lateris, prout fœditas et improbitas mea exigit, relinquar: sed admittar et permittar saltem in novissimo loco novissimum diem expectare, confidens me salvandum, non in

lia persequuntur. » Item : « Generale præceptum beneficio speciali antefendum est. » Et iterum : « Contra jus rescripta non valeant, quocumque modo fuerint impetrata. Quod enim publica jura præscribunt, magis sequi iudices debent. » Et infra : « Personalia rescripta, quæ cum jure concordant, valeant more veterum : et negotii, de quo loquitur nostra rescriptio, finis latæ sententiæ terminis censeatur. Speciale autem si quid legibus ac juri importat injuriam, obolitum extirpetur. » Item : « Illa scripta uniuscujusque supplicantis desiderio concessa prævalent, et effectui mancipentur ; quæ cum juris et legum ratione concordant : ea vero, quæ subreptione vel falsis precibus forsitan impetrantur, nullum supplicantibus ferant remedium. »

Item in concilio præsidente papa Symmacho Romæ celebrato, cum fuisset præsentibus cunctis prava quædam constitutio recitata, Laurentius episcopus Mediolanensis Ecclesiæ dixit : « Ista scriptura nullum potuit obligare pontificem, maxime cum nec papa subscripserit, nec alicujus secundum canones metropolitani legatur assensus. » Petrus episcopus Ravennatis Ecclesiæ dixit : « Scripturam, quæ in nostra congregatione vulgata est, nullis viribus existere manifestum est, quia canonibus non convenit. » Eulalius episcopus Syracusanæ Ecclesiæ dixit : « Scripturam, quæ in sacerdotali recitata est, evidentissimis documentis invalidam : primo quod contra Patrum regulas facta videtur ; deinde quod nullius præsulis apostolicæ sedis subscriptione firmata docetur. » Idem : « Cujuslibet provinciæ sacerdotes intra suos terminos concilio habito quidquid sine metropolitani sui auctoritate statuerint, irritum esse Patres sancti sanxerunt. Ergo, quod præsumptum cognoscitur, viribus carere non dubium est, nec posse inter ecclesiastica nullo modo statuta censi. » Sancta synodus dixit : « Apud nos certum videtur hanc ipsam scripturam nullius esse momenti quam etiam provida beatitudinis vestræ sententia enervari conveniebat, et in irritum deduci, ne in exemplum remaneret præsumendi quibuslibet laicis, quamvis religiosis vel potentibus, in quacunque civitate quolibet modo aliquid decernere de ecclesiasticis facultatibus ; quarum solis sacerdotibus indiscusse a Deo cura commissa docetur. » Symmachus papa dixit : « Opus est ut sollicitudinem nostram non solum ad præsentia, sed etiam ad secutura sæcula porrigamus. Ergo contra fas si quod conceptum fuerit documentum universis viribus, quamvis ab initio nullas habuerit .... Et liceat quibuscumque ecclesiasticis personis vocem contradictionis offerre, et ecclesiastica auctoritate fulciri. »

His decursis patet quoniam nec divinæ leges favent monachis partem episcopi perpetuo jure possidentibus ; nec sæculi leges favent militibus beneficiario jure decimas et ecclesiastica prædia retinere, ac posteris suis relinquere volentibus ; cum

A aperta canonum ac sæcularium legum auctoritate cassetur quidquid a quolibet contra canones divinam et antiquam justitiam defendentes, vel novo scripto confirmatur, vel absque scripto per injustam modernarum consuetudinum justitiam injuste præsumitur.

B Episcopus ergo si de sua portione aliquid dare vel præstare voluerit, datio vel præstatio illius, eo vivente, stabit, sive ad salutem sive ad damnationem ipsius ; prout se habuerit dationis vel præstationis modus. In qua tamen datione vel præstatione, si periculum ante mortem agnosceret, ipse quoque divinis legibus fretus dissolvere poterit factum suum, cavens tam suum quam accipientis periculum. Est enim donanti et male accipienti dudum a Symmacho papa periculum per orbem divulgatum. « Quicumque, » inquit, « oblitus Dei, et decreti hujus immemor quidquam de jure titularum vel Ecclesiæ perpetuo jure alienare tentaverit ; donator, alienator ac venditor honoris sui amissione multetur. » Ecce qualis pœna datori et alienatori præscribitur, nisi, ut idem papa in sequentibus determinat, mos ille in datione servetur : qui secundum animarum considerationem proposito religionis convenire videtur. Audivimus pœnam donatoris incauti, audiamus qua pœna idem papa petitorum vel acceptorem incautum jubeat feriri. « Qui, » inquit, « petierit, aut acceperit, vel qui presbyterorum ac diaconorum, seu defensorum danti subscripserit, quo iratus Deus animas percutit, anathemate feriatur. »

C Ut autem in datorem et acceptorem sic vindictam dictaret, quatenus tamen de ipsa vindicta exitum et evasionem monstraret : « Sit, » inquit, « alienatori, accipienti, subscribenti, quam præmisimus, vindicta, nisi forte et alienator sibi, dum repetit ; et qui accepit, ceteri restitutione prospexerit. Quod si minori animæ suæ cura quisquam remedium oblatum forte neglexerit, supra ea pœnarum genera, quæ superius tenentur ascripta, contra fas, si quod conceptum fuerit documentum, universis viribus, quamvis ab initio nullas habuerit . . . Sed etiam liceat quibuscumque ecclesiasticis personis vocem contradictionis offerre, et ecclesiastica auctoritate fulciri : ita ut cum fructibus possit aliena roscere. Nec aliquo se ante tribunal Christi obstaculo muniat, qui a religiose animabus ad substantiam pauperum derelicta contra fas sine aliqua pietatis consideratione dispergit. »

CAPUT XLIX.

Hortatur Gerhohus episcopus male facta exemplo Petri a Paulo correpti emendare ac retractare.

Tantis ergo auctoritatibus in promptu positis, quis est episcoporum qui non libenter utatur oblato sibi remedio, quod male dedit vel præstitit, repescendo ? Quis est enim homo cui non possit accedere, ut per timorem vel per ignorantiam cum Petro peccet ? Quod si acciderit, quid restat lapsis cum Petro, nisi ut resurgant cum Petro ? Petrus enim

per ignorantiam non recte incedens ad Evangelii A veritatem, quam cito errorem suum a condiscipulo increpatus agnovit, de correptione in faciem sibi facta lætus veritati acquievit; magnam præclarissimi exempli præbens imitationem; ut nemo quantumcunque altus verecundetur mutare suam sententiam; si modo, etiam ab inferiore illi fuerit revelatum, quod contra Evangelii vel canonum veritatem incedat.

Paulus enim apostolus, licet in labore cunctis apostolis præferatur, tamen, quia Ecclesiam persecutus et novissime vocatus est, ipse se *abortivum* nominat (*I Cor. xv, 8, 9*): et tamen princeps apostolorum usque adeo secundum veritatem Evangelii correptionem illius non recusavit; ut suum reprehensorem sibi: et ipsi in sapientia præferens, B eandem laudaret epistolam, in qua suam simulationem vidit reprehensam.

Et ego itaque de Saulo duntaxat, nondum Paulo, agens, ac de magno persecutore, non de magno prædicatore similitudinem trahens, me abortivum et omnium Christianorum minimum nomino, quia et ego pro modulo meo, imo ultra modulum meum Ecclesiam Dei persecutus sum, non solum paternam substantiam in me ipso dissipando, ac porcos diu pascendo, sed et quod multum horreo, atque utinam satis horrerem, malam quamdam arborem anathematis falce succisam pro meo fastu et quæstu fulciendo. Quæ etiam si bonos fructus faceret, me tamen pro mea pessima intentione merces mala maneret, nisi quod Agnus ille, qui tollit peccata mundi, potens est et illam personam convertere, de qua loquor; et me sanare, qui culpam meam coram ipso cunctis hæc lecturis confiteor. Taceo autem tam illius quam meum nomen, prodens tantummodo iniquitatis confessionem; ut et pro peccatis venia oretur, et a me tam elationis quam invidiæ naufragium vitetur. Quia, cum ille, de quo loquor, inter episcopos licet male fructuosus adhuc a patrefamilias toleretur; mea vero persona opprobrium hominum et abjectio plebis convenienter et veraciter æstimetur, non careret fuco elationis manifestatio mei nominis, maxime cum in hoc opusculo ignorari velim personam et nomen scribentis, cognosci vero personam et nomen scribere D

(165) Anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo decimo facta est in Lateranensi Ecclesia synodus præside Paschali papa II, inductione III, Nonas Martii. Ubi idem Paschalis suam sententiam damnans et retractans, ita dixisse legitur, et scriptum Romæ servatur: « Audite, fratres dilectissimi, confiteor Deo Patri omnipotenti et vobis, quod pœnitet illud privilegium, potius privilegium, in tenitoriis a nobis extortum, unquam alicui datum esse. Contra decreta antecessorum nostrorum consensimus; et in hac synodo, sicut in priori, illud et omnes, qui pro privilegio habere volunt, excommunicamus. Deo et vobis promittimus, donec ista misera anima in indigno corpore habitat, quod nunquam aliquid contra decreta Patrum nostrorum volumus consentiri, si placet majestati suæ. Ideo precor vos ut oretis pro me misero peccatore, ut istud

me jubentis. Qui cum sit episcopus Ratisbonensis per Dei gratiam satis religiosus et charitate plenus, non est a nobis in invidiam vel odium sic trahendus, ut ab aliquo aliquatenus illi succenseatur; cur in ædificio suo jussu fabricato aliquis pseudoepiscopus ex nomine carpatur; cum hoc ædificium, quamvis a deformi pictore, tamen pulchrum pulcherrimo sit præsentandum; atque ideo nullius detestabilis personæ aperto nomine decolorandum, sed picturis delectabilibus per exempla memorabilium Patrum decenter ornandum.

Ergo ut ad propositum redeamus; cum Apostolus fuerit tanquam abortivus, ego autem sim veraciter abortivus et vilissimus omnium; tamen, prout Deus mihi revelaverit, ipso adjuvante proferam in medium in quo non recte ad veritatem Evangelii sive canonum ambulasse video episcopum, quatenus ille majoris tanto virtutis habeatur, quanto se minorem in talibus audire non dedignatur; sitque imitator Petri suam retractando et solvendo sententiam, etiamsi sciat eam juramento interposito contra salutem suam confirmatam. Nam, si Petrus negationem cum juramento factam non mutasset, ipse Petrus non permansisset Petrus, utpote a petra veritatis penitus excisus.

Ut ergo veritatis petra consuetudini prævaleat; ut ab usibus prava, quæ porta est inferi, adversus hanc petram non prævaleat, studeat episcopus has dationes vel præstationes a suis prædecessoribus, vel etiam a se male factas retractare. Habemus enim exempla magnorum virorum (163), qui sua statuta retractaverunt, dum semetipsos judicantes, a Domino judicari noluerunt. Siquidem secundus Bonifacius legitur ex decreto constituisse Vigilum diaconum sibi in pontificatu succedere. Quod, quia Romano clero visum est canonibus adversari, præsentem clero ab eodem suppositum est igni ante confessionem beati Petri apostoli.

Beatus quoque Augustinus librum retractationum composuit in correptionem eorum, quæ prius incaute descripserat; et ut idem quisque sapiens faciat, his verbis commonefacit. Ait enim in proemio ejusdem libri: « Neque quisquam, nisi impudens, ideo quia mea errata reprehendo, me reprehendere audebit; sed, etsi dicit non debuisse

scelus et omnia peccata mea dignetur mihi dimittere. » Statim dominus Bruno episcopus dixit: « Deum laudemus, et gratias sibi agamus, quod dominum nostrum et caput nostrum illam hæresim dedisse pœnitet. » Tunc Joannes rogatus iratus reclamavit: « Dicis nos hæresim dedisse? nullus amodo te debet audire. » Bruno dixit: « Probare volo hæresim esse. » Vulturnensis episcopus dixit: « Tali animo fieri potest, quod est hæresis; sed fecit invitus et coactus. Non est hæresis dicenda. Si voluntarie fecisset, hæresis probari posset. »

In his notandum est quod contra canones episcoporum facta constitutio tunc in hæresim vertitur, si aut scienter perpetretur, aut post cognitam veritatem ab ipso constituyente vel roborante non damnetur; ne, si eas non damnaverit, ipse damnetur

a me ea dici, quæ postea mihi etiam displicerent, A verum dicit et mecum facit. Eorum quippe reprehensor est, quorum et ego sum. Sed, etsi, ut volet, quisque accipiat hoc quod facio, me tamen apostolicam sententiam etiam in hac re oportet intueri, quæ dicit: Si nos ipsos iudicaremus, a Domino non iudicaremur. »

CAPUT L.

Doctrina de rebus Ecclesiæ non alienandis auctoritate sancti Leonis Magni confirmata.

Ut autem liquido appareat quas donationes, et præstationes, et quomodolibet factas in Ecclesiæ rebus alienationes corroborari; quas etiam reprobari conveniat: audiamus donationis, commutationis, venditionis regulam a Magno Leone papa cunctis episcopis regulariter præscriptam; quamvis episcopis per Siciliam constitutis ab eo specialiter missam.

« Leo episcopus universis episcopis per Siciliam constitutis. Occasio specialium querelarum curam nobis providentiæ generalis indicit, ut, quod in duabus provinciæ nostræ Ecclesiis improbe gestum injusteque præsumptum est, id constitutione perpetua ab omni episcoporum usurpatione reseceamus. Taurominitanis enim clericis Ecclesiæ deplorantibus nuditatem, eo quod omnia ejus prædia vendendo, donando, et diversis modis alienando episcopus dissipavit: etiam Panormitani clerici, quibus nuper est ordinatus antistes, similem querimoniam in sancta synodo, cui præsidebamus, de usurpationibus prioris episcopi detulerunt. Quamvis ergo jam ordinatum a nobis sit, quemadmodum utriusque Ecclesiæ utilitatibus consulatur; ne hoc perniciosum nequissimæ deprædationis exemplum cuiquam posthac fiat imitabile: hanc præcepti nostri formam apud dilectionem vestram volumus esse perpetuam, qua sine expectatione decernimus, ut, ne quis episcopus de Ecclesiæ suæ rebus audeat quicquam vel donare, vel commutare, vel vendere; nisi forte ita aliquid horum faciat, ut meliora prospiciat, et cum totius cleri tractatu atque consensu id eligat, quod non sit dubium Ecclesiæ profuturum. Nam presbyteri vel diaconi aut cujuscunque ordinis clerici, qui conventiam in Ecclesiæ damna instituerint, sciant se et ordine et communionem privandos, quia plenum D justitiæ est, fratres charissimi, ut non solum episcopi sed etiam totius cleri studio ecclesiastica utilitas intemerata servetur; et eorum munera illibata permaneant, qui pro animarum suarum salute propriam substantiam Ecclesiis contulerunt. »

Ecce audivimus magnum Magni Leonis rugitum terribiliter execrantem, et congruis nominibus cauteriantem perniciosum nequissimæ deprædationis exemplum. Dicant hoc milites, prout placet, beneficium, quod pro suo fallaci hominio, et parvo atque interdum nullo interveniente pretio magnum accipiunt Ecclesiæ prædium. Certe illud beneficium contra præscriptam regulam datum et susceptum Spiritus sanctus per organum suum, sicut lectum

est, loquens vocat illud nequissimæ deprædationis exemplum. O utinam singula istius decretalis epistolæ verba caute notarentur, et ab episcopis et clericis intelligenter et obedienter servata in usum verterentur! utinam, sicut in ea constitutum est, cujuscunque ordinis clerici, qui conventiam in Ecclesiæ damna miscent, ordine atque communionem privarentur! utinam illi, quibus Ecclesiæ damna displicent, clericos Ecclesiæ suæ nuditatem deplorantes, de quibus ibi lectum est, imitarentur! Certe si hæc fierent, quidquid contra istam sanctam constitutionem improbe gestum injusteque præsumptum est, aut finem, Deo triumphante, acciperet; aut episcopis et clericis damnationem perpetuam non importaret: quando aut hic punirentur, aut sua B reclamatione contra prædones Ecclesiæ pugnando, tuti coram Deo, laudabiles coram Ecclesia redderentur. Nam, si perseverarent continua reclamatione forsitan parum, forsitan multum prædones movente, cito daretur et ab his, qui ex diverso essent, bonum testimonium tam episcopis de malæ usurpationis poenitentia, quam clericis de innocentia.

Non est autem victoria desperanda, ut testa luctatur cum petra; nec omnino dubitare debemus quin adsit Dominus pro sua hæreditate certantibus: ut aut communis vita per matrices Ecclesias restituatur secundum apostolica instituta; aut, si hoc fieri non potest, serventur saltem synodalia præcepta: ita scilicet, ut non solum quarta clericorum, quarta fabricarum ecclesiasticarum, quarta pauperum in antiquos ac debitos usus restituantur; sed etiam ipsa quarta episcopi a monachis, et maxime a militibus requisita ab eo, sicut illi constitutum est, expendatur; nisi forte secundum canones collaudantibus et subscribentibus clericis quinquagesima portio de aliqua ecclesiastica possessione monachis tradita doceatur.

Hujus enim subsidium permittunt sancti Patres fieri ab episcopo ad sublevandum et consolandum aliquod monasterium de rebus facultatum ecclesiasticarum, ut quinquagesima portio de aliquorum prædiorum pensionibus, seu villarum decimationibus monachis deputetur. Cujus quinquagesimæ portionis traditio solemniter et legitime collaudantibus clericis facta, manet insolubilis, quia permissa est in Patrum constitutis. Si autem de hac ipsa quinquagesima non est facta solemniter et canonice traditio, licet episcopo nec vivum nec scriptum testimonium super hoc invenienti ut matricibus Ecclesiis justitias suas restituat, ne de rebus ecclesiasticis facta usurpatio Deo faciat odibiles, partem peregrini ab episcopo subsidium poscentis, partem clerici Deo militantis, partem pauperis consolationem in sua Ecclesia non invenientis, partem Ecclesiæ fabricarum restauratione indigentis pervasione quadam possidentes.

CAPUT LI.

Occurritur objectionibus monachorum qui quartam decimarum partem sibi vindicant, cum nolint ami-

marum in se curam suscipere. Idem est de quibusdam canonicis.

Hic obijciunt monachi : Si, inquit, ab episcopo sua quarta de toto episcopatu collecta in peregrinorum et hospitem susceptione, non in militum, scutariorum, jocularum, histrionum donis et epulationibus consumeretur; si episcopo illi sanctus episcopus, quem beatus Gregorius in suo dialogo commendat, eo quod joculari non detrahenti, non aurium pruritu inani fabulatione moventi, sed cum simia et tympano simpliciter et innocenter ludenti, ad suum prandium non permisit accessum : quin potius propter hæc nuntiavit illum citissime moriturum, quod episcopo divinis intento stans ad januam jocularis ingressit ludierum sonum; si episcopi contenti religiosi cubiculariis (164), remotis a se militum turmis et militaribus ministris, ita viverent, ut iuxta consilium beati Hieronymi mensam eorum pauperes et peregrini, et cum illis Christus conviva, nosset; si episcopi de his, quæ suæ domesticæ et strictæ necessitati superesse possent, xenodochia, id est hospitales domos, procurarent; si, inquit, se sic agendo episcopi quartam suam recte dispensarent, periculose ad eam retinendam nos monachi contederemus, quia mundanis oblationibus, et victu de opere manuum quæsito contenti esse debemus. Nunc autem, ut de cæteris portionibus interim taceamus, cur a nobis quarta episcopi repositur; ut inde aut miles pascatur, aut equus incrassetur, aut jocularis et pallicus absentium detractor et presentium assentator muneretur, aut castrum potius quam xenodochium ædificetur?

Item dicunt monachi : Si clerici per unamquamque matricem, præposituralem, baptismalem Ecclesiam canonicæ, apostolicæ, et non apostaticæ viverent; recte illis quarta decimarum portio præleretur : quibus in transversum euntibus eadem quarta nulli congruentius quam nobis monachis apostolicam vitam ducentibus præbetur. Quoniam illud, quod deberet accipere clerus, non rapinam arbitratur monachus clericalem ordinem sortitus, atque ideo clericus : maxime cum sit paratus partem cleri dimittere, si eum videat clericaliter incedere.

Cogimur hic recordari veteris historiæ, secundum tenorem cujus possumus monachis ista dicentibus competens responsum dare. Legitur in libro Ruth quemdam Elimelech propter famis magnitudinem de Bethlehem peregrinando venisse cum duobus filiis suis et uxore sua Noemi in terram Moab. Quo mortuo reversa est Noemi cum nuru sua Ruth, quoniam audiverat escam esse in patria,

(164) Gregorius papa coram sacratissimo B. Petri apostoli corpore cum episcopis et omnibus Romanæ Ecclesie presbyteris residens, astantibus diaconibus et cuncto clero dixit : « Verecundum in nostro tempore indiscretionis malum inolevit, ut hujus sedis pontificibus ad secreta cubilis servitia laici, pueri ac sæculares obsequantur. Et cum pastoris vita esse discipulis semper debeat in exemplo, plerum-

A de qua propter famem fuerat egressa. Historiam notam sufficit commemorasse, quam, qui vult, in libro Ruth inveniet plenarie. Inveniet quoque illic inter cætera, quod propinquus quidam defuncti Elimelech, cum voluisset agrum ipsius Elimelech possidere propinquitatis jure, Ruth quoque Meabitudinem cogebatur accipere uxorem, ut suscitarer semen defuncto propinquo et sic obtineret agrum jure legitimo. At ille quoniam defuncti propinqui semen suscitare noluit, possessionem quoque agri alteri dimisit, videlicet Booz benigno suscitatori seminis fratrum. Hic enim Booz, accepta uxore propinqui defuncti nomine Ruth, genuit Obed ex ipsa Ruth patrem Jesse, patris David regis, qui fuit insignis decus paternæ stirpis.

B Similiter fatemur, fame verbi Dei cogente verum Elimelech, quod interpretatur *Deus meus rex* (Ruth 1), civitatem suam Bethlehem quodammodo reliquisse, et quasi defunctum, imo vere non solum a Judæis, sed etiam a falsis Christianis occisum, suscitatore seminis, id est verbi divini, indigere, ne careat sobolis legitima successione. Si ergo monachi vere Salvatoris propinqui volunt sic decimas cujuslibet ecclesiæ possidere, ut per sacerdotale regimen suscitent ex ea, quasi de Ruth, quod interpretatur *videns vel deficiens*, legitimum regimen (quod præfiguratum fuit per David legitimum regem), bene potest hoc approbari. Quoniam sic poterit per industriam monachorum ordo canonicorum resuscitari; imo ipsi monachi erunt vere clerici et canonici, quasi quidam successores beatorum monachorum, Gregorii et Martini, qui, salva virtute monachatus, facti sunt clerici oves pascendo, et canonici canones observando : alter in papatu, alter in archiepiscopatu. Unde constat quod factum est in magnis, posse quoque fieri in parvis ecclesiis : ut videlicet regantur a monachis utentibus carum decimis. Neque enim vel monachi vel claustrales canonici sine periculo utuntur decimis plebium, nisi habeant curam earum.

C Cum enim apostolica confirmat auctoritas, ut, qui pascit gregem, de lacte gregis manducet; et qui plantat vineam, de fructu ejus participet; cumque clericalis annona et clericalis militia sint conjuncta, ut corpus et anima : qui hæc ab invicem dividit, ex quibus conjunctis vita Ecclesiæ subsistit, Ecclesiam occidit; et periclitatur circa illud anathema, quod Urbanus papa et martyr in suis decretis intentavit, in quibus vitam communem clericorum per omnes matricem ecclesias confirmavit. Igitur etsi rarus quisque religiosus episcopus invenitur, etsi nullus clericus canonicæ vivens decimis recte

que clerici, qualis in secreto sit vita sui pontificis, nesciunt, quam tamen, ut dictum est, sæculares pueri sciunt. De qua re presentis decreto constituto ut quidam ex clericis vel etiam ex monachis electi ministerio cubilis pontificalis obsequantur : ut is, qui in loco est regiminis, habeat testes tales, qui ejus in secreto conversationem videant, et qui ex visione sedula exemplum præfectis eruant.

utatur, etsi nulla ecclesia de his instauretur, etsi nullus pauper inde pascatur, tamen nihilominus anathema incurrit, qui contra decimarum ordinationem divina et paterna confirmatione per Evangelia et multa concilia Patrumque decreta confirmatam, novam inducit exordinationem sub anathemate, ut diximus, prohibitam.

Quidquid enim sub anathemate constat prohibitum, si hoc scienter committitur, aut ignoranter commissum statim, cum fuerit cognitum, non deseritur: sine dubio importat anathema præsumptoribus, et in sua præsumptione durantibus; etiamsi eos nunc toleret in sua societate conventus ecclesiasticus, sine dubio eos in ultimo examine de medio sui auferendos expectans: quando *mittet Filius hominis angelos suos, ut colligant de regno suo omnia scandala (Matth. xiii, 41)*. Tunc erit anathema Maranatha, quod nunc præ multitudine zizaniorum expectat Ecclesia.

Videamus nunc verba Urbani papæ et martyris terribile illud anathema contra milites et monachos et omnes ordinarum decimarum exordinatores promulgantis:

« Res, inquit, Ecclesiæ non quasi propriæ, sed ut communes et Deo oblatae cum summo timore non in alios, quam in præfatos usus sunt fideliter dispensandæ: ne sacrilegii reatum incurrant, qui eas inde abstrahunt, ubi traditæ sunt; et quod pejus est, anathema Maranatha fiant; et si non corpore, ut Ananias et Saphira fecerunt, qui mortui ceciderunt: tamen anima, quæ potior est corpore, mortua et alienata a consortio fidelium cadat; et in profundum harathri labatur. »

Si ergo juxta hæc verba sacrilegium committendo anathema Maranatha incurrunt, qui res Ecclesiæ inde abstrahunt, ubi traditæ sunt, quid in ultimo examine defendet monachos, non dico nunc proprias decimas detinentes (neque enim decimæ requirendæ sunt a monachis de fructibus, quos propriis manibus ac sumptibus elaboraverint), nisi essent laici et militati monachi indigentes ministerio clericali. Sic fieri approbant quidam Romani pontifices monasteriorum septa in tanta libertate ponentes, ut libere Deo possint vacare, licet eorum rustici decimas omnino debeant persolvere ad ecclesias, ubi suos infantes baptizant. Non ergo nunc notamus monachos vel canonicos decimas ex permissu Romanorum pontificum proprias detinentes; sed de aliena eas portantes parochia, forsitan ita longinqua, ut evidenter appareat quod rerum illius ecclesiæ ad aliam transportatio nihil est aliud, quam inde, ubi traditæ fuerunt, exitialis ablatio, neglecta videlicet ac destructa illic speciali et clericali militia; unde abstrahuntur illius militiæ stipendia. Talem nimirum oblationum ablationem prædictus papa sacrilegium nominat, atque illam sub anathemate damnat.

De hac injusta decimarum pervasione tractans Ivo episcopus Carnotensis in quadam sua epistola

A periculum quidem talis injustitiæ aggravat, quam monachus non militans militiæ stipem usurpat: sed tamen hoc non approbat, ut subjecti abbatibus monachi suos abbates propter istiusmodi transgressionem relinquunt. Quibus hoc poterit coram Deo veniam obtinere, si hoc malum æquitate improbant; et si hoc auferre non possunt, cum discreta reclamazione supportant.

Videtur autem hoc legi divinæ per Moysen datæ convenire, quæ *morticinum (Levit. xi, 25)*, cogente necessitate, sinit portari, sic scilicet, ut is, qui morticinum portat, non nisi vestimentis aqua lotis, mundus habeatur. Sicut et hic monachus per necessitatem stabilitatis conservandæ, portans mortale non a se sed ab aliis factum peccatum, a nobis mundus judicatur: si tamen super hac ipsa necessitate dolens lacrymis poenitentialibus lavatur, lacrymisque vel gemitibus crebris per necessitatem, non per voluntatem, se morticinum portare testatur; ut ex ipsa necessitate secundum legem Dei veniam mereatur.

Neque enim absque necessitate sinit lex morticinum vel tangi vel portari. Unde non video qualiter illi fratres, et maxime congregationum monasticarum seu canonicorum prælati valeant excusari, quos ad hujusmodi exordinationem perpetrandam non tam constringit necessitas, quam propria inflammata cupiditas. Qui etiam, si vellent, istud morticinum, cujus contagione infirmum pecus maculatur, possent omnino de medio tollere: ut nullo modo ad eos respiceret illa Domini querela, qua per prophetam vix imprecans pastoribus semetipsos pascentibus, *lac, inquit, comedebatis, et lanis operiebamini; et factæ sunt oves meæ in direptionem (Ezech. xxxiv, 3 et seq.)*. Istud sane improprium cavendo, caveant quoque illud anathema, quod contra decimarum alienatores continent Urbani papæ et martyris decretalia scripta.

Hoc nimirum anathema per hoc solvitur; non quod in baptismali ecclesia, ubi comportari et dispensari secundum canones debent; neque degunt clerici de uno quadrante communiter et regulariter pascendi; neque colliguntur viduæ et pauperes et infirmi de alio quadrante fulciendi; neque viget cultus matricis Ecclesiæ de tertio quadrante restaurandæ et ornandæ. Quidquid enim de quadrante ad episcopum pertinente agatur, sive scilicet in baptismali ecclesia præcepto illius in hospitalitatis officio expendatur; sive ad matricem et episcopalem ecclesiam deferatur, aut suo stipendio episcopali insumendus, aut ipsius xenodochio, quod semper in civitate peregrinis et viatoribus consolatione indigentibus patere debet, jubente illo inferendus: ut sive absente sive præsentem episcopo nullus trans-eat, prout facultas admittit, inconsolatus. Quidquid horum de episcopi quadrante fiat (de quo, ut beatus Gregorius ad Martinianum Ravennatem episcopum scribens testatur: sive absens sive præsens sit episcopus, hospitalitatis et susceptionis officium

in episcopali sede procurari debet; atque ideo, nisi quid ibi superabundat, extra civitatem expendi non debet), illi tamen tres quadrantes clericorum, pauperum, et ecclesiæ nunquam debent a parochia in parochiam transportari, spoliata illi baptismali sede, ad quam in initio fuerunt consignati.

CAPUT LII.

Plura in eamdem rem. Ubi etiam Gregorii VII constitutio de decimis monachorum et canonicorum regularium explicatur.

Verumtamen ipsa sedes rationabiliter de loco in locum translata cogit decimas ad se comportari, quæ a clericis ordinate viventibus et populo, qui decimas persolvit, providentibus ita debent dispensari, ut unam portionem sibi retineant, unam fabricis impendant, unam pauperibus maxime de illa et in illa ecclesia indigentibus sub tali testimonio expendant; ut in eorum ordinabili collegio portis gregis et piscium, de quibus supra tractatum est, ædificata ornatur in ptochio pauperum porta fontium, in refectio- nem indigentium jugiter patens inveniatur; atque in toto populo de bona matris Ecclesiæ imitatione informato porta sterquilini per largas elemosynas fabricetur, atque his quatuor portis ædificium, de quo agimus, decenter ornatur.

Ecclesia vero de sua portione tantum decoris in libris, vestimentis ac cæteris utensilibus accipiat, ut candelabrum in medio collocatum non solum utilitatem per spiritalem illuminationem, sed etiam decorem et exteriorem pulchritudinem circumjacenti parochiæ præbeat.

Quæ pulchritudo et utilitas tota dissipatur, quando baptismalis ecclesia tribus portionibus apud se juxta canones dispensandis, vel a monachis per falsam justitiam, vel a militibus per apertam injustitiam spoliatur. Quos utrosque res Ecclesiæ inde abstrahentes prædicitus papa multis in verba sua consonantibus et sacrilegio notabiles facit, et anathemate, licet nunc ab illis neglecto, tamen Maranatha, id est in adventu Domini manifestando percussit. In tantum quippe ordinem præsignatum per matrices et baptismales ecclesias perdurare voluit, ut non monachis aut militibus tantum, sed ipsis etiam episcopis et omnibus omnino personis, futuris perpetuo temporibus, damnationem intentaret, si quis apostolica et decretalia ipsius constituta convellere niteretur. In quibus, quæ prædiximus, post multam ipsius communis vitæ in clero per omnes ecclesias tenendæ commendationem his verbis confirmat:

« Memoratis, inquit, augmentationibus ac cultibus in tantum ecclesiæ, quibus episcopi præsent, Domino adminiculante creverunt; et in tantis maxima pars earum abundavit rebus, ut nullus sit in eis communem vitam eligens indigens; sed omnia necessaria ab episcopis suisque ministris percipiat. Ideo si aliquis exstiterit modernis aut futuris temporibus, qui hoc avellere nitatur, jam dicta damnatione feratur. »

Quid autem valet, quod tam antiquis decretis ac

A postea in multis conciliis, matricibus et baptismalibus ecclesiis pertinentia decimarum confirmata est, si monachorum vel militum nova et injusta justitia statutis Patrum præferenda est? Sane ut videantur monachi ex auctoritate sibi parochiarum decimas vindicare; ut impiæ indigentium deprædationes aliquatenus videantur palliatæ, muniunt se ejusdem capituli a Gregorio VII dati auctoritate, cujus textus ita se habet: « Ut nullus abbas decimas et primitias et reliqua, quæ secundum statuta canonum ad episcopos pertinent, sine auctoritate Romani pontificis, seu episcopi consensu, in cujus diocesi habitat, detineat, apostolica sanctione firmamus. »

B Miro modo in textu istius capituli falluntur sagaces monachi. Nam cum in eis in eodem capitulo caute insinuetur, qua dispensatione suas, suorum scilicet laborum, decimas, quas propria usurpatione non debent retinere, concessionem Romani seu proprii pontificis valeant licite possidere, utpote qui non indigent servitio clericalis militiæ: ipsi occasione hujus capituli alienas decimas captant; idcirco videlicet, quod hoc solimmodo a Gregorio VII indulgetur, ut, permittente Romano pontifice in sua speciali parochia, vel alio quolibet episcopo in sua, monachis liceat suas decimas et primitias detinere; non tamen alienas pervadere.

C Quod ipsum, scilicet ut monachi, velut et regulares canonici, de fructibus proprio manuum vel sumptuum suorum labore conquisitis non exigatur decimas dare, confirmat papæ Innocentii nuper facta constitutio in Pisano concilio. Similiter in aliis Romanorum pontificum edictis infra septa monasteriorum confirmatur hæc libertas monachis, ut de fructibus domesticis nihil decimarum exigatur ab illis. Sed tamen nulla confirmat illis, vel confirmare potest auctoritas, ut decimas perpetuo jure possideant: quas baptismalibus ecclesiis inferendas firmissima Patrum testimonia probant.

D Antiquis enim regulis caute sancitum constat, ut coloni monachorum ibi decimas persolvant, ubi infantes suos legitime baptizant. Si ergo monachi nec illas decimas possunt retinere, quas ipsorum coloni debent baptismali ecclesiæ, qua præsumptione hoc affirmant sibi licere, ut fundamentum canonicæ institutionis funditus evertant; ac tam novas leges introducant, quibus decimas antiquo jure baptismalibus ecclesiis inferendas, atque ibidem vel communi vitæ insumendas, vel secundum canones quartandas, ipsi aut dimidias aut totas aut alio quolibet modo non recte divisas colligant; et aut episcopum, aut clerum, aut ecclesiam, aut viduam sive pauperem spoliando, terribile anathema contra canonum sponte ac scienter violatores frequenter dictatum incurrere non timeant?

Sanctus quidam Pater a beato Gregorio in suo dialogo valde commendatur; eo quod oblationem illius recusaverit, quem Deo suam oblationem abstulisse constitit. At isti oblationem Dei auferunt; et pauperibus cum Lazaro in una qualibet parochia

indigentibus magnam injuriam faciunt, destruendo in baptismalibus ecclesiis portas fontium; quæ de uno decimarum quadrante semper deberent patere in refectionem pauperum.

O quanto rectius agerent, si supranotatum Patrem rite imitando, etiam laicorum oblationes vitarent, qui contra fas, contra jus decimas retinentes, quandiu oblationem suam auferunt frustra suas oblationes religiosis offerunt. Dum enim sanctam religionem destruunt, de qua scriptum est: *Religio munda et immaculata apud Deum et Patrem hæc est, visitare pupillos et viduas in tribulatione eorum, et immaculatum se custodire ab hoc sæculo* (Jac. 1, 27); dum, inquam, talem religionem destruunt, ac per hoc anathema Maranatha incurrunt, cavendum est monachis et omnibus religiosis, ne hoc anathemate lædantur, quando per eos pauperum spoliatores in sua iniquitate confortantur. Quorum si tandiu vitarent oblationem, donec ipsi primitus Deo recognoscerent oblationem suam, puto quoniam et eos laudaret sanctus Gregorius, non jam loquens in dialogo, sed cum Christo regnans in cælo.

Idem tamen scribens ad Augustinum Anglorum archiepiscopum satis insinuat quod lex ista ecclesiasticas possessiones quartandi non est posita, nisi propter transgressores apostolicæ vitæ, clericos scilicet sæculares. Nam communi vita viventibus nulla lex posita est, nisi ut omne, quod superest, pauperibus et indigentibus tribuatur. Unde cum præfato Augustino Anglorum archiepiscopo legem propter transgressores positam beatus ille commemorasset; ne communiter viventibus putaretur eadem lex data quæ propter transgressores est posita, ait: « Communi autem vita viventibus jam de faciendis portionibus vel ad exhibendam hospitalitatem, vel ad implendam misericordiam, quid nobis erit loquendum, nisi omne, quod superest, in causis piis ac religiosis erogandum, sicut scriptum est: *Verumtamen quod superest, date eleemosynam, et omnia munda sunt vobis* » (Luc. xi, 41.)

Ecce Deo gratias, beatus Gregorius evidenter indicat, quod ad communis vitæ observatores quartatio, de qua loquimur, non pertineat. Quam tamen cæteris clericis extra communem vitam viventibus adeo necessariam indicat, ut, quisquis seu episcoporum seu clericorum extra communem vitam viventium de decimis cæterisque stipendiis ecclesiasticis, præterquam inde statutum est, suo tempore faceret, non dubitaverit hoc appellare usurpationem. Neque enim solas decimationes et antiquas agrorum pensiones per singulos annos voluit per ecclesiasticos ministros episcopo judicante dispensari; sed hoc ipsum in novis Ecclesiarum acquisitionibus præcipiendo statuit observari, ut episcopus super his aliam potestatem non haberet, nisi ut tam novas quam veteres acquisitiones quartando juxta canones dispensaret.

Unde scribit Maximiano episcopo Syracusano inter cætera: « Cognovimus de redditibus Ecclesiæ

noviter acquisitis canonicam dispositionem quartarum minime provenire; sed episcopos locorum tantummodo distribuere quartam antiquorum reddituum, nunc vero quæsitæ suis usibus retinere. Quamobrem pravam, subintroducendamque consuetudinem fraternitas tua vivaciter emendare festinet, ut sive de præteritis redditibus, sive de his qui noviter obvenierunt vel obvenient, quartæ secundum distributionem canonicam dispensentur. Incongruum namque est unam eandemque Ecclesiæ substantiam duplici quodammodo censi, id est, usurpationis et canonum. »

Auditis, o monachi, quomodo beatus Gregorius execrando novas usurpationes, et commendando sacros canones, pravam consuetudinem vivaciter emendari præcipit, quam sacris canonibus adversari deprehendit?

Si ergo nec novas acquisitiones hujus tanti pontificis auctoritas permittit episcopis aliter dispensare, quam statutum est reverenda canonum sanctione, quare vel episcopi eas taliter tradendo præsumunt? vel monachi eas a tradentibus accipiunt, affirmantes hanc esse legitimam traditionem, quam beatus Gregorius, ut lectum est, appellat « usurpationem, et pravam, subintroducendamque consuetudinem? » Si tam plana esset a septimo Gregorio sententia monachis data ad parochiarum recipiendas decimas, quam plena et plena est primi Gregorii talem usurpationem prohibens auctoritas, puto tamen quia recte potior et antiquior auctoritas præponderet; si Gregorius Gregorio, minor majori adversaretur. Sed absit ut hoc a nobis sentiat, ut inter ultimum et primum Gregorium de constitutione decimarum dissentiat, cum sicut primus, ita et ultimus canonum constituta etiam a monachis in hac substantia servari præcipiat; vixque illis decimas proprias cum episcoporum licentia detinere permittat. Quæ permissio septimi Gregorii primo Gregorio non multum adversatur. Qui monachorum libertati et quieti multum in suis decretis suffragatur; ita tamen, ut in synodo Chalcedonensi legitur, sub episcoporum potestate ipsi monachi permaneant; alioquin ejusdem synodi statuta eos communione privant.

Si ergo episcopo justitiam decimarum exigente, rebelles fiunt monachi, juxta statutum synodi Chalcedonensis propter ipsam rebellionem excommunicandi, juxta illud anathema periclitantur, quo violatores quatuor principalium conciliorum a beato Gregorio in sua synodica multantur. Nam si juxta sententiam illius, qui horum quatuor conciliorum soliditatem non tenet, etiamsi lapis esse videatur, extra ædificium jacet: cavendum est monachis per Chalcedonensem synodum ad obedientiam episcopi sub excommunicatione restrictis, ne præsumant illi sancta et juxta præcipienti, ac decimas juxta canonum scita disponere volenti aliquatenus repugnare. Quia Gregorius septimus, in quo fallaciter condunt, nec vult nec potest tales rebelliones a beato

Gregoric anathemati addictos liberare : quin imo etiam ipse gravius offenditur quod ejus capitulum, non contra sed secundum canones datum, prava interpretatione ab eis pervertitur.

CAPUT LIII.

Præmissam doctrinam pluribus roborat, præsertim auctoritate sancti Gregorii Magni cujus exemplo episcopi ad curam pauperum et peregrinorum incitantur.

Sufficiant hæc pauca monachis et militibus responsa, quorum neutri poterunt sibi decimas per aliquam justitiam vindicare, si anathema contra canonum sponte violatores promulgatum voluerint evitare. De quorum numero si quis pro anima sua sollicitatur, episcopo etiam non reposcenti ecclesiasticas facultates reddere non gravabitur. Nec eos poterit securos facere consensus vel taciturnitas adhuc mortalis episcopi, contra quos clamant Patres in cælo conscripti : præsertim cum episcopo nec de sua speciali portione liceat, quam ei paterna traditionum regula prædictat.

Unde beatus Gregorius Augustino Anglorum episcopo scribens, ita dicit : « Mos apostolicæ sedis est ordinatis episcopis præcepta tradere. De stipendiis Ecclesiæ vel de his, quæ fidelium oblationibus accedunt altario, quatuor debent fieri portiones. Una videlicet episcopo et familiæ propter hospitalitatem atque susceptionem ; alia clero, tertia pauperibus, quarta in ecclesiis reparandis. »

Eecce audivimus quia non propter monachos aut milites ditandos et consolandos decimarum portio quarta episcopo disponatur, a quo talium suscepcio in episcopali sede canonum justitiæ sic debetur, ut episcopus graviter accusandus notetur, si per suam Ecclesiam transierit egens peregrinus, ex parte pontificis consolationem talibus pro posse debentis inconsolatus.

Unde item beatus Gregorius, ut supra perstrinximus, Secundino servo Dei scribens, inter cætera sic ait : « Fratrem nostrum Marinianum episcopum verbis, quibus vales, excita, quia eum obdormisse suspicor. Nam venerunt quidam ad me, in quibus quidam senes mendicantes, qui a me discussi sunt, a quibusdam quid acceperint, ut per singula retulerunt, quando est et a quibus in itinere data sint. Quos cum sollicite de prædicto fratre requirerem, quid eis dedisset? responderunt se eum rogasse, sed ab eo nihil accepisse, ita ut neque panem in via acceperint, quod dare omnibus illi Ecclesiæ semper familiare fuit. Dixerunt enim : Respondit nobis di-

(135) Gregorius Antnemio subdiacono Campaniæ : « Pervenit ad nos fratrem et coepiscopum nostrum Paschasium ita desidem negligenterque in cunctis existere, ut in nullo, quod episcopus est, agnoscat : adeo ut nec Ecclesia ipsius, neque monasteria, sive filii, vel oppressi ejus erga se dilectionis studium sentiant ; nec aliquam supplicantibus sibi, in quibus iustum est, opem defensionis accommodet. Et quod adhuc dici gravius est, consilia prudentium et reata suadentium nulla patitur ratione suscipere ;

« cens : Non habeo, quod vobis dare possim. Et miror, si is, qui vestes habet, argentum habet, cellaria habet ; quod pauperibus dare debeat, non habet. Dic ergo illi, ut cum loco mutet mentem. Non sibi solam lectionem credat et orationem sufficere, ut remotus studeat sedere, et de manu nihil fructificare ; sed largam manum habeat, necessitatem patientibus concurret, alienam inopiam suam credat. Quia si sic non habet, vacuum episcopi nomen tenet. »

In quibus verbis hoc diligenter pensandum est, quod episcopus, qui lectioni et orationi deditus fuisse significatur, tantum propterea sancto pontifici redarguendus videbatur : quod viatoribus consolatione indigentibus atque hanc ab episcopo poscentibus nihil fuerat consolationis impensum ; cum tamen propter consolandos unum decimarum quadrantem constet ex tota episcopatus parochia dispositum. Quod si episcopus, ille religiosus fuisset, qui res pauperum divitibus dare, aut ex his castra adificare non timuisset, non hoc in sua redargutione tacuisset beatus Gregorius, pauperum tam diligens patronus, ut, sicut superius dictum est, episcopum Paschasium vehementer increparet, cur, pauperibus neglectis, de rebus Ecclesiæ navim fabricare præsumeret : cui etiam in suis litteris numerum solidorum impropertavit, quos in eadem navi fabricanda illum expendisse audivit (165).

Usque adeo vir sanctus voluit res Ecclesiæ, non juxta novas usurpationes, sed juxta canones antiquos dispensari : ut nec infirmitate corporis ab indigentium susceptione apud illum aliquis potuerit excusari ; quam de portione ad episcopum pertinente semper in episcopali ecclesia voluit esse paratam, etiam episcopo absente. Hinc est quod Marinianum Ravennatem episcopum pro infirmitate corporis in civitate morari non valentem talibus verbis alloquitur : « Venientes quidam Ravennates homines gravissimo mœrore me invenerunt perculsum, quia fraternitatem tuam retulerunt de vomitu sanguinis ægrotare. Ex qua re sollicite et singillatim eos, quos hic doctos lectione novimus medicos, fecimus requiri : et quid singuli senserint, quidve dictaverint, sanctitati vestre scriptum misimus. Qui tamen quietem et silentium præ omnibus dictant : quam si tua fraternitas in sua ecclesia possit habere, valde sum dubius. Et ideo videtur mihi, ut ordinata illic ecclesia, vel qui missarum solemniam explere valeat, vel qui episcopii curam gerere, hospitalitatem et susceptionem possit ex-

« sed rebus, quæ ad pastoris curam pertinent, prætermisissis, ad fabricandam navim toto se studio inutiliter occupet. Unde, sicut fertur, contigit quadringentos, aut eo amplius, illum jam solidos perdidisse. » Et post aliqua : « Si vero, quod non credimus, post adhortationem nostram solito adhuc more negligens esse tentaverit, ad nos est modis omnibus transmittendus, ut hic positus discere possit quid vel qualiter secundum Dei timorem agere conveniat sacerdotem. »

libere, quæ monasteriis custodiendis præesse, tua fraternitas ad me ante æstivum tempus debeat venire : ut ægritudinis tuæ ego specialiter, in quantum valeo, curam geram, quietemque tuam custodiam. »

Quid iste vir sanctus diceret, si nostro tempore videret episcopos in castris suis morantes, et egentium susceptionem in civitate procurandam negligentes; atque hoc, quod egentibus debebatur, militibus distribuere? puto quod nec in episcopis tale dominium, nec in militibus tale hominum illi placeret, per quod pauperes dispolia: i videret. Puto quod nec monachorum illi placeret importunitas, a quibus ita contemnitur canonum auctoritas, ut dicant episcopo licere, quod ei affirmant sancti Patres non licere (166).

Dicunt enim quod saltem suam portionem possit episcopos monachis, vel alteri, cui voluerit, dare : de qua secundum canonicas regulas in episcopali ecclesia et sibi permittit, per cætera loca, debet hospitalitatem et susceptionem procurare. Illi novas leges componendo, cogitant consilia, quæ non poterunt stabilire ; nos, quæ prius dicta sunt, ostendimus jam diu sic stabilita esse, ut, quisquis nobis in his adversatur, non nobis, sed sanctis in cælo regnantibus contrarius invenitur. Speramus autem meliora et viciniora saluti ex parte monachorum pro salvatione animæ suæ sollicitorum. Quia, Domino tribuente, fieri potest ut multi eorum, qui in pauperum substantia per ignorantiam deliquerunt et adhuc delinquant, patefactæ veritati acquiescant; et milites, qui eorum exemplis ad decimas retinendas confortari et palliari solebant, ipsi monachi fortius compescant : quando illud per monachos decimas relinquentes militibus manifestatur, quod ratio vel præstatio ab episcopo contra canones facta, non solum danti, sed etiam accipienti mortem et anathema Maranatha operatur; sicut præmissis auctoritatibus evidenter probatum agnoscitur.

Sane, quia Ecclesiæ, quæ regulariter non sunt dispositæ, speciem habent pupillarum tutoribus actoribus indigentium : si tales Ecclesias, velut hæredes parvulos, monachi suscipere omnino regendas et tuendas usque ad aliquod præfinitum tempus ab episcopo, posset hoc utcumque tolerari, si tamen ipsi monachi vellent esse tutores fidi, non perfidi. Notatur enim in tutore perfidia, si non ad hoc studeat nutrire parvulum hæredem sibi commissum, ut idoneus efficiatur ad regendam hæreditatem suam per se ipsum. Sic et monachorum notatur perfidia, si sic tractetur ab eis aliqua Eccle-

(166) Ex concilio Romano : « Quicumque militum, vel cujuscunque ordinis vel professionis prædia ecclesiastica a quocunque rege seu sæculari principe, vel ab episcopis invidis, vel abbatibus, aut ab aliquibus Ecclesiarum rectoribus suscepit vel susceperit, vel invaserit, vel etiam eorundem rectorum depravato seu vitioso consensu tenuerit; nisi

sis, ut, licet sit ei facultas ad quantalamecunque congregationem regulariter sustentandam, ipsis tamen impediens et facultatem ejus ad se trahentibus nunquam fiat libera et idonea ad regularem ordinationem, volentibus monachis perpetualiter possidere illius hæreditariam possessionem. Sed et hoc utcumque portari posset, si ipsi monachi lac et lanam ovium cujuslibet Ecclesiæ accipientes, pascere per se ipsas oves. Illud vero penitus est intolerabile ac nimium execrabile, velle monachos lanam et lac de ovibus colligere, et ovium curam nolle habere : vel quod adhuc pejus est, alicui mercenario seu lupo eas committere. Quod quia periculosum est monachos jam diu fecisse, utinam velent in compensationem præteritorum excessuum adhuc tenere ordinem suum, et favere ordinationi sacrorum canonum !

Tunc ipsis monachis legitime certantibus et justitiam Ecclesiæ defensantibus reedificarentur portæ fontium in refectones egenorum per unamquamque matricem seu baptismalem Ecclesiam pascentium. Tunc ipsis una cum clericis laborantibus ubi eos invitaret episcopus, tale consurgeret ædificium; quod in veritatis petra, non in pravaram consuetudinum arena, per hoc pateret esse fundatum, quia nullo impulsu posset moveri, etiamsi omnia tentationum flumina illi contingeret illidi. Speramus in Domino, quod optamus, posse fieri : quod cum factum fuerit ædificium, de quo tractamus, firmiter stabit.

Erunt enim clerici, non acephali, sed regulares facti, principales in hoc ædificio provisores, vigiliæ et excubias suas custodientes : ut de illis cantari possit : *Super muros tuos, Jerusalem, constitui custodes; tota die et tota nocte non tacebunt laudantes nomen Domini (Isa. lxxii, 6)*. Sic ergo clerici vigilantibus et laudantibus nomen Domini, monachi sancti cellam vinariam ingressi inebriabuntur ab ubertate domus Dei, quia hoc ædificium, de quo Deo largiente tractavimus, non est aliud, nisi domus Dei et porta cæli.

In hac domo colligitur familia, cui per episcopum dispensanda est in tempore tritici mensura. Contra istam familiam pugnat mundus in suis principibus. Sed licet in adversario nostro gigantea statura cernatur, tamen per episcopum, quasi per humilem et parvum David, prosternendus non dubitatur : si tamen ipse episcopus, non Saulis arma regalia et in se confidentibus usitata, sed David pastoris arma et instrumenta pastoralia eligat, quibus contra superbiam mundi pugnaturus procedat.

eadem prædia Ecclesiæ restituerit, excommunicationi subjaceat. »

In his verbis notandum est quod ecclesiasticarum rerum alienatio nihilominus damnatur sub excommunicatione; et quando roboratur, vel toleratur prælatorum depravata consensione.

CAPUT LIV.

Epilogus et peroratio Gerhohi ad Chunonem episcopum Ratisbonensem.

Ut etiam te, o venerande præsul Chuno, cui hoc opusculum Deo tribuente compositum offerimus, circa finem specialiter alloquar; nonne fuisti pastor ovium, strenuus scilicet rector monachorum? nonne in episcopum electus et quasi pro multorum salute ad pugnam destinatus, vestimenta et arma Saulis induisti, quando juxta morem prædecessorum tuorum, non antiquorum sed modernorum et proximorum, milites ac principes in hominum suscepisti, quasi per tales contra mundum pugnaturus ac triumphaturus esses? Quibus tanquam armis tibi parvo et in solo Deo confidenti non competentibus gravari et impediri te sentis, et senties: si non illis depositis et exutis pastoralia tantum instrumenta resumes; quæ et antea portare consueveras, quando nullo principe, nullo milite stipatus pastoraliter incedebas.

Attamen non modica differentia inter illum tunc monasterialem et nunc episcopalem statum tuum est observanda. Tunc enim sufficit in pastoraalem peram de lacte coagulato tales cibos colligere, quibus innocentes et simplices judicabas pascendos, et in robur virile nutriendos esse. Nunc vero, quia contra mundi superbiam pugnaturus incedis, etiam lapides limpidissimos de aqua Scripturæ colligere necessarium habebis: ut, qui de sanctissimo peccatoris tui receptaculo doctrina lactea non vegetatur, sed, quod pejus est, contra humilitatem tuam erigitur; hunc sententia judicialiter dictata quasi funda bene librata lapide anathematis percutiat, et ad terram usque prosternat, proprio gladio jugulandum, et illo capite privandum, cujus membra Christum crucifixerunt, et usque hodie in suis membris crucifigunt. Tunc tibi de bello revertenti, et omnem victoriam verbo veritatis, non tibi, tribuenti dicetur illud canticum a turbis obviantium tuisque studiis pio favore astipulantium: *Saul percussit mille, et David decem millia in millibus suis* (I Reg. xviii, 7). Cum enim satis timeretur prædecessor tuus, utpote Sauli quodammodo comparatus; quia supereminebat totum populum ab humero et sursum præ multitudine principum suorum cognatorum: tu de tribu Juda natus, tu per veritatis confessionem nobilitatus, magis formidabilis eris mundi principibus, quam si tu contra principes pugnaturus confidas in principibus, in filiis hominum, in quibus non est salus.

De te autem taliter pugnante, quasi de viro desiderabili et manu forti, nascetur Salomon pacificus; quia post aliquantam pugnam pace super pacem eris munerandus, ut, te cooperante in Domino, glorieris templum ædificatum, quod, Deo primi hominæ costam ædificante, fuit inchoatum. A cu-

A jus introitu quia propter peccata mea longe sum repellendus, tuis et omnium, qui hoc opus lecturi sunt, rogo adjuvari precibus, ut mihi non imputetur peccatum, quod fœdus pulchrum, contaminatus mundum, ex parte Dei monstravi ædificium. De quo adhuc plura possent monstrari, si a lippis cordis mei oculis tantus fulgor posset tolerari. Sed puto, non expedit, ut a nobis ulterius procedatur, quoniam per sanctos Patres multipliciter de hoc ædificio tractatur: qui docent expresse, quid in eo sit turris David ædificata cum propugnaculis; quid turris Lilani, quæ respicit contra Damascum; quid cæteræ turres Jerusalem, quæ gemmis ædificantur; quid denique omnia, quæ vel in templo vel in tabernaculo figuratiter commemorantur.

B Cum ergo de omnibus istis abunde a sanctis Patribus tractetur, mihi, quæso a te, Pater, et ab omnibus hoc opusculum lecturis venia impetretur, quod, licet jussus et tuis precibus coactus, præsumpsi oculos fœdos in tantam pulchritudinem attollere, atque hanc aliis multo me sapientioribus et melioribus demonstrare, quam ego ipse de longe aspicere non sum dignus. Nec ad eam aspiciendam aliquatenus fuissem admissus, nisi quod sæpe indignus ac degener servus, non dominorum mensam tractaturus, sed ministris dignis ad mensam accedentibus aliquid post tergum administraturus in C conspectum dominorum admittitur. Qui tamen suo ministerio completo rursus ad stercus portandum, vel aliud utile officium foris exsequendum destinatur: nec est illi locus in convivio, qui vix pro sui fœditate ad horam a convivantibus aspicitur etiam in extremo ministerio.

Verum si minister dignus et decorus, cui subministrat indignus et indecorus, divertet ab oneribus dorsum ejus, ne manus ejus in cophino, vase scilicet stercorario, serviant: sed honestioribus actionibus occupatæ fœditatem de stercore contractam aliquatenus exuendo pulchritudinem assumant, fieri potest, ut in magno convivantium numero saltem novissimum locum teneat: quem prius fœditas excludens vix post tergum ministrantis usque ad limen, vel parum ultra limen introire sinebat.

Tu itaque, o Pater, cum sis Dei minister et decorus, cui placuit in me misero habere subministratorem, qui nec dignus est nec decorus; age orando, age operando, dignus pro indigno, sanctificatus pro polluto: ne de illo ædificio, de illo infra ædificium hoc convivantium numero (quem tibi subministrans aliquatenus, quantum lippitudo mea patiebatur, vidi) penitus excludar; atque in opere stercoris, in labore luti et lateris, prout fœditas et improbitas mea exigit, relinquar: sed admittar et permittar saltem in novissimo loco novissimum diem expectare, confidens me salvandum, non in

mea justitia, sed in summi Patris infinita misera. A nostrum, cui una cum Spiritu sancto est honor et
tione per Jesum Christum Filium suum, Dominum gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Libro perscripto sit laus per sæcula Christo

*Anno Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo, in vigilia sancti Damasi papæ.
Amen.*

VEN. GERHOHI

PRÆPOSITI REICHERSPERG

TRACTATUS ADVERSUS SIMONIACOS.

(D. MARTÈNE, *Thes. Anecd.*, t. V, p. 1457, ex ms. Dunensis monasterii.)

ADMONITIO PRÆVIA.

Sequentem adversus Simoniacos tractatum suppeditavit nobis optimæ notæ codex antiquus Dunensis monasterii apud Brugas, ordinis Cisterciensis, a reverendissimo abbate domino Luca solita humanitate nobis communicatus. Cujus quidem tractatus primum folium auctoris nomen præferens, nescio quo fato avulsum erat. Verum hunc defectum supplevit contentorum in codice opusculorum index ipsi præfixus, primaria scriptoris manu exaratus. Qui est hujusmodi: *In hoc volumine continentur libri isti: I. Regula Templarensium auctoritate multorum Patrum præcipue domni abbatis edita; II. Liber domni B. ad eosdem de laude novæ militiæ; III. Liber apologeticus; IV. Epistola domni Willelmi abbatis ad fratres de Monte Dei; V. Epistola fratris Geroch ad domnum B. abbatem, de Simoniacis; VI. Epistola cujusdam eremite ad Rainardum Morimundensem abbatem; VII. Liber Petri Cluniacensis ad domnum B. abbatem de objectis et responsis utriusque ordinis.* Fuit autem Gerochus, seu Gerhous, vel Gerholus, canonicus regularis ordinis S. Augustini, præpositus Reicherspergensis in diocesi Salisburgensi, vir doctrinæ non vulgaris, nec inferioris pietatis, sæculi atque Ecclesiæ principibus, episcopis scilicet ac summis pontificibus carus, qui corruptos sæculi sui mores verbis ac scriptis non semel exagitavit. Inter varia autem ingenii sui monumenta, quorum indicem magnum habes in Chronico Reicherspergensi, pauca hactenus prodierunt in lucem, scilicet *Syntagma de statu Ecclesiæ sub Henrico IV et V imp. et Gregorio VII, nonnullique consequentibus pontificibus* vulgatum Ingolstadii anno 1611, a Gretsero; *Chronicon Reicherspergensis monasterii*, eodem anno editum Monachii, et *Expositio in psalmum LXIV, sive liber de corrupto Ecclesiæ statu ad Eugenium III papam*, quem publici juris fecit Stephanus Baluzius *Miscellaneorum* tomo V. Quapropter viris eruditissimis pergratum facere censendi sunt hi qui tanti viri hactenus latentia opera e tenebris erunt deique nobis eos benemerituros fore speramus, qui sequentem tractatum adversus Simoniacos aliis Gerhohi opusculis certe non inferiorem hic vulgamus. In eo auctor etsi omnes omnino Simoniacos aggrediatur, conductitios tamen clericos qui nullo titulo alligati sacrum ministerium pro pecunia sola exercent, insectatur; quorum occasione pluribus agit de validitate sacramentorum ab hæreticis administratorum. Porro, tametsi epistolæ titulum tantum præferat epigraphæ codici præfixa, prolixitas tamen illius tractatus aut libri nomen exigere videtur. B. abbas cui inscribitur, is non alius est quam magnus Clarevallensis abbas S. Bernardus, quem Romæ existentem aut in Alemannia prædicantem videre potuerat, quemque ita sub fine tractatus sui seu epistolæ compellat: *Ad te, vir sancte, abbas Clarevallis; ad te, inquam, nominis ac vitæ illustris, cum semel capissem loqui, brevitatis compendium coactus excessi, mentisque sensum, qui sæculares clericos et maxime conductitios offendit, ideo tibi tanquam patri spirituali digessi, ut ubi quæ sentio approbaveris, defensorem et adiutorem: ubi vero aliquid eorum improbandum judicaveris, correctorem te mihi exhibeas.*

EPISTOLA FRATRIS GEROCH

AD

BERNARDUM ABBATEM, DE SIMONIA.

1. . . . . B in maligno positus, quia necdum apparet quod sacramentis et signis licet omnino similibus, non ubi Pharaon et in Ægyptus, id est omnis hic mundus que cooperatur invisibilis Dei digitus, qui a multis